I. HAŞEGANU
LICENŢIAT IN ŞTIINŢE ECONOMICE
DOCTOR IN LITERE

MĂRGINENII

IN VIAŢA ECONOMICĂ A TRANSILVANIEI ŞI A VECHIULUI REGAT

BRAŞOV 1941

TIPOGRAFIA „MINERVA" GH. N. GÂRNEŢIU, BRAŞOV

I. HAŞEGANU
LICENŢIAT IN ŞTIINŢE ECONOMICE
DOCTOR IN LITERE

MĂRGINENII

IN VIAŢA ECONOMICĂ A TRANSILVANIEI ŞI A VECHIULUI REGAT

BRAŞOV 1941

TIPOGRAFIA „MINERVA" GH. N. GÂRNEŢIU, BRAŞOV

PREFAȚĂ

Lucrarea de față a fost gata de tipar încă dela 1 Octomvrie 1938, dificultăți de ordin material însă, au făcut ca tipărirea ei să întârzie.

Desigur împrejurările politice și economice de atunci s'au schimbat. Țara noastră a suferit amputări dureroase. Greșelile trecutului au trebuit plătite scump și mai curând decât ne-am fi așteptat. De ele va trebui firește să ținem socoteală, cu atât mai mult, cu cât perspectiva unei apropiate redresări politice și economice a început să devină o certitudine.

Nu amintim aceste evenimente pentru că ele ar fi influențat într'un fel sau într'altul studiul nostru. El continuă să fie actual, ca o lucrare care aduce o contribuție la stabilirea rolului jucat în economia țării noastre de către *„Mărgineni"*, un element din cele mai combative ale neamului nostru.

Ne simțim totuși datori să dăm unele lămuriri în ce privește câteva din capitolele lucrării de față.

Astfel în privința *raporturilor Mărginenilor cu Sașii* vom aminti că deși orientarea politică a țării noastre s'a schimbat și ca urmare, atitudinea noastră față de Germania și implicit și față de Sașii cari trăesc în țara noastră s'a schimbat în parte și ea, tipărim studiul nostru, așa cum l-am scris, fără a retușa, nimic din ceeace s'ar părea că, ținând seamă de noua situație ar trebui modificat sau atenuat.

Intr'adevăr sunt fapte din trecut, cari nu pot fi nici negate și nici puse la îndoială. Dealtfel raporturile bazate pe o sinceritate reciprocă și pe o perfectă cunoaștere a intereselor și intențiilor fiecăreia din părți, sunt întotdeauna de preferat atitudinilor echivoce și lipsite de lealitate.

Desigur în trecut, raporturile dintre Sași și Români au fost uneori mai bune, alteori mai rele și momentele de colaborare au alternat cum era și firesc, cu perioade de dușmănie sau de conflicte.

Dar luptele din trecut şi privilegiile au dispărut şi astăzi, *munca şi vrednicia fiecărui neam va determina situaţia lui in stat şi în lume.*

Este adevărat că Saşii, au în prezent o situaţie materială foarte bună, şi ca urmare a privilegiilor lor din trecut. Dar şi altfel, *ei fiind un popor harnic, chibzuit, econom şi gospodar, au constituit, atât în ce priveşte agricultura, cât şi comerţul şi industria, un exemplu bun pentru Românii în mijlocul cărora au trăit.*

Deaceea ţinem să precizăm, că astăzi, când reînviem aceste pagini din trecut, nu o facem cu scopul de a întreţine aici vre-o atmosferă de duşmănie sau de neîncredere faţă de concetăţenii noştri Saşi. Concluziile ce le desprindem din acest trecut, vrem să fie *pozitive*, ele nu îndeamnă la vre-o acţiune *împotriva* Saşilor, ci la una *pentru* Mărgineni, şi în general, *pentru potenţarea energiilor româneşti,* în vederea clădirii unui viitor mai bun acestui neam.

Exemplul de coeziune şi de solidaritate al Saşilor, munca lor harnică şi raţională, cinstea şi disciplina cu care se încadrează ei în organizaţiile lor profesionale, nu pot să fie decât de admirat şi de urmat. *Cât pentru anii nenumăraţi de procese şi de conflicte, ei dorim să fie răsbunaţi de tot atâţia ani de colaborare paşnică şi de înţelegere şi respectare reciprocă a intereselor fiecăreia din cele două neamuri, în cadrul statului românesc reîntregit pentru vecie.*

Datorim, în al doilea rând, o altă lămurire numeroşilor noştri colaboratori ocazionali, dintre care unii ne-au dat sau trimis, cu multă bunăvoinţă, material foarte preţios ca: fotografii, documente, descrieri şi diferite alte date, pe cari, din pricina cheltuelilor de tipar prea mari, deocamdată nu le-am putut publica. Aceştia să nu fie desamăgiţi. Materialul nu este pierdut şi la o nouă ediţie — pe care o sperăm nu prea îndepărtată — vom ţine seamă de dorinţa şi de contribuţia lor.

Vom avea atunci poate satisfacţia să menţionăm realizări şi activităţi mărgineneşti, asupra cărora regretăm că nu am putut stărui acum îndeajuns. Astfel este activitatea *„Uniunii oierilor din întreaga ţară"* cu sediul la Poiana, unde se strădueşte neobosit preşedintele ei Dl. N. Munteanu, a societăţii turistice *„România pitorească"*, pe care o conduce dl. înv. I. Munteanu, a *Muzeului* din Poiana, opera lăudabilă a d-lui înv. Georgescu, ca

şi activitatea numeroaselor societăţi culturale şi profesionale din Răşinari, Sălişte şi alte comune, apoi datele preţioase (din cari n'am putut utiliza decât o parte), ale dlor: protopop D. Borcea, dir. Lăpădatu, înv. R. Vraciu, C. Sava şi mulţi alţi colaboratori benevoli şi preţioşi ai noştri.

Şi în fine, ne facem o ultimă şi o plăcută datorie, să mulţumim aci, tuturor celor cari ne-au dat ajutorul lor moral şi material pentru ca acest studiu să poată fi întocmit şi publicat.

Prin natura lor lucrările de monografie istorică-economică presupun o informaţie bogată şi date numeroase, mai ales când este vorba de o regiune destul de întinsă şi cu un trecut atât de sbuciumat cum este „mărginimea".

Pentru culegerea datelor necesare de fiecare comună şi îndeosebi pentru stabilirea listei nominale dela sfârşitul volumului nostru, am avut nevoie de ajutorul şi bunăvoinţa multora dintre fruntaşii comunelor din „mărginime", ca *preoţi, învăţători, notari, studenţi,* şi *săteni,* cărora le aducem aici mulţumirile noastre călduroase pentru sprijinul preţios ce ne-au dat.

Astfel pentru datele privind comuna *Boiţa,* mulţumim părintelui *V. Druhora* din această comună; pentru *Tălmăcel,* dlui notar *A. Nedelcu;* pentru *Sadu* şi *Răşinari,* dlui protopop *Cioranu* şi regretatului protopop onorar *M. Lungu,* apoi părintelui *I. Brote* D-nei înv. *Maria Lungu n. Sasu,* dlor *Ioan Lungu* şi asistent univ., *Şerban Lungu;* pentru comunele *Poplaca* şi *Gurarâului,* dlui învăţator *N. Giurcă;* pentru *Orlat* dlui înv. director *Loloiu;* pentru *Sibiel* regretatului revizor *N. Bembea;* pentru *Cacova,* dlui înv. dir' *Stroia Stanciu;* pentru *Vale,* dlui notar *Mihail Ţipuriţă* şi dlui *Mihail Stănilă;* pentru *Sălişte* dlui protopop. *Dumitru Borcea,* dlui dir. pens. *I. Lăpădatu,* dlui secretar *Cleja* şi studentului *Aldea O.;* pentru *Galeş, Tilişca şi Rod,* dlor notari *Dumitru Domnariu* şi *A. Căpăţînă* şi dlor *Dumitru Rusca* şi *Dumitru Rodeanu;* pentru *Poiana,* dlor înv. *R. Vraciu* şi *V Georgescu,* dlui notar *N Opreanu,* dlui *Dr. Dobrotă* şi părintelui *D. Ciuchendea;* iar pentru *Jina* dlui *Constantin Sava* înv. pens. şi dlui notar *Avram Tâmpănariu.*

La datele mai importante, am indicat dealtfel, chiar în cursul lucrării noastre, sursa de unde le deţinem, îngrijindu-ne ca să ne bazăm întotdeauna pe elemente serioase şi demne de încredere, acolo unde documentele scrise ne-au lipsit.

Suntem recunoscători dlui profesor *I. Gârbacea* dela Aca-

demia de comerț din Cluj, care ne-a dat ideia acestei lucrări și sfaturi deosebit de utile pentru realizarea ei, deasemenea dlor profesori *Silviu Dragomir, Onisifor Ghibu* și *Ioan Lupaș* dela Universitatea din Cluj, pentru îndrumările și lămuririle prețioase ce ne-au dat, dlor prof. *T. Morariu* și *Dr Zaffur* din Cluj, dlui prof. *V Vlad* dela Firma Vlad & Co din Cluj și dlui *Ionel Comșa,* pentru datele ce ne-au pus la dispoziție cu multă bunăvoință, dlui profesor *S. Cioranu, Băncii Naționale a României, Camerei de Comerț din Sibiu, „Primei Ardelene" din Sibiu* și îndeosebi dlui *Ionel Comșa,* președintele Consiliului de Administrație al Soc. „Industria Sârmei", cari au binevoit să contribue, cu multă înțelegere, la o parte din cheltuelile de tipar ale lucrării noastre.

Vom fi deasemenea recunoscători tuturor celor cari, citind lucrarea noastră, ne vor semnala eventualele scăpări din vedere, erori de transcriere de nume sau date, sau orice alte greșeli sau lipsuri vor găsi lucrării noastre și promitem ca la o eventuală retipărire, să ținem seamă de ele.

Pe Mărgineni îi rugăm chiar, cu toată căldura, să ne trimită observațiile și datele ce vor găsi utile și cari să ne permită a prezenta încurând o icoană și mai fidelă și mai completă a contribuției mărginimei la păstrarea și mărirea patrimoniului economic și cultural românesc de pretutindeni.

Brașov, Septemvrie 1941.

I. HAȘEGANU
asistent la Academia de Comerț din Cluj—Brașov

INTRODUCERE

Ideea de bază a studiului de față este' *necesitatea de a cunoaște amănunțit situația economică a regiunilor mai importante ale țării,* în legătură cu nevoile și posibilitățile de desvoltare culturală și economică ale populației acestor regiuni. Aceasta pentru ca, având strâns și studiat materialul necesar, să se poată elabora un plan de refacere economică, bazat pe nevoile reale și resursele pozitive ale regiunilor în chestiune, putându-se astfel desprinde cu ușurință *elementele necesare unei politici economice* cerute de nevoile firești ale poporului nostru, în deplin acord cu coordonata de loc și de timp respectivă și ținând seamă și de progresul realizat în acest domeniu de alte popoare.

După mai bine de 18 ani dela întregirea țării noastre în granițele ei firești, această politică nu își are încă precizate liniile ei generale. Disproporția dintre prețurile produselor industriale și ale celor agricole de o parte, iar de alta pauperizarea elementului românesc dela orașe, în beneficiul celui minoritar și străin, sunt o dovadă suficientă nu numai de lipsa de prevedere a politicii noastre economice și sociale, dar și de lipsa unei concepții sănătoase, constante și potrivite intereselor românești de totdeauna, în această politică.

Nu ne gândim desigur să trasăm în studiul nostru liniile unei politici economice pentru întreaga țară. Din cercetările pe cari le-am făcut însă, în regiunea studiată, se pot desprinde fără îndoială sugestii referitoare la măsuri de politică economică necesare în această regiune, sau relative la anumite ramuri de producțiune ale țării.

Am amintit lucrurile de mai sus numai spre a ne justifica pentru care motiv am preferat acest subiect și nu am ales unul de cercetări sau discuții doctrinare, care desigur ar fi putut interesa mai mult unele cercuri economice mai puțin favorabile astăzi studiilor de monografie economică.

Credem că este de cea mai mare utilitate ca tineretul din învățământul economic superior să cerceteze cu stăruință situația

economică din trecut şi prezent a diferitelor regiuni ale ţării, cari ar prezenta o oarecare unitate şi un interes mai deosebit, cercetările făcându-se în strânsă legătură cu nevoile şi resursele sufleteşti şi materiale ale populaţiei şi în concordanţă cu imperativul economic naţional: *Bogăţiile ţării trebue să fie stăpânite de Români în proporţia numerică cuvenită*, iar acolo unde cercetările ar demonstra o stare de fapt contrară, să se studieze mijloacele prin cari se poate realiza această necesitate imperioasă a zilelor noastre.

Astfel, ţara întreagă împărţită pe regiuni unitare. studiată din punct de vedere economic şi social, ar putea oferi date sigure şi concrete pentru o politică economică adecvată necesităţilor populaţiei româneşti şi — pentru că trăim în epoca planurilor şi a intervenţiei Statului în viaţa economică, — deci şi pentru elaborarea unui plan sistematic, tinzând la naţionalizarea vieţii economice, şi la refacerea şi potenţarea resurselor şi bogătiilor economice ale ţării.

Desigur că în studiile şi cercetările întreprinse este de dorit să se ţină seamă şi de elementul social ca, un corectiv necesar celui naţional, urmărindu-se în acelaşi timp — în limita posibilităţilor noastre, — şi o repartiţie cât mai justă a acestor bogăţii între membrii aceleeaşi colectivităţi.

Prin felul lor de a fi, în urma nedreptăţilor trecutului, şi ca o consecinţă a lipsei lor de organizare, cum şi prin ocupaţiile lor de veacuri, *păstoritul şi agricultura*, Românii sunt dezarmaţi economiceşte. lipsiţi de iniţiativă şi de cele mai multe ori la discreţia industriei şi a organizaţiilor economice minoritare.

Ca elemente mai combative pe teren economic, dar încă nedotate îndeajuns cu experienţa, ştiinţa şi mai ales cu mijloacele necesare, ei nu au decât pe *Mărgineni* şi pe *Olteni*.

Studiul nostru se ocupă de cei dintâiu, cercetările noastre având de scop să scoată în evidenţă aportul lor în trecut şi în prezent la viaţa economică a Transilvaniei şi a Vechiului Regat şi posibilităţile de a-i utiliza ca pionieri în lupta ce s'a angajat în ultimul timp pentru cucerirea patrimoniului economic al ţării noastre pe seama elementului românesc.

Concepută pe un plan mai vast, lucrarea noastră urma să aibă şi un al doilea volum, cuprinzând date şi cercetări amănunţite şi îndeosebi răspunsurile mai caracteristice la chestionarul

întocmit cu privire la situaţia Mărginenilor stabiliţi în diferitele părţi ale ţării, spre a scoate şi mai bine in relief puterea de expansiune economică a acestei aşa zise *„roiri"* a *Mărginenilor*

Cheltuielile ocazionate de aceste cercetări şi deplasările în localităţile respective — fără a mai vorbi de cheltuielile de tipar — întrecând posibilităţile noastre materiale, ne mulţumim să publicăm într'un spaţiu mai restrâns şi în condiţiuni mai modeste o parte din materialul pe care l-am putut culege.

Dăm astfel ca anexe la sfârşitul volumului nostru:

1) Chestionarul ce ne-a servit la cercetările întreprinse.

2) Conscripţia comunei Sibiel din anul 1714.

3) Conscripţia comunei Sălişte din anul 1819.

4) O cerere a Obştei Oierilor din Sălişte din anul 1821.

5) Câteva din răspunsurile primite la chestionar şi arborele genealogic al unei familii de „mărginean".

6) Două documente din viaţa oierilor mărgineni.

7) Istoricul Industriei agricole Vlad & Co. din Cluj.

8) Istoricul Firmei Comşa din Sălişte.

9) Lista Mărginenilor plecaţi din comunele lor de origină cu localităţile în cari s'au stabilit şi profesiunea lor.

10) Lista Mărginenilor plecaţi în Rusia.

11) Un apel al d. profesor O. Ghibu privind pe Mărginenii din „Crâm" şi însfârşit,

12) Apelul Asociaţiei generale a Mărginenilor cu ocazia constituirii acestei asociaţii.

I. Cadrul geografic

1. Aşezarea geografică a Mărginenilor.

Regiunea numită „mărginime" pe care ne propunem să o studiem din punct de vedere istoric-economic este situată în sudul Transilvaniei la poalele Munţilor Sibiului, în stânga liniei ferate Turnu-Roşu-Sibiu şi Sibiu-Alba Iulia, putând fi cuprinsă în patrulaterul care ar avea ca limită la Răsărit o linie ce duce dela Pasul Turnu-Roşu la comuna Şelimbăr din judeţul Sibiu, la Nord o linie care uneşte Şelimbărul cu comuna Cărpiniş tot din judeţul Sibiu, la Apus linia care ar trece prin comuna Cărpiniş şi Vârful Tărtărău din judeţul Gorj, iar la Sud linia care ar uni acest vârf cu Pasul Turnu-Roşu.

Intreaga regiune constituind versantul de Nord al Munţilor Sibiului din stânga liniei ferate şi a şoselei naţionale Turnu-Roşu-Sibiu, şi Sibiu-Alba-Iulia, are o suprafaţă de aproximativ 1200 km. patraţi, fiind situată între 41° 21'.41° 56' longitudine estică dela Ferro[1]) şi între 45° 30'-45 50' latitudine nordică şi cuprinzând aproape jumătate din teritoriul ocupat de întreg judeţul Sibiu,

Teritoriul astfel delimitat poate fi împărţit în două:

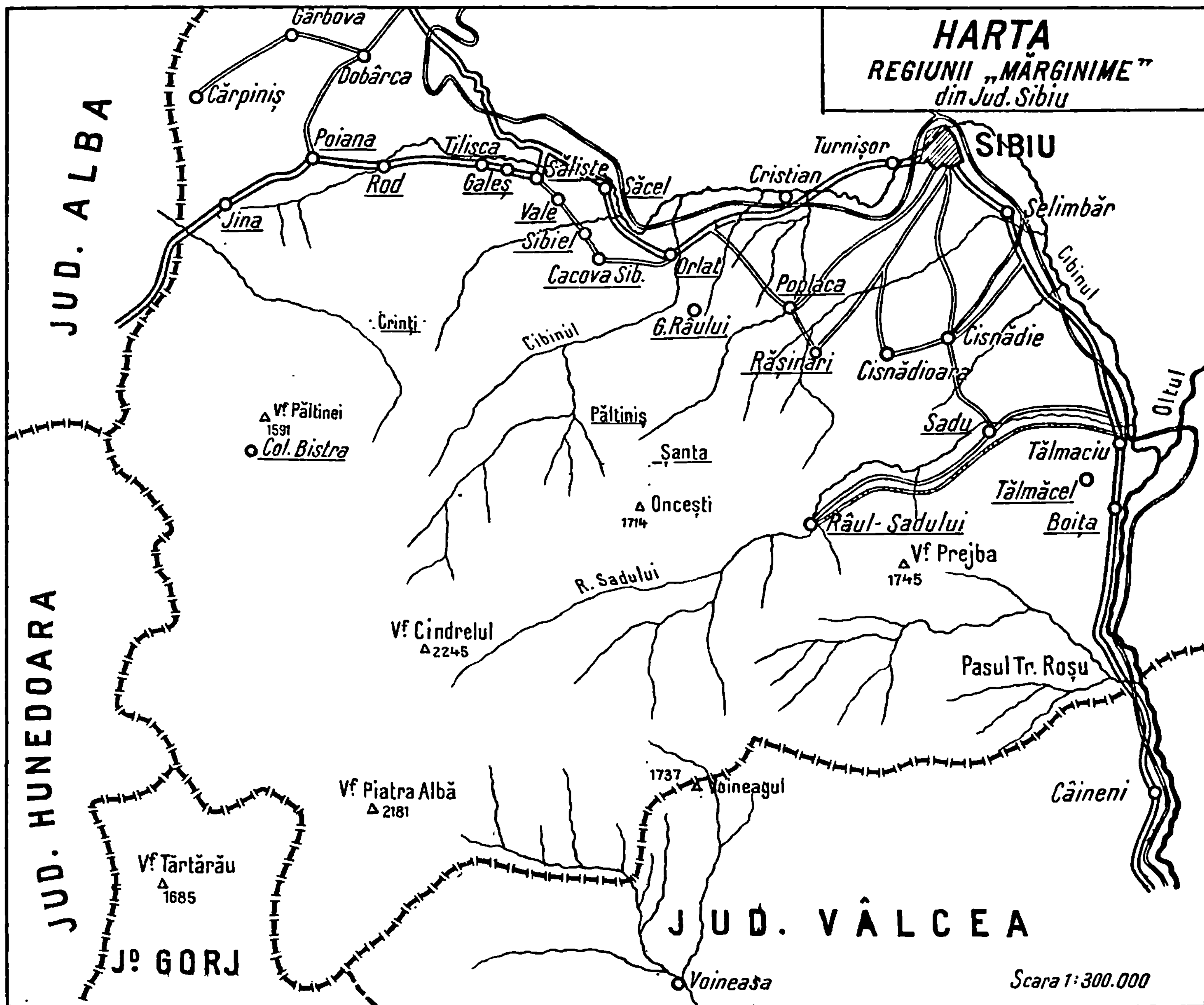
1. O regiune de despresiuni şi dealuri pericarpatice, cu pante moderate şi altitudini variind până la 650 metri şi

2. O regiune carpatică, cu pante mai mari şi cu văi adâncite cu aspect de tinereţe şi altitudini până la 2,245 metri, ca aceea a muntelui Cindrelul, care domină prin înălţime întreaga regiune.

In prima unitate morfologică, a zonei depresiunei Sibiului care se continuă spre Est prin Ţara Făgăraşului şi depresiunea Braşovului, iar spre Vest cu zona colinară a Sebeşului, se mai pot distinge, ca aspecte morfologice, numeroase nivele de eroziune, păstrate sub formă de conuri vechi de dejecţie şi trei terase. Evoluţia lor trebue pusă în legătură cu structura pliocenă a regiunei precum şi cu evoluţia reţelei hidrografice.[2])

[1]) Dela Greenwich se află între 23° 38' — 24° 16,

[2]) Heinrich Wagner: *Geo-morphologische Studien in Flussgebiet des Olt,* în Lucrările Institutului de Geografie al Universităţii din Cluj, vol. IV. 1928-1929, p. 269-289.

HARTA
REGIUNII „MĂRGINIME"
din Jud. Sibiu
SIBIU
Gârbova
Dobârca
Cărpiniș
Poiana
Tilișca
Rod
Galeș
Săliște
Săcel
Vale
Sibiel
Cacova Sib.
Orlat
Jina
Turnișor
Cristian
Selimbăr
Cibinul
Poplaca
G. Râului
Rășinari
Cisnădie
Cisnădioara
Crinți
Cibinul
Păltiniș
Vf. Păltinei
1591
Col. Bistra
Santa
Oncești
1714
Sadu
Tălmaciu
Tălmăcel
Oltul
Boița
Râul-Sadului
Vf. Prejba
1745
R. Sadului
Vf. Cindrelul
2245
Pasul Tr. Roșu
Vf. Piatra Albă
2181
1737
Voineagul
Câineni
Vf. Tărtărău
1685
JUD. ALBA
JUD. HUNEDOARA
Jd. GORJ
JUD. VÂLCEA
Voineasa
Scara 1:300.000

A doua unitate morfologică, cunoscută sub numirea de grupa masivului Cindrelu şi Făgăraş[1]) are un aspect cu totul deosebit de regiunea situată mai la Nord.

Deosebirea constă nu numai în aspectul orografic mai înalt, ci chiar datorită genezei şi evoluţiei sale morfologice.

Aspectul unei regiuni morfologice bine distincte a ţinutului „mărginime" reiese foarte clar dacă-l privim din culmea muntelui Cindrelul.

Dela acest munte, situat cam la vârful triunghiului isoscel care ar fi format de el, comuna Boiţa şi comuna Jina, extremităţile dela E. şi V. ale regiunii, pornesc spre NE şi NV. câte o culme centrală alături de altele secundare, pe cari se înşiră numeroase piscuri pe cumpăna apelor, afluenţi ai Cibinului şi Râul Sadului, până ce culmile coboară în trepte terminându-se deasupra comunelor din margine, la altitudini variind între 600—800 metri.

Acest teritoriu formează o unitate geografică independentă, el fiind limitat în mod natural la Est de râul Olt, care-l desparte de aşa zisa Ţară a Oltului, o regiune situată la stânga Oltului, ceva mai întinsă şi prezentând numeroase asemănări şi geografice şi etnice cu teritoriul nostru, iar la Vest, de coama de munţi al căror versant apusean coboară în judeţele Alba şi Hunedoara, separându-l de ceeace se chiamă Ţara Haţegului, altă regiune prezentând caracteristici aparte.

Iar dacă aceste caracteristici pe deoparte, şi pe de alta limitele naturale ale regiunilor respective, au făcut să se dea acestor ţinuturi numele de „Ţară" (Ţara Bârsei, Ţara Oltului şi Ţara Haţegului) cu drept cuvânt, şi regiunea numită *„mărginime"*, delimitată cum am văzut mai sus, şi care prezintă toate aceste caracteristici, poate fi şi ea considerată şi tratată ca o unitate în sine.

2. Clima.

Altitudinea regiunii ţinând în cea mai mare parte de regiunea carpatică, pericarpatică şi subcarpatică, cu excepţia comunelor Orlat şi Săcel, situate la începutul câmpiei ce se în-

---

[1]) V. Mihăilescu: *Marile regiuni morfologice ale României*, Buletinul Soc. Reg. Rom. de Geografie, Tom. I. 1931, p. 316 şi •
V. Mihăilescu: *România — Geografie fizică*, Bucureşti, 1936 p. 44—50.

tinde la poalele munților, climatul ei este răcoros și cu dese precipitațiuni atmosferice.

Temperatura medie anuală este de 6,8 cu variație între 2,8 (Păltiniș) și 12,5 (Sibiu) iar precipitațiunile anuale care cad în această regiune variază dela 600—1000 mm. în regiunea depresiunei și dela 1000—1200 mm. în regiunea înaltă [1])

Ca urmare a factorilor climatici putem spune că regiunea ce-o studiem face parte din climatul de dealuri, cu media anuală 8—10°; ierni 3°,5 până la 3°,6; ploi dela 600—750 mm. anual iar regiunea muntoasă aparține climatului de munte, cu ierni ce durează 5—8 luni, ploi dela 700—1200 mm. anual.[2])

Toți acești factori sunt hotărâtori în desvoltarea vieții economice în special și umane în general.

3. Apele.

Apele regiunii în afară de *Olt*, care formează limita ei naturală la Răsărit, isvorăsc toate din coastele munților, uneori din căldările foștilor ghețari ca *Iezerul mic* și *Iezerul mare*, din cari isvorăsc ramurile *Cibinului*, și sunt alimentate și de apa zăpezilor și a ploilor abundente.

Toate sunt orientate spre Nord Est cu excepția Cibinului, care, după ce le-a cules pe toate și a străbătut orașul Sibiu, se îndreaptă spre Sud spre a se vărsa în Olt.

Caracteristica acestei rețele hidrografice este că a suferit o evoluție foarte înaintată, dovadă sunt terasele vechi precum și abundența conurilor de dejecție care adesea sunt etajate de terasele fluviatile.[3])

4. Fauna și flora.

Fauna regiunii este cea obișnuită în climatul muntos al țării noastre.

In funcție de sol și de condițiile climatice avem în regiunea studiată o zonă a pădurilor ținând dela gurile văilor și

---

[1]) E. Otetelișanu: *Clima României*, Buletinul lunar al Institutului Meteorologic Central Român, 5. 1921.

[2]) E. Otetelișanu: *Regiunile climatice ale României*, Buletinul Meteorologic lunar, Iulie 1928 și

V. Mihăilescu: l. c. p. 133—144.

[3]) H. Wachner l. c.

alternând cu fânețe și pășuni până la altitudinea de 1600 metri, cu păduri de fag și de brad, iar de aci o zonă mai puțin întinsă, aceea a așa ziselor stepe reci până la altitudini de 2000 de metri cu păduri de brad mai rare și vegetație de arbuști și jneapăni.

5. Mineralele.

Cercetările geologice în regiunea noastră încă nu și-au spus ultimul cuvânt. Cert este însă că în prezent, deși se presupune că ar exista importante zăcăminte de *fier*, *plumb*, și *argint*, ele nu se exploatează, iar încercările făcute până în prezent au fost abandonate ca fiind nerentabile.

Se exploatează în mare măsură *piatra de var* (Poiana, Rășinari etc.). aceasta găsindu-se la adâncimi mici, este însă regretabil că ea nu se utilizează la fabricarea cimentului.

Deasemenea sunt numeroase cariere de piatră, din cari se extrage îndeosebi granitul necesar pentru pavarea drumurilor. Granitul este dealtfel un element important în compoziția geologică a munților din „mărginime", alături de șisturile cristaline micacee la înălțimi și argiloase spre poale, el fiind uneori asociat cu gneis, șișt cloritos și serpentin, și având și vine de magnetit.[1])

Posibilitățile și condițiunile unor exploatări miniere rentabile în mărginime continuă să rămână însă în sarcina unor cercetări viitoare.

6. Definiția termenului „mărgineni"

Numele de „mărgineni" are o semnificație mult mai extinsă decât teritorul delimitat mai înainte ca fiind locuit de ei, el putând fi aplicat întregii populații care se găsește pe vechea frontieră austro-ungară din Sudul Ardealului, deci și celor din județele Hunedoara, Sibiu, Făgăraș și Brașov.

Noi îl vom limita la regiunea ce ne-am propus să studiem și din motivul că, acei cari au ilustrat mai bine acest nume, Mărginenii deci cari au ajuns la oarecare renume în viața economică a Transilvaniei și Vechiului Regat, au fost mai ales cei din județul Sibiu și Brașov și cum acestora din urmă li s'a zis mai

---

1) Möckel Konrád: *Resinár déli hegyvidékeinek Közettani visszonyai*, publ. în rev. „Múzeumi Füzetek" No. 2. Cluj, 1918.

adeseori *mocani* sau *bârsani* (Țara Bârsei) cuvântul de „mărgineni" s'a întrebuințat mai mult pentru cei din județul Sibiu, ei înșiși zicându-și astfel.

Dealtfel termenii cu cari erau numiți acești Mărgineni, depindeau de țara și localitatea unde se duceau. Astfel în Moldova, adeseori erau numiți „*fuțueni*", în Țara Românească „*ungureni*", în Ardeal li se spunea „*mărgineni*".[1])

§ 7. Centre mai importante.

Drept centre mai importante ale regiunii, acele adică în cari viața comercială pulsează cu mai multă intensitate și cari ar fi echivalente cu așa zisele „târguri" din Vechiul Regat, amintim comunele *Rășinari, Orlat, Săliște și Poiana*; celelalte comune fiind, dela Apus spre răsărit,: *Boița, Tălmăcel, Sadu, Râu-Sadului, Poplaca, Gura-Râului, Cacova, Sibiel, Vale, Săcel, Galeș, Tilișca, Rod și Jina*,

Am omis comunele *Tălmaciu, Cisnădie* și *Cisnădioara*, ele fiind locuite în cea mai mare parte de Sași. Dintre comunele săsești cele cu cari Mărginenii au avut relații mai frecvente, conflicte îndeosebi și procese, în afară de municipiul Sibiu, sunt *Tălmaciul, Turnișorul, Cristianul, Apoldul mare, Dobârca și Gârbova*,

Pentru cele mai multe comune din „margine" Săliștea — amintită încă din secolul al XIV-lea ca „magna villa valachicalis" — a fost centrul comercial mai important, ea fiind situată cam la jumătatea distanței dintre comuna Jina, aflătoare la extremitatea de Vest a județului Sibiu, și orașul Sibiu, pe drumul ce duce dela cea dintâi prin Rod-Tilișca-Galeș și dela cel din urmă, spre Turnișor-Cristian-Orlat-Săcel.

Dacă din punct de vedere administrativ, în trecut, Poiana,

---

[1]) Nu putem accepta ca limite ale „mărginimei" cele fixate de dl. *N. Dragomir* în studiul său, dealtfel de o reală valoare, „*Oierii mărgineni*", publicat în lucrările Institutului de Geografie al Universității din Cluj a. 1938 p. 160, pentru că d-sa pune în discuție apartenența la mărginime a comunelor Poplaca, Gurarâului, Orlatului și Săcelului. Deasemenea omite comunele Sadu, Tălmăcelul și Boița. Noi le înglobăm pe toate sub acest nume, întâiu pentru că toate sunt așezate în aceeași unitate geografică și în al doilea rând, pentru că, dacă este vorba să fie numiți Mărgineni numai locuitorii satelor de oieri transhumanți, apoi și în aceste comune au fost în trecut asemenea oieri și trecutul lor e strâns legat de al tuturor celorlalte comune din mărginime.

Rodul și Jina au aparținut scaunului Miercurei, în schimb toate comunele din scaunul Săliștei și adeseori și Poiana și Jina, ca și Rodul, își desfăceau produsele și mai ales își cumpărau cele necesare din Săliște.

Poplaca și Rășinariul ca și celelalte comune din apropierea lor, fiind mai aproape de orașul Sibiu, au avut întotdeuna legături directe cu acesta. Tot așa Sadul, Tălmăcelul și Boița au avut legături cu sediul scaunului căruia aparțineau, cu Tălmaciul, și evident și cu Sibiul.

8. Drumuri și mijloace de comunicație.

Comunele cari constituiau vechea „margine" sunt legate între ele, sau de centrele mai importante, prin următoarele drumuri:

1) La Răsărit, linia ferată Turnu-Roșu-Sibiu, de care se leagă la Tălmaciu linia ferată industrială Tălmaciu Râu-Sadului, ambele facilitând astfel comunicația între Râu-Sadului, Sadu, Tălmaciu, Boița și Sibiu.

2) La Nord, linia ferată Sibiu-Alba-Iulia, care leagă de primul comunele Orlat, Cacova, Sibiel, Vale și Săliște, iar prin aceasta și celelalte comune apropiate de ea ca Galeș, Tilișca Rodul, Poiana și Jina.

3) Șoșeaua națională Râmnicu-Vâlcea-Sibiu.

4) Șoseaua națională Sibiu-Alba-Iulia, ambele cu acelaș itinerar ca și liniile ferate amintite.

5) Șoseaua județeană Jina-Poiana-Rod-Tilișca-Galeș-Săliște-Săcel, unde se încrucișează cu șoseaua națională Alba-Iulia-Sibiu. Această șosea, în timpul din urmă, a fost prelungită începând din comuna Jina, construindu-se așa zisul *„drum al Regelui"*, care leagă centrele mărginenești de cele aflătoare pe versantul de apus al regiunei, de Șugag, Tău, Vârful Tărtărău, Piatra Albă, Izvorul Lotrului, iar pe acestea de Novacii din județul Gorj, ramificându-se spre Voineasa și Brezoiu până la șoseaua Râmnicul-Vâlcea-Turnu-Roșu.

6) Poplaca și Rășinariul, mai izolate de aceste drumuri, își au drumurile lor spre Sibiu și între ele, ca și celelalte comune (Tălmăcelul, Sadul, sau Gura-Râului).

Dela Sibiu spre Rășinari trece dealtfel drumul, recent construit, care duce până la stațiunile climaterice Păltiniș și Șanta.

II. Populația

1. Oameni dela munte și oameni dela șes.

Fenomenele de adaptare la condițiunile de viață oferite de configurația solului, de climă, împrejurări de ordin politic și conjunctură economică, sunt valabile nu numai pentru unitățile etnice mari, ca rase și popoare, ci și pentru unități mai mici. Mai mult, diferențierea se face chiar și în interiorul acestor unități, dându-se naștere la tipuri variate din punct de vedere al însușirilor fizice și sufletești și din punct de vedere al aptitudinilor pentru unul sau alt fel de îndeletnicire.

Diferențierea ca proces de adaptare merge uneori până la stabilirea de caracteristici, deformațiuni și ticuri profesionale.

Nu'avem nevoie să facem cercetări speciale pentru a constata că populația dela munte prezintă numeroase diferențe față de cea dela șes. Aceste diferențe sunt uneori atât de adâncite, încât ele dau o notă profund caracteristică oamenilor dintr'o anumită regiune, caracteristică provenind din variația sau constanța unor anumite date ale vieții sociale.

Astfel se întâmplă adeseori că chiar în aceeași regiune populația diferă dela un sat la altul, fiecare avându-și o notă particulară, un ce al lui caracteristic, după care este recunoscut de ceilalți. Și dacă Ardeleanul se deosebește astfel de Moldovean sau de Basarabean, în schimb în fiecare din aceste grupuri se găsesc subdiviziuni pe regiune (șes, munte, deal, nord, sud etc.) pe ținuturi sau chiar pe comune.

In genere însă, populația dela munte are caracteristici diferite de ale celei dela șes, deși nici ea nu este omogenă și în afară de anume trăsături comune, prezintă diferențieri după ținuturi așa încât putem deosebi cu ușurință pe Moți de Românii din Maramureș, pe Vrânceni de Brașoveni, pe Olteni de Mărgineni.

Aceștia din urmă ocupă un loc deosebit de important în cadrul populației noastre dela munte.

Așezați într'o regiune și având o situație oarecum aparte, ei s'au desvoltat deosebit de ceilalți locuitori ai țării, uneori fa-

vorizați, alteori persecutați de soarte. Prin însușirile lor însă, și prin situația lor teritorială, așezați la frontiera dintre Vechiul Regat și fosta Monarhie austro-ungară, Mărginenii au îndeplinit un rol foarte însemnat în viața politică și culturală și îndeosebi în cea economică a neamului nostru.

Intr'adevăr, datorită așezării lor geografice, psihologia Mărginenilor s'a îmbogățit cu trăsături caracteristice deosebite față de acelea ale Românilor dela șes. Aceștia au trăit în câmp deschis, sub ochii autorităților până mai eri străine, pe când Mărginenii, la poalele munților, în apropiere de codrul ocrotitor și de frontiera românească, și-au putut păstra mai mult spirit de independență și de inițiativă. Mai ușor accesibil sentimentelor de libertate și de revoltă, mărgineanul găsea întotdeauna în munți refugiul căutat în caz de persecuții.

De aci și izolarea mărginimei în sensul că ea s'a putut păstra ca o insulă de românism, cu portul datinile, și obiceiurile ei străvechi, rezistând întotdeauna cu înverșunare oricăror încercări de maghiarizare ale fostelor autorități ungurești.

Tot ca un rezultat al profesiunii lor și al așezării lor geografice, trebue să socotim și firea închisă a mărgineanului, pornită spre meditație, în liniștea codrilor, fără a se desprinde însă de realitatea înconjurătoare. Uneori, e adevărat, manifestări de ordin artistic, cântece sau lucrări de sculptură, îi umplu timpul liber petrecut în urma turmelor de oi; reveria îi este însă temporară, în tot cazul, ea nu-i întunecă spiritul de observație; dovadă că vede și apreciază stările de lucruri din locurile pe unde trece, face comparații și trage anumite concluzii pe cari le folosește apoi în beneficiul său.

Această împrejurare, ca și nevoia de a-și desface produsele activității sale, l-au îndemnat să și atașeze cu timpul, sau săși facă chiar o a doua profesiune din comerț Observând belșugul sau lipsa unui produs în anumite regiuni, sau și numai diferența de prețuri, el se gândește că ar putea avea un anumit câștig, cumpărând ieftin acest produs, acolo unde se găsește de prisos, și vânzându-l mai scump, acolo unde el este mai puțin, sau are un preț mai urcat.

Accentuând mai târziu această preocupare de câștig, adeseori mărgineanul și-a părăsit prima profesiune — mai ales dupăce dificultăți de ordin politic nu-i mai permiteau pășuna-

rea oilor în Țara Românească — îmbrățișând cu hărnicie pe cea de a doua.

2. Psihologia mărgineanului

Independența de gândire și spiritul de inițativă ca și nevoia firească în care se găsea prin resursele puține ce le avea la el acasă, i-au dat mărgineanului conștiința că prin muncă își poate scoate existența și din piatră.

Tăcut, neîncrezător și dârz, el își apără drepturile și îndeosebi libertatea. cu toată energia de care e capabil. Poartă astfel nenumărate procese, unele secoli dearândul, mai ales cu Sașii, cari îi încalcă teritoriile, și se revoltă adesea împotriva abuzurilor și încercărilor autorităților săsești și maghiare de a-l reduce la starea de iobag.

In toate luptele lui are sprijinul nelimitat al codrilor și cu privirile mereu ațintite peste munți, călătoriile lui anuale pe plaiurile Țării Românești, ale Moldovei, sau ale Dobrogei, în urma turmelor de oi, îi dau ceva din robustul presentiment al unei împărății ce va să vină și în care el se simte cu anticipație ca la el acasă.

Dar psihologia mărgineanului, nu ar fi complectă dacă nu am aminti o trăsătură fundamentală a caracterului său: *individualismul.*

Aceasta nu înseamnă că el nu este accesibil sentimentului de solidaritate cu ai săi. Trecutul Mărginenilor e o dovadă suficientă în această privință. In fața impilărilor și a nedreptăților ce li se fac de către Sași, sau de stăpânire, ei se strâng și fac zid în jurul preoților, a sfatului bătrânilor sau a juzilor. Numeroși fruntași suferă adesea închisori și schingiuiri pentru cauza comună, pentru biserica[1]), școlile și instituțiile lor.

Dar în ceeace privește gospodăria sau intreprinderea lor, rar se văd Mărginenii asociați, afară doar de cazul târlelor de oi pe cari se mai întâmplă de și le pasc și păzesc în tovărășie, repartizându-și veniturile și cheltuelile după numărul oilor.

O prea mare încredere în puterile proprii, o anumită doză de mândrie și un prea mare spirit de independență chiar în ce

---

1) Mulți dintre preoți au ispășit în închisorile din Kufstein dârzenia cu care au rezistat și luptat, în jurul anului 1700, împotriva desbinării bisericii românești din Ardeal.

priveşte chestiunile de ordin economic au făcut ca virtuţile lor de oameni echilibraţi, strângători şi plini de iniţiativă să nu se manifeste decât pe plan individual şi astfel, lipsiţi de binefacerile asocierii, să nu ajungă la rezultatele pe cari le-ar fi meritat munca lor.

3. Numărul populaţiei şi componenţa rasială.

Numărul populaţiei din mărginime este de aproximativ 40 000 suflete, repartizate pe comune după cum urmează:

Boiţa	1,560
Tălmăcel	1,532
Sadu	2,350
Răşinari	5,600
Poplaca	3,140
Gurarâu	3,650
Orlat	2,350
Cacova	900
Sibiel	1,200
Vale	1,040
Săcel	827
Sălişte	2,654
Galeş	695
Tilişca	2,216
Rod	1,590
Poiana	4'777
Jina	3,765
Total	39 846

In ceeace priveşte componenţa rasială a populaţiei, cercetările efectuate au dus la concluzia că ea este destul de variată. Astfel chiar in acest ţinut relativ restrâns găsim reprezentată rasa alpină, dinarică, mediterană şi nordică, predomină însă *rasa mediterană*. In urma cercetărilor făcute, dintr'un grup neselecţionat de 13 bărbaţi din Poiana, 6 au fost găsiţi aparţinând rasei mediterane, 1 celei alpine, 1 rasei dalice, 2 mediterani-dalici, 1 mediteran-oriental, 1 nordic-mediteran şi 1 dinaric-mediteran; iar dintr'un grup neselecţionat de 12 femei din Galeş, 2 aparţin rasei mediterane, 6 sunt nordice mediterane, mediterane-alpine, alpine-mediterane, dinarice-mediterane, şi 3 alpine.[1])

1) Dr. I. Făcăoaru: *Criteriile pentru diagnoza rasială*, Cluj, 1936, pag. 31—32.

III. Situația politică și economică a mărginimei până în secolul XV.

Viața unei colectivități este întrețesută de elemente și aspecte atât de variate și interdependența acestora este atât de mare astăzi ca și în trecut, încât a o prezenta sub un singur aspect, făcând abstracție de celelalte elemente, este aproape imposibil.

Astfel viața economică dintr'o anume perioadă de timp a unui grup de populație este întotdeauna în raport strâns și direct, mai întâiu cu situația politică din acea vreme, apoi cu configurația geografică și resursele naturale și în fine cu însușirile și patrimoniul sufletesc, ca și cu capitalul biologic al acelui grup.

Situația economică din trecut a comunelor din mărginime nu poate fi astfel cercetată, decât ținându-se seamă de evoluția politică a acestei regiuni dealungul veacurilor, de configurația terenului și de virtuțile intrinsece ale populației lor.

Este locul să stabilim aci, că regiunea delimitată la capitolul I. și numită *mărginime*, a avut dealungul veacurilor o evoluție oarecum aparte, mai întâiu datorită așezării ei geografice. Ea are ca limite naturale la Est Oltul, care o desparte astfel de Țara Oltului, iar la Vest șirul de munți al căror versant coboară în județul Hunedoara, cu căi de comunicație dificile, sau chiar inexistente în trecut, izolând astfel din această parte regiunea de ceeace se chiamă Țara Hațegului, la Sud culmea Munților Sibiului, iar la Nord câmpia Sibiului cu drumul ce duce azi dela Alba-Iulia la Sibiu.

Datorită acestei așezări, comunele din mărginime, deși au aparținut mai târziu unor unități administrative deosebite (astfel comunele Poiana și Rod au aparținut *Scaunului Miercurea*; Tilișca, Galeș, Vale, Sibielul, Cacova, și Săliște *Scaunului Săliște*; Rășinarul, Gurarâului, și Poplaca *Scaunului Sibiu*; iar Boița și Tălmăcelul *Scaunului Tălmaciu*), au avut totuși o des-

voltare analoagă, ceeace li-a păstrat caracterul de unitate etnică și economică.

Din cele mai vechi timpuri comunele din margine și-au avut organizația lor administrativă și judecătorească proprie, ducând o viață liberă și independentă, atât cât o permiteau evenimentele timpului. Desigur că până în secolul al XV-lea documentele fiind puține, nu vom putea da prea multe amănunte asupra vieții pe cari o duceau satele mărginenești în această vreme.

Așezate la granița dinspre Țara Românească, uneori aparținâno chiar vremelnic ei, ca Rășinarul, pe care Radu Vodă Negru și Mircea Basarab se pare să l fi stăpânit odată cu Amlașul și Făgărașul, satele mărginenești și-au continuat viața lor liberă și după cucerirea teritoriilor lor de către regii unguri, stăpâni pe munții și moșiile lor și cu îndatorirea firească de a face paza graniței.

Aceasta, propriu zis, nu a constituit pentru ele o adevărată graniță, întrucât trecerile de o parte și de alta ale ei — fie pentru pășunarea vitelor, fie pentru motive de ordin comercial sau familiar — erau foarte dese, legăturile de bună vecinătate și de rudenie menținându-se până târziu, în ciuda granițelor politice.

1. Indeletniciri principale.

Cn mijloace mai de seamă pentru câștigarea existenței, configurația geografică a regiunii și lipsa pământului de cultură, au impus Mărginenilor *creșterea vitelor* și *lemnăritul*. Și într'adevăr dealungul atâtor veacuri, ei și-au păstrat aceste îndeletniciri, prima ajungând chiar la o importanță covârșitoare și care a și făcut faima Mărginenilor.

Instabilitatea stăpânirilor politice și desele năvăliri barbare din aceste vremuri, fac ca populația românească, așezată la poalele munților, să afle un mare avantaj în această apropiere a văilor și a pădurilor, cari îi oferă un bun adăpost în caz de primejdie și posibilitatea unei izolări de restul lumii, de unde nu fără temei au putut fi considerați Mărginenii, ca cei mai autentici continuatori ai vieții simple și ai moravurilor vechilor Daci.

In tot cazul așezarea lor și desvoltarea ulterioară a satelor

lor pledează pentru o continuitate și o conservare a caracterelor specifice cât mai apropiată de aceștia.

2. Organizarea administrativă.

Organizarea sătească a Mărginenilor era următoarea: Fiecare comună era condusă de un *jude* și de ajutoarele acestuia, aleși de locuitorii comunei. Judele mai era ajutat de un *sfat al bătrânilor și juraților* (40 la Rășinari, sau în unele comune 44 (Săliște) numit *„cinstit Scaun de lege"*) și atribuțiunile lui erau administrative și judecătorești. El percepea dările către fisc și le vărsa organelor acestuia, el menținea ordinea și ridica oștirea în caz de primejdie, el judeca pricinile obișnuite în prima instanță, având la început cu sfatul bătrânilor și juraților, chiar dreptul de a condamna la moarte în cazuri mai grave. Dela el mai târziu s'a putut face apel la principe sau castelan, iar mai în urmă la cetatea Sibiului.

Plăeșii cu căpeteniile lor, *vătafii* străjuiau plaiurile și trecătorile. Acești conducători (uneori numai o parte din din ei) erau scutiți de plățile către sat și alte contribuțiuni obștești.

Desigur că aproape același fel de viață duceau satele din margine la venirea și colonizarea Sașilor, în secotul al XII-lea și XIII-lea, și pe câmpia ce se întindea la poalele munților lor. Cu aceștia un timp oarecare relațiile vor fi fost tolerabile, poate chiar bune, deși este sigur că la venirea lor, locurile ce au ocupat nu au fost pustii, pe ele aflându-se Români și vor fi fost desigur și fricțiuni cu prilejul așezării aci a acesor *„hospitès teutonici"*, dar acestea nu i ating prea de aproape pe Mărgineni iar conflictele lor cu Sașii iau o formă mai gravă numai din secolul al XIV-lea și îndeosebi din al XV-lea

Sub primii regi maghiari, Mărginenii își continuă existența lor la hotare păstrându-și libertatea și organizațiile lor proprii și, în calitatea de *„servientes castri"*, sunt îndatorați să apere trecătorile și cetățile.

Dintre aceste cetăți una era aceea a Tălmaciului, dărâmată mai târziu de voivodul Țării Românești și reclădită apoi de regele maghiar Ludovic, ceva mai aproape de trecătoarea Turnu-Roșu, iar altele a Săliștei (Salvgo) și a Amlașului.

Neînțelegeri mai mărunte cu Sașii se vor fi ivit poate chiar din primii anii ai așezării acestora în vecinătatea comu-

nelor mărgineneşti în special şi româneşti în general, fiindcă foarte curând s'a simţit nevoia încheierii unei învoieli între ei şi Români. Din nefericire însă învoiala era de scurtă durată, din cauza tendinţei mereu accentuate a Saşilor de a impune pe Români la fel de fel contribuţiuni şi mai ales de a-i deposeda de munţii şi terenurile lor.

Dările pe cari le plăteau Mărginenii în calitatea lor de oameni liberi, supuşi numai regelui, erau: *datul oilor* (quinquagesima ovium,) *vigesima, centesima,* şi *decima.* Aceasta din urmă nu se plătea în scaunul Tălmaciu, şi se plătia numai jumătate de către păcurarii din scaunul Săliştei, conform îngăduinţei regelui Maximilian din 1567, care a apreciat serviciile deosebite pe cari Mărginenii le făceau pe frontiera ţării. („A valachis pecorariis seu qui in Alpibus et silvis peccora alunt media tantum dicae" . . . [1])

Mai târziu, după încorporarea la *fundus regius,* se plătea de scaunul Sălişte de exemplu: pentru oi 100 florini, iar pentru porci 12 florini, drept leafă pentru funcţionarii scaunului şi un car de lemne decâteori venea judele în scaun (judele sas stătea la Sibiu) Alte serviciis nu făceau decât la Ocna Sibiuluiunde coseau fânul la aline, având în schimb privilegiul de a vinde sare în comunele învecinate, din ceeace realizau un venit apreciabil.

Cu timpul juzii scaunal mutându-şi domiciliul în oraşul Sibiu, devin, îndeosebi cei ai Săliştei, şi senatori ai cetăţii Sibiului. Funcţiunea de jude scaunal — prin veniturile tot mai mari pe cari şi-le alocau aceştia, în sarcina comunelor din scaun — este foarte căutată de funcţionarii saşi ai oraşului, mai ales după ce e împreunată şi cu demnitatea de senator. Aceşti juzi însă nu mai apără interesele comunelor din scaun. Dimpotrivă, în tot cursul secolelor XVII şi XVIII, populaţia din mărginime este victima tentativelor săseşti de a-o deposeda, chiar cu ajutorul juzilor ei scaunali, de munţi şi păduri, de drepturile regaliene, de crâşmărit, morărit şi pescuit şi de a-o reduce la starea de iobăgie, cerându-i servicii în natură şi în bani faţă de cetatea Sibiului şi faţă de ei personal.

Cu mici întreruperi vexaţiunile şi nedreptăţile vor spori, aşa încât adeseori situaţia devenind de netolerat, se întâmplă revolte, cărora le urmează în mod regulat represiunea militară mizeria, sărăcia şi exodul, cum vom vedea în capitolele viitoare.

---

1) *Contribuţiuni istorice privitoare la trecutul Românilor de pe pământul crăesc,* Sibiu 1913, de Dr. I Puşcariu, Dr. I. Preda, Dr. L. Borcia, Dr. I. Lupaş, Dr. I. Matei şi Dr. S. Dragomir, pag. 83.

IV. Raporturile cu Sașii

1. Momente de colaborare

Veniți în secolul al XII-lea, în urma colonizării făcute de regele Geza II., Sașii s'au așezat în grupuri mai mult sau mai puțin compacte și în actualul județ Sibiu, unde au găsit așezări de sate românești și îndeosebi organizațiile sătești autonome ale Mărginenilor.

Raporturile cu aceștia au fost uneori bune, alte ori, și din nefericire prea adeseori, mai puțin bune. Totuși soarta a făcut ca ei să rămână aici, încadrați în masa mare a Românilor și să suporte împreună cu aceștia toate vicisitudinile vremurilor.

Nevoia unei înțelegeri între Români și Sași s'a simțit încă din secolul al XIV lea. Astfel la 1383 se încheie un acord prin care Românii se obligă să străjuiască munții și trecătorile dela Tălmaciu și Săliște: „Quod assumsurunt ipsi Valachi custodiam servandam in omnibus Alpibus ad Talmacs usque ad magnam villam Valachicalem".[1]) Se mai obligă apoi să nu mai țină fără concesiune vitele lor pe pășunile Sașilor și să nu mai umble înarmați cu arcuri și cu săgeți decât în caz de nevoie.

O vreme învoiala a și fost respectată, dar în curând se vor fi ivit noui motive de nemulțumire de o parte și de alta.

Timpurile sunt însă tulburi și cum pe la începutul secolului al XV-lea năvălirile Turcilor, ca și incursiunile Voivozilor Țării Românești, cari își formulau pe bună dreptate drepturi asupra regiunii din margine, devin tot mai numeroase, regii unguri, pentru o mai bună apărare a granițelor, încorporează și comunele din mărginime la cele șapte județe ale Sașilor, ajungând deci și ele să facă parte din așa zisul *„fundus regius"*.

Se impune să explicăm pe scurt ce va să zică cele *șapte județe* și *fundus regius*.

Cele șapte județe sau scaune, înseamnă organizațiile administrative ale Sașilor colonizați în Ardeal. Cu vremea Sașii s'au împărțit în 7 scaune administrative. un fel de plăși de astăzi, conduse fiecare de un jude regesc numit tot dintre Sași.

1) *Contribuțiuni istorice privitoare la trecutul Românilor de pe pământul crăesc*, Sibiu, 1913 p. 197.

Așezarea Sașilor s'a făcut pe *fundus regius, pământul regesc*, aparținător deci regelui, în opoziție cu *pământul nobilitar*, aparținător nobilimei. Acest pământ regesc a fost dat Sașilor să-l folosească, cu obligația de a aduce regelui servicii de ordin militar. Locuitorii de pe fundus regius își păstrau toată libertatea, ei plăteau dare numai regelui, aveau însă obligațiunea de a nu înstrăina nimic din acest pământ și ca în schimbul uzufructului pe care li l îngăduise regele asupra pământului dat, să facă paza cetăților de pe acest teritoriu și să se îngrijească de întreținerea acestora.

Populația de pe *pământul nobilitar* nu era liberă, ea, conform dreptului feudal, datora stăpânului pământului dări, fie în bani, fie în natură, precum și servicii personale și nu era liberă să treacă dela un stăpân la altul.

In ceeace privește pământul zis fundus regius, diplomele regilor maghiari precizează natura lui juridică. El nu poate fi cedat sau înstrăinat, ci va continua să rămână în orice împrejurări proprietatea regelui. Locuitorii aflători pe acest pământ nu au alt stăpân decât pe rege, sunt liberi și se guvernează și se administrează singuri.

Colonizarea Sașilor s'a făcut deci pe acest fundus regius cu îndatoririle amintite. De altă parte, teritoriul ocupat de Mărgineni constituia un teritoriu cu o natură juridică analoagă, așa zisele *predii regești*, cu administrație autonomă și îndatoriri de a stră ui frontierele și trecătorile, populația fiind liberă și stăpână pe bunurile ei și nedatorând servicii și impozite decât regelui.

Dar dela o vreme, și mai ales după încorporarea *mărginimei* la fundus regius, funcționarii regești fiind tot Sași, conflictele dintre aceștia și locuitorii din *mărginime*, obișnuiți să trăiască liberi și in cadrul organizațiilor lor administrative autonome, devin tot mai dese și la 1631 se va simți din nou nevoia unei reglementări parțiale a raporturilor din Sașii din Sibiu și Românii din Rășinari. Nici acest acord nu va avea însă o prea lungă durată.

Sașii sunt un popor cu foarte multe calități. Muncitori, cinstiți și cumpătați, ei își lucrau pământul cu multă chibzuială și pricepere. Au și fost favorizați de soartă și au ajuns de vreme la o bună stare materială de apreciat. Așezările lor au devenit încurând modele de gospodării și au servit sub acest raport adeseori de exemplu și pentru Români. Și într'adevăr

acolo, unde Românii au trăit împreună, sau în vecinătatea Saşilor, ei se resimt de influenţa în bine a acestora.

Legături sufleteşti prea apropiate, este fireşc să nu se fi putut creia între Români şi între Saşi şi din cauza deosebirilor de temperament şi mai ales din cauza privilegiilor pe cari stăpânirea străină le acorda, în dauna primilor, acestora din urmă, (cari prin numărul lor nu prezentau vre-un pericol de ţinut în seamă) tocmai spre a împiedeca o înţelegere între Români şi Saşi, înţelegere care-i putea deveni fatală.

Aceasta a fost politica urmată atât sub stăpânirea habsburgică cât şi sub aceea ungurească de mai târziu.

Totuşi împotriva acesteia din urmă, adeseori Saşii s'au găsit alături de Români, cum a fost cazul la 1842—49, când Saşii prin *Ştefan Ludwig Roth* şi *Andreas Wellmann* proclamară egala îndreptăţire pe pământul crăesc a Saşilor şi Românilor şi pretinseră introducerea limbii române ca limbă oficială a Transilvaniei în virtutea dreptului elementar al populaţiei majoritare. Deasemenea în Dieta din Sibiu dela 1863, sau în cea dela Cluj dela 1865, Saşii sunt alături de Români, şi au o atitudine frumoasă şi demnă şi cu prilejul procesului Memorandului din anii 1892-1895.

Nu intră însă în cadrul studiului nostru să insistăm asupra acestor momente de *colaborare politică*, cum nu vom aminti decât în treacăt şi *colaborarea culturală* dela mijlocul secolului al XVI-lea, prin tipărirea la Sibiu, în româneşte (la 1544) a Catehismului lui Luther şi prin sprijinul pe care-l găseşte pentru tipăriturile lui, la Saşii din Braşov, Diaconul Coresi.

Ar trebui poate să facem mai mult decât o menţiune despre *colaborarea economică* a Saşilor din Sibiu şi Braşov cu negustorii din Ţara Românească, încă din secolele XV. şi XVI. Deasemenea trebue şi să scoatem în evidenţă, ca un caz elocvent de colaborare româno săsească. fondarea la 1868, la Sibiu, a unei societăţi de asigurare „*Transsylvania*", cu un număr egal de membri în consiliul de administraţie, cu un preşedinte sas şi cu un director general român. Dar acestea toate sunt în legătură mai puţin directă cu situaţia Mărginenilor şi apoi asupra societăţii de asigurare „Transsylvania" vom insista la capitolul VII.

2. Conflicte şi procese

Primele conflicte cu Saşii datează probabil încă din secolul al XIII-lea şi al XIV-lea, dovadă că la anul 1383 s'a simţit nevoia încheierii unui acord între Mărgineni şi Saşi, în vederea păstrării unor raporturi tolerabile între ei.

Dar, cum am spus, ceva mai târziu pentru o mai bună administrare şi îndeosebi pentru o mai bună organizare şi apărare în caz de răsboiu şi de năvăliri, regii maghiari au încorporat satele mărgineneşti la fundus

regius, cea mai bună dovadă de natura juridică analoagă a acestor sate. In felul acesta ajung în cursul veacului al XV-lea, satele Boiţa şi Tălmăcelul să fie încorporate scaunului Tălmaciu, Răşinarul, Sadu, Poplaca şi Guraràului scaunului Sibiu şi restul comunelor mărgineneşti scaunului Sălişte.

Prin aceasă încorporare Mărginenii îşi păstrează situaţia de mai înainte cu vechile libertăţi, cu singura deosebire că darea n'o mai achitau acum direct organelor fiscale ale regelui, ci la un loc cu Saşii şi nu mai apelau Judecata juzilor lor la principe sau castelan, ci la Sfatul sau Comitele Sibiului.

Dacă la început nu era mare deosebire între regimul vechiu şi cel nou, satele mărgineneşti păstrându-şi proprietatea munţilor, a pădurilor şi câmpiilor ca şi a drepturilor regaliene (crâşmăritul, morăritul, vânatul şi pescuitul), în schimb, cu timpul, funcţionarii regali ai cetăţii Sibiu, cari întotdeauna au fost Saşi, ba chiar şi cei ai comunelor săseşti învecinate, vor găsi în noua lor calitate faţă de Români, suficiente ocazii şi pretexte ca să reducă treptat treptat şi din teritoriile comunelor mărgineneşti şi din libertăţile şi drepturile acestora.

Se ivesc mai întâi certuri cu privire la hotarele comunelor din margine şi la pădurile acestora, apoi cu privire la dări, pe cari Saşii le sporesc mereu, şi relativ la drepturile de crâşmărit, morărit şi pescuit sau altele, şi in urmă, este pusă în discuţie chiar *libertatea satelor mărgineneşti*, Saşii căutând a le reduce la *aşezări de iobagi, arogându-şi ei drepturi nobilitare de stăpâni ai locurilor şi aşezărilor acestora.*

Din chiar secolul al XV-lea conflictele şi procesele se ţin, lanţ şi nu există comună din mărginime, începând cu Boiţa, dela limita de răsărit, şi sfârşind cu Jina, cea dela apus a Mărginimei, care să nu fi avut procese cu Saşii. Numeroase revolte soldate cu jertfe omeneşti, schingiuiri şi închisori au ilustrat rezistenţa dârză a Mărginenilor în apărarea drepturilor şi a libertăţilor lor.

Ceeace a îngreunat situaţia comunelor mărgineneşti în aceste procese era îndeosebi faptul că funcţionarii fiscali ai regelui, erau tot Saşi, cei administrativi la fel. Tot ei comandau şi puterea armată şi tot ei judecau şi procesele, iar apelurile făcute la Dieta ardeleană sau la rege, ajungeau să fie desbătute cu întârziere, datorită vremurilor şi comunicaţiilor de atunci, adeseori comunele mărgineneşti neputând ajunge să-şi

înainteze aceste apeluri şi, mai ales, neputându şi procura dovezile şi actele necesare, cari erau toate în mâinile Saşilor

Apoi chiar dacă se întâmpla ca Dieta sau Impăratul să ià vre-o hotărâre favorabilă Românilor, ea fie că nu era executată, fie că era executată numai parţial şi cu multă întârziere, cum a fost cazul mai tuturor acestor hotărâri.

In această privinţă este deosebit de elocvent „Memorandul" din 1868 şi „Petiţia" din 1871 a scaunelor filiale Sălişte şi Tălmaciu [1]) înaintate Dietei din Pesta şi Guvernului maghiar, în care se face istoricul conflictelor între Saşi şi Români, conflicte cari nici la această dată (1871) nu erau încă lichidate complect.

Conflictele şi procesele le-am putea grupa pe comune şi pe scaune, întrucât îndr'adevăr în afară de tendinţa generală a Saşilor din Sibiu, de a reduce libertăţile şi drepturile ce aveau comunele mărgineneşti — transformându-le astfel din comune libere, în aşezări de iobagi, ceeace a dat naştere la procesele dintre oraşul Sibiu şi comunele mărgineneşti organizate pe scaune, — fiecare comună a mai avut conflicte de teritorii cu Saşii, fie din Sibiu (acele al căror hotar se mărginea cu acesta), fie cu Saşii din comunele săseşti învecinate.

Astfel comuna Boiţa şi Tălmăcelul au avut conflicte cu Saşii din Tălmaciu şi Sibiu; Sadu cu cei din Cisnădie; Răşinarii şi Poplaca cu Sibiul, Cisnădie şi Cristianul; Gurarâului cu Saşii din Cristian; Săliştea cu Sibiul şi Cristianul, Tilişca şi Rodul cu cei din Apold; Poiana cu Saşii din Dobârca şi Cărpinişul cu cei din Gârbova.

Este de notat însă că neînţelegerile cu Saşii nu erau mărginite numai la comunele mărgineneşti. Aceste neînţelegeri erau generale şi în comunele de pe câmpia Sibiului şi în cele câteva cari aparţin Ţării Oltului şi chiar în alte regiuni ca Sebeşul, Mediaşul, Bistriţa şi Rodna, fiindcă peste tot, pe unde s'au aşezat, Saşii au găsit mase compacte de Români, cari au trebuit în parte dislocate, fie prin alungarea acestora din anumite sate — cum s'a întâmplat în Dobârca, Şura-Mare, Slimnic şi altele, fie prin înfiinţarea de aşezări noui şi deposedarea Românilor din satele învecinate de teritoriile lor.

---

1) Publicate în *Contribuţiuni istorice privitoare la trecutul Românilor de pe pământul crăesc*, pag. 66 şi 225.

Astfel de unde la început au existat şi sate cu populaţie mixtă, mai târziu Saşii—probabil conştienţi de inferioritatea lor biologică faţă de elementul românesc — au devenit de o intoleranţă extremă faţă de Români, nepermiţând aşezarea acestora nici măcar la marginea satelor lor, iar acolo unde erau şi Români, i-au alungat, adeseori dându-le foc caselor şi dărâmându-le.

Nu mai vorbim de oraşe, unde până acum aproape de secolul al XX lea, Românii nu-şi puteau cumpăra case, iar cei cari totuşi apucaseră să aibă proprietăţi, ca de exemplu *„mărerenii"* din Sibiu, erau hărţuiţi şi impuşi la fel de fel de taxe şi servicii, doar se vor decide să plece aiurea.

Dealtfel, ştiut este că primii episcopi ortodocşi români, nu au putut avea reşedinţa la Sibiu şi tot din cauza intoleranţei Saşilor, ei au trebuit să stea într'o casă mai mult decât modestă la Răşinari, reuşind abia la 1820 să şi cumpere o casă în oraşul Sibiu [1]).

Luate la rând dela răsărit spre apus comunele mărginene au avut următoarele conflicte mai importante cu Saşii:

Comunei *Boiţa* i s'au luat de către Saşii din Tălmaciu şi de către oraşul Sibiu, un teritoriu zis *„Bărcul"*, apoi pădurea de fag de pe *„Plaiul mare"* şi cea de brad de pe *„Plaiul Pietrilor"* şi mai ales *Muntele „Fărcaşul"*.

I s'au luat apoi, sub diferite pretexte, morile şi cârciumăritul, şi o livadă mare situată lângă Olt, pe care o folosea primarul cetăţii.

Saşii au pus vamă pentru porci şi pentru miei şi Românii au fost siliţi să facă servicii felurite primarului şi funcţionarilor Sibiului.

Dintre numeroasele procese, mai importante este cel purtat împreună cu comunele din scaunul Sălişte împotriva oraşului Sibiu, pe care comuna, reprezentată în anii 1819 — 1821 prin Constantin Popovici jude, Ioan Tihirel şi Radu Istrate, îl câştigă, dar Saşii făcând apel la curtea împărătească, unde aveau de protector pe consilierul de curte Nopcea, împăratul Francisc I, rău informat, suspendă executarea sentinţei Dupăce pe la 1838—39 Saşii vor să statornicească alte hotare între ei şi comună şi se întâmplă ciocniri sângeroase, fruntaşii,

---

1) I. Lupaş: *Sibiul ca centru al vieţii româneşti din Ardeal* p. 25.

fiind închişi, Saşii îşi fac singuri „hâlmurile" cari le vor mărgini de aci încolo proprietăţile asupra terenurilor răpite comunei, aceasta ne mai putându-se opune. Totuşi procesul va fi reluat dar el nu se va termina decât la 1878, când comuna îşi va răscumpăra cu bani, dela Saşi, vechile ei posesiuni.

Comunei Tălmăcel, cu mai puţini locuitori şi hotar mai mic, i s'a luat teritoriul ce-l avea lângă Râu-Sadului, munţii Zimbru-Smide şi Clăbucet şi jumătate din muntele Fărcaşu şi i s'au impus aceleaşi sarcini şi servicii ca şi Boiţei.

Comuna Răşinari a opus o rezistenţă mult mai înverşunată tendinţelor acaparatoare ale Saşilor, dar a şi trebuit să sufere mai multe impilări şi nedreptăţi. Procesele ei cu Sibiul au durat, am putea spune, chiar dela încorporarea ei la scaunul Sibiului. Bogată în munţi şi păduri, comuna deveni, încetul cu încetul, prada cea mai de seamă a funcţionarilor saşi din Sibiu.

Prima consecinţă a încorporării Răşinarului la scaunul Sibiului, a fost aceea că darea se vărsa de aici încolo la Magistratul din Sibiu, apoi că plăeşii, păzitori ai hotarelor, erau puşi şi plătiţi de Saşi din partea oraşului, ceeace i-a făcut pe aceştia dependenţi de oraşul Sibiu.

Dealtfel dările vor fi din an în an sporite, astfel că de unde la 1494 Răşinarul plătia 40 florini, peste 4 ani el trebuie să plătească 93 de florini[1])

Regele Matia, ca un privilegiu pentru Saşi, şi ca să-i ferească de neplăcerile funcţionarilor fiscali, le îngădui să strângă ei *dijma regească*, alţi regi ai Ungariei le zălogiră chiar vremelnic zecimele fiscale, ceeace a dat prilej la abuzuri din cele mai mari din partea încasatorilor dijmei.

Incălcarea teritoriilor comunei şi înmulţirea dărilor, apoi serviciile personale pretinse Răşinărenilor, fac ca vrăjmăşia între aceştia şi oraşul Sibiu să ajungă la o violenţă care îngrijorează comunitatea oraşului. Aceasta ia chiar măsuri pentru a atenua lăcomia şi abuzurile funcţionarilor şi se pare că la 1631 ar fi intervenit şi un acord cu răşinărenii, hotarele comunei fiind din nou delimitate şi oprindu-se anumite abuzuri ale funcţionarilor: „Ist beschlossen worden, dass die Rosenarer oder Stadterdorfer Walachen nit sollen mit übrigen Herren-

1) V. Păcală: *Monografia comunei Răşinari*, Sibiu, 1915 pag. 48.

diensten beschweret werden sonderen zu gemeiner Nothwendiger Arbeit sollen sye zu hülfen verobligiret seyn" [1]).

Saşii nu respectară însă învoiala din 1631 şi persecuţiile porniră cu mai multă înverşunare în jumătatea a doua a secolului al XVII-lea, când autoritatea sfatului orăşenesc scăzu, crescând tot mai mult puterea funcţionarilor înalţi ai judeţului: *comesul şi consulul săsesc.* De unde la 1631 li se lăsase răşinărenilor morăritul şi crâşmăritul cari aduceau comunei venituri importante, acum acestea li se iau din nou. Comuna trebui să plătească în curând, în afară de dările regale, un tribut pentru moara oraşului, apoi consulului sibian din 100 oi, 2 berbeci şi două oi cu miei, şi 20 care cu fân, iar pentru spitalul din Sibiu strângea fânul cosit de Poplăceni. Aceasta cum reiese din conscripţia efectuată la 1721[2])

Spre sfârşitul secolului al XVII-lea, sub comitele I. H. Sachs de Harteneck, abuzurile reîncepură cu mai multă tărie. Răşinărenii fură supuşi la robotă faţă de consul şi de primar, nu-şi mai puteau cumpăra vin decât dela primarul oraşului sau din cercul Sibiului, li s'au luat parte din ogoare, livezi şi izlazuri şi de unde înainte vreme erau oameni liberi, au fost coborâţi acum la starea de iobagi, supuşi oraşului Sibiu, ca nişte simpli coloni pe pământurile orăşeneşti, pe cari le pot folosi numai cât timp vreau domnii şi de pe cari iarăşi, nu pot pleca decât cu învoirea acestora.

Situaţia răşinărenilor se înrăutăţi atât de mult, încât unii plecară din comună, spre a se stabili într'un loc liber ce se afla între Poplaca şi Răşinari, improvizându-şi case pe acest loc, şi încercând a întemeia aşa zisul „Micul Răşinari", dar Magistratul din Sibiu luă măsuri ca aceştia să fie alungaţi şi casele lor arse. („usque ad quindenam daher zu retirieren, sonsten ihre Stuben verbrennet und ihre Sache Preis gemachet werden sollten".[3])

„Mai reiese, — spune V. Păcală, relativ la această situaţie a Răşinărenilor — dacă nu din documente scrise, dar din spusele bătrânilor, că atunci, sau ceva mai târziu — poate din aceleaşi

1) V. Păcală: *Monografia comunei Răşinari* p. 52.

2) Fr. Schuller: *Zwei Konscriptionen des einstigen Hermannstädter Stuhles aus dem Beginne des 18. Jahrhunderts*, Sibiu, 1903, p. 124.

3) V. Păcală: op. cit. p. 56.

motive ca cei din Micul-Răşinari — unii dintre săteni se aşezară ca colibaşi cu oile, cu vacile şi caprele lor pe întinsele păşuni alpestre de pe lângă Râul-Sadului. Aşezarea lor, provizorie la început, deveni statornică şi se constitui astfel cătunul Râul-Sadului, colonia mai mare a satului mamă Răşinariu".[1])

Tot în acest timp li s'au luat Răşinărenilor, respectiv judelui lor, o parte importantă din atribuţiunile lui judecătoreşti, lăsându-i se numai cauzele ce nu treceau de un florin. Aceasta în statutele din 1698 ale Sibiului, consulul acestuia fiind învestit cu titlul de jude suprem al Răşinarului, toate *„birşagurile"* (amenzile) trebuind să fie plătite de aci în colo acestuia; lucru dealtfel explicabil când ştim că aceste „birşaguri" reprezentau un venit destul de important.

Incurând se ia judelui comunei, ca un semn al declinului libertăţii ei, şi *„jus gladii"* dreptul paloşului, adică dreptul de a pronunţa condamnări capitale a răufăcătorilor, furcile ce se aflau pe dealul Răşinarului fiind dărâmate din ordinul consulului Harteneck.

Atunci se luă cu sila dela comună şi Lunca-Răşinarului de 300 care de fân, Călinişul şi Marginea, micşorându-se simţitor termenul de cultură şi aşa insuficient. Rând pe rând li s'au luat apoi din păduri şi munţi între Sădurel şi Râul mare, între Şanta şi Isvor, Muntele Cânaia, Capra, Bulbuc apoi Dumbrava, căreia i-au dat numele de Dumbrava cetăţii[2]) şi partea Răşinarului din pădurea domnească, în margine cu Cisnădioara. La început, mai aveau dreptul să-şi pască porci şi vite în aceste locuri, apoi şi acesta li s'a luat. Dările percepute sub diferite denumiri şi pretexte ajunseseră în anul 1736, la suma totală de 17,559 florini[3])

La 1737 se introduse şi zeciuiala pentru fructe, precum şi o dare în natură pentru stâne, la început câte un berbec şi câte un caş de stână, apoi şi câte 2 cupe de unt, mai apoi doi berbeci şi câte doi caşi, pentru ca la urmă această dare să fie transformată în bani. In afară de aceasta, Răşinărenii fură siliţi

---

[1]) V. Păcală op. cit. p' 56.

Sistemul de a schimba numele locurilor a fost des întrebuinţat de Saşi, spre a dovedi mai târziu cu aceste nume, pretinse drepturi ce ar fi avut din vremuri vechi. Astfel au făcut, spre exemplu, din *Cuculeu*: *Kukuksbügel*, iar din *Onceşti* au făcut *Conradtwarte* etc.

[3]) V. Păcală op. cit p. 63.

să facă primarului şi fruntaşilor oraşului tot felul de se servicii: să le tae lemne, să le facă bârne, să cioplească piatră, să le facă fân şi să le transporte toate acestea la Sibiu. Aceasta în afară de muncile ce se făceau în folosul oraşului, la întărituri, săpare de şanțuri etc.[1])

Nu este dar de mirare că, la 1735, Răşinărenii exasperați că în locul arendei păşunatului, ce se dădea până atunci în natură, oraşul le pretinse 200 florini, se plânseră Guvernului țării. Drept răspuns, Magistratul oraşului aruncă în temniță pe 20 din bătrânii satului, ținându-i închişi 17 zile, iar guvernului îi aduce la cunoştință că chestiunea arendei a soluționat-o prin bună înțelegere cu sătenii şi că numai o parte mică de recalcitranți se împotrivesc. Guvernul respinse astfel cererea Răşinărenilor şi aceştia trebuiră să plătească. Dar ei se adresară încurând, şi deastădată direct împăratului, având şi recomandarea binevoitoare a episcopului Clein.

La ancheta ordonată, comuna şi-a susținut plângerile prin Aleman Muțiu, Petre Drăgui, Coman Costiță, Bucur Sasu şi alții şi pentru acoperirea cheltuelilor fiecare familie a plătit 2 florini 24 D. Furios Magistratul Sibian deține pe dregătorii comunei, iar de altă parte încearcă să câştige pe săteni, spunându-le că dacă s'ar învoi să plătească arenda munților, fie şi numai pe un an şi fie şi numai în natură, aşa cum au făcut-o şi mai înainte, atunci poate şi Magistratul ar fi gata să stea de vorbă[2]). Bineînțeles că aceasta o spuneau cu gândul să dezarmeze poporul şi să poată raporta, cum au mai făcut-o şi altă dată, că majoritatea sătenilor s'au învoit şi că numai o minoritate de agitatori rezistă, astfel că aceştia trebue dați pe mâna Magistratului.

Răşinărenii însă nu cedează. Ei au încredere în împărat, dar acesta e ocupat cu războiul cu Turcii, apoi urmează turburări pentru succesiunea la tron, iar guvernul şi generalul Lubkovitz, comandantul militar din Sibiu, erau favorabili Saşilor şi plângerile Răşinărenilor rămân fără rezultat. Ei rezistă totuşi şi la 1737 refuză contribuția în fructe şi arenda munților, cum refuză aceasta şi în 1740, când Magistratul din Sibiu umple iarăşi temnițele cu judele şi fruntaşii satului, făcând cu această ocaziune şi

---

[1]) V. Păcală: *Monografia comunei Răşinari*, Sibiu, 1915 p. 63.

[2]) Id. ibid. p. 74.

multă pagubă și prădăciune în averea locuitorilor. Rezistența este totuși continuată și la 1750 Rășinărenii nu mai vor să primească jude numit de Magistrat, ci-și aleg ei jude și ajutor (sândie). Celor doi senatori trimiși cu trupe călări de orașul Sibiu, li se împotrivește întreg satul și nu li se deschide biserica spre a se face introducerea în oficiu a candidaților Magistratului, iar când judele ales de săteni este legat și pornit spre Sibiu, o ceată de săteni se năpustesc și-l scapă din mâinile soldaților.

Situația se menține încordată și la 1752 Rășinărenii se plâng din nou împărătesei Maria Terezia: că în „urma tot mai marilor asupriri e de temut că satul acesta nenorocit, care singur contribue cât întreg scaunul Miercurei (mai mult de 10,000 florini) va sucomba sub greutatea sarcinilor".[1])

Impărăteasa ordonă guvernului sibian să cerceteze aceste plângeri, dar acesta dete pe săteni în judecata Universității săsești din Sibiu, care avea de președinte tocmai pe primarul orașului împotriva căruia se plânseseră Rășinărenii. In această situație, desigur că Rășinărenii nu obținură nimic, nici măcar extradarea originalului sau a copiei acordului încheiat la 1631, după care ar fi fost învoiți să se așeze din nou stâlpii de hotar (deși la dreptul vorbind chiar prin acest acord li se răpise o parte din proprietăți), și cu care ar fi vrut să-și dovedească hotarele din trecut ale comunei lor.

Incurajați Sașii, își arogă drepturi nobilitare și proprietatea exclusivă a pământului, astfel că în 1760 comitele Sașilor Walhütter von Adlershausen, putea scrie guvernului: „Deductio Territorialis fundii în Transilvania Saxonici eidem olim a Regibus Hungariae diplomatice dati, et quidem Jure irrevocabili et perpetuo, adeoque si fundus Regius Saxonicae Nationi sit collatus sequitur, *Valachicam Plebem servilem în fundo Regio praeter aboris mercedem nihil habere, multo minus Jura propria Territorii*".[2])

Și pentru a-și întemeia și pe documente aceste pretinse drepturi nobilitare, conducătorii Sașilor nu se dau în lături să se folosească de falșuri. Astfel ei prezintă un act de donațiune al regelui Matia, dela 1476, prin care Rășinarul — care fusese zice-se hipotecat nobilului Petru Gereb de Vereș-marth pentru

[1]) V. Păcală: op. cit. p. 77.
[2]) Id. ibid. p. 79.

250 florini, după decapitarea acestui nobil rebel, ajuns din nou în posesiunea regelui — ar fi fost restituit orașului Sibiu pe temeiul vechilor drepturi ce ar fi avut acesta asupra lui.

Rășinărenii prezintă și ei diploma regelui Matia dela 1488 și lupta reîncepu. Sașii obțin declararea de fals a acestei diplome și nimicirea ei și numai cu multă greutate s'a putut salva o copie rămasă la procuratorul fiscal.

Se pun taxe noui asupra munților, iar munții pentru cari nu se putea plăti arenda urcată de 100-200 florini cerută de de ei, îi sustrag și-i arendează altor comune. Deasemenea se începe exploatarea pădurilor pe o scară întinsă și Rășinărenii sunt puși să construiască pentru aceasta drumurile necesare și sh le repare pe cele vechi.

Indrăzneala Sașilor în această epocă de criză a autorității împăratului nu mai cunoaște margini, astfel că la 1754 împărăteasa Maria Tereza cerându-le socoteală pentru ce au refuzat să extradeze din arhiva orașului actele de delimitare cari să servească în cauza procesuală a Rășinărenilor, ei răspund că nu sunt datori să facă aceasta și că nici nu le vor da. Și aceași atitudine de sfidare a autorității imperiale au Sașii la 1776, când strângându-se dijma regească de incasatorul fiscal și depozitându-se la primărie, dijmuitorul săsesc sosind, o secvestră pe seama cetății.[1]

La stăruințele Rășinărenilor, procesul este totuși reluat la 1777, guvernul dând însă și de astădată câștig de cauză Sașilor. Rășinărenii se adresează din nou împăratului, care cere să i se înainteze documentele procesului și îndeosebi cele care au servit Universității săsești pentru sentința ei din 1752, pe care o avea întotdeauna în vedere guvernul, când respingea plângerile Rășinărenilor. Totodată împăratul Iosif al II-lea ordonă rejudecarea procesului, fără a se avea în vedere această sentință. Totuși guvernul și de astădată dă dreptate Sașilor, bazându-se deoparte pe acte de hotărnicie dintre Sibiu și Cisnădie dela 1372, în care nefigurând și Rășinarul, se trage concluzia că acesta s'a întemeiat ulterior, deci pe moșia Sașilor „usque ad bene placitum" fiind deci așezare de iobagi, și pe actul de donațiune fals, al regelui Matia, ambele documente prezentate de Sași.

[1]) V. Păcală: *Monografia satului Rășinari*, p. 80.

Impăratul Iosif al II-lea hotărî atunci revizuirea întregului proces şi adevărul fiind de partea Răşinărenilor, el dădu în 1786 un rescript prin care îi decretă pe aceştia liberi şi obligă oraşul să le plătească daune-interese pentru serviciile ce le-a pretins pe nedrept, cum şi să le restitue Răşinărenilor teritoriile de cari i-a deposedat.

Dăm mai jos un fragment din ordinaţiunea împăratului Iosif al II-lea, care constitue rechizitoriul cel mai just împotriva Saşilor şi pecetlueşte definitiv spiritul hrăpăreţ şi abuziv în care au înţeles ei să conducă şi să profite de bunurile şi oameni din aşa zisele „scaune", puse sub autoritatea lor.

„Am aflat că voi prea v'aţi depărtat de natura şi constituţiile pământului crăesc şi de privilegiile dăruite bunilor locuitori ai acestuia, atunci când, pe locuitorii comunei Răşinari i-aţi scos, prin judecata voastră, datori cu taxe şi prestaţii felurite şi i-aţi decretat la condiţia colonicală (iobăgească). Deoarece însă, natura pământului crăesc nu admite ca locuitorii acestuia să mai recunoască afară de principe şi alţi domni ai pământului, ba mai mult, interzice chiar prin cărţi privilegiale, necum a dărui, dar şi a pretinde vreun sat sau prediu în cuprinsul aceluia — am socotit că deliberatul vostru trebue revizuit, iar satul Răşinariu scos de sub orice stăpânire a oraşului Sibiu şi declarat sat liber regesc, drept ce îl scoatem şi declarăm prin prezenta.[1]"

Cu sentinţa împăratului Iosif al II-lea nu se termină procesul dintre Răşinari şi oraşul Sibiu. Executarea ei dă naştere la alte reclamaţiuni şi procese. Oraşul Sibiu păstrează încă o parte din teritoriile Răşinarului (vre-o 7 munţi, apoi Lunca Răşinarului în mare parte), iar despăgubirile ce urmau să fie plătite au fost fixate de guvern la o sumă mult prea mică faţă de prestaţiile şi pagubele Românilor. Totuşi această sentinţă a însemnat o mare victorie pentru Răşinăreni, întrucât liberi de aci înainte — chiar dacă nu mai dispun de toate proprietăţile ce le aveau la început, — situaţia lor s'a îmbunătăţit simţitor, ne mai fiind obligaţi să fie slugile oraşului Sibiu în toate împrejurările şi putându şi organiza de aci înainte viaţa sătească după obiceiurile lor din străbuni şi după buna lor chibzuinţă.

1) Reprod. după V. Păcală: *Monografia satului Răşinari*, p. 88.

In realitate conflictele şi procesele pentru diferite motive, vor dura încă în tot cursul secolului al XIX-lea, dar ele nu vor mai avea amploarea din trecut. In schimb însă, duşmănia Răşinărenilor faţă de Saşi şi de conducătorii oraşului Sibiu, ca fruct al unor impilări de mai multe veacuri, nu se va stinge decât foarte târziu. [1])

Dealtfel aceste conflicte în secolul al XVIII-lea şi al XIX-lea au şi un alt aspect. In afară de litigiile de teritoriu cu comunele româneşti şi de intoleranţa Saşilor, cari nu admit aşezarea Românilor printre ei, iar pe cei cari erau deja aşezaţi de mai multă vreme, sau chiar înaintea lor, îi alungă — şi aceasta nu numai în oraşul Sibiu, ci în toate oraşele din jur — adeseori dând foc caselor lor, se adaogă faptul că Românii îndeosebi în secolul al XIX-lea, nu puteau exercita meserii mai rentabile, al căror monopol îl aveau oarecum Saşii. Intr'adevăr oricât de dornici ar fi fost Românii să înveţe aceste meserii, Saşii nu-i primeau, iar dacă totuşi isbuteau să înveţe prin alte părţi câte ceva, Saşii făceau tot posibilul să li se interzică exercitarea acestor meserii.

Comuna Poplaca a purtat procese cu oraşul Sibiu, cu Saşii din Cristian şi din Turnişor, atât pentru proprietăţile pe cari le avusese, şi cari i-au fost luate rând pe rând, cât şi pentru dreptul ei de comună liberă regească.

Saşii din Sibiu au încercat şi multă vreme au isbutit să facă din această comună o posesiune nobilitară a lor, îndatorind pe locuitorii ei, să le facă diferite servicii de iobagi. Astfel prin statutul dela 1584, li se impune îndatorirea să ajute la

---

[1]) Autorul acestui studiu, în cercetările făcute pe teren, a putut constata încă urmele ei. Oraşul Sibiu avea nevoe în anii din urmă, spre a-şi procura apa potabilă necesară, să construiască conducte dela munte, unde captase isvoarele, peste teritoriul comunei Răşinari până la oraş şi a cerut fireşte pentru aceasta învoirea Răşinărenilor, oferindu-le în schimb introducerea apaductului şi în Răşinari şi pavarea străzii pe unde ar trece conductele.

Deşi împrejurările se schimbaseră şi Saşii nu mai aveau în Sibiu conducerea exclusivă ca în trecut, deşi pentru comună nu ar fi rezultat nici o pagubă din trecerea conductelor prin sat, ci dimpotrivă, Răşinărenii au refuzat categoric cererea oraşului. Evident că, fiind vorba de lucrări de utilitate publică, în cele din urmă ei au trebuit să cedeze, deşi apoi nu li s'a mai oferit nimic în schimb. Acest exemplu este însă şi el o dovadă de cât a trebuit să sufere în trecut acest sat, pentru ca duşmănia lui faţă de Saşi să fie atât de adâncită, încât ea să nu poată fi stinsă nici peste veacuri.

lucrul de clădire al orașului și să servească de soli și curieri orașului Sibiu. Mai târziu acestor obligațiuni li se adaogă altele (să cosească fân, să tae lemne etc. pentru funcționarii superiori ai orașului Sibiu) și îndeosebi felurite taxe în bani și în natură și luarea drepturilor regaliene, tot așa cum s'a procedat dealtfel și cu comuna Rășinari, iar conflictele și procesele urmează oarecum paralel cu ale acesteia, terminându-se tot la 1786, când prin decret aulic al Impăratului Iosif al II-lea și comuna Poplaca e declarată liberă.

Comunele *Sadu* și *Gura-Râului* au avut aceeași soartă. Cea dintâi a avut procese cu Sașii din Cisnădie, cari o considerau și tratau ca proprietate a lor, după modul cum trata dealtfel și Sibiul cu comuna Rășinari și Poplaca, iar cea de a doua cu Sașii din Sibiu și îndeosebi cu cei din comuna Cristian, cari și-o revendicau de proprietate a lor.

Deși până și conscrierile din 1721—22 indicau pentru Gura-Râului că *„est in regio fundo positus pagus valachicus privato cuiquam debitum servitium praestare non erant obligati"* totuși ea a fost constrânsă de judele regesc sas din Sibiu, să facă servicii diferite dând între altele pe an 54 pluguri judelui. [1])

Procesele au durat până în secolul al XVIII-lea și s'au prelungit pentru chestiuni mai mărunte și diferite și după aceasta, deși la 1787 Impăratul Iosif al II-lea a declarat și recunoscut și comuna Sadu de comună liberă.

In ce privește comunele Orlat și Săcel, acestea au avut și ele numeroase conflicte cu Sașii din comunele învecinate. Situația lor însă a fost oarecum diferită. Anume ele au constituit posesiuni nobilitare ale episcopului ardelean (maghiar) și astfel nu făceau parte din „fundus regius", dar hotarele lor mărginindu-se cu comune săsești, apoi posesorii cu drept nobilitar schimbându-se adesea, au avut și ele conflicte cu Sașii. Comuna *Orlat* dealtfel, ca și o altă comună, *Jina,* va avea un regim aparte de pe la a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, când s'au înființat așa zisele regimente de graniță (1762), aceste două comune constituind primul regiment de graniță și în această calitate a lor fiind dotate cu terenuri și păduri întinse, iar lo-

---

[1]) *Contribuțiuni istorice privitoare la trecutul Românilor de pe pământul crăesc,* S. Dragomir, Sibiu, p. III.

cuitorii lor bucurându-se de complectă libertate cu obligația însă de a presta serviciu militar permanent la graniță.

Comunele Cacova, Sibiel, Vale, Săliște, Galeș și Tilișca au făcut parte din așa zisul scaun al Săliștei și dacă nu fiecare în parte, dar în tot cazul în calitatea lor de comune scaunale, au avut numeroase procese și conflicte cu Sașii din Sibiu, din Cristian, din Almaș și din Apold.

Incorporate pentru motive de mai bună administrație și apărare de către regele Matia la 1485, ca părți teritoriale ale pământului regesc la cele șapte județe săsești, ele și-au păstrat drepturile pe cari le aveau înainte, de comune libere, îndatorate să plătească dare doar regelui și să contribue la paza granițelor. Totuși administrația săsească le va impune și lor plata unor dări suplimentare și va urma cu timpul exact aceeași politică pe care a avut-o față de comunele românești din scaunul Tălmaciu și Sibiu. Și firește, ca și acolo și aici, evoluția conflictelor și proceselor va fi aceeași, aceleași cauze având aceleași efecte.

Ca și acolo și aici s'a simțit nevoia chiar dela început a încheierii unui acord, spre a se curma certurile și a se stabili norme precise pentru viitor.

Astfel la 1585 comunele din scaunul Săliștei prin juzii și delegații lor închee un fel de acord cu scaunul Săliștei, acord numit „*constitutio gremialis sedis Seliște*" conținând norme de conducere și administrație a comunelor din scaun. De fapt ele nu fac decât să consfințească vechile obiceiuri și reguli de conducere pe cari le aveau și în trecut comunele mărginenești, bineînțeles cu oarecari modificări cerute de Sași, cari caută să limiteze puterea juzilor comunali la pricini neînsemnate și la chestiuni din cari nu putea rezulta nici un venit, rezervându-și lor toate atribuțiunile privind cauze din cari putea rezulta vre-un beneficiu. Judele sătesc nu mai poate primi nici un jurământ, acesta va fi prestat de plăeșii păzitori ai hotarelor numai judelui scaunal săsesc, care va judeca în toate pricinile trecând de un florin, ca și toate furturile și cauzele comportând aplicarea de amenzi.

Acordul stabilește și taxele de plătit juzilor scaunali și prevede anume o taxă pentru oi de 100 florini și una pentru porci de 12 florini, plătibile de toate comunele din scaun împreună în fiecare an la Crăciun. Mai este apoi obligată fiecare

comună să dea câte o căruţă de lemne de foc ori de câteori juzii săseşti vin în scaun pentru încasarea taxelor, reşedinţa lor fiind la Sibiu.

Un timp oarecare acordul a fost respectat şi pentru buna rânduială a administraţiei comunelor se introduseseră aşa zisele *protocoale* în care erau trecute evenimentele mai importante, privind comunele din scaun, ca: procese de moşii, moşteniri, furturi, acte de danie şi contracte, testamente, urme de drept românesc, credinţe deşarte şi altele. Din aceste protocoale se poate vedea felul de viaţă al comunelor mărgineneşti din această vreme şi se poate vedea şi cum au căutat şi au isbutit Saşii prin măsurile ce le-au luat să reducă treptat, drepturile şi libertăţile comunelor din scaun şi să le deposedeze de averile pe cari le aveau, reducându-le la o stare vecină cu iobăgia [1]) Astfel şi acordul încheiat nu a mai fost ţinut în seamă şi comunele au fost impuse la taxe şi contribuţii felurite, ajungându-se la 1751, ca ele să fie obligate a plăti următoarele dări:

Nomina pagorum	Bany bulguresti seu tres census minimales flor. den.	Datul oilor flor.den.	Disma flor.den.
Szilisţe	160.—	30,9C0	60.—
Szibiel	87 —	23,50	30.—
Tiliska	60.—	20,40	25.—
Kakova	60.—	20,40	25.—
Vallye	60.—	16 40	25.—
Gallys	26 —	3.40	20.—
Suma fl. . . .	453 —	115.—	185.—

In afară de aceste dări (dintre cari prima cuprindea census capitale, census Scti Georgii, ce se plătea la sf. George şi darea pentru armată) dela încorporare scaunul mai plătea un aşa zis *„subsidium"* juzilor scaunali şi anume celui bătrân 100 florini şi celui tânăr 50 florini. Pe lângă aceasta juzii mai încasau pedepsele pentru fugari şi dările în natură *„naturalia"*. La venirea lor în scaun nu se mai mulţumeau cu o căruţă de lemne, ci luau şi 29 ferdele ovăs, 57 berbeci şi 14 măsuri de

---

[1]) I. Moga: *Din trecutul economic al comunei Sălişte,* Sibiu, 1929 p. 4.

unt. Mai dădeau apoi fructe și anume: Săliștea 16 ferdele mere și pere, Tilișca 10, Cacova 10, Valea 6, Galeșul 4, total 46 ferdele din cari 10 funcționarilor superiori, apoi juzilor scaunali și senatorilor.

Se mai plătea judelui scaunal și o taxă de piue, apoi câte 5 scânduri de fiecare joagăr precum și o *dare de cași*, pe care o strângeau vătafii din munți, ca astfel fiscalitatea și spiritul hrăpăreț al Sașilor să nu lase nimic de dorit. Pe lângă aceasta juzii sași când veneau în scaun erau ținuți de scăuneni cu pâine, vin. brânză, lemne, fân ș. a.[1])

La această situație desigur că nu au putut fi determinate comunele din scaunul Săliștei de bună voe. Protestele și procesele sunt nenumărate și situația devine de netolerat în jumătatea a doua a secolului al XVIII-lea, dar Sașii pierzând orice simț al măsurii și al dreptății, stărue să aducă la sapă de lemn populația românească și pentru ca să și poată întemeia totuși pe oarecari documente pretențiunile și jaful organizat în avcrea comunelor, cu concursul guvernului ardelean fac conscrieri (recenzăminte, uneori chiar fără ș'irea locuitorilor din scaun, în cari strecoară date, obligațiuni și drepturi asupra comunelor pe cari acestea nu le-au recunoscut niciodată. Aceste conscrieri Sașii le vor utiliza în procesele lor ulterioare ca dovezi de drepturi consimțite bazate pe existența unui pretins contract urbarial (de iobăgie) între ei și comunele mărginenești, pe cari continuă să le socotească drept domeniu nobilitar al lor.

Așa s'a în'âmplat la 1766, apoi la 1774, când Sașii au făcut chiar un contract urbarial întocmit gata dela Sibiu și pe care au silit prin amenințări, schingiueli și închisori câțiva fruntași din scaun să l semneze, cum și la 1776, când tot prin teroare au încercat să smulgă semnături pentru un al doilea contract.

Românii au protestat solemn și pe cale publică împotriva acestor conscrieri și îndeosebi împotriva contractului urbarial și nu le-au recunoscut niciodată. Mai mult, ele nu au fost aprobate nici de autoritățile superioare. Totuși, în baza lor, Românii din scaunul Săliștei vor suferi grație de o parte situației politice turburi, iar de alta trecerii de care se bucurau la curtea împăratului unii din fruntașii sași, zeci de ani, toate abuzurile și nedrep'ățile.

---

[1]) I. Moga: *Din trecutul economic al comunei Săliște*, Sibiu, 1929 p. 11-13

Indeosebi contractul dela 1774 a întâmpinat o rezistență înverșunată din partea comunelor din scaun. Intr'adevăr judecând ocaziunea favorabilă, Sașii trimiseseră pe comisarul Mihail Pflanz cu armată la Săliște. Acesta strângând câțiva fruntași bătrâni din comună le-a cerut să semneze un contract urbarial prin care locuitorii scaunali se recunosc drept iobagi ai celor 7 județe. Bătrânii au refuzat zicând că trebue să se înțeleagă cu tot scaunul și să se sfătuiască iar după aceasta prezentându-se din nou ei au cerut Comisiunei:

1) să li se lase iarăși în seamă paza graniței precum o au avut.

2) să li se conceadă a avea juzii lor scaunali,

3) să-și răscumpere zecima iarăși în bani,

4) să li se șteargă taxele depe munții lor, ce li s'a impus și numai o brânză dela fiecare stână, să fie datori a da la județii lor scaunali,

5) ei nu vor face nimănui vre-un serviciu, fără numai regelui la Vizakna (Ocna Sibiului) și la Alba-Iulia precum au fost dedați mai înainte.[1])

Comisarul chemând pe reprezentanții comunelor i-a închis într'o pivniță spre a-i duce apoi la Sibiu și sili să semneze contractul. Poporul adunându-se și pretinzând eliberarea lor, au fost uciși vre-o 19 20 sălișteni, apoi comisarul raportând că s'a răsculat poporul, consilierul gubernial sas Mihail Hutter a venit în localitate cu 3 companii de soldați și 2 tunuri. La sosirea lui bărbații s'au refugiat în munți; el totuși prinde câțiva din ei și-i silește să semneze contractul urbarial prin care se învoiau scăunenii: 1) să plătească o taxă robotală de 1 florin de fiecare cap de familie 2) renunță la crâșmărit în favoarea celor 7 județe și 3) se obligă la plata taxelor pentru munți. Dar îndată ce Comisiunea și armata au plecat reprezentanții comunelor s'au întrunit și au ales 2 reprezentanți pe Aleman Nanu și Ioane Barzanu din Săliște pe cari i-au împuternicit să dea protest solemn la Capitlul Alba-Iulia ca „locus credibile".[2]) Aceștia fură însă persecutați de Sași și numai la anul 1777 ajung să predea protestul lor, declarând de nule semnăturile

---

[1]) *Contribuțiuni privitoare la trecutul Românilor de pepământul crăesc*, Sibiu, 1913 pag. 102.

[2]) Ibid. p. 103—104.

luate cu forța și de nelegale obligațiunile la cari au fost impuși prin contractul care le răpește libertățile și drepturile lor anterioare.

Dar guvernul nu a cunoscut acest protest și la toate plângerile comunelor din scaune, el continua să ia de legal contractul din 1774, cu tot sprijinul pe care-l aveau comunele din partea Directoratelor fiscale, cari și ele au reclamat adeseori pe Sași pentrucă aceș'ia nu s'au sfiit să încaseze și dări cari se cuveneau Erariului.

In cele din urmă însă, Impăratul Iosif al II-lea se hotărâ să reglementeze efectiv și definitiv situația Românilor din scaunele Sibiu, Tălmaciu și Săliște și dă dispoziții în acest senz: „Ich genehmige einstweilen das Einrathen der Hofkanzlei, jedoch hat sie sich nicht mit leeren Worten abspeisen zu lassen, so das sächsiche Sistem ist bis jetzt gewesen, sondern auf Befolgung und wirkliche Regulirung dieser Güter zu dringen."[1])

Siliți, Sașii nu îndrăznesc să prezinte în sprijinul pretențiunilor lor nobilitare contractele din 1774 și 1776 stoarse cu forța, ci aduc niște documente în copie și anume o pretinsă diplomă de donațiune a regelui Matia din 1472 pentru scaunul Săliștei și o altă diplomă de donațiune a regelui Ladislau din 1453, pentru scaunul Tălmaciu, ambele documente false, cum s'a și putut constata ulterior. Dealtfel dacă ele ar fi fost într'adevăr originale, nu s'ar fi putut explica „constituția gremială a scaunului Săliște" dela 1585 și apoi în cursul proceselor de sute de ani cum ar fi fost posibil ca Sașii să nu se servească de ele? Aceasta fără să mai adăogăm că nu ar mai fi fost nevoe ca Sașii să stoarcă prin forță nici contractele urbariale dela 1774 și 1776.

Deaftfel însăși natura juridică a lui „fundus regius" excludea aceste pretinse donațiuni, cum dealtfel conform decretelor în vigoare, regii maghiari nu puteau dona cuiva mai mult de 10 iobagi și nu ținuturi întregi, cum erau scaunele Tălmaciu și Săliște cu aproape 30,000 locuitori.

Impăratul Iosif al II-lea vede de partea cui este dreptatea și la 1784 scaunele Săliște și Tălmaciu, până la aranjarea situației lor, sunt luate din administrația Sașilor și puse sub administrația eamerală, disolvându-se și Universitatea săsească. Dar

[1]) Ibid. p. 107.

lucrările și anchetele îmbrățișând problema în tot ansamblul ei, cereau timp și astfel abia se ajunge la judecarea procesului comunelor din scaunul Sibiu și a se da câștig de cauză acestora (Rășinarul, Poplaca, Sadu) și Impăratul Iosif al II-lea moare.

Chestiunea scaunelor Tălmaciu și Săliște ia apoi din nou un aspect defavorabil comunelor. Noul Comite săsesc, baronul Bruckenthal întocmește la 1793 un proect intitulat: „*Vorschlag zur künftigen Einrichtung der Herrschaft Seliste,* welche im Gros fürstenthum Siebenbürgen von den 7 Richtern der sächsichen Nation jure nobilitari besassen wird", propunând în numele Universității săsești să se revină la starea veche și „să se introducă taxe robotale de fiecare cap, să se încaseze taxele restante de această natură, munții cari 25 țin de acest dominiu și din cari în anul 1786 s'au dat 13 institutului grănițer militar creat în 1762, să se predea iară șeptelor județe, precum și regalele crâșmăritului, morăritului, vânatului și pescăritului etc. — mai departe, să se așeze în Săliște un for dominal și o curie dominală sau provizorală, sub un provizor iar jurisdicțiunea aceasta dându se dominiul în arendă, să se atribue arendașului, iar apelațiunea de aci să meargă la un inspector denumit, care să-și primească instrucțiunile lui din Sibiu; dominiul mai întâi să se dea în arendă, dela care însă oficianții săsești și alți servitori sași să nu fie eschiși, căci aceștia sunt avuți și fac concurență. Organizațiunea aceasta însă să se introducă: să se staționeze în scaunul Săliștei pe mai mulți ani câte un escadron de cavalerie și sub asistența miliției apoi să publice doi comisari guverniali în toate comunele, la mandatul preaînalt, ordinea treburilor nouă, să se facă o conscripțiune de taxe etc. Insă cu intervenirea inspectorului, provizoriului și rațiotinistului sas etc.... în fine să se încaseze o restanță de taxe de 100,877 florini."[1])

Bazați pe trecerea pe care o avea la curtea imperială baronul Bruckental, Sașii nici n'au mai așteptat aprobarea proectului, ci au și trecut la înfăptuirea lui.

Secătuiți și deposedați de tot ce avuseseră și înfricoșați de teroarea deslănțuită de Sași, își poate oricine închipui cu

---

[1]) Din „Memorandul Românilor din scaunele filiale ale Săliștei și Tălmaciului" adresat dietei din Pesta la 1868 și publicat în *Contribuțiuni istorice privitoare la trecutul Românilor de pe pământul crăesc,* pag. 114—115.

câtă durere şi desnădejde au privit locuitorii scaunului Sălişte la aceste noui măsuri luate de Saşi. In cele din urmă, la repetatele lor plângeri, curtea din Viena se milostivi a ordona câteva anchete şi luând de bază contractul din 1774 osândi în anul 1827 pe Saşi să rebonifice locuitorilor scaunului contribuţiunile încasate peste prevederile acelui contract, în suma de 23.317 florini, iar în ce priveşte chestiunea libertăţii invocate de scăuneni, aceştia au fost îndrumaţi să-şi caute dreptatea pe calea legii judiciare.

Procesul început în această privinţă la tabla regească din Tg. Mureş a durat iarăşi cu incidentele şi apelurile făcute de Saşi până la 1848, când cu ocazia mişcărilor revoluţionare, o bună parte din actele Românilor s'au pierdut, iar procesul s'a întrerupt. El a fost reluat mai târziu, dar la 1868 nu era încâ terminat, dovadă că în acest an locuitorii scaunelor Săliştei şi Tălmaciului adresează Dietei din Pesta un memoriu în care dupăce fac istoricul proceselor şi conflictelor lor cu Saşii conchid:

„Inaltă dietă! Trăim în cea mai tare credinţă că acum după reînvierea constituţiunii nu va mai fi cu putinţă ca Universitatea săsească să mai păşească contra noastră cu pretensiunile sale nedrepte şi nefundate; nu va mai fi cu putinţă — faţă de drepturile şi libertăţile noastre documentate — ca ea să ne eschidă din fundul regesc şi dela beneficiile acestuia, căci precum s'a putut vadea, *cea mai mare parte din averea aşanumită naţională săsească s'a adunat din pământurile noastre şi din sudorile scaunelor noastre,*

Cu nedreptul şi în contra legii s'au dat la anul 1863 munţii scaunelor Sălişte şi Tălmaciu în posesiunea Universităţii săseşti şi i s'a promis desdăunare pentru aceştia; cu nedreptul s'au rebonificat din averea statului şi a ţării zecimele şi taxele robotale în folosul Universităţii săseşti; cu nedreptul mai ţine şi astăzi încă acea universitate regalele noastre; cu nedreptul se reţin actele şi documentele noastre în arhivul Sibiului, în fine cu nedreptul ne ţine pe noi Universitatea săsească şi astăzi exchişi dela participarea la drepturile politice în scaunul Sibiului, dela alegerea amploiaţilor, — şi suntem guvernaţi încă tot de atari amploiaţi, inspectori, ce-şi susţin şi astăzi curii dominale în Sălişte şi Tălmaciu pe baza numai a susamintitului

proiect Bruckenthalian care niciodată nu a fost sancționat.

Apoi în baza drepturilor înșirate, sprijinite pe documentele ce se găsesc în arhiva orașului Sibiu chiar, ei cer ca: „Inalta dietă să binevolască:

1) A avea în considerare la desbaterea obiectelor atingătoare de referințele urbariale, cu acea împrejurare, dovedită, că noi suntem declarați afară de statul urbarial . . .

2) A considera față cu organizarea fondului regesc starea noastră dovedită în privința administrațiunii și jurisdicțiunii; și a orândui ca scaunul Săliștei, scaunul Tălmaciu'ui și comunele grănițere Jina, Orlat, Vestem și Racovița, să rămână anexate la scaunul Sibiului, și respective ca scaune filiale ale aceluia și să-și exerciteze toate drepturile politice dimpreună cu Sașii și Românii din celelalte comune ale scaunului Sibiu, cari toate să aibă la Sibiu, după analogia organismului comitatelor, dicasterul lor ales, administrativ și judițiar; iar pentru scaunele filiale ale Tălmaciu'ui și Săliștei, privite ca cercuri (iarăși ale scaunului Sibiului) să se aleagă câte un jude expus și câte un inspector (szolgabiró) cu reședințele în comuna principală a scaunului filial....

3) A lua din nou în desbatere și la hotărâre chestiunea *munților revendicați,* cari fiind așezați pe granița țării, sunt de mare însemnătate pentru țară, și a se da celor ce le cuvin îndărăt......

4) A lua în dreaptă considerațiune documentatele noastre drepturi alodiale, la pertractarea obiectelor atingătoare de regalii, precum a cerceta dreptul sau nedrep'ul, cu care a primit Universitatea săsească desdaunările pentru scaunul Săliștei și al Tălmaciului, din averea statului, în fine,

5) A demanda, ca toate documentele, actele și scrisorile atingătoare și concernente de scaunele noastre, să ni se extradeie din arhivul Sibiului.

Cu acestea rămânem cu adâncă supunere"

Urmează semnăturile delegaților comunei Săliște a comunei Tilișca, Vale, Cacova, Galeș, Sibiel din Scaunul Săliștei, apoi a comunelor Boița, Tălmaciu, Porcești, Sebeșul de jos și Sebeșul de sus din scaunul Tălmaciului.

Comunele Rod și Poiana.

După ce am arătat conflictele și procesele Românilor din scaunele Sibiului și Săliștei, nu credem să mai fie necesar a

stărui prea mult asupra conflictelor pe cari le-au avut cu Saşii din comunele Gârbova şi Dobârca, comunele mărgineneşti Poiana şi Rodul aparţinătoare scaunului Miercurea.

Ca şi celelalte comune şi ele au fost silite să plătească fel de fel de contribuţii în bani şi în natură comunelor săseşti învecinate şi au fost şi ele rând pe rând deposedate de averile, drepturile şi libertăţile lor.

Conflicte şi procese au avut deci şi aceste comune, dar origina lor nu merge mai departe decât secolul al XVI-lea, fiindcă abia cu puţin înainte au luat naştere aceste comune. In Poiana şi Rod se mai păstrează şi azi printr'o tradiţie de mai multeori seculară, povestea înfiinţării lor. La origina lor stau comunele, azi în mare majoritate săseşti, Dobârca şi Apoldul de sus, unde Românii au locuit la început, sau în tot cazul dela o vreme, împreună cu Saşii. In secolul al XVI-lea se ivesc neînţelegeri între ei şi Saşi relativ la folosirea hotarului comunei şi astfel Saşii alungă pe Românii din Dobârca până la aşazisele „varniţe" din hotarul comunei, unde aceştia se stabilesc la început, iar mai apoi dupăce Saşii le distrug casele şi colibele, se trag mai în sus spre munte lângă locul zis „margini", de unde iarăşi fiind alungaţi, s'au mutat, stabilindu-se într'o poiană (padină) cu şipote, la aşa zisul *„vadul boilor"* şi pe *„Valea Radei"*, unde erau mai la adăpost de atacurile Saşilor, întemeind comuna *Valea mare* numită mai târziu *Poiana*. La început ei au încercat şi aci — deşi terenul, având altă altitudine, nu mai era potrivit — să facă agricultură, dovadă că s'au găsit resturi de pluguri pe Valea lui Ipate (azi Poenarii nu mai au pluguri, ocupându-se exclusiv cu creşterea vitelor şi cu comerţul produselor lor.)

In privinţa teritoriului comunei Poiana, acesta a fost redus de Saşi tot mai mult, astfel că de unde la început foloseau hotarul până la „margini" (făgădăul dela „margini"), apoi până la „arşiţă", în cele din urmă, cele două comune săseşti mută hotarul atât de aproape de Poiana, încât găinile poenarilor puteau sbura cu uşurinţă din curţile acestora pe hotarul Gârbovei, Poenarii trebuind să se întindă tot mai mult în partea de miază-zi înspre munte[1].)

Ca un proces câştigat de Poenari, amintim că în urma abuzurilor Saşilor, cari i-au supus pe aceştia la fel de fel de

[1]) Inv. R. Vraciu: *Monografia comunei Poiana*, în manuscris.

taxe pentru păşunat şi li-au interzis dreptul de a-şi tăia lemne din păduri, aceştia se plâng în repetate rânduri şi în cele din urmă Impăratul Iosif al II-lea, la 1789, le face dreptate, dându-le dreptul la păşunat fără plată, precum şi dreptul de a-şi tăia lemne din păduri cât vor avea trebuinţă.

In ceeace priveşte *comuna Rod*, situaţia este asemănătoare. In urma neînţelegerilor pentru vile şi pentru hotar între locuitorii Saşi şi Români ai comunei Apoldul de sus, aceştia din urmă îndemnaţi şi de alte neajunsuri ce li se făceau, au cerut şi Saşii le au promis o parte din hotarul comunei, spre a se stabili acolo. Astfel s'au instalat Românii în locul zis la *„levegioare"*, de unde însă Saşii i-au alungat pe motiv că erau prea aproape de ei, aşa încât au fost siliţi să se mute mai înspre munte la locul numit „la Bărăşti" unde ar fi întemeiat comuna numită *Rod*, după numele primului păzitor de vite stabilit în acel loc.[1])

Desigur că şi după această despărţire conflictele cu Saşii nu au încetat, fiindcă aceşia nu s'au lăsat în urma Saşilor din celelalte comune şi au vrut să-şi facă la rândul lor din Români slugi şi iobagi. Plângerile, procesele nenumărate şi chiar rezistenţa cu forţa, nu au folosit în faţa lăcomiei Saşilor şi a sprijinului ce acorda acestora stăpânirea.

Cele mai multe din procesele cu Saşii, Rodenii le-au purtat împreună cu Poienarii şi Cărpinişenii şi acestea s'au terminat tot la 1789 prin declararea de libere a acestor trei comune de către Impăratul Iosif al II lea, scutindu-le astfel de numeroasele servicii şi taxe pe cari le plătiau Saşilor.

In privinţa hotarelor însă, dreptatea a venit abia mai târziu, în timpurile noastre şi numai prin reforma agrară, când s'a întregit şi hotarul comunelor româneşti din mărginime.

In tot cazul capitolul conflictelor şi al proceselor cu Saşii cuprinde cea mai lungă perioadă şi în acelaşi timp şi cea mai sbuciumată şi mai plină de suferinţă, din istoria comunelor mărgineneşti.

---

[1]) D. Domnariu: *Date pentru monografia comunei Rod*, în manuscris.

V. Emigrările Mărginenilor.

1. Cauzele emigrărilor.

Trecutul comunelor mărgineneşti, aşa cum reiese el din expunerea succintă făcută în capitolul precedent este un trecut plin de lupte şi sacrificii făcute pentru păstrarea libertăţii, a datinilor şi a organizaţiei lor străvechi, cum şi pentru păstrarea şi recucerirea bunurilor lor teritoriale.

Cea mai critică perioadă din aceasta lungă luptă începe fără îndoială din jumătatea a doua a secolului al XVIII-lea, când Saşii au încercat, profitând de oarecari împrejurări favorabile să-şi impună definitiv stăpânirea lor asupra comunelor din „mărginime". Teroarea şi abuzurile nu mai cunosc frâu şi ele durează mai bine de un secol, de vreme ce, la 1868, litigiile între Saşi şi Români încă nu erau soluţionate.

Dacă mai adaogăm însă la toate acestea şi faptul că în afară de persecuţiile şi abuzurile Saşilor, populaţia comunelor mărgineneşti a mai avut de suferit şi persecuţiuni religioase, plătind cu închisori şi vieţi omeneşti dârzenia cu care îşi apăra credinţa, avem credem, întreaga atmosferă care să justifice emigrări în masă ale populaţiei acestor comune.

Intr'adevăr chiar dela începutul secolului al XVIII-lea se face în Ardeal încercarea de a trece biserica românească de aici sub autoritatea Papei dela Roma, prin trecerea Românilor la aşa zisa „Unire". Scaunul papal admitea ca Românii să-şi păstreze ritul lor bisericesc, iar aceştia să recunoască de cap suprem al bisericii pe Papa dela Roma şi să accepte alte câteva puncte de ordin dogmatic, îndeosebi existenţa Purgatorului şi purcederea Duhului-sfânt şi dela Fiul (adăugirea lui „filioque" în Crez), creându-se astfel ceeace s'a chemat în Ardeal religia greco-catolică.

In schimbul acestei treceri li s'a promis Românilor şi preoţilor lor o soartă mai bună, drepturi şi avantagii cari până atunci le fuseseră refuzate.

Am arătat în capitolul II al lucrării noastre că populaţia din mărginime, prin aşezarea ei geografică şi prin împrejurările

în cari s'a desvoltat, având organizațiile ei administrative, datinile și obiceiurile ei, a fost mai conservatoare și mai iubitoare de libertate și de independență, decât populația din câmpie, care, neavând unde se refugia, a trebuit să se resemneze de timpuriu la toate privațiunile și nedreptățile soartei.

Este deci explicabil ca și în chestiunile de ordin religios, Mărginenii să fi manifestat mai multă rezistență față de legea nouă și să-și fi apărat cu mai mul'ă îndârjire vechea lor credință.

Și cum în aceste timpuri inițiatorii Unirii și uneori poate chiar clerul românesc trecut la Unire, vor fi utilizat și mijloace pe cari azi le-am găsi condamnabile, nu a fost decât firesc ca aceste constrângeri și persecuțiuni să se îndrepte în primul rând împotriva elementului care opunea mai multă rezistență. Astfel și din aceste pricini, revoltele sunt dese, iar represiunea lor, închisorile și abuzurile de tot felul fac viața Mărginenilor de nesuferit.

Și dacă trecerile Mărginenilor dincolo de munți, pe versantul de Sud al acestora, și uneori coborârea lor până adânc în interiorul Țării Românești, erau foarte obișnuite și înainte vreme, pentru motive de pășunat sau chiar de negustorie, începând cu secolul al XVIII-lea, aceste treceri devin tot mai numeroase, ele luând la anumite epoci proporții de emigrări în masă.

Dacă mai adaogăm la toate acestea și faptul că în ultima jumătate a secolului al XVIII-lea s'au creat în Ardeal la fosta graniță cu Țara Românească, așa zisele *„regimente de graniță"* în cari au trebuit să facă servicii și comunele din margine, iar de altă parte, dacă mai ținem seamă și de faptul că pentru Mărgineni Țara Românească nu era încă din secolul al XV-lea și al XVI-lea o țară străină, ci ea reprezenta pentru ei locuri și mai ales oameni pe cari nu numai îi cunoșteau, dar cari vorbiau aceeași limbă ca ei și cu cari relațiunile frățești nu au fost nici-odată întrerupte pentru mai multă vreme, ne putem explica ușor, de ce, când situația Mărginenilor a devenit de nesuportat *dincoace* de munți, ei au trecut *dincolo*, încărcându-și pe cai tot ce aveau și stabilindu-se în satele de pe versantul de Sud al Carpaților, adeseori chiar întemeind ei sate noui, cărora le dădeau uneori numele satelor ardelenești de unde veniseră.

Astfel avem în județele Vâlcea, Argeș și Muscel, în stânga și în dreapta Oltului, sate întregi întemeiate de Mărginenii veniți

din Ardeal. Aşezaţi aci, ei se vor numi *„ungureni"* spre deosebire de băştinaşi de *„pământeni"*. Foarte adeseori aşezările primilor se deosibesc de a'e celor din urmă, prin adăogirea la numele satu'ui a cuvântului de *„ungureni"* iar ocupaţia lor este şi acum exclusiv *păstoritul.*

„Centrele de viaţă pastorală intensă sunt datorite unor grupe de locuitori numiţi „Ungureni". Aceştia încercuesc poalele munţilor, dela Jiu până la Buzău, cu un brâu aproape continuu de comune . . . Aceste comune nu poartă întotdeauna numele de Ungureni, însă întotdeauna locuitorii lor au vie conştiinţa originii lor de peste munte. Aceste centre de „Ungureni" începând cu Novacii Gorju'ui sunt: *Vaideenii* şi *Băbenii-Ungureni* din Vâlcea, apoi trecând Oltu', pe care sunt câteva comune ca Şirineasa şi Mihăeşti, ajungem la Topolog cu *Ceparii Ungureni,* la Argeş cu *Căpăţinenii-Ungureni, Oeştii-Ungureni, Corbenii, Albeştii-Ungureni, Cerburenii-Ungureni.* Pe Valea Vâ'sanului se continuă şirul cu *Galeşul-Ungureni* şi *Zărneşti,* iar prin *Berevoeştii-Ungureni* trecem dincolo de Câmpulung până în *Bădenii-Ungureni* de pe Argeşel. Totuşi şi pe râul Doamnei întâlnim un foarte pronunţat caracter ungurenesc la Domneşti şi mai ales la Corbii Muscelului".[1])

Dacă pentru Mărgineni trecerea de pe un versant pe cellalt al munţilor, nu a constituit niciodată vre-o dificultate deosebită, dată fiind ocupaţia lor de păstori, emigrarea în masă şi aşezarea lor în comunele amintite, s'a făcut la anumite epoci determinate de persecuţiile politice sau religioase din Ardeal

2. Emigrările în grupuri compacte.

Astfel o *primă emigrare* are loc pe la începutul secolului al XVIII-lea cu prilejul discuţiilor pentru unirea cu biserica Romei şi a persecuţiilor religioase ce i-au urmat. Atunci au trecut *„dincolo"* în grupuri compacte îndeosebi locuitorii din comuna *Jina,* aşezându-se în satul Băbeni din judeţul Vâlcea şi mai ales în satul Corbi de pe râul Doamnei din judeţul Muscel Intre emigranţi se aflau şi străbunicii episcopului de mai târziu Naum Râmniceanu [2])

---

[1]) M. N. Popp: *Contribuţiuni la viaţa pastorală din Argeş şi Muscel.* Bul. Soc. Reg. de Geografie a. LII. 1933 pag. 255.

[2]Id. ibid. p. 266

O a *doua emigrare* s'a efectuat din jumătatea a doua a secolului al XVIII-lea, în diferite reprize până la 1790, în parte din cauza persecuţiunilor şi abuzurilor Saşilor şi în parte din cauza serviciu'ui militar pe care trebuiau să-l facă locuitorii comunelor de graniţă. Propriu zis, nu a'ât serviciul militar i-a făcut pe Mărgineni, şi îndeosebi pe Jinari să emigreze, pentrucă oricât de greu ar fi fost acesta, ei îl prestau ca pe o datorie faţă de împărat, ci tratamentul brutal la care erau supuşi în primii 20 ani dela înfiinţarea acestor regimente.

Dealtfel, îndeosebi şi din prima cauză, „emigrarea a avut o extensiune mult mai mai mare decât strict satul Jina".

„Astfel în 1773 Românii uniţi din Ardeal înaintează curţi imperia'e un memoriu în care arată că mii de Românii trec în Moldova şi în Muntenia, încât locuitorii acestor ţări încremeniţi de năvala aceasta strigă cu glas mare: Tot Ardealul vine la noi! (....stupefacti vociferari auditi sun': Tota Transilvania ad nos venit!) Urma geografică a acestui fenomen o vedem în multele sate cu numirea *Ungureni* de pe versantul sudic şi răsăritean al Carpaţilor, precum şi în atâ'ea alte localităţi — mai ales de stepă — din vechiul regat. Numai de bine nu părăseau Ardelenii aceştia locul lor de naştere."[1])

In cele din urmă, numărul emigranţilor şi al al dezertorilor devenind alarmant, se ordonă anchete şi se înlocuesc comandanţii militari cu oameni mai blânzi, mai puţin lipsiţi de tact şi mai înţelegă'ori şi astfel numărul emigranţilor începe să scadă.

„Cu permisiunea comandanţilor din Sibiu, Pettauer — comandantul companiei din Jina — şi-a format o patrulă care străbătea munţii şi ajutată de grănicerii jinăreni, cari cunoşteau munţii, au reuşit să prindă şi să întoarcă în ţară 184 familii provincialiste cu un număr de 481 suflete care duceau cu sine averea lor mişcătoare de 312 cai, 61 boi, 284 vaci, 85 viţei, 115 oi etc. în fine în total 3966 capete vite cu care era să treacă acei provincialişti nefericiţi în Muntenia, spre a se aşeza în acea ţară."[2])

---

[1]) G. Vâ'san: *Carpaţii în România de azi*, cit. de M. N. Popp în Contribuţiuni la viaţa pastorală din Argeş şi Muscel p. 268.

[2]) Revista Transilvaniei Nr. 1—2, 1885, Sibiu: „*Materialu pentru — istoria Regimentului — 1 de grăniţări din Transilvania*" c t. după M. N. Popp: *Contribuţiuni la viaţa pastorală din Argeş şi Muscel* p. 220.

Mărginenii din a doua emigrare s'au aşezat în comunele Băbeni, Vaideeni, Căpăţâneni, Mihăeşti, Galeş, Zârneşti, Domneşti, şi Corbii Muscelului. Corbii au fost preferaţi îndeosebi de Jinari, fiindcă în Corbi se mai aflau şi alţi Jinari aşezaţi acolo din prima emigrare.

Este interesant de constatat că Mărginenii aşezaţi în comunele amintite şi-au păstrat nu numai ocupaţia de păstori, ci şi portul lor de atunci. Astfel de unde portul vechiu din comuna mamă Jina a fost înlocuit cu acel al Poenarilor, în comuna Corbeni se mai poate şi azi vedea vechiul port jinăresc. Mai mult, acesta şi în genere portul Mărginenilor a influenţat şi pe cel al pământenilor, îndeosebi la bărbaţi, încât azi şi ei poartă iţari (cioareci) strânşi pe picior şi cămaşa cu „barburi" (cruce în spate şi în piept, brodată cu negru şi galben).

O a treia emigrare are loc tot în mai multe reprize în prima jumătate a secolului al XIX-lea, cu grupuri mai compacte pe la anul 1848, după mişcarea lui Avram Iancu.

Evident că de fiecare dată emigrările nu se limitau numai la comunele mărgineneşti şi că adeseori împreună cu Mărginenii cari cunoşteau mai bine potecile în munţi, luau calea pribegiei şi numeroşi români din satele de pe câmpia Sibiului sau din Ţara Oltului.

Aceste emigrări sunt o dovadă de o parte, de *rezistenţa* opusă de elementul românesc tendinţelor de robire ale stăpânirii săseşti, austriace şi ungureşti, iar de alta, *de o forţă biologică* uimitoare întrucât, cu toate aceste *„roiri"* ale Mărginenilor, cari au populat sau au înfiinţat un număr foarte mare de comune în judeţele Vâlcea, Argeş şi Muscel, ducând şi acolo dârzenia cu care-şi apăraseră credinţa, limba şi libertatea lor, comunele mame din mărginime nu au rămas totuşi pustii sau multă vreme despopulate.

3. Infiltrările lente în Ţara Românească, Moldova şi Dobrogea.

Pentru a avea însă o idee mai precisă de *puterea de expansiune a Mărginenilor*, mai trebue să adaogăm la toate aceste emigrări în grupuri compacte şi emigrările sporadice *„infiltrările"*, în „Ţară", cari au avut loc în tot cursul secolului

al XIX-lea şi până la 1918, când s'a făcut întregirea ţării, ba chiar şi îndeosebi şi pe cele de după această dată.

Aceasta, fiindcă dacă emigrările în masă şi-au avut importanţa lor în ceeace priveşte contingentul de oameni şi averi strămutate dincolo de munţi şi în ceeace priveşte legătura permanentă şi necontenită ce s'a creat între cei de *„aici"* şi cei de *„dincolo"*, apoi aceste infiltrări lente de Mărgineni în Ţara Românească şi în Moldova, au avut şi continuă să aibă şi astăzi o importanţă din cele mai mari.

Şi nu pentru că şi din aceste infiltraţii ar fi rezultat un alt număr important de comune cu numele de „ungureni", ci pentru că la aceste infiltraţii nu mai contează ca în primele emigrări, *numărul*, ci *calitatea* şi *rolul* pe care acesti mărgineni l-au jucat în viaţa economică a comunelor şi oraşelor în cari s'au stabilit.

Evident că orice părăsire a locului de origine implică o *desrădăcinare*, mai mult sau mai puţin dureroasă. Este în firea omului ca el să se lege de locurile unde s'a născut şi a copilărit, unde are părinţi şi rude. Dacă totuşi în viaţă se ivesc la un moment dat situaţii când aceste locuri trebuesc părăsite, aceasta nu se face desigur fără oarecare suferinţă.

Emigrarea în grupuri dacă însemna şi ea o desrădăcinare, era totuşi mai puţin dureroasă, pentru că, deoparte ocupaţia veche era păstrată şi în nouile locuri, de alta, plecarea se făcea în grupuri cu rude şi prieteni, iar locurile noui de aşezare nu erau nici ele atât de străine şi atât de departe de cele vechi, încât din când în când emigranţii să nu mai poată reveni la acestea din urmă.

Situaţia nu mai este însă identică în ceeace priveşte *„infiltrările"*. Acestea nu se mai făceau în grupuri compacte, desrădăcinarea era mai accentuată şi pentru a-o suporta se cerea *mai mult curaj, o atitudine mai dârză în faţa vieţii şi mai multă iniţiativă.* Deaceea cu ocazia acestor emigrări disparate, am zice individuale, *se face şi o selecţie*. Desrădăcinarea între locul de naştere şi cei plecaţi individual în Ţara Românească sau în Moldova, sau chiar şi mai departe, este mai bruscă şi mai definitivă. Ei nu se aşează prin apropiere, dimpotrivă, unii se duc chiar foarte departe. Nu-şi păstrează nici vechea ocupaţie, ci-şi aleg deseori alta, devenind fie agricultori, fie meseriaşi, fie de cele mai multeori comercianţi.

S'ar părea la prima vedere că şi cu ocazia infiltrărilor cei cari pleacă, sunt cei mai slabi, cei cari nu s'au putut adapta situaţiei noui, cât de dificilă să fi fost ea, şi totuşi nu este aşa, sau de cele mai multeori nu este aşa. *Pleacă întotdeauna nu cei mai slabi, ci cei mai hotărâţi,* cei cari au mai multă iniţiativă, cei mai dârji uneori, adeseori fruntaşi ai satelor persecutaţi pentru rezistenţa ce o opun opresorilor.

Incercaţi în viaţa grea pe care o duceau acasă, unde poate erau prea mulţi pentru teritoriul şi resursele tot mai reduse pe care le mai lăsa stăpânirea la dispoziţia lor, adeseori lipsiţi de orice posibilitate de afirmare şi de o existenţă dornică de mai bine, Mărgineniiplecaţi — fie pe urma turmelor de oi la iernat în Ţara Românească sau în Moldova, fie altfel, în căutarea unei soarte mai bune — se stabilesc de cele mai multe ori în centre mai importante, situate la încrucişări de drumuri, sau în calea marilor drumuri comerciale. Ei observă şi cumpănesc posibilităţile de traiu şi de câştig, fac comparaţii între ceeace au văzut la ei acasă şi în locurile pe unde au trecut, îşi fac socotelile lor şi se pun cu stăruinţă la lucru.

Unii din ei vor face comerţ, mai întâi cu produsele oilor lor: lână, brânzeturi, piei, său etc. apoi şi cu cele ale altora şi în urmă, chiar şi cu alte produse sau articole. Alţii se apucă de agricultură, dacă ajung în împrejurări cari favorizează această îndeletnicire. Alţii în fine, învaţă anumite meserii ajungând cu timpul să-şi aibă atelierul propriu, apoi să şi mărească atelierul şi să devină încurând mari industriaşi, sau mari comercianţi, de multeori mai aducându-şi în jurul lor ca ajutoare alţi mărgineni, rude sau cunoscuţi şi cucerind încetul cu încetul locuri de frunte în viaţa economică a localităţii sau regiunii unde s'au fixat.

Socotind cele 7—8 comune mai importante din mărginime, cari au dat mai mulţi emigranţi, s'ar părea că fenomenul nu poate prezenta vre-o importanţă deosebită.

Totuşi, dacă ar fi să cercetăm amănunţit lucrurile, constatările ar fi din cele mai surprinzătoare. Astfel, ca să vorbim mai întâi de Ţara Românească, am putea spune că aproape nu există localitate mai importantă, în care să nu se fi stabilit un număr cât de mic de Mărgineni.

Intr'adevăr, harta răspândirii Mărginenilor ne arată că cea mai mare parte a acestora s'a stabilit în Oltenia, Muntenia şi

Dobrogea. Un numar destul de important a trecut în Moldova și Basarabia și în ultimul timp și în restul Transilvaniei, fără să mai vorbim de cei plecați în America și mai ales de cei plecați pe urma turmelor de oi în Rusia și din cari cea mai mare parte încă nu a putut reveni în țară.

Din harta întocmită pe baza listelor nominale de'a anexe, se vede lămurit cum toate centrele mai importante din Oltenia, Muntenia și Dobrogea sunt împânzite de Mărgineni și tablourile dela paginile 63 și 64 ne indică și profesiunea lor, în mare majoritate comercianți, meseriași și industriași, afară doar de cei din Dobrogea, unde, împrejurările fiind mai prielnice economiei de vite și agriculturii, cei mai mulți au îmbrățișat aceste ocupații.

Dar ca să scoatem în evidență întreaga importanță a acestui lucru, ar trebui să insistăm asupra rolului pe care l-au jucat Mărginenii emigrați în comerțul și industria Țării Românești îndeosebi.

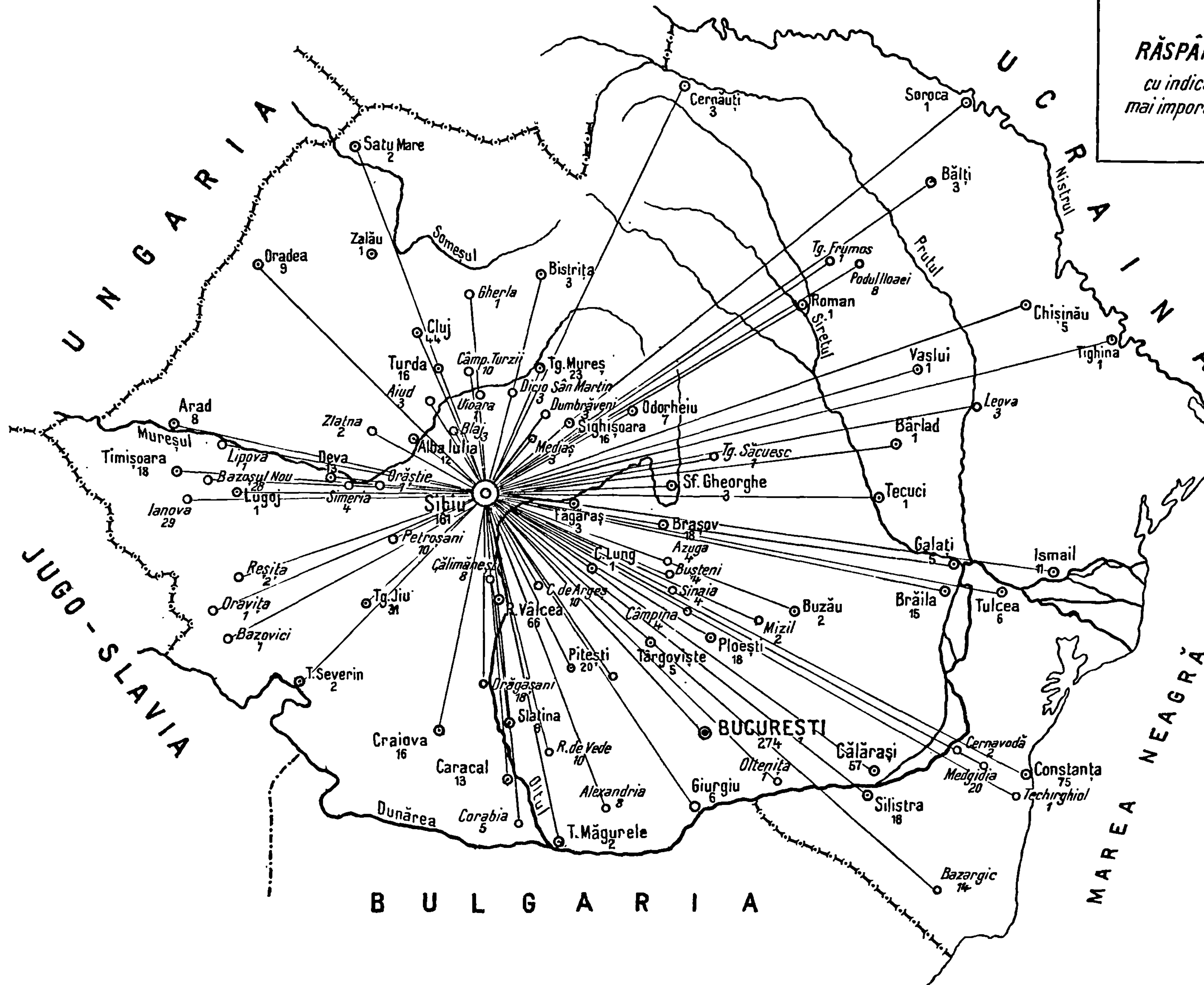
Ar trebui să ne îndrep'ăm cercetările spre acea Țară Românească dela sfârșitul domniilor fanariote și spre viața economică a ei din prima jumătate a secolu'ui al XIX-lea, când aceasta era aproape în întregime în mâinile Grecilor, Armenilor și Evreilor.

Infiltrația lentă a Mărginenilor a sfârșit prin a schimba această situație. Desigur că ei au avut de dus o lup'ă grea, dar în cele din urmă, rezistența lor și spiritul de inițiativă și de combativitate au învins. Comerțul și în bună parte și industria din orașele Olteniei, Munteniei și Dobrogei sunt azi în mâinile Mărginenilor.

Din nefericire, nu se poate spune același lucru despre orașele mai importatne din Moldova, Basarabia și Bucovina, unde Mărginenii sunt mai puțini ca număr și unde comerțul este aproape în întregime în mâinile Evreilor. Totuși, se găsesc Mărgineni numeroși — după cum se poate vedea și din harta răspândirii lor — și în orașele Brăila, Galați, Focșani, Ismail, Leova, Tighina, Chișinău, Iași și Cernăuți. Aceasta înseamnă că nici aceste locuri nu le erau necunoscute și într'adevăr ș'iut este că o bună parte din Mărgineni au păscut cu oile și în Moldova, trecând prin Ghimeș Palanca, pe Trotuș, iar de aci, fie spre Bacău-Iași-Botoșani și Dorohoi, fie spre Adjud, Tecuci, Focșani, Galați, Bolgrad, Ismail, Reni, Vadul Brăilei-Măcin, Baltă sau peste munții Dobrogei, Constanța, Mangalia până la Balcic,

HARTA
RĂSPÂNDIRII MĂRGINENILOR

cu indicația numărului lor și a centrelor mai importante în cari s'au stabilit.—
Scara 1: 4.000.000

Notă. In afară de cifrele și localitățile indicate în hartă, mai sunt Mărgineni cca 255-500 răspândiți în următoarele țări: America de Nord (36) America de Sud (7) Anglia (2) Turcia (2) Germania (2) Rusia 164+42 = 206 aceștia din urmă repartizați pe centrele: Eupatoria, Simferopol și Carasubasar din Crimeia, Melitopol, Mariopol, Taganrog la Marea de Azov, Rostov pe Don, Stavropol și Ecaterinodar în Caucaz, precum și Zarizin și Zimovnikie pe Volga.

adeseori ajungând să ierneze în Valea şi Pădurea fără de iarnă a Batovei.[1])

Astfel, odată reperate aceste localităţi, în transhumanţa oierilor mărgineni, când va începe procesul de stabilire a lor cu caracter mai îndelungat sau permanent în Muntenia, Dobrogea şi Moldova, ele nu vor fi neglijate. Dar numărul Mărginenilor stabiliţi aci este totuşi mai redus decât al celor din Muntenia şi Oltenia şi astfel şi acţiunea lor este firesc să fi fost de o mai mică amploare.

Ce a făcut într'adevăr ca Mărginenii să prefere Ţara Românească Moldovei şi Basarabiei?. Desigur că şi apropierea, şi apoi cunoaşterea mai amănunţită a drumurilor pe cari ei, părinţii sau rudele lor le străbătuseră de atâtea ori. Intr'adevăr Mărginenii îşi vărau oile pe ambele versanturi ale munţilor, coborând pentru iernat nu în satele lor, unde nu ar fi avut nutreţ suficient, ci în Ţara Românească, ducându se cu oile uneori departe până în bălţile Dunării, având şi în drumurile lor ca locuri de oprire centrele mai importante de pe Olt şi oraşele de pe Dunăre. In această situaţie, desigur că toţi Mărginenii erau familiarizaţi cu aceste drumuri şi locuri şi mai târziu, când în urma măsurilor restrictive ce s'au luat în Ardeal, relativ la păşunatul oilor şi când mai ales iernatul lor dincolo de munţi a devenit prea costisitor, sau chiar a fost interzis complect, Mărginenii, având cunoştinţa perfectă a locurilor pe cari le-au umblat, s'au stabilit în centrele mai importante, din Oltenia şi Muntenia, continuându-şi existenţa aci, fie ca păstori, fie adaogând acestei ocupaţii o a doua, negoţul sau chiar diverse meserii.

In privinţa negoţului, vom stărui puţin şi asupra unei forme de comerţ, astăzi aproape complect dispărută, pe care-l făceau unii Mărgineni atât în Ardeal cât şi în Vechiul Regat şi Basarabia şi anume asupra comerţului ambulant.

4. Comerţul ambulant.

Acest comerţ era practicat la început concomitent cu oieritul, mai târziu şi independent de acesta. Intr'adevăr, dotaţi cu mult spirit de iniţiativă şi de observaţie, oierii — în pere-

[1]) S. Opreanu: *Contribuţiuni la transhumanţa în Carpaţii Orientali,* Cluj, 1931 (Lucrările Institutului de Geografie al Universităţii din Cluj) p. 225

grinările lor pe urma turmelor pe oi — observă locurile, oamenii şi produsele, remarcă abundenţa sau lipsa, ieftinătatea sau scumpetea acestora din urmă, comparativ cu situaţia dela ei de acasă. Şi astfel când se întorc spre casă, sau când pleacă, adeseori iau în desagi mărfuri pe cari le desfac în drum cu un câştig destul de important pentru gospodăria lor.

Mai târziu, convinşi de rentabilitatea comerţului, îl fac pe o scară mai întinsă, pornind de câte 2—3 ori pe an cu căruţe întregi încărcate cu marfă şi aceasta indeosebi după ce în calea oieritului încep să se ivească greutăţi tot mai mari.

Mărfurile pe cari le desfăceau erau de obicei obiecte de îmbrăcăminte: opinci, curele, pălării, brâne, cămăşi, pânză şinoare sau alte obiecte ca: bice, funii, căpestre, hamuri, chingi, clopoţele, cuţite, coase, ploşti, foarfeci pentru tuns oi, piepteni pentru scărmănat lâna, lumânări, ceară şi a.[1]. Toate şi le procurau din Sălişte, Sibiu, Făgăraş sau Braşov, spre a le desface apoi fie în satele şi oraşele din Ardeal, fie în cele din Vechiul Regat.

In Ardeal comerţul ambulant îl făceau îndeosebi mărginencele. Ele desfăceau mai ales pânzeturi, ii şi cămăşi, pieptare, şorţe, cioareci şi ţundre din pănură (postav gros din ţesătură de lână bătută în piue) şi brânză, lumânări, săpun şi a. La oraşe mergeau numai cu ocazia târgurilor de ţară şi în afară de Sibiu vizitau îndeosebi Orăştia, Sebeşul, Haţegul, Deva, Alba-Iulia, Teiuş, Aiud, Târgu-Mureş, Blaj Mediaş, Dumbrăveni, Făgăraş şi Braşov, ajungând uneori până şi la Cluj. La sate mergeau în intervalele dintre târguri şi îndeosebi cercetau satele din judeţele Sibiu, Alba, Făgăraş şi cele de pe Târnave,

In Vechiul Regat şi Basarabia fiind vorba de drumuri mai lungi, mergeau îndeosebi bărbaţii. Ei urmau cam acelaşi itinerar pe care l aveau şi oile în drumurile lor spre iernat. Cel mai obişnuit era drumul care pleca dela Sibiu şi urma valea Oltului (uneori o luau şi spre Făgăraş-Braşov) cu opriri în comunele şi oraşele mai importante, după cum erau şi zilele de târg. Astfel erau cercetate între altele Râmnicu-Vâlcea, Drăgăşanii, Ocnele mari, Filiaşi, Craiova, Târgu-Jiu, Turnu Severin, Strehaia, Calafat, Piatra, Curtea de Argeş, Slatina, Piteşti, Târ-

[1]) N. Dragomir: *„Oierii Mărgineni în Basarabia, Caucaz, Crimeia şi America de Nord"* p. 173.

goviş'e, Caracal, Alexandria, Turnu-Măgurele, Giurgiu, Că'ăraşi, Bucureşti şi a.[1]

Desigur că nu toţi Mărginenii vizitau toate aceste localităţi sau comunele învecinate lor, ci unii îşi desfăceau marfa în satele de sub munte, alţii coborau mai mult în regiunea de Nord a Olteniei sau a Munteniei, alţii în regiunea de centru şi alţii în fine mai mult în partea de Sud. Unii dintre aceştia din urmă, ajungeau până în Dobrogea şi treceau în Bulgaria, unde duceau îndeosebi ceară şi căruţe.

Mulţi Mărgineni, mai ales din Sălişte, făceau comerţ ambulant şi în Basarabia. Duceau mai ales fierărie (cuţite, foarfece, piepteni pentru lână etc. Drumul îl făceau pornind dela Sibiu prin Copşa-mică, Reghin, Teaca, Tihuţa, Câmpulung, Cernăuţi, Chişinău, Tighina, sau tot dela Sibiu prin Făgăraş, Braşov, Breţcu, Tecuci, Galaţi, Reni, Bolgrad, Cahul, Cetatea Albă.

Dintre Mărginenii cari făceau comerţ în Basarabia era unul care a devenit cunoscut îndeosebi pentru că alături de mărfuri el aduceaşi *cărţi româneşti, (calendare, cărţi bisericeşti, gazete* şi a) îndeplinind în privinţa răspândirii slovei româneşti în Basarabia, un rol din cele mai importante. Este *„Moş Dumitru Ghibu"* despre care a scris cuvinte frumoase Episcopul Dionisie Erhan al Cetăţii-Albe, şi care timp de 30 ani a adus servicii nepreţuite legăturilor noastre culturale şi sufleteşti cu Basarabia.

Desigur că de pe urma comerţului ambulant, ca şi de pe urma oieritului dealtfel, nu numai că Mărginenii s'au familiarizat cu locurile şi oamenii de pe unde au umblat, ceeace i-a ajutat mai târziu să şi găsească locuri potrivite spre a se stabili acolo, dar incontestabil că ei au menţinut un contact direct între Românii din provinciile despărţite vremelnic politiceşte şi sub acest raport *au adus servicii de cea mai mare importanţă unităţii culturale şi sufleteşti a neamului întreg.*

Evident că în aceste împrejurări — când Mărginenenii nu s'au mulţumit să facă negustorie la ei acasă, ci au plecat să facă şi în alte părţi comerţ — nu este decât firesc ca în regiunea lor să nu se fi putut stabili nici un intermediar străin, astfel că *aceasta,* în afară doar de foarte rare şi neînsemnate excepţii, *nu are decât populaţie curat românească.*

---

[1]) N. Dragomir, op. cit pag. 179.

5. Răspândirea Mărginenilor în Transilvania.

Dacă în Vechiul Regat Mărginenii au început a se stabili încă din jumătatea a doua a secolului al XIX-lea, în schimb, emigrarea şi stabilirea lor definitivă în alte localităţi din Transilvania e de dată mai recentă.

Intr'adevăr în oraşele din Ardeal Mărginenii încep a se stabili mai ales de pe la 1900, de când trecerile cu turmele în Ţara Românească au devenit şi mai anevoioase şi apoi dela Unire încoace, cum tot îndeosebi dela Unire încoace s'a înmulţit foarte mult şi numărul Mărginenilor stabiliţi în Bucureşti.

Ca oraşe mai importante din punct de vedere al expansiunii economice mărgineneşti, am putea aminti în Transilvania: Sibiul, Petroşanii, Caransebeşul, Timişoara, Lugojul, Ianova, Aradul, Deva, Oradea, Alba-Iulia, Turda, Clujul, Sighişoara, Târgu-Mureşul, Bistriţa, Satu-Mare şi Sighetul.

Imprejurările nu ne au permis să cercetăm mai amănunţit şi să culegem — aşa cum a fost intenţia noastră la început — date statistice asupra naturii şi importanţei intreprinderilor Mărginenilor emigraţi. Dăm la sfârşitul studiului nostru la anexe doar câteva date asupra întreprinderii Vlad & Co din Cluj, Firma Comşa din Sălişte şi Ilie Floaşiu din Sibiu, sperând că într'un viitor nu prea îndepărtat vom putea complecta şi aceste lipsuri ale studiului nostru.

In ceeace priveşte pe Mărginenii răspândiţi actualmente în diferitele părţi ale ţării, dăm în afară de harta alăturată şi tablourile rezumative întocmite pe baza listelor nominale [1]) ce se găsesc anexate la sfârşitul lucrării noastre.

[1]) Aceste liste nu le-am putut obţine pentru comuna Jina. Dar nici numărul emigranţilor actuali din această comună nu este important, după toate probabilităţile el netrecând de 30, aşa încât, pentru concluziile ce voim a scoate din tablourile respective, această lacună nu va putea aduce nici o modificare.

Deasemenea listele nu sunt complecte în ceeace priveşte profesiunile de intelectuali (profesori, medici, militari, funcţionari etc.) întrucât ţinând seamă mai mult de activitatea economică, cei mai mulţi dintre binevoitorii noştri colaboratori şi informatori din aceste comune, au neglijat aceste profesiuni.

Pentru a fi deci mai exacte, cifrele arătate în coloana respectivă — după aprecierile mai multor intelectuali Mărgineni — trebue socotite aproximativ la dublul lor. Având însă în vedere obiectul studiului nostru, această lipsă de preciziune în privinţa profesiunilor amintite, nu prezintă vre-o importanţă de ţinut în seamă.

Privind harta răspândirii Mărginenilor şi tablourile anexe vom putea constata lucruri foarte interesante. Se impune însă înainte de orice comentarii să amintim că în afară de Mărginenii trecuţi în tablouri, liste şi hartă, mai există foarte mulţi, după socoteala noastră cel puţin încă pe atâţia, cari plecând din comunele lor în a doua jumătate a secolului trecut, descendenţii lor au pierdut contactul cu locul de origină, sau în tot cazul îl cunosc numai din povestirile părinţilor sau din vre-o vizită făcută cu ocazia sărbătorilor, din pietate filială sau din curiozitate, spre a vedea locurile obârşiei lor. Aceşti Mărgineni este foarte greu să fie identificaţi, întrucât foarte adesea şi-au schimbat şi numele ca de exemplu: din Oprea în Oprescu, Ursu-Ursescu, Badea-Bădescu, Radu-Rădulescu, unii chiar luându şi cu totul alte nume ca: Ungureanu, Ardeleanu şi a.

Pentru a exemplifica acestea dăm tot la anexe arborele genealogic al uneia din cele mai vechi familii din Răşinari, familia Lungu — întocmit de protopopul Maniu Lungu — arbore din care reiese că o ramură a acestei familii s'a stabilit încă în a doua jumătate a secolului al XIX lea în Moldova, o alta în Muntenia în judeţul Romanaţi, sub numele de Ungureanu şi o a treia a rămas în Răşinari. Despre prima ramură, care a avut trei descedenţi nu se mai ştie nimic, ea îşi continuă probabil existenţa în Moldova, cea de a doua a avut nu mai puţin de 32 descendenţi, cari trăesc în cea mai mare parte sub numele nou, iar cea de a treia foarte, numeroasă şi ea, a dat 13 descendenţi trecuţi în Vechiul Regat după Unire.

Şi ca familia Lungu, vor mai fi desigur şi alte familii cu ramuri pierdute în Moldova, Muntenia sau Dobrogea. Pierdute desigur numai în sensul de deprinse de pe arborele vechiu, spre a constitui unul nou, fiindcă cele mai multe din ele, s'au înmulţit şi au prosperat în mediul nou la care s'au ştiut adapta foarte bine.

Iar dacă este să procedăm acum la o interpretare a hărţii după regiunile în cari s'au stabilit vom constata că cei mai mulţi Mărgineni s'au aşezat în Muntenia, cifrele indicate în drepul localităţilor arătând clar că Mărginenii s'au stabilit cu predilecţie în centrele situate pe drumurile pe cari ei le cunoşteau în peregrinările lor cu oile, şi apoi cu deosebire în Bucureşti.

Astfel din totalul de 1577 de emigrări înregistrate de noi avem numai pentru Muntenia şi Bucureşti 649, aproape jumă-

tate. Pentru Dobrogea avem 170, cei mai mulţi fiind aci oieri şi proprietari de pământ şi dovedindu-se nişte colonişti admirabili. Numărul acestora din urmă este desigur mai mare, fiindcă în tabloul şi listele noastre nu figurează familiile plecate înainte de 1900. Putem astfel cita drept comune dobrogene, dacă nu exclusiv mărgineneşti, în tot cazul drept centre mărgineneşti foarte importante, atât prin numărul coloniştilor aşezaţi aci cât şi prin situaţia şi rolul pe care aceştia îl joacă în viaţa lor economică, localităţile: Idriezu, Isvorul mare şi mic, Cobadin, Medgidia, Urluia, Adam Clisi, Kiselet, Peştera, Alacap, Lupeşti, Răchităneşti, Biulbiul mic şi a. Mai puţin numeroşi (51) sunt Mărginenii trecuţi în Moldova, Bucovina şi Basarabia, unde cei mai mulţi sunt negustori sau funcţionari.

Este important numărul Mărginenilor stabiliţi în diferitele părţi ale Transilvaniei (493) ca negustori, sau industriaşi şi în parte ca agricultori colonizaţi din Rod în comuna Ianova (Banat), ei dovedindu se un minunat element de românizare a vieţii economice în centrele în cari s'au aşezat.

Numărul Mărginenilor plecaţi în America sau în alte părţi în afară de Rusia, este mai redus, el explicându-se prin ataşamentul profund al Mărginenilor pentru ţara lor şi prin conservativismul lor. Chiar şi cei plecaţi departe, după un anumit timp se reîntorc, iar unii îşi păstrează şi acolo ocupaţia lor de acasă, cum sunt oierii din statele *Montana, Idaho* şi *Washington* din America de Nord.

6. Mărginenii plecaţi în Rusia.

Trebue să facem o menţiune specială pentru Mărginenii plecaţi cu turmele de oi în Rusia încă înainte de răsboiul din 1914, unii chiar după răsboiu şi dintre cari, puţini au reuşit să se întoarcă în patrie. Numărul lor trebue să fie de peste 500, dar nu am putut culege în listele noastre decât numele a circa 205 Mărgineni, majoritatea Rodeni, Tilişcani, Sălişteni, Văleni sau Cacoveni, stabiliţi în cea mai mare parte în Crimeia la Eupatoria, Carasubasar şi Simferopol, sau în alte centre mai importante, cum ar fi la Zarizin şi Zimovnikie pe Volga, la Rostov pe Don, apoi la Iecaterinodar sau la Mariopol pe ţărmul Mării Azov şi unii chiar în Caucaz, fie în regiunea oraşului Krasnodar, fie pe valea râului Terek având ca centre oraşele Vladi-

kaukaz şi Nalcik, sau pe aceea a râurilor Kuma şi Manici.

Un timp, chiar sub regimul sovietic, oierii Mărgineni au avut o soartă bună. Organizaţi în cooperative[1]) la iniţiativa învăţătorului Constantin Tipuriţă din Vale, care a surprins linia de evoluţie a economiei sovietice, ei au rămas proprietari ai oilor şi avutului lor, desfăcându-şi în deplină libertate produsele în centrele mai apropiate la început, mai apoi prin alte cooperative ale statului mai îndepărtate, şi regimul nu a fost prea sever pentru ei. Dela 1930 începând, întreprinderile lor au fost însă lichidate de regimul comunist, sub pretextul că nu au predat Statului cantitatea de produse necesare. Oile lor şi alte averi le-au fost confiscate şi existenţa lor departe de ţară, lipsiţi de orice protecţie diplomatică şi de orice alte resurse, a devenit un adevărat calvar. Mulţi din ei au trebuit să sufere închisori şi deportări, unii pierzându-şi şi viaţa ca învăţătorul Tipuriţă şi alţii (prea puţini dealtfel) isbutind să se repatrieze.

In această privinţă sunt deosebit de interesante datele pe cari le găsim în studiul amintit al dlui N. Dragomir [2]) şi din care reiese cu prisosinţă şi numărul mare de Mărgineni rămaşi şi azi în U. R. S. S. şi importanţa lor din punct de vedere economic, oile şi averile lor confiscate de regimul sovietic întrecând cu mult ca valoare cifra de un miliard de lei.

Desigur că atât pierderea în oameni cât şi în averea lor sunt deosebit de importante pentru patrimoniul românesc, mai ales că elementul uman reprezenta unul din cele mai combative şi mai harnice ale ţării, iar cel material în situaţia actuală a comunelor mărgineneşti încă nu ar fi fost de dispreţuit.

Este regretabil, în această privinţă, că în anii de după

---

[1]) Dăm după N. Dragomir *„Oierii Mărgineni în Basarabia Caucaz, Crimeia şi America de Nord"*, Cluj 1938, pag. 239—244, numărul şi sediul cooperativelor de oieri Mărginen înfiinţate în U. R. S. S.: 1) *Societatea oierilor transilvăneni din Crimeia* din anul 1921 în Simferopol, care a ajuns să aibă în 1924, 360 membri cu 186,000 oi; 2) *Cooperativa din Taganrog*, mutată mai târziu la Mariopol, cu 60—70 membri; 3) *Cooperativa pentru Caucazia de Nord* (Asociaţia cooperativă de pe Don pentru creşterea oilor ţigăi) cu sediul în Rostov şi formată îndeosebi din cacoveni; 4) *Cooperativa din Salsky* în majoritate tot din cacovenii veniţi mai târziu din Rostov; 5) *Cooperativa din Novo-Selowka* 6) *Cooperativa din Paltavsky* 7) *Cooperativa din Krasnodar*, care avea şi membri ruşi; 8) *Cooperativa din Aciculac* (lângă Stavropol) şi 9) *Cooperativa din Borozdinca* (Caucazia de Sud)

[2]) N Dragomir, op. cit. p. 228.

Unire nu s'au luat imediat măsuri pentru repatrierea tuturor Românilor aflători în Rusia sau chiar în America[1]) întrucât locul lor firesc era în ţara întregită, care trebuia să aibă loc pentru toţi fiii ei. Aceste măsuri, chiar dacă ar fi nemulţumit la început pe unii din Mărgineni, i-ar fi scutit azi de tragedia pe care ei şi familiile lor o trăesc de aproape 8 ani, închişi, deportaţi şi muncind pribegi prin toate colţurile U. R. S. S.

6. **Profesiunile Mărginenilor emigraţi.**

Mai rămâne, înainte de a încheia capitolul despre emigrările Mărginenilor, să stăruim puţin asupra profesiunilor lor şi să interpretăm cifrele din tabloul Mărginenilor emigraţi, în raport cu aceste profesiuni[2]).

Se poate constata de aci cu uşurinţă predilecţia deosebită a Mărginenilor pentru comerţ şi meserii. Intr'adevăr din totalul de 1577 Mărginenii emigraţi, cât am putut cuprinde în listele noastre, 771, deci aproape 50% au devenit comercianţi şi meseriaşi sau industriaşi, 450 sunt agricultori sau oieri, 279 intelectuali (profesori, medici, militari funcţionari etc.) şi 77 de profesiuni diferite. Trebue ţinut însă seamă şi aici de cei plecaţi înainte de 1900 şi mai ales trebue ţinut seamă şi de faptul că cei 771 Mărgineni intraţi în comerţ şi în industrii nu sunt in marea lor majoritate angajaţi comerciali ci patroni, Mărgineanul având întotdeauna ambiţia să fie *nu slugă, ci stăpân,* ceeace înseamnă că au întreprinderile lor proprii, unele de proporţii mai reduse, altele însă destul de desvoltate şi cele mai multe în plină prosperitate, unii din ei ajungând la roluri de frunte în viaţa economică şi adeseori chiar în cea publică a oraşelor şi comunelor în cari s'au stabilit. Aşa de exemplu unii din ei sunt primari (ca în oraşul Constanţa, Medjidia, Corabia etc) alţii, preşedinţi ai camerelor de comerţ sau de agricultură, sau membri fruntaşi ai diferitelor asociaţii şi organizaţii profesionale.

---

[1]) Aşa cum a preconizat aceasta într'un articol-manifest, reprodus de noi la anexe, profesorul O. Ghibu în ziarul „România Nouă" din 11. XI. 1918, ce apărea la Chişinău, având ca redactor-şef pe Dr. Ioan Mateiu şi în care arăta ce teren vast de activitate ar avea Mărginenii repatriaţi (pe atunci erau vre-o 5000) în comerţul şi industria ţării întregite.

[2]) V. tabloul dela pag. 64.

Astfel dacă este vorba să determinăm importanța din punct de vedere economic-național, a emigrării Mărginenilor, trebue să ținem seamă de toate acestea. Mai mult, am putea vedea chiar în rezistența și spiritul de inițiativă al Oltenilor, alt element românesc de preț și foarte combativ în domeniul economic, o oarecare binefăcătoare influență mărginenească, întrucât Oltenii și Mărginenii au trăit secole întregi în cea mai bună vecinătate și adeseori în strânsă și prietenească tovărășie.

Și dacă mai adaogăm că în Principate în genere elementul românesc nu s'a ocupat de comerț și de meserii decât în măsură foarte restrânsă, acestea fiind lăsate chiar și după epoca domniilor fanariote și până la mijlocul secolului al XIX-lea exclusiv în mâinile Grecilor, Armenilor și Evreilor, rolul important jucat de Mărginenii imigrați din Ardeal în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, reiese și cu mai multă evidență.

Hărnicia, inițiativa și spiritul de economie și de afaceri al Mărginenilor a făcut ca într'adevăr în centrele în cari s'au stabilit ei, Evreii, Grecii și Armenii să dispară, sau în tot cazul să lase primul loc și pozițiile economice ce aveau câștigate pe seama Mărginenilor.[1]) Și astfel dacă în câteva orașe din Oltenia, Muntenia și Dobrogea comerțul, și în genere viața economică, are oarecum un pronunțat caracter românesc, cum este cazul orașelor Râmnicu-Vâlcea, Târgu-Jiu, Curtea de Argeș, Pitești Ploești, Cernavodă, Medjidia și Constanța, aceasta se datorește în primul rând Mărginenilor.

Harta răspândirii lor ne indică și mai evident aceste mici puncte de sprijin — oaze de românism — în aproape toate centrele mai de seamă ale țării, în Transilvania ca și în Moldova, Bucovina sau Basarabia.

Și deși cum ne arată ea, nu este oraș cât de înstrăinat ar părea el din punct de vedere al vieții economice, dela Timișoara la Oradea, dela Cluj la Satu-Mare sau Sighet, dela Tighina la Chișinău, Iași sau Cernăuți, în care să ne fi stabilit o mână măcar de Mărgineni, totuși acțiunea lor nu a mai avut aceeași amploare ca în Muntenia, Oltenia sau Dobrogea.

Sub acest raport, nu este decât de regretat că forța de expansiune economică a Mărginenilor nu s'a putut manifesta și în Moldova, Bucovina și Basarabia sau Transilvania în aceeași

---

[1]) Vezi la anexe scrisoarea comerciantului Roșca din Focșani.

măsură şi că în aceste provincii comerţul îndeosebi şi industria continuă să fie şi azi considerate ca un fel de monopol minoritar şi evreesc.

Un plan economic bine studiat, întrebuinţând elementele cele mai combative, aplicat cu răbdare şi tenacitate chiar din primii ani dela Unire, ar fi avut desigur drept rezultat o altă configuraţie economică a oraşelor din Transilvania, Bucovina sau Basarabia şi Moldova. Insulele de minoritari create în primele trei provincii în mod artificial de stăpâniri străine, pentru a disloca masa compactă de Români ce le înconjoară, iar în ultima, din vina unei prea mari toleranţe româneşti, dacă nu ar fi dispărut, în tot cazul situaţia lor nu ar mai fi fost cea de azi.

Acest plan ar fi trebuit desigur să utilizeze în opera ce s'ar fi întreprins pentru cucerirea economică a ţării pe seama elemementului majoritar, îndeosebi pe Mărgineni şi pe Olteni.

Dar în lipsa acestui plan unitar, bine conceput şi urmărit fără şovăială de toate guvernele româneşti, resursele ţării au fost utilizate pentru alte scopuri, mai puţin permanente, şi astfel configuraţia oraşelor amintite a rămas şi azi cea rezultată din nedreptăţile trecutului şi — în lipsa unui sprijin oficial şi a unei acţiuni de mare anvergură, — Mărginenii, izolaţi şi înconjuraţi de minoritari, chiar dacă au înregistrat ici-colo succese parţiale nu au putut imprima vieţii economice un ritm mai românesc ca acolo unde i-a ajutat şi numărul.

Dealtfel, asupra acestor considerente ne vom permite să insistăm mai pe larg şi în ultimul capitol al lucrării noastre.

Tabloul numeric al Mărginenilor emigraţi

A. Pe provincii

Comuna de origine	STABILIŢI IN							TOTAL
	Muntenia	Dobrogea	Moldova, Bucovina şi Basarabia	Transilvania	Rusia	America	Alte ţări	
Boiţa	35	—	1	—	—	1	—	37
Tălmăcel	4	—	—	33	—	2	—	39
Sadu	7	3	1	5	—	—	—	16
Răşinari	146	39	17	123	1	14	6	346
Poplaca	31	1	—	57	—	—	—	89
Gurarâu'ui	32	1	—	32	—	6	1	72
Orlat	—	1	—	9	—	3	—	13
Cacova	7	4	7	10	7	—	—	35
Sibiel	79	12	4	25	2	—	—	120
Săcel	10	1	—	12	2	5	—	30
Vale	13	14	2	—	8	6	—	43
Sălişte	185	69	6	25	15	—	—	300
Galeş	22	6	—	50	6	—	—	84
Tilişca	16	9	9	33	24	—	—	91
Rod	10	10	4	30	89	6	—	149
Poiana	52	—	—	49	12	—	—	113
TOTAL *)	649	170	51	493	164	43	7	1577

*) Lipsesc cifrele pentru comuna Jina.

Tabloul numeric al Mărginenilor emigrați

B. Pe profesiuni

Comuna de origine	comercianți	industriași și meseriași	agricultori și oieri	Intelectuali (profesori, medici, funcționari)	alte profesiuni	TOTAL
Boița	17	4	—	16	—	37
Tălmăcel	1	6	28	4	—	39
Sadu	1	7	8	—	—	16
Rășinari	145	47	38	94	22	346
Poplaca	17	34	2	24	12	89
Orlat	3	—	—	10	—	13
Gurarâului	16	53	2	—	1	72
Cacova	5	—	17	13	—	35
Sibiel	13	22	63	22	—	120
Săcel	1	9	4	15	1	30
Vale	18	7	17	—	1	43
Săliște	108	71	73	20	28	300
Galeș	24	10	19	25	6	84
Tilișca	24	2	33	30	2	91
Rod	1	6	134	5	3	149
Poiana	90	9	12	1	1	113
TOTAL *)	484	287	450	279	77	1577

*) Lipsesc cifrele pentru comuna Jina.

VI. Situația economică actuală a comunelor din „mărginime".

După ce am stăruit în capitolele anterioare asupra trecutului sbuciumat al Mărginenilor și asupra conflictelor și proceselor cu Sașii, cum și asupra emigrărilor Mărginenilor ca o consecință a persecuțiunilor politice și religioase la cari erau expuși în în satele lor de origine, vom arăta în cele ce urmează, situația economică actuală a comunelor din mărginime, ca un rezultat al desvoltării lor istorice, în cadrul elementelor politice și geografice date, și în ordinea dela Răsărit spre Apus, începând cu comuna Boița și sfârșind cu Jina.

Boița

Populația.	Numărul locuitorilor	1560	
	„ familiilor	388	
	repartizând pe profesiuni numărul capilor de familii avem		
	agricultori și oieri	356	
	comercianți și meseriași	21	
	funcționari	11	
Animale:	cai	132	
	boi și vaci	535	
	oi și capre	3374 + 336 = 3710	
	porci	310	
Teren:	arător	451	jugăre
	livezi	9	„
	fânaț	1.041	„
	pășune	2.083	„
	pădure	10.410	„
	neproductiv	2.604	„

Instalații industriale: 1 moară cu benzină
1 țiglărie
1 piuă
1 joagăr (ferăstrău)

Instituţii culturale: In afară de şcoală şi biserică, există în comună un orfelinat în vechiul castel din imediata apropiere a comunei şi un ospiciu de alienaţi, instalat în fosta clădire a vămii, ceva mai departe de comună şi care ţine de oraşul Sibiu.

Din situaţia numerică de mai sus, desigur că nu se pot trage concluzii prea multe. Deaceea, pentru a avea o idee precisă despre situaţia actuală în raport cu trecutul, este nevoie de precizări şi date suplimentare şi îndeosebi de cercetări la faţa locului. Acestea sunt necesare şi pentru motivul că această comună a avut în trecut o situaţie specială, fiind aşezată tocmai la punctul de trecere dintre Vechiul Regat şi Ungaria.

Odinioară, şi aceasta mai ales în jumătatea a doua a secolului al XIX-lea, când conflictele şi procesele cu Saşii de bine de rău se mai aplanaseră, locuitorii comunei făceau un întins comerţ cu porci. Adeseori ei duceau vii, turme întregi de porci, dela 500-1000 animale, pe jos, în oraşele Arad, Budapesta şi uneori până la Viena, realizând câştiguri frumoase. In acest timp s'au ridicat câteva familii, cum este familia Cloaja sau Bratilescu.

Cu introducerea căii ferate a scăzut şi câştigul „*mânătorilor*" cum se chemau cei cari mânau turmele de porci în oraşele de mai sus, iar restricţiile vamale ce au urmat, au redus foarte mult comerţul de vite cu Vechiul Regat şi locuitorii comunei şi-au îndreptat atenţia spre exploatările de păduri, creşterea oilor şi spre agricultură.

In ce priveşte însă situaţia de astăzi, ea este departe de a fi mulţumitoare şi aceasta pentru mai multe cauze:

1) Terenul pentru agricultură pe lângă că este prea redus, nu e nici întrebuinţat raţional, cultivându-se prea mult porumbul, 370 din 451 jugăre şi prea puţin cartofii, zarzavaturile şi plantele furajere, pentru cari solul este foarte potrivit şi cari sunt mult mai rentabile.[1])

2) Din lipsa plantelor furajere, a cartofilor şi napilor, hrana animalelor, iarna mai ales, este insuficentă şi deci şi rentabilitatea lor redusă.

3) Soiurile de animale nu sunt întotdeauna din cele mai alese şi nu li se acordă nici îngrijirea necesară.

---

[1]) Ing. agr. Tr. Suciu-Sibianu: *Un plan de ridicare economică a comunei Boiţa*, în *Darea de seamă* a „Astrei" pe anul 1935—1936 p. 116-120

4) Exploatarea lemnelor de foc și de construcție încă nu se face rațional, ci foarte primitiv, adeseori făcându-se cu copacii tăiați și părăsiți în pădure o adevărată risipă, iar din exploatarea în mare a masivelor păduroase de pe muntele „Fărcașiu" și „Gârcu" n'au profitat locuitorii, ci societatea „Mersing & Lessel" din Viena, care a exploatat peste 2300 jugăre pădure de brad, parte din locuitorii comunei fiind plătiți doar ca muncitori în această întreprindere.

5) După cât se poate vedea din situația numerică, întreg satul nu are decât cca 9 jugăre grădini, deși terenul, după cercetările făcute, este foarte potrivit pentru tot felul de pomi fructiferi și îndeosebi pentru nuci[1]).

Prin situația ei geografică — așezată fiind pe șoseaua națională și calea ferată Râmnicu-Vâlcea-Sibiu — și prin îmbunătățirea ramurilor de producție în sensul celor arătate mai sus, comuna Boița poate deveni încurând una din cele mai bogate și prospere comune și sub raport economic, starea ei culturală fiind de pe acum, grație activității fruntașilor comunei și îndeosebi Despărțământului central al „Astrei" îndeajuns de mulțumitoare.

Tălmăcel

Populația:	Numărul locuitorilor	1532	
	„ caselor	380	
	plugari	133	
	meseriași	12	
	comercianți	11	
	oieri și jugăreni	318	
Animale:	cai	154	
	cornute	718	
	oi	7712	
Teren:	arător	566	jugăre
	grădini	21	„
	fânaț	1667	„
	pășune	1257	„
	pădure	4755	„
Instalațiuni industriale:	1 moară		
	2 lăptării		

[1]) Este adevărat că acest ultim neajuns a fost remediat în anii trecuți, când pe un teritoriu de cca 100 iugăre din așa zisul „bărc", redat comunei prin Reforma agrară, s'au plantat din inițiativa „Astrei" și a d-lui Ing. Tr. Suciu-Sibianu, 5000 meri Ionathan și Baumann.

Terenul cultivabil fiind foarte redus, ocupația principală a locuitorilor comunei este *oieritul* și *lemnăritul*. Aceasta reiese dealtfel și din situația numerică de mai sus, întrucât într'adevăr locuitorii acestei comune au un număr apreciabil de oi (7712) deși pășunea lor este mult mai redusă în comparație cu a comunei Boița de exemplu, care are numai 3710 oi.

Totuși și numărul oilor pare redus față de cel al capilor de familie, revenind în mediu abia 24 oi de fiecare Deasemenea și numărul vitelor cornute este prea mic. Față de resursele relativ reduse ale comunei, se impune dealtfel și o mai bună valorificare a produselor acestora.

Situat puțin mai la o parte de marea arteră de comunicație, care este șoseaua Sibiu-Râmnicu-Vâlcea, Tălmăcelul a trăit ceva mai izolat decât comunele cari au avut un contact mai des cu străinii. Poate și din cauza aceasta oamenii sunt îmbrăcați mai simplu și nevoile sunt mai reduse.

Foarte muncitori și mulțumindu se cu puțin locuitorii din Tălmăcel sunt considerați drept zgârciți de către cei din comunele învecinate.

Situația ramurilor de producțiune nu diferă de cea a Boiței. Ca și acolo și aici, se impune o raționalizare a agriculturii, o mai mare atenție dată hranei animalelor și o selecționare pe soiuri mai rentabile, iar în ce privește exploatarea lemnelor de foc și de construcție, de asemenea se impun măsuri pentru stăvilirea abuzurilor și a risipei.

Sadu

Populația: Numărul locuitorilor 2,360
Numărul familiilor 508
Repartizat pe profesiuni numărul capilor de familie ne dă:

	oieri	45
	jogăreni	450
	fierari	10
	lemnari	3
	funcționari	15
Animale:	cai	139
	măgari	15
	oi	2500
	capre	113

	vaci	257	
	boi	660	
	bivoli	48	
	porci	468	
Teren:	arător	960	jugăre
	grădini	40	„
	păşune	1146	„
	pădure	9312	„
Instalaţiuni industriale:			
	joagăre	4	
	mori	1	
	piue	13	

După cum rezultă din situaţia numerică de mai sus şi această comună are foarte puţin pământ arător (aproximativ 2 jugăre de fiecare familie) astfel că ocupaţia principală a locuitorilor este *lemnăritul,* 450 din 508 capi de familie fiind *„jogăreni"*, ceeace înseamnă că îşi câştigă existenţa din exploatarea în mic a lemnului de foc şi construcţie şi comercializarea lui îndeosebi pe piaţa oraşului Sibiu.

In privinţa culturilor şi a economiei de vite aceleaşi observaţiuni cari s'au făcut pentru comuna Boiţa sunt valabile şi pentru această comună.

Răşinari

1) Populaţia: Numărul locuitorilor 5,600
Numărul familiilor 1,200
Repartizând pe profesiuni capii de familie, vom avea:

	jogăreni	400
	oieri	320
	meseriaşi	109
	comercianţi	31
	funcţionari	29
2) Case:	de piatră	92
	de lemn	1417
3) Animale:	cai	687
	măgari	47
	oi	8026
	capre	200

	vaci	432	
	boi	79	
	porci	250	
4) Teren:	arător	940	jugăre
	grădini	187	„
	păşuni	4795	„
	luncă	3123	„
	pădure	15995	„
	neproductiv	619	„

5) *Instalaţiuni industriale:*

joagăre de apă	4
joagăre mecanice	3
piue	4
mori	3
ateliere pentru covoare	5

6) *Instituţiuni culturale, şi asociaţiuni profesionale mai importante:*

1) Reuniunea oierilor
2) Căminul cultural
3) Banca „Andreiana" (capital şi fond de rezervă 4.300.000 lei şi depuneri 4.000.000 lei, odinioară depuneri 28 000.000 lei.)

Cu privire la această comună este de remarcat că în proporţie cu numărul locuitorilor terenul cultivabil este şi mai redus. Dacă la Boiţa şi Sadu revenea în mediu aproximativ 2 jugăre de pământ arător de fiecare cap de familie, aici nu revine decât $^{3}/_{4}$ de jugăr. In schimb terenul pentru păşunat şi suprafaţa pădurilor este mai mare şi astfel, de unde la Boiţa nu erau oieri, cari să nu facă şi agricultură sau lemnărit, spre a putea trăi iar la Sadu erau abia 45 oieri faţă de 450 jogăreni, la Răşinari avem deja un număr însemnat de oieri (320 faţă de 400 jogăreni), iar numărul oilor nu este de 3000 sau 2500 ca în comunele precedente, ci de 8026.

Deasemenea suprafaţa pădurilor este mai mare la această comună, ea fiind una din cele mai bogate din mărginime, cu toate că nu a isbutit încă să-şi recâştige toate bunurile pe cari le avea înainte de încorporarea ei la Scaunul Sibiului.

Pentru a se vedea gradul ei de desvoltare culturală şi economică, dăm mai jos un tablou specificând numărul şi

specialitatea meseriaşilor şi deasemenea arătând numărul intelectualilor şi funcţionarilor.

Meseriaşi:	*Intelectuali şi funcţionari:*
12 pantofari	16 învăţători
18 măcelari	2 medici
12 fierari	1 farmacist
5 rotari	4 preoţi
30 dulgheri	1 notar
10 tâmplari	1 secretar
7 cojocari	1 perceptor
4 croitori	2 contabili
6 piuari	1 magistră poştală
10 pardositori	1 soră de ocrotire
2 căciulari	
2 pânzari	
2 bărbieri	
4 morari	
6 brutari	
4 tăbăcari	
8 zidari	
22 industriaşi	

Un număr atât de mare de meseriaşi, comercianţi şi intelectuali presupune fără îndoială o comună cu o populaţie pe de o parte mai numeroasă, iar pe de alta, aflătoare într'un stadiu de desvoltare mai evoluat. Nevoile populaţiei din punct de vedere al nivelului de viaţă au crescut şi meseriile s'au diferenţiat aici ca şi în comuna Sălişte, alt centru important din mărginime, spre deosebire de celelalte comune, în cari caracterul rural se menţine oarecum mai pronunţat.

Deallfel, comuna Răşinari a avut şi în trecut oameni foarte destoinici la conducerea ei, şcoala ei primară fiind din cele mai vechi şi îndeosebi a avut întotdeauna preoţi cu multă ştiinţă de

carte, deaceea şi însemnările şi documentele despre trecutul comunei sunt destul de rumeroase.[1])

Dar şi meseriile erau în trecut în mare cinste la răşinăreni. Astfel la 1890 numărul meseriaşilor este de 199, mai mulţi chiar decât azi. Mai ales *rotăritul* ajunsese într'un timp la o desvoltare din cele mai frumoase, aşa încât, încă din anul 1877, atelierul lui Maniu Lungu desfăcea căruţe şi în Vechiul Regat, întroducând — ceeace este semnificativ — în comunele de pe Valea Oltului şi până la Călăraşi, pentru întâia oară roţile cu raf de fier. Şi astăzi încă acest atelier — deşi în urma desvoltării industriei automobilistice, camioanele înlocuesc tot mai mult căruţele şi atelierul nu mai are ca pe vremuri în epocade înflorire, 10—15 calfe şi tot pe atâţia ucenici — el produce încă între 80—150 căruţe anual, în afară de roabe şi diverse caroserii, pe cari le desface în Oltenia şi Muntenia, până la Caracal şi Corabia, cu preţul de lei 7—8.000 lei bucata.

In ceeace priveşte situaţia economică, faţă de trecut şi această comună se găseşte în regres.

Astfel la 1755 după cum reiese din extrasul conscripţiei din acest an[2]) — ca să nu amintim decât unele din datele acestei conscripţii — răşinărenii aveau:

---

[1]) Menţionăm între altele câteva evenimente cu caracter economic, consemnate de preoţi în cărţile bisericeşti şi cari ne-au fost cpmunicate prin bunăvoinţa d-lui protopop M. Lungu: „*Oct. 4 1797 s'au vândut la scaunul bisericii* (unde se făcea judecata pricinilor) *vin, copul cu 7 creţari*", scris de Popa Sava-Popovici, apoi: „*In anul 1817 a fost ferdela* (măsură de 15 kgr.) *de grâu cu 15 zloţi şi de cucuruz cu 12 zloţi* (florini) *fiind secetă şi foamete mare, de mânca oamenii ovăs şi bob şi nu era niciodată sătui*" scris într'un Apcstol din 1743 a lui Neofit. Altă inscripţie: „*La anul 1828 Aug în 29 zile adecă în ziua Tăerii capului Sf. Ioan Botezătorul au venit lăcuste peste hotarul comunei noastre, atâta mulţime că nu aveam unde să păşim de ele şi ieşind preoţii cu litie peste hotar, numai decât au început a se mişca şi a zbura şi au fugit de pe hotarul nostru şi în trei zile au tot trecut mulţimea lor şi întru această vreme au fost preoţi cari au fost la rugăciune Popa Aleman, împreună cu Popa Văsălie şi Popa Danil cu Popa Pătru, iară dascăli Bucur Droc şi Aleman Popovici, iară dregători judele Isdrailă Giurculeţu şi Petru Vidrighin, care tare au stat şi au îndemnat norodul de le-au isgonit de pe hotarul nostru Răşinari*". *Prin Emilian Popovici dascăl* (în Stratnicul tipărit la Blaj şi aflător în biserica nouă din Răşinari) Menţiunea despre acest eveniment este făcută şi în limbile germană, maghiară şi latină de învăţatul preot din acea vreme Pop Vasile de Steaza.

[2]) Din *Extractus numerarius in Facultatum quam contributionis incolarum Pagi Reschinar*, aflător la Primăria comunei Răşinari.

Spălatul și uscatul lânei la Rășinari. *Foto Fischer-Sibiu.*

13,061	oi şi capre, iar azi au numai	8,226
921	boi şi cai, azi numai	766
1,892	vaci, azi numai	432

După ce răşinărenii au câştigat procesul cu oraşul Sibiu, comuna a luat o desvoltare din cele mai frumoase. In a doua jumătate a secolului al XIX-lea au înflorit şi ajuns oarecum la apogeu cele 2 ocupaţii ale lor *jogăritul* şi *oieritul*.

Pădurile fiind mai întinse decât azi şi coborând până în sat, joagărele erau foarte numeroase şi răşinărenii făceau bani buni pe scânduri şi alte lemne de construcţie şi de foc vândute pe piaţa Sibiului.

Cât pentru oieri, aceştia mergeau adeseori de aduceau oi din Basarabia, sau din Balcani şi făceau comerţ întins cu produsele lor, cu lâna, săul şi cu pieile, carnea utilizând-o presată ca turte pentru hrana porcilor. Săul era trimis în burdufuri până la Budapesta şi Viena pentru extragerea stearinei, iar pieile adeseori până în Polonia, pe când lâna era vândută Saşilor din Sibiu sau Cisnădie.

Păşune era din belşug şi ieftină, mai ales în Muntenia şi Oltenia, şi oieritul era foarte rentabil, iar în drumurile lor oierii făceau adeseori şi comerţ cu peşte, pe care-l aduceau dela Râmnic şi dela Corabia, apoi cu lumânări, funii, curele şi a.

Odată cu restricţiile vamale, începând de pe la 1884, când sub pretext de boală s'a interzis trecerea oilor dincoace de graniţă, oieritul începe să decadă.

Nici după realizarea Unirii el nu şi mai regăseşte vechiul ritm din lipsa păşunilor întinse de pe vremuri, cari după reforma agrară s'au redus foarte mult, aproape toţi oierii trebuind să se restrângă numai la păşunile ce le aveau acasă.

Dealtfel, în privinţa oieritului şi a exploatării lemnelor de foc şi construcţie, principalele ocupaţiuni specifice aproape tuturor comunelor mărgineneşti, vom mai reveni la sfârşitul acestui capitol cu date rezumative.

In schimb iau avânt meseriile şi comerţul şi cu acestea şi emigrarea în Vechiul Regat. In afară de lista răşinărenilor plecaţi din comună, trebue într'adevăr să contăm pe un număr de aproximativ alţi 1800—2000 răşinăreni [1]) plecaţi spre sfârşitul secolului al XIX-lea din Răşinari şi stabiliţi în diferite localităţi din Vechiul Regat.

---

[1]) După datele dlui Protopop Cioranu, fost preot in Răşinari.

Cu realizarea Unirii, predilecția rășinărenilor pentru comerț și industrie se accentuiază, dar din nefericire se ivește în acest timp și o altă tendință, aceea de a îndruma tineretul spre funcționarism, tendință care prelungindu-se peste timpul necesar complectării cadrelor funcționărești ale țării întregite, va abate din drumul lor chiar elemente foarte dotate pentru viața economică și va face astfel ca elementul românesc să lase în seama altora poziții și situații economice pe cari azi numai cu multă greutate le poate recuceri.

Cu toată râvna rășinărenilor și cu tot spiritul lor de inițiativă, — în lipsa unei tradiții mai îndelungate în comerț și în industrie și mai ales ne-având întotdeauna capitalul necesar sau suficient — intreprinderile lor progresează încet și nu trec decât puține, și acestea abia în a doua sau a treia generație, în faza unei exploatări în stil mare a unor ramuri de industrie sau de comerț. Ba este chiar de regretat că unele din acestea și anume chiar cele mai importante — cum ar fi prelucrarea lânei, industria laptelui și cea alimentară în general, sunt lăsate exclusiv în sarcina Sașilor sau a altor neamuri.

Și această împrejurare, unită cu nedreptățile trecutului cari nu au permis Mărginenilor să-și strângă capitaluri mai importante, explică de ce Sașii, cari nu au fost niciodată oieri, au un fel de monopol asupra industriei lânii și asupra industriei alimentare din județul Sibiu, realizând de pe urma trudei Mărginenilor venituri însutite și câștigând de exemplu la un kgr de lână spălată, cumpărată cu cel mult 100 lei și din care se fabrică un metru de stofă, vândut cu cel puțin 400 lei, o diferență de peste 200 lei, după ce se scad toate cheltuelile de fabricație.

Poplaca

1) *Populația*: Numărul locuitorilor 3,140
Numărul familiilor 763
Numărul caselor de piatră 300, de lemn 463.
Repartizând pe profesiuni capii de familie vom avea:

jogăreni	125
oer	1
meseriași	52
comercianți	10

funcționari 15
restul fiind sau agricultori sau fiind plecați din comună temporar, spre a-și câștiga existența în altă parte.

2) *Animale:*

cai	196
oi, capre	426
vaci	276
porci	1200

3) *Teren:*

arător	1049	jugăre
pășune	1228	„
păduri	2700	„
fânaț	176	„

4) *Instalații industriale:*

joagăre 1 (mecanic)
moară 1 (electrică)

Din situația numerică de mai înainte rezultă că, spre deosebire de celelalte comune mărginenești, poplăcenii nu se ocupă cu oieritul. Ei nu s'au îndeletnicit dealtfel nici în trecut cu această ramură de producțiune, necunoscând peregrinările celorlalte comune de oieri în căutare de pășunat pentru oi. Este adevărat că nici nu ar avea nici azi pășune suficientă, deaceea atențiunea locuitorilor ei s'a îndreptat de mai multă vreme asupra *agriculturii și a meseriilor.*

Putem găsi dealtcum o indicație în această privință și în numărul însemnat de porci pe care-l au poplăcenii. Intr'adevăr pe câtă vreme Rășinarii cu 5600 locuitori nu au decât 1200 porci, în Poplaca cu numai 3140 locuitori găsim 1200 porci. De fapt poplăcenii și-au făcut o specialitate din creșterea porcilor și mai ales din comerțul cu aceste animale și produsele lor deaceea și găsim în lista poplăcenilor plecați în alte localități (vezi lista dela anexe) foarte mulți măcelari. Alte meserii pe cari le practică poplăcenii sunt *zidăritul*, pe care l-au învățat și care s'a transmis apoi mai departe încă din vremea când erau obligați de Magistratul orașului Sibiu să contribue la lucrările de zidărie ale cetății, apoi *brutăria*, învățată tot dela Sași.

Gurarâului

1) Populația: Numărul locuitorilor 3650
Numărul familiilor 736
Numărul caselor de lemn 44, de piatră 692
Repartizați pe profesiuni capii de familie, avem:

jogăreni	440
meseriași	80
oieri	5
comercianți	14
funcționari	19

2) Animale:

cai	386
măgari	4
oi, capre	3424
vaci	512
bivoli	155
boi	801
porci	1285

3) Teren:

arător	911	jugăre
pășune	3843	"
fânaț	1280	"
pădure	9660	"
grădini	87	"

4) Instalațiuni industriale:

piue	16
joagăre	48
mori	5

Situația numerică de mai sus, prin suprafața mare de pădure și pășune pe care o are comuna, ne arată îndeajuns că majoritatea locuitorilor se ocupă cu exploatarea lemnu'ui și creșterea vitelor (oi, porci și vite cornute)

Este semnificativă pentru cea dintâi, numărul mare de joagăre (fierestrae de apă cu o singură pânză) pe care-l au râurenii și ale căror produse (scânduri, șipci și grinzi) sunt desfăcute pe piața Sibiului sau a Săliștei.

In ceeace privește pe meseriași, numărul acestora încă este destul de mare în raport cu numărul locuitorilor. Sunt

cuprinşi însă în această cifră şi 25 corfari, în majoritate ţigani, cari-şi câştigă existenţa împletind din nuele diferite coşuri şi şi alte obiecte de întrebuinţare casnică. Deasemenea relevăm numărul mare de piue (16) pentru prelucrarea ţesăturilor de lână.

Faţă de trecut, situaţia comunei s'a îmbunătăţit, numărul locuitorilor şi cel al inventarului animal fiind sporit comparativ de exemplu cu situaţia din 1894, când comuna avea 2880 locuitori cu 2386 oi, 150 cai, 600 porci, 400 boi şi 350 vaci [1] ajungând astfel să-şi sporească populaţia cu aproape 800 locuitori şi să-şi dubleze inventarul animal.

Orlat

1) *Populaţia*: Numărul locuitorilor 2350
Numărul familiilor 416
meseriaşi 24
comercianţi 4
restul fiind agricultori şi jogăreni

2) *Animale:*

cai	304
boi	310
vaci	305
bivoliţe	91
oi	1177
capre	21

3) *Teren*:

arător	1123	jugăre
grădini	94	„
fânaţ	798	„
vii	23	„
păşune	1760	„
pădure	11361	„

4) *Instalaţiuni industriale*:
1 fabrică de postav
1 fabrică de cartonaje
1 fabrică de celuloid
1 fabrică de cue de lemn
3 maşini de scărmănat lână

[1] I. Munteanu: *Monografia comunei Gurarâului*, Sibiu, 1896 p. 73.

1 maşină de tors lână
4 piue pentru lână
1 piuă pentru ulei
3 joagăre

5) *Instituţii şi societăţi:*
1 orfelinat pentru fete şi băieţi până la 7 ani, cu aproximativ 100 copii.

Ca şi locuitorii din comunele Poplaca şi Gurarâului, şi cei din Orlat se ocupă cu exploatarea în mic a lemnului de foc şi construcţie şi cu agricultura.

In lipsa de teren suficient pentru aceasta din urmă, mulţi locuitori au emigrat, în America (vre-o 30), alţii s'au stabilit în Vechiul Regat şi mai ales în Bucureşti.

O parte din locuitori lucrează la intreprinderile industriale din comună, la fabrica de postav, sau la aceea a Societăţii „Lica" din Sibiu, proprietăţi săseşti, sau în sfârşit la fabrica de cue de lemn care aparţine unui român (V. Topârceanu).

Deasemenea aduc frumoase venituri maşinile de scărmănat şi de tors lâna, foarte mulţi din locuitorii altor comune, îndeosebi de pe câmpia Sibiului, aducându-şi lâna aci pentru scărmănat şi uneori pentru tors.

In trecut comuna făcând parte din Regimentul întâi de graniţă a avut terenuri şi mai ales păduri întinse, dar după desfiinţarea acestui regiment nu i-au mai rămas decât foarte puţine, atât cât a putut să răscumpere cu bani.

Este de regretat că aproape toţi locuitorii fiind români din instalaţiile industriale (4 fabrici) numai una este românească.

Cacova

1) *Populaţia:* Numărul locuitorilor 900
Numărul familiilor 208
meseriaşi 9
comercianţi 4
restul locuitorilor se ocupă cu lemnăritul, creşterea vitelor şi pomăritul.

2) *Animale:*

cai	100
boi, vaci	440
oi	1400

3) *Teren:*

arător	41	jugăre
păşunat	1200	„
fânaţ şi pădure	1815	„

Deşi cu un foarte redus număr de locuitori, această comună este foarte veche [1]), menţiuni despre ea găsindu-se încă din secolul al XIII-lea şi al XIV-lea.

Odinioară comuna era foarte bogată, având un foarte mare număr de oi. Ocupaţia principală, în lipsa de teren potrivit pentru cultură, a rămas *lemnăritul* şi *creşterea vitelor* şi numai acum de câteva decenii *pomicultura*. Aceasta din urmă a luat însă avânt deosebit — graţie unei propagande eficace şi pricepute a unor fruntaşi sub conducerea preotu'ui V. Hanzu — şi ea aduce comunei importante venituri.

Incă dinainte de răsboiu, fructele cacovenilor erau vândute şi trimise uneori până la Budapesta, Viena sau în Croaţia. S'a creiat chiar un soiu specific de mere numite „mere cacoveneşti" Astăzi cacovenii au cam tot la doi ani o producţie destul de importantă de fructe, vânzând în mediu până la 50—60 vagoane de mere, ceeace face să intre în comună o sumă variind între 2—4 milioane lei.

Pomicultura este favorizată în această comună şi în cele învecinate şi prin situaţia geografică, ele fiind aşezate la adăpost de curenţi şi de vânturi.

O parte din locuitorii comunei mai fac negoţ cu lână sau cu lemne de foc, unii din ei au emigrat în Vechiul Regat, mai ales din cauza alunecării terenului pe care este clădită comuna şi a surpării caselor, fenomen accentuat tot mai mult de vre-o 40 de ani încoace. Numărul ceselor a scăzut în ultimul timp dela 316 la 208.

Sibiel

1) *Populaţia:*

Numărul locuitorilor	1200
Numărul familiilor	370
meseriaşi	10

---

[1]) Este interesant în această privinţă că şi astăzi un deal cu vârful retezat, pe care se află actualmente monumentul eroilor, se numeşte *„augur"*, iar un altul *„merezi"* (meridies) la amiazi soarele stând exact deasupra lu', (Comunicat de dl. inv. St. Stanciu.)

comercianți	3
oieri	51
jogăreni	5
restul agricultori	

2) *Animale*:

cai	125
boi	50
vaci	344
oi	700
porci	120

3) *Teren*:

arător	148	jugăre
grădini	161	„
fânaț	1213	„
pășune	262	„
pădure	3770	„

Cu un număr redus de locuitori, dar de așezare veche ca și Cacova, comuna Sibiel are în hotarul ei ruinele fostei cetăți Șalgo care apăra trecătoarea peste munți și în jurul căreia au fost desigur și așezări omenești, ținând probabil de această comună.

Ca și locuitorii comunelor învecinate sibielenii nu pot face în mod exclusiv agricultură, din cauza lipsei de teren necesar și astfel ei se ocupă fie cu creșterea vitelor, fie cu lemnăritul și cu pomăritul, fie de cele mai multeori, cu toate trei.

Indeosebi pomăritul a luat un avânt foarte însemnat în ultimii ani. Astfel în anii 1935—36 sumele intrate în comună pentru fructele vândute s'au urcat la cca 5,000,000 lei, ceeace repartizat pe numărul familiilor ne dă în mediu 12—13,000 lei, sumă destul de importantă pentru o gospodărie țărănească.

Numărul oilor e foarte redus față de trecut (la 1714 erau peste o mie de oi, azi nu sunt decât 690), aceasta mai ales din cauza lipsei de pășune. Inainte de răsboiu era mare numărul celor emigrați, în America. Astăzi, în afară de câțiva oieri stabiliți în Basarabia (la Chioselia mare și mică) și în Dobrogea, numărul emigranților este redus la câțiva negustori stabiliți în județele Argeș și Ialomița și la câțiva funcționari și intelectuali plecați în diferite alte regiuni ale țării.

Pe vremuri comuna Sibiel mai făcea comerț îndeosebi cu *său, ceară* și *miere* și deși nici azi din punct de vedere economic situația comunei nu este rea, se observă totuși un declin de ordin psiho-fizic, poate și din cauza subnutriției, dar mai ales din cauza legăturilor de căsătorie aproape numai între cei din comună, ferindu-se de străini „ca să nu intre și ei în bunurile comunei"[1]) Dealtfel și numărul caselor a scăzut dela 370 la 280.

Vale

1) *Populația*:	Numărul locuitorilor	1040	
	Numărul familiilor	270	
	meseriași	11	
	comercianți	6	
	restul agricultori, jogăreni și îndeosebi oieri		
2) *Animale*:	cai	43	
	boi	30	
	vaci	175	
	oi	590	
3) *Teren*:	arător	124	jugăre[2])
	grădini	42	„
	cositor	1123	„
	pășune	419	„
	pădure	339	„
	neproductiv	108	„

Mai mult decât toate celelalte comune din mărginime comuna Vale prezintă semne de decădere atât sub raportul economic, cât și sub cel a numărului populației. Intr'adevăr această comună, care acum 50 ani (1887) avea 1,500 locuitori, azi nu mai are decât 1,040. Case avea 476, astăzi are abia 260 case locuite și 65 case pustii. La 1864, în epoca de înflorire a oieritului, comuna Vale avea 100,000 oi, astăzi nu are decât 590.

Cari pot fi cauzele unei scăderi atât de vertiginoase a populației și a inventarului animal al acestei comune?

Mai întâi o serie de împrejurări defavorabile pentru oierit, ocupația aproape exclusivă a vălenilor, împrejurări cari au atins dealtfel în măsură mai mare sau mai mică toate comunele mărginenești, și anume, restricțiunile vamale pentru trecerea cu

---

[1]) N. Bembea, revizor școlar: *Monografia comunei Sibiel,* în manuscris.

[2]) un jugăr = 1,600 st. p. sau 5,600 m. patrați.

oile pentru iernat sau chiar pentru vărat în Vechiul Regat unde existau păşuni întinse. Apoi interzicerea complectă a acestei treceri. A venit răsboiul care a nimicit şi ceeace Vălenii isbutiseră să-şi agonisească în Dobrogea, fiindcă îndeosebi Dobrogea era centrul lor de activitate şi de emigrare. După răsboiu reforma agrară a făcut să dispară păşunile întinse ce se găseau în Oltenia şi Muntenia, împroprietărind ţăranii cu pământul necesar. Astfel, cu păşunea extrem de redusă ce o au, chiar dacă am lua în considerare şi cele câteva goluri de pădure ce li s'au dat în ultimul timp, economia de oi a vălenilor nu s'a mai putut reface.

Agricultură nu pot face pentrucă teritoriul potrivit pentru aceasta este foarte redus; cu exploatarea lemnelor de foc şi de construcţie nu se pot ocupa decât în măsură mică, fiindcă nu au păduri ca celelalte comune din margine. Prin excepţie faţă de toate celelalte comune, Vălenii n'au nici apă de băut suficientă şi abia acum, în ultimul timp, se caută o soluţie pentru această importantă problemă de interes local. Ne-având vite, de cele mai multe ori ei îşi vând nutreţul pe care-l strâng de pe hotarul lor, comunelor învecinate.

In al doilea rând, trebue să punem între cauze şi emigrarea care a redus şi ea în mod simţitor capitalul biologic al comunei, cei mai răsăriţi fii ai ei căutând posibilităţi de existenţă aiurea. In al treilea rând şi oarecum concomitent cu această emigrare, sau ca o cauză a ei trebue să amintim şi *orientarea tineretului spre funcţionarism* în urma posibilităţii pe care a avut-o de a urma şcoli teoretice aproape de comună, fie la Săliştie fie la Sibiu, şi a se plasa astfel în diferite părţi ale ţării şi în afară de carierele economice, ca funcţionari pe la diferite ministere şi autorităţi, mărind şi mai mult golul destul de însemnat din căminurile vălenilor.

Pentru a vedea care era situaţia şi felul de viaţă din trecut al oierilor văleni, comparativ cu situaţia actuală, dăm pe scurt cele ce ne-a istorisit un fost oier din comuna Vale, pe nume Mihail Stănilă, de 78 ani, un bătrân simpatic şi încă verde, care îşi avea trecute — şi acest lucru încă este semnificativ — într'o condică toate evenimentele şi socotelile mai importante ale meseriei lui de oier.

„La 1875, când eram de 16 ani, m'a dus tatăl meu pentru întâia dată la oi. Avea târla iarna la comuna *Pietrile* judeţul

Vlaşca şi vara venea la munte. Avea carte de afaceri „Hilfsbuch" timbrată şi vizată de Administraţia financiară. Am păşunat pe muntele Stâna mare jumătate, dincolo de Mâzgavu, deasupra peste Avrig, cu 44 galbeni şi Veneşoaia şi Galbina cu 70 florini, cu cheltuială ciobani, mâncare 44 creţari de oaie; am avut 1200 oi ale mele şi 2800 de ale altora. Preţurile din acest an erau de 9 florini pentru un berbec, sterpele cu 7—8 florini perechea, terţii cu 5,50 florini, lâna cu 60 creţari ocaua[1]), brânza cu 55 creţari.

In 1876 aveam 2216 oi şi cu străine cu tot 5622, iarna vindeam o parte din ele, vara cumpăram.

La 1878 ţineam muntele „Mâzgavu" cu 800 franci şi „Scara" cu 620 franci dela Ioniţie Rona şi Ghiţă Lungu, dela următorii lui Iacob Ciuceanu din Răşinari. Brânza s'a vândut cu 50 creţari ocaua.

La 1879 am iernat în Bulgaria la Toicuius Am făcut brânză de $2^1/_4$ oca de oaie, una de urdă la 10 oi şi la sută 1 şi jumătate oca, unt de 8 oi una oca.

La 1880 am iernat tot la Toicuius, oile au trecut pe la Călăraşi-Silistra, am avut vara 5064 iar iarna 2778.

La 1881 am iernat în Dobrogea la Borungea. Oierii puneau nume şi locurilor străine la Toicuius în Bulgaria era pădurea lui Oprean, la Caraomer îi spuneau Ghibuleţ, fiindcă acolo şi-a belit (tăiat) Ghibuleţ oile.

La 1883 am iernat în Bărăgan la Obeleşti. Am ţinut vara Mâzgavu cu 1200 franci şi Grohitişu cu 600 franci arândă,

La 1885 am vândut berbeci 400 în Pojon (Ungaria) fruntea cu 14 florini şi mijlocia cu 10,50 florini. Din berbecii tăiaţi, câte 70 într'un cazan, făceam său, vindeam numai spetele, peciile şi picioarele, săul îl vindeam cu 44 creţari puntu (56 dgr.) pieile le vindeam la porceşteni sau cum am vândut în acest an lui Nicolae Isdrailă tăbăcar din Răşinari; maţele le luau poplăcenii pentru coarde; coarnele şi oasele le dădeam la fabrică la Sibiu şi lâna la Saşii din Cisnădie.

La 1886 am iernat la Ludăneasca-Vaideei judeţul Vlaşca şi la Pietrile, am avut vara 4462 şi iarna 2103 oi, am ţinut apoi tot Mâzgavu cu 1200 franci şi am iernat în Baltă între Giurgiu şi Olteniţa.

---

[1]) ocaua = 1,26 kgr.

La 1893 am vândut jumătate din oi lui Nicolae Vidrighin din Răşinari cu 9,50 florini perechea şi nu am mai mers în ţară.

La 1894 am iernat la Topârcea în Ardeal (judeţul Sibiu) am luat hotarul cu 80 creţari de fiecare oaie, oile au ieşit bune, am vândut mieii cu 4,20 florini perechea, vara am avut 5281 oi ale mele şi străine 621. Vara am ţinut tot Mâzgavu, apoi toamna am vândut toate oile. Vălenii toţi ca şi mine se ocupau cu oieritul. Ştiu că în 1880 am trecut în Dobrogea pe la Călăraşi-Silistra numai văleni cu 47,000 oi, fără să mai socotim pe cei cari s'au dus în Moldova sau alte părţi. Azi nu mai avem nici o târlă. Oamenii abia au câte 5—20 oi şi în tot satul sunt numai cam 6—700 oi.

Ştiu că în 1864 au fost în Vale 100,000 oi, aceasta după „aruncu" (impozitul) statului, că primar era pe vremea aceea Mihail Stănilă senior.

Produsele oilor le puteam aduce un timp fără vamă în ţară şi din 4 în 4 ani se făcea numărătoarea oilor. Adeseori făceam negoţ cu lână, berbeci şi boi, cei cari se duceau în Dobrogea nu se ocupau însă decât de oi şi unii de plugărit.

Dupăce am vândut oile am luat şi eu moşie în arendă în Dobrogea şi am stat acolo din 1905 în 1916. Atunci cu răsboiul am fugit în Basarabia cu oile şi boii şi am vândut apoi tot ce am avut, iar în 1918 am venit acasă."

Săcel

1) Populaţia:	Numărul locuitorilor	827	
	Numărul caselor	105	
	meseriaşi	12	
	comercianţi	4	
	restul agricultori		
2) Animale:	cai	190	
	vite cornute	624	
	porci	327	
3) Teren:	arător	913	jugăre
	grădini	24	„
	fânaţ	623	„
	păşune	235	„
	pădure	927	„
	neproductiv	154	„

4) *Instalaţii industriale*:

lăptărie	1
moară sistematică	1
grădină comunală cu 300 altoi	1

Această comună fiind situată pe şoseaua naţională Sibiu-Alba-Iulia, în plină câmpie, formează oarecum un punct de trecere dela satele câmpeneşti la cele mărgineneşti. Ea nici nu a aparţinut Scaunului Sălişte, nefiind situată în „fundus regius" şi constituind în trecut o aşezare nobilitară. Totuşi prin apropierea, portul şi obiceiurile asemănătoare ca şi prin înrudirile ei cu comunele mărgineneşti, o încadrăm între acestea.

Din situaţia numerică de mai sus rezultă că în comparaţie cu celelalte comune din margine, Săcelul are teren productiv suficient, astfel că marea majoritate a locuitorilor se ocupă cu agricultura şi creşterea vitelor, desfăcându şi produsele fie la Sălişte, în zilele de târg, (fiind situată la o distanţă de numai 1/2 oră de aceasta), fie la Sibiu, având cu aceasta comunicaţie uşoară şi bună pe şoseaua naţională cum şi cu calea ferată ce duce dela Alba-Iulia la Sibiu.

Sălişte

1) *Populaţia*:

Numărul locuitorilor	2654
Numărul caselor	950
meseriaşi	74
comercianţi	42
profesori, preoţi, învăţători şi funcţionari	70

2) *Animale*:

cai	196
cornute	393
porci	204
oi	975

3) *Teren*:

arător	744	jugăre
vii şi grădini	281	"
fânaţ	3257	"
păşune	3088	"
păduri	4398	"
neproductiv	289	"

4) *Instalaţii industriale*:

joagăr mare	1

joagăr mic	1
fabrică de clopote	1
mori țărănești	4
moară sistematică	1
tăbăcării	4
fabrică de presat fân	1
ateliere p. covoare	3
ateliere p. tricotaje	2

5) *Instituții și societăți cultura le și profesionale mai importante:* Reuniunea meseriașilor; Reuniunea economilor, Casina română, Reuniunea pompierilor, Reuniunea de cântări, Societatea „Principele Mircea", Despărțământul Săliște al „Astrei", un gimnaziu mixt, un liceu comercial (curs superior) pentru băieți, o școală de menaj, două bănci: „Cassa de păstrare" (în lichidare) și „Poporul".

Din punct de vedere al populației, ca și din punct de vedere economic, Săliștea, acest centru odinioară foarte important pentru mărginime, este în decadență.[1]) De unde altădată numărul caselor era de 1320, azi nu este decât de 950 și de unde conscripția din 1721 arată pentru sălișteni 12,739 oi și capre, azi numărul oilor este abia 975, ceeace înseamnă că oieritul a fost părăsit aproape complect.

Cauzele sunt multiple. In ceeace privește populația, scăderea ei se datorește mai întâi emigrării, fiindcă, — după cum se poate vedea la anexe — numărul săliștenilor plecați în alte părți ale țării, este peste 300, și aceasta fără a mai adăoga pe cei plecați mai demult și ai căror descendenți au pierdut oarecum contactul cu locul de naștere al părinților.

La emigrare au contribuit aceleași împrejurări ca în genere la toate comunele mărginenești și anume micșorarea resurselor de trai (pășune, teren de cultivat, dificultăți puse în calea oieritului și persecuțiile de ordin politic sau religios).

Deasemenea școlile din Săliște, au contribuit ca o bună parte din tineret să și găsească întrebuințare în alte părți ale

---

[1]) In ultimul timp natalitatea a scăzut foarte mult, astfel că, față de 120 nașteri înregistrate în mediu anual înainte de războiu, în 1923 nașterile au scăzut la 77, în 1924 la 67 și în 1933 la 59.

Sălişte, vedere generală.

țării fie ca funcționari la stat, fie ca angajați la întreprinderi particulare. Din fericire o bună parte din sălișteníi emigrați au intrat în comerț și în industrie (108 din 300), cei mai mulți stabilindu-se în București sau în orașele din Muntenia și Oltenia, vre-o 69 în Dobrogea și 25 în Ardeal.

Sub raport urbanistic și sub acel al nivelului de viață, desigur că Săliștea a făcut progrese, iar din punct de vedere cultural ea a jucat și are încă și astăzi un rol din cele mai importante. Fiind reședință de plasă, având protopopiat și o școală primară bine apreciată chiar în trecut[1]), cu numeroși învățători, după Unire importanța Săliștei a crescut și mai mult. Aceasta îndeosebi datorită școlilor secundare cari au luat ființă în localitate și anume un gimnaziu mixt, o școală superioară și inferioară de comerț (azi liceu comercial, curs superior) și o școală de menaj.

Dacă ace te școli au adus comunei și oarecari beneficii materiale și incontestabile avantagii culturale, ea devenind un centru cultural important prin numărul mare de profesori, și învățători cari s'au stabilit aci, ele au cauzat comunei și desavantagii. Mai întâi au favorizat emigrarea săliștenilor dând posibilitate tineretului care le-a urmat, să se plaseze în alte localități și îndeosebi ca funcționari la stat. In al doilea rând, au favorizat prea mult tendința spre funcționarism a acestui tineret, care a început să privească oarecum cu dispreț carierele de ordin practic, negustoria și meseriile în atât de mare cinste odinioară în Săliște.

Sub raport economic este adevărat că Săliștea continuă să aibă încă importanță prin târgurile ei săptămânale, îndeosebi pentru comunele din jur cari își procură mai ales cereale de pe piața ei și-și desfac aci o parte din produse: păsări, porci lână, brânză, lemne etc. Deasemenea tot la Săliște își desfac sau macină cerealele și se aprovizionează cu lemne, scânduri, sau alte articole și locuitorii câtorva comune din câmpia apropiată ca: Topârcea, Alămorul, Armenii, Apoldul etc.

Cu desvoltarea căilor de comunicație și a curselor regu-

[1]) Școala din Săliște a existat din secolul al XVI-lea de vreme ce la 1616 se face mențiune de dascălul Dumitru Popa, in interesul căruia intervine judele satului ca să fie scutit de dări și cărăușie, și desigur că acest dascăl a avut și inaintași. Vezi I. Lupaș: *Sibiul ca centru al vieții românești din Ardeal,* Cluj 1928 p. 16.

late de autobuse însă, importanța Săliștei scade treptat și în această privință. Locuitorii comunelor învecinate se pot duce foarte ușor și în timp relativ scurt la Sibiu, de unde-și pot procura cele necesare și unde-și pot desface în mai bune condițiuni produsele.

Așa fiind, nu este de mirare că Săliștea se găsește în regres atât din punct de vedere economic cât și din cel al populației.

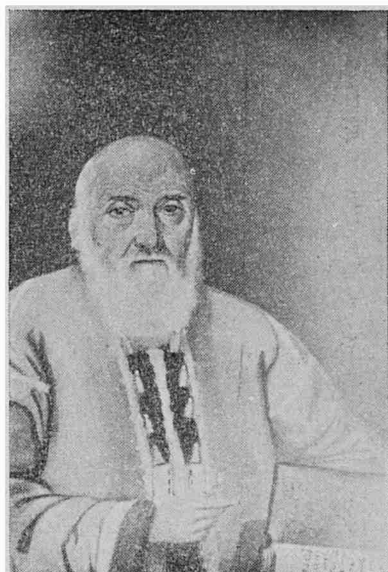
Este de regretat că mai ales în ce privește întreprinderile cu caracter economic, s'au făcut în trecut câteva greșeli cari au avut consecințe foarte grave pentru săliștenii, deși ei sunt în general oameni cu spirit de inițiativă și pricepuți în chestiuni de afaceri (din 300 emigrați câți arată lista dela anexe 108 sunt comercianți și 71 sunt industriași și meseriași).

Astfel, ca să nu amintim decât unul din cazuri, „Casa de păstrare" din Săliște, care avea o fabrică de tâmplărie și mobilă, a trebuit să lichideze pentru că această fabrică în loc să lucreze fie mobilă țărănească, fie să creieze pe motive țărănești sau naționale, un stil de mobilier românesc din care să și facă o specialitate, promovând la conducerea ei technică absolvenți ai școalei superioare de meserii, selecționați prin concurs, a adus și angajat pentru ani de zile, cu foarte mari cheltueli, desenatori și conducători comerciali străini, din Budapesta sau de aiurea cari au încercat să introducă mobilă după model vienez sau budapestan, iar în ceeace privește desfacerea mobilierului. aceasta era încredințată unui oarecare Rosenberg.

Urmarea a fost falimentul iremediabil al fabricei și al Cassei de păstrare, care a înghițit astfel o bună parte a economiilor locuitorilor din Săliște și din satele invecinate.

Altfel, săliștenii au avut întotdeauna o intuiție justă a înstituțiilor și întreprinderilor de cari aveau nevoe. In trecut fruntașii comunei (protopopi, preoți sau învățători din familiile Borcia, Moga, Răcuciu, Popa sau altele) s'au străduit cu multă râvnă să apere interesele comunei, ale bisericii și ale școalei lor. Astfel spre a asigura venituri suficiente pentru școli, locțiitorul de protopop Borcia, împreună cu Oprea Milea, Dumitru Herția și Dumitru Răcuciu obțin la 1841 dela Impăratul Ferdinand I. dreptul de a încasa vama târgului din comună pe seama bisericii[1]).

[1]) Extras din *Cartea de aur a ctitorilor și binefăcătorilor bisericii române ortodoxe din Săliște.*

DUMITRU BORCEA

Ctitorul Bisericii mari din Sălişte şi luptător pentru drepturile săliştenilor. A fost la Viena (1841) pentru a obţine pe seama bisericii dela Impăratul Ferdinand I. dreptul de vama târgului.

Ceva mai târziu când episcopul Şaguna a venit la Sălişte, bătrânii satului au cinstit pădurile pe cari le mai aveau, bisericii, care să le poată astfel îngriji şi întreţine şcoala fără să se primească ajutorul şi controlul oferit de statul maghiar.[1])

Mai aproape de timpurile noastre, alţi oameni de inimă, prevăzători, cu tact, cu spirit de iniţiativă şi cu dragoste pentru întreprinderile şi instituţiile de folos obştesc — cum a fost primpretorul Petre Drăghici — şi-au găsit în Salişte şi în comunele din jur un teren potrivit de activitate[2]).

„Cassa de păstrare", fabrica de unt, de tâmplărie, tăbăcăriile, diferitele ateliere, şcolile cu caracter practic (inferioară şi superioară de comerţ şi de menaj) au corespuns unor nevoi reale. Trebuia ca toate acestea să contribue la ridicarea şi intensificarea vieţii economice a Săliştei şi prin ea a regiunii întregi şi este regretabil că acest scop nu a fost atins, parte din lipsa de pricepere sau de înţelegere a unora din conducătorii diferitelor întreprinderi, parte şi din cauza împrejurărilor potrivnice.

Galeş

1) *Populaţia*:	Numărul locuitorilor	695	
	caselor	182	
	Ocupaţia: oieri, comercianţi şi meseriaşi		
2) *Animale*:	cai	27	
	cornute	63	
	oi	558	
3) *Teren*:	fânaţ	9	jugăre
	păşune	711	„
	pădure	621	„
	neproductiv	1596	

Comună mică, abia despărţită de Sălişte, cu resurse foarte puţine, locuitorii sunt în parte oieri, în parte meseriaşi şi comercianţi.

Faţă de trecut comuna se găseşte în regres, îndeosebi în privinţa oieritului. Astfel conscripţia din 1714 dă pentru această comună un număr de 1346 oi şi capre, iar numărul capilor de familie era 231 în 1820. Azi numărul oilor este deabia 558,

[1]) D. Lăpădatu, director pensionar: *Insemnări şi amintiri pentru o monografie a comunei Sălişte*, în manuscris.

[2]) Id. ibid.

iar numărul capilor de familie a scăzut la 190, şi al caselor dela 183 la 140.

Este adevărat că numărul gălesenilor emigraţi este foarte mare în raport cu numărul locuitorilor (84 de emigraţi la 695 locuitori), ceeace indică — după cum dovedeşte dealtfel şi situaţia numerică de mai sus — lipsa totală de resurse şi de câştig la ei acasă şi astfel, cu reducerea treptată a suprafeţelor de păşunat, fie în Ardeal, fie în Oltenia sau Muntenia, nu a fost decât firesc ca găleşenii să-şi caute în emigrare posibilităţi noui de existenţă.

Spre deosebire de sălişteni, găleşenii au emigrat în Rusia Dobrogea şi Moldova. In Dobrogea există chiar un sat cu numele de Galeş, ca şi în judeţul Argeş dealtfel, ambele întemeiate de găleşeni.

Tilişca

1) *Populaţia:*	Numărul locuitorilor	2216	
	Numărul familiilor	588	
	Numărul caselor	565	
După ocupaţie:			
	oieri	126	
	agricultori	340	
	meseriaşi	18	
	comercianţi	21	
	restul zileri		
2) *Animale:*	cai	186	
	vaci	384	
	boi	48	
	oi	18,000	
	porci	420	
3) *Teren:*	arător	620	jugăre
	grădini	68	„
	păşune	2,400	„
	fânaţ	2,860	„
	pădure	2780	„
	neproductiv	380	„
4) *Instalaţii industriale:*			
	mori simple	5	
	piue	4 (2 de pănură, 2 de ulei)	

5) *Societăți profesionale*:

Reuniunea oierilor

Mai mult decât găleșenii, tilișcanii se ocupă și azi îndeosebi cu oieritul, având un număr destul de important de oi. Este adevărat că nici ei nu au pășune suficientă pentru oile lor și dacă primăvara și toamna mai pot lua cu arendă locuri de pășunat în hotarele altor comune, în schimb vara nu au unde pășuna, golurile de păduri ce li s'au dat fiind prea reduse pentru numărul oilor. Dealtfel și aceste goluri sunt în mare parte acoperite cu jip sau jneapăn. Din această cauză sunt dese amenzile pentru că oierii au păscut cu oile în tăieturi (semănături) sau păduri de protecție.

Față de trecut comuna se găsește în regres în ce privește numărul locuitorilor, care la 1890 era de 3050, iar numărul caselor era 800, pe când azi nu sunt decât 2216 locuitori și 565 case. Deasemenea în ce privește oieritul, tilișcanii sunt în decadență, întrucât cam tot pe această vreme (la 1890) ei aveau aproape 100,000 oi, iar azi au abia 18 000.

O altă ocupație destul de importantă a fost pentru tilișcani *morăritul*. In trecut aveau nu mai puțin de 15 mori, astfel că toate comunele din jur, chiar și cele săsești, își măcinau grânele la ei. Se zice însă că Sașii ar fi încercat pentru a desființa aceste mori să abată cursul apei „Lunca", făcând-o să treacă prin comunele săsești, Dar tilișcanii au distrus întăriturile și barajele clădite, cu toate furcile pe cari Sașii le ridicaseră, la locul ce se chiamă de atunci *„moara furcilor"*, pentru cei cari ar distruge lucrările.

In trecut tilișcanii se ocupau aproape exclusiv cu creșterea oilor, dar spre deosebire de alți mărgineni ei se duceau cu oile îndeosebi în Moldova și Rusia. Așa se face că chiar și după răsboiu se mai găseau în Rusia și mai există încă și astăzi o mulțime de tilișcani. Numai că acestora în ultimul timp li s'au confiscat oile și averea strânsă și foarte mulți dintre ei au trebuit să plătească cu închisori și persecuții de tot soiul, orice încercare de a-și apăra avutul agonisit în atâția ani, mulți dintre ei ne mai isbutind nici să se mai întoarcă la familiile lor.

Această împrejurare, precum și dificultățile ce s'au ivit tot mai numeroase în calea oieritului, explică decadența de astăzi. Totuși față de celelalte comune, Țilișca se găsește într'o situație relativ mai bună, atât din punct de vedere al inven-

tarului animal, cât şi din cel al terenului de păşunat, pădure sau arător.

Rod

1) *Populaţia*:	Numărul locuitorilor	1590	
	Numărul familiilor	550	
	oieri	5	
	meseriaşi	50	
	restul agricultori şi diferite alte profesiuni		
2) *Animale*:	cai	180	
	oi	980	
	vaci	290	
	boi	14	
3) *Teren*:	arător	280	jugăre
	grădini	72	"
	fânaţ	927	"
	vie	72	"
	păşune	600	"
	pădure	259	"
	neproductiv	78	"

Mai mult ca la alte comune mărgineneşti, situaţia numerică de mai sus arată că, faţă de numărul locuitorilor, suprafaţa teritorului comunei Rod, nu numai cel arător dar chiar pădurea şi păşunatul, *este cu totul insuficientă*. Deaceea rodenii ca şi ceilalţi mărgineni dealtfel, îşi ţineau oile pe teritoriul altor comune şi îndeosebi în Moldova şi în Rusia. Practicând în trecut pe o scară întinsă oieritul, ei ajung să aibă la un moment dat aproape 150,000 oi. Mulţi din ei se află dealtfel şi azi încă în Rusia, foarte puţini din cei aflaţi acolo la sfârşitul răsboiului isbutind să se întoarcă în ţară.

Ţinând seamă de situaţia lor precară, în anul 1925, vre-o 30 familii din Rod au fost împroprietărite cu câte 16 jugăre pământ cultivabil în comuna Ianova din judeţul Timiş, unde ele se găsesc şi azi.

Din cei emigraţi în alte părţi ale ţării, este interesant să constatăm, că — spre deosebire de ceilalţi mărgineni —, majoritatea rodenilor emigraţi nu au devenit negustori sau meseriaşi, ci au rămas oieri sau agricultori, astfel că din 149 emigraţi 134, au rămas şi în localităţile unde s'au dus, cu ocupaţia de oieri.

Faţă de trecut, incontestabil comuna Rod este în regres,

sub aproape toate raporturile şi, ţinând seamă de teritoriul şi de posibilităţile de desvoltare foarte restrânse pe care le are această comună şi în viitor, este greu de presupus că ea va putea reveni încurând la o stare înfloritoare.

Poiana

1) *Populaţia:*	Numărul locuitorilor	4777	
	Numărul familiilor	1139	
	oieri	209	
	agricultori	878	
	meseriaşi	32	
	învăţători	13	
	comercianţi	20	
	medic	1	
	farmacist	1	
2) *Animale:*	cai	800	
	vaci	510	
	boi	20	
	oi	80,000	
3) *Teren:*	arător	286	jugăre
	grădini	126	„
	păşune	350	„
	fânaţ	547	„
	pădure	2020	„
	neproductiv	88	„

4) *Instalaţiuni industriale:*

mori	4
piue	4

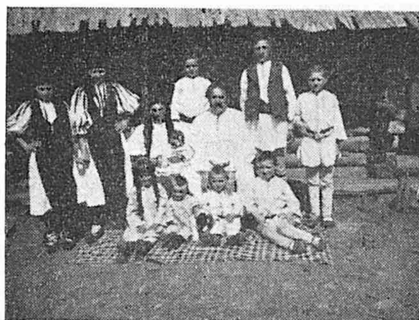
5) *Societăţi profesionale şi instituţii de credit:*

Reuniunea şi Uniunea oierilor, Reuniunea meseriaşilor şi comercianţilor, Reuniunea plugarilor şi trei bănci cu capital de 1 milion lei fiecare şi un milion lei rezerve.

Comuna Poiana este, în ordinea numărului de locuitori, a doua comună mai importantă din mărginime, venind imediat după Răşinari şi situându-se în această privinţă înaintea Săliştei.

Intr'adevăr, dacă în ceeace priveşte importanţa ca centru cultural şi negustoresc şi ca vechime, Săliştea conta odinioară

drept cea mai importantă comună din mărginime, în ultimul timp şi îndeosebi de pe la sfârşitul secolului trecut, Poiana a crescut în importanţă şi populaţia ei pare să prezinte mai multă vitalitate, excedentul natalităţii asupra mortalităţii fiind în continuă creştere.[1])

Oierul Gheorghe Şufană-Purcel
cu soţia şi cei 10 copii ai lor.

Este adevărat că fiind situată mai înspre munte, poenarii vor fi fost şi în trecut poate mai la adăpost de persecuţiile politice, deşi pe la începutul secolului al XVIII-lea şi lor li s'au luat bisericile şi au avut de suferit neajunsuri şi închisori după cum deasemenea au avut şi numeroase conflicte cu Saşii din comunele învecinate.

Oieritul, deşi el nu mai este ca odinioară[2]) ocupaţia exclusivă a poenarilor, continuă totuşi să fie ocupaţia lor principală. Şi

[1]) Spre deosebire de Sălişte unde natalitatea este în scădere (numărul naşterilor scăzând dela 120, cât era înainte de răsboiu, la 77 in anul 1923, apoi la 67 in 1924 şi la 59 în 1933) *în Poiana*, după datele pe cari ni le-a pus la dispoziţie cu multă bunăvoinţă, dl. Dr. E. Dobrotă, medicul de circumscripţie, *natalitatea este în urcare, iar mortalitatea în regres*, astfel în 1932 mortalitatea exprimată în procente a fost de 18,2% iar natalitatea de 23,9% în 1933 mortalitatea de 17,1%, natalitatea 24,2%, iar în 1934 mortalitatea de 13,1%, natalitatea 26,1%, ceeace indică evident un spor important de populaţie şi *un potenţial biologic de apreciat*. Este interesant şi îmbucurător a aminti în această privinţă că în Poiana sunt astăzi nu mai puţin decât 650 copii înscrişi la şcoala primară.

[2]) După conscripţia din 1750 Poenarii aveau în acel an 5495 oi la numai 218 capi de familie.

astăzi încă poenarii au cel mai mare număr de oi dintre comunele mărgineneşti (80,000), deşi nu au fânaţ şi păşune suficiente pentru întreţinerea lor.[1])

In trecut însă poenarii au ajuns să aibă între 150,000—300,000 oi pe cari le ţineau vara în munţii Haţegului deobiceiu, sau treceau cu ele în Ţara Românească, iarna ajungând până la bălţile Dunării sau în Dobrogea. Din când în când se întorceau cu turmele acasă (mai ales primăvara) pentru a şi trece mieii şi produsele fără vamă — după cum aveau dreptul până la 1901 — pe bază de certificate (numite *„rigfiii"*) ale Administraţiei financiare din Sibiu, numărătoarea oilor făcându-se la vama din *„Duşi"* şi *„Piatra Albă"*.

După 1901 Ungurii au sistat dreptul de a-şi mai aduce oile acasă şi astfel mulţi poenari s'au împământenit şi au rămas cu ele în *"Ţară"*.[2])

Inchiderea graniţei a însemnat o lovitură puternică pentru economia de oi a poenarilor. Mulţi din ei părăsesc oieritul îndreptându şi atenţia spre negoţul de vite sau spre meserii. Cei cari-şi păstrează oile, vor fi nevoiţi să şi le ierneze pe câmpia dintre Tisa şi Dunăre în judeţul Bácska şi în Banat, în tot cazul însă, ei nu mai ajung să aibă numărul de oi din trecut.

Unirea dela 1918 a dat la început un implus puternic şi economiei de oi, şi comerţului de produse ale economiei de vite în genere, făcut pe o scară întinsă de poenari, astfel că aceştia reuşesc să aibă la un moment dat depuneri la bănci de aproape 50 milioane lei. Reforma agrară şi mai apoi criza economică din 1930 au făcut însă ca mişcarea aceasta ascendentă să fie întreruptă brusc şi abia acum în ultimul timp — după numeroase eforturi făcute pentru adaptarea la noua situaţie — ea să poată fi reluată.

Totuşi putem spune că Poiana, graţie şi resurselor băneşti şi potenţialului biologic mai ridicat al populaţiei ei, este una din puţinele comune mărgineneşti dacă nu singura, care a su-

[1]) **Din această cauză unii din ei îşi ţin şi azi o parte din oi in Dobrogea numărul acestora este însă greu de stabilit, el variind in fiecare an.**

[2]) **La 1901 numărul locuitorilor plecaţi din comună era de 993, iar la 1911 numărul lor era de 1049, tabloul dat la anexe cuprinzând doar pe cei plecaţi de dată mai recentă şi a căror adresă a putut fi aflată.**

portat mai uşor criza şi care va reveni cel mai curând pe linia de prosperitate de odinioară.

Jina

1) *Populația*:	Numărul locuitorilor	3765	
	Numărul caselor	1040	
	meseriași	29	
	restul oieri și jogăreni		
2) *Animale*:	cai	1000	
	oi	22,000	
	boi	800	
	vaci	1,200	
3) *Teren*:	arător	796	jugăre
	păşune	8,250	„
	pădure	43,525	„
Instalațiuni industriale:			
	mori de apă	13	
	joagăre	7	
	piue	5	

Am amintit și în capitolele precedente că, mai izolată decât celelalte comune mărginenești, Jina a avut o evoluție aparte, fiindcă ea forma o companie a primului regiment de graniță. Ca atare, cât timp a existat acest regiment, locuitorii comunei aveau la dispoziția lor pășune și pădure din belșug. Totuşi mai la urmă, comuna Jina a urmat și ea soarta celorlalte comune mărginenești.

In privința emigrației, ea a dat chiar cel mai important contingent, întrucât jinarii stabiliți și mai adânc în munți, conservatori în port și în obiceiuri au dus o viață izolată și au rezistat cu și mai mare înverșunare persecuțiilor religioase și politice din trecut. Iar când acestea deveneau de netolerat, jinarii plecau în masă, cu tot avutul lor pe cai și cu turmele înainte și trecând munții se stabileau — cum am văzut în capitolul precedent — în comunele de pe versantul de sud al Carpaților: în Băbeni, Vaideeni, Novaci, Horez, Cernădia și altele din județele Vâlcea, Argeș sau Muscel, adeseori întemeind ei singuri comune noui.

Cu desființarea regimentului de graniță la 1867, s'a oferit comunei să răscumpere munții și pădurile ce aparțineau aces-

„Pomeană" în comuna Jina.

tuia, dar din greşala conducătorilor de atunci, locuitorii au refuzat. Statul ungar a confiscat apoi întreagă această avere, iar procesele intentate de comună au fost pierdute toate, astfel că situaţia materială a locuitorilor ei, a devenit din cele mai critice.

După Unire s'au dat comunei „golurile" din 8 munţi, circa 400 jugăre pentru păşunat, pădurile sunt însă şi acum ale Statului şi acestea sunt atât de întinse încât, cu ele, comuna ajunge la o întindere de circa 60,000 jugăre, unică aproape în toată ţara.

Jinarii îşi ţin oile în munţii Lotrului, dar păşunea este prea redusă pentru numărul lor de oi, şi astfel sub raportul oieritului jinarii, ca şi ceilalţi mărgineni, sunt şi ei în regres, fiindcă în 1916 aveau peste 40.000 oi, iar în 1922 aproape 60,000, pe când astăzi nu mai au decât 12,000.

Mai mult decât ceilalţi mărgineni, jinarii trăesc izolaţi în munte trei sferturi de an pe la colibi, unde se duc adeseori şi femeile şi copiii. Dela Primărie până la ultima colibă sunt 28 kmetri şi din cauza acestor distanţe, de obiceiu de primăvara şi până toamna târziu, jinarii stau, împreună cu vitele lor, la colibe. In sat rămân numai femeile şi copiii iar ei se coboară doar odată pe săptămână, Dumineca, pentru „porunci", cari li se comunică la ieşirea din biserică.

Cu toate că jinarii nu au păduri proprii de mare întindere şi că păşunatul este relativ redus, din situaţia numerică de mai înainte, rezultă că, starea economică a jinarilor este destul de bună, în comparaţie cu ale comune. Este îndeosebi de remarcat că ea are un număr important de vite cornute (boi şi vaci, în total 2000) şi de cai (1000) şi chiar şi numărul oilor este destul de mare.

In ultimul timp, situaţia economică tinde să se îmbunătăţească şi mai mult. Aceasta şi graţie drumului care s'a construit recent până în munţii Lotrului, unde a luat fiinţă o mare lăptărie, care este legată astfel de comunele mărgineneşti şi de Sibiu de o parte, iar de alta, de Novacii din judeţul Gorj şi de Voineasa, Brezoiu şi Călimăneşti.

Este de regretat însă, că, acest drum, zis şi „drumul Regelui", nu este îndeajuns de consolidat şi de bine întreţinut, riscând ca încurând el să devină iarăşi impracticabil.

VII. Contribuția mărginimei la organizarea economică a Românilor din Transilvania

1. Instituțiuni financiare.

Acest capitol despre situația economică actuală a comunelor din mărginime, nu ar fi desigur complect dacă nu am stărui cât de sumar și asupra rolului pe care l-au jucat comunele mărginenești din a doua jumătate a secolului trecut și până azi, în ceeace privește acțiunea de organizare economică a Românilor din Transilvania.

Intr'adevăr situația precară în care se găsiau acești Români, pe deoparte luptând pentru a obține libertăți și drepturi politice, iar pe de alta, pentru a-și îmbunătăți maiîntâiu, situația economică și culturală, a făcut ca în preocupările lor să predomine când una când cealaltă tendință. Pentru prioritatea libertății și a drepturilor politice a luptat *Avram Iancu*, iar pentru îmbunătățirea mai întâiu a situației economice și culturale, urmând ca numai după aceea să se dea lupta pentru drepturile politice, a fost mitropolitul *Andrei Șaguna* și *Visarion Roman*[1]).

Punctul de vedere al acestora din urmă și acțiunea lor au fost încununate de succes. Prin străduința lui Visarion Roman, care întemeiase încă dela 1867, în comuna Rășinari, prima cooperativă românească din Ardeal, ia ființă la 1872, *Banca Albina* din Sibiu, care va avea un rol din cele mai importante în viața economică a Românilor din Transilvania.

Această instituție, deși își pierde, la câțiva ani după înființare, caracterul ei de bancă populară, pe care i l-a dat oarecum la început Visarion Roman, prin faptul că-și desființează așa zisele reuniuni de credit pe cari le avea în aproape

1) V Jinga: *Gândire economică românească în secolul al XIX-lea* Cluj, 1938, pag. 82.

toate centrele mai mari, a însemnat nu numai un sprijin financiar puternic pentru gospodăriile româneşti în căutare de credit, ci şi un ajutor important pentru orice acţiune cu caracter cultural şi naţional. Şi este bine să reţinem acest lucru că — cel puţin înainte de răsboiu — toate întreprinderile româneşti mai de seamă din Ardeal, au imitat exemplul Albinei, destinând întotdeauna o bună parte din beneficiile lor pentru scopuri culturale şi naţionale româneşti.

Deasemenea este momentul să amintim că la înfiinţarea băncii Albina au contribuit în mare măsură şi comunele mărgineneşti. Nu trepue scăpat apoi din vedere că tot aceste comune au contribuit şi la înfiinţarea în 1884 a „Cassei de păstrare" din Sălişte, instituţie care a luat deasemenea o desvoltare excepţională şi care a înlesnit plasarea economiilor ce se găsiau atunci în satele mărgineneşti, în cari oieritul era încă în floare, în condiţiuni din cele mai bune, acordând credite satelor româneşti mai sărace.

Este de remarcat că statutele acestei Case de păstrare prevăd distribuirea a 45% din venitul net anual pentru opere de interes obştesc, In afară de aceasta, ea a dat comunei Sălişte un împrumut fără dobânzi de 25000 florini, a creiat un fond pentru un spital public în Sălişte, a reconstruit şcoala primară, a înfiinţat o grădină de altoi etc. [1])

Am amintit în altă parte că la 10 ani după Unire, această instituţie, cu un trecut atât de frumos, a trebuit să lichideze din cauza crizei economice generale deoparte, iar de alta, din cauza felului în care a fost condusă fabrica de tâmplărie pe care o finanţa, ceeace a însemnat o pierdere foarte importantă pentru mărginime.

In prezent, în locul ei desfăşoară o activitate relativ însemnată banca „Poporul" din Sălişte, „Andreiana" din Răşinari şi alte două bănci mai mici din Poiana.

In domeniul *asigurărilor*, trebue să amintim că încă înainte chiar de înfiinţarea băncii „Albina", Românii din Transilvania— şi între ei foarte mulţi Mărgineni — participă la 1868, împreună cu Saşii, la fondarea societăţii de asigurare „Transsylvania".

---

1) N. Petra: „*Băncile româneşti în trecut*" în revista „Economia Românească", Cluj, Nr. 1/1936 pag, 72

Aceasta este fără îndoială o dovadă de spiritul de prevedere şi de o activitate economică mai evoluată, care începe să-şi facă loc printre Românii transilvăneni şi cu deosebire printre Mărgineni.

Intemeierea acestei societăţi de asigurare constitue şi unul din cele mai importante momente de colaborare economică dintre Români şi Saşi. Intr'adevăr capitalul era jumătate românesc, jumătate săsesc, preşedintele consiliului de administraţie fiind sas, directorul general român, iar membrii Consiliului erau jumătate saşi jumătate români.

Această colaborare durează într'o relativă armonie până la 1897, când, murind directorul general Dr. Aurel Brote, elementul săsesc câştigă tot mai multă preponderenţă şi, la sfârşit la 1908, când, membrii români ai Consiliului de Administraţie se retrag şi se încep mai intens pregătirile pentru înfiinţarea unei societăţi de asigurare româneşti.

Aceste pregătiri se pot face cu atât mai uşor cu cât banca „Albina" era în plină activitate şi cu cât băncile româneşti din Transilvania au simţit de mai multă vreme nevoia unei îndrumări unitare a sforţărilor lor şi al unui organ de publicitate pentru problemele economice româneşti.

Astfel la 1899 apăruse „Revista economică„ menită să dea Românilor din Transilvania o largă şi temeinică orientare în domeniul economic şi se puseseră şi bazele asociaţiei „Solidaritatea", a băncilor româneşti din Ardeal.

La 1911 va lua dar naştere, la Sibiu, prin hotărârea Solidarităţii, prima societate românească de asigurări, sub numele de „Banca generală de asigurare", devenită mai târziu „Prima Ardeleană" de azi, care îşi are acum sediul central la Cluj.

Fără a insista asupra activităţii utile desfăşurate de această societate, vom menţiona doar că ea s'a înfiinţat şi cu contriauţia Mărginenilor şi că a avut aproape întotdeauna, în Consiliile de Administraţie şi de Cenzori, numeroşi fruntaşi mărgineni.

2. Intreprinderi comerciale şi industriale.

Ca intreprinderi comerciale vom aminti două din cele mai importante din mărginime şi anume „Firma Comşa" din Sălişte şi „Firma Ilie Floaşiu" din Miercurea şi mai apoi din Sibiu.

Prima a avut un rol deosebit de însemnat în aprovizionarea comunelor mărgineneşti cu cele necesare, ea constituind multă vreme pentru prăvăliile săteşti din jur, un depozit şi o sursă de aprovizionare din cele mai bogate şi mai avantajoase. Dela zahăr, la articole coloniale, dela lumânări la săpunuri, la pânzeturi, stofe şi bumbac, ea procura şi desfăcea pe seama întregei regiuni, tot ceeace putea fi necesar unei case gospodăreşti, în afară doar de articolele ce se puteau confecţiona în casă.

Astăzi această întreprindere a dispărut. Locul ei l-a luat în parte Firma Ilie Floaşiu din Miercurea, care şi-a mutat centrala la Sibiu şi dela care — acum cu transporturile mai dese de trenuri şi autobuse — se aprovizionează întreaga mărginime, ca şi satele de pe câmpia Siuiului, cu bumbac, pânzeturi şi coloniale, vânzările ei ajungând la o sumă apreciabilă.

In legătură cu Firma Ilie Floaşiu, este interesant să amintim că unul din cei mai mari comercianţi din Cluj—singurul mare comerciant român din capitala Ardealului — şi-a făcut ucenicia tocmai la această Firmă Floaşiu, pe când ea se afla încă la Miercurea Sibiului.[1]

Şi acest lucru nu este fără vre-o semnificaţie în ce priveşte pregătirea serioasă, exemplul şi tradiţia negustorească, ce a existat în aceste prime întreprinderi româneşti, în cari vrednicia şefului se transmitea întregului personal, făcând ca şi acesta la rândul său, să triumfe în cariera-i negustorească, chiar dacă s'a stabilit în centre înstrăinate, şi în ciuda tuturor dificultăţilor ce i-ar fi stat în cale.

Ca intrebrinderi industriale mai importante, vom menţiona Industria agricolă Vlad & Co. din Cluj, al cărei istoric îl dăm şi la anexe şi care poate servi de exemplu nu numai Măginenilor, ci şi Românilor din alte regiuni ale ţării, de ce poate realiza un om prin munca şi priceperea sa.

Vom mai aminti „Banca centrală pentru industrie şi comerţ" din Cluj, cu industriile afiliate ei: „Industria Sârmei" din Câmpia-Turzii şi „Fabrica de Sticlă", din Turda. Aceste două industrii, azi în plină înflorire, au intrat în patrimoniul românesc şi prosperează zi cu zi, datorită tot unui mărginean: Ionel Comşa nepotul fondatorului Firmei Comşa din Sălişte. Pentru istoricul

---

1) I. Pascu: *Cum am ajuns negustor*, in revista „Economia Românească", Cluj, Nr. 1/1936 pag. 11.

lor şi rolul însemnat ce îndeplinesc ele în economia românească, vezi la anexe: „Firma Comşa din Sălişte".

Este un lucru interesant a urmări cum s'a trecut dela oierit la comerţ şi cum dela acesta s'a ajuns, desigur timp de două sau de mai multe generaţii, la întreprinderi bancare şi industriale.

Astfel, Firma Comşa, ca întreprindere comercială, marchează după un început modest,o perioadă de înflorire din cele mai puţin obişnuite. Timp de 70 ani ea va îndruma şi domina viaţa comercială nu numai din mărginime ci şi din întreaga Transilvanie. Ea va statornici în diferitele oraşe de aici şi chiar de dincolo de munţi, o mulţime de comercianţi români mai mici şi mai mari, chemaţi la rândul lor să-i ia la un moment dat locul. Apoi odată datoria împlinită ea va dispărea la 1928, pentru că cel care o conduce va avea de îndeplinit alte misiuni.

Descendentul fondatorului ei va trece dela comerţ la bancă şi industrie şi va duce cu un pas mai departe, într'un stadiu mai evoluat, moştenirea primită dela înaintaşi.

Dar, în afară de exemplele citate mai sus, desigur că acţiunea Mărginenilor în Transilvania a fost de mai mică amploare. Şi aceasta din mai multe motive.

Mai întâiu, oraşele din Transilvania aveau sub trecutele stăpâniri şi o populaţie maghiară şi germană destul de importantă şi prea puţin tolerante faţă de Români, astfel că o stabilire a lor în aceste oraşe întâmpina numeroase dificultăţi.

Apoi nici Mărginenii nu erau bucuroşi să aibă prea mult de lucru cu autorităţile maghiare, dela cari nu puteau aştepta înţelegere şi sprijin pentru profesiunea şi interesele lor.

La acestea se adaugă şi uşurinţa cu care-şi găseau plasament în oraşele din Oltenia şi Muntenia, situate pe drumuri pe cari le cunoşteau de mai multe generaţii, şi unde îi atrăgea desigur şi libertatea de a simţi, trăi şi vorbi româneşte.

Dacă avem totuşi numeroşi Mărgineni stabiliţi în centre mai importante din Transilvania ca: Arad, Oradea, Satumare, Sighet, Bistriţa, Cluj, Turda, Alba-Iulia, Orăştie, Deva, Târgu-Mureş, Târgu-Săcuesc, Sf. Gheorghe, Braşov, Timişoara şi Lugoj. — fără să mai amintim pe cei stabiliţi în Sibiu —, aceşti Mărgineni s'au aşezat în locurile amintite în cea mai mare parte şi mai ales după Unire.

Dar, fie că ei s'au stabilit înainte, fie după Unire, faptul că aproape nu există oraş sau orăşel mai important în Transilvania, în care să nu găsim unul sau mai mulţi Mărgineni, denotă o forţă de expansiune, o înţelegere a situaţiei economice şi o intuiţie a nevoilor vremii, unice în istoria noastră.

Concluzii.

A. Importanța rolului jucat de Mărgineni în viața economică a Trasilvaniei și Vechiului Regat.

Din capitolele precedente se desprinde cu prisosință credem, importanța rolului pe care l-au jucat în trecut Mărginenii în viața economică a Vechiului Regat și a Transilvaniei. Dar această importanță nu se mărginește numai la trecut, ea are valoare și pentru prezent și îndeosebi pentru viitor.

Pentru prezent, întrucât un număr însemnat de Mărgineni (peste 1500) activează și azi în viața economică a celor mai importante centre ale țării noastre și este de notat că dacă ei nu se găsesc întotdeauna în fruntea vieții economice, ei nu sunt nici la periferie, și astfel constitue un element de care trebue ținut seamă.

Pentru viitor, întrucât satele mărginenești după o scurtă perioadă de scădere a populației lor și de oarecare depresiune economică, își pot regăsi și relua cu ușurință — îndeosebi dacă și statul va lua măsurile necesare în acest scop — vechea lor putere de expansiune, dând vieții economice a țării un nou impuls și noui elemente cari să poată desăvârși opera de românizare întreprinsă în ultimul timp.

Datele problemei ce ni se pune în această privință sunt următoarele:

1) Regiunea numită *mărginime*, după constatările făcute în capitolele precedente, se află la sfârșitul unei perioade de decadență. Populația e în descreștere, și resursele economice actuale sunt încă reduse. *Trebue găsită dar posibilitatea unei înviorări economice și culturale, trebue combătută denatalitatea și înmulțite posibilitățile de muncă și de câștig, trebue reorganizată și stimulată viața satelor mărginenești și încurajate toate inițiativele menite să promoveze acest scop.*

2) Mărginenii plecați din satele lor de origină, trebue să-și considere drept o datorie sfântă *păstrarea între ei a unei coe-*

ziuni, a unui sentiment de solidaritate, peste toate împrejurările cari-i despart, să nu şi uite locul de origine şi să facă toate sacrificiile pentru el.

In acelaşi timp, Mărginenii emigraţi să nu uite că înaintaşii lor au îndeplinit în trecut o misiune grea, dar necesară şi să continue a fi deci şi ei *pionierii românismului în lupta de cucerire economică a ţării,* începută recent, cu mai mulţi sorţi de isbândă.

Pentru aceasta credem necesar întocmirea unui *plan de activitate* care să privească problema mărginimei în toată complexitatea ei, adică şi *ca problemă a ridicării culturale şi economice a regiunii numită mărginime* şi *ca problemă în strânsă legătură cu ofensiva economică generală românească.*

B. Un plan de activitate pentru ridicarea economică şi culturală a „mărginimei".

Considerând situaţia geografică şi posibilităţile de desvoltare pe cari le au comunele mărgineneşti, vom preconiza pentru prima parte a problemei, adică pentru ridicarea nivelului economic şi cultural al mărginimei, următoarele:

1) Combaterea denatalităţii prin întărirea familiei, îmbunătăţiiea stării sanitare şi lupta împotriva concubinajului şi a luxului.

2) Acolo unde terenul permite, se va face *cultura intensivă şi raţională a pământului,* cu plante rentabile.

3) *Se va extinde pomicultura* în aproape toate comunele mărgineneşti şi *se vor introduce procedeele şi maşinile necesare pentru industrializarea fructelor.*

4) Organizarea economiei de vite pe baze noui şi îndeosebi *reorganizarea completă a economiei de oi.*

5) *Industrializarea produselor agricole şi ale economiei de vite* în genere, crearea *unei industrii alimentare* importante, a unei *industrii a tăbăcăritului şi a industriei textile.*

6) Exploatarea raţională a bogăţiilor forestiere şi înfiinţarea unei fabrici de tâmplărie şi *a unor ateliere pentru jucării din lemn.*

7) *Infiinţarea unei industrii hoteliere şi încurajarea turismului.*

Pentru partea a doua a problemei, care se găseşte de altfel în strânsă dependenţă de cea dintâi, preconizăm:

a) *Crearea unei asociaţiuni generale a Mărginenilor, care* să iniţieze şi să sprijinească opera de refacere economică a comunelor mărgineneşti şi să organizeze şi încurajeze expansiunea lor economică şi culturală.

b) Această asociaţie va trebui însă *dubiată de un organism economic* puternic înfiinţat pe bază cooperatistă, sau ca societate anonimă, cu concursul tuturor Mărginenilor cari au ajuns la situaţii importante în viaţa economică şi culturală a ţării şi în scopul de a sprijini efectiv intreprinderile cari ar lua naştere în mărginime şi de a pregăti organizarea emigrării plusului de populaţie din comunele mărgineneşti şi intrarea acestui plus în viaţa economică din centrele cari au mai mare nevoe de românizare.

Această societate ar mai avea în sarcină pe deoparte *cumpărarea de terenuri, intreprinderi şi instalaţiuni* ce s'ar găsi actualmente în *mâini minoritare sau străine şi facilitarea trecerii lor în mâinile Mărginenilor emigraţi*, iar pe de alta, *încurajarea Mărginenilor întreprinzători şi harnici prin acordarea de credite* spre a-şi clădi sau *înfiinţa intreprinderi* în centrele cele mai periclitate de invazia străinilor şi deasemenea acordarea întregului aprijin moral şi material până ce întreprinderea respectivă a eşit din faza, când ar putea fi doborâtă de o coaliţie a minoritarilor, sau a concurenţei străine.

Aceste două organizaţii ar mai trebui să-şi pună în vederea scopului urmărit problema acordării de burse şi ajutoare meseriaşilor şi comercianţilor români pentru specializare în străinătate în anumite branşe (textile, sticlărie, tăbăcărie, comerţul, industria jucăriilor, şi a tâmplăriei artistice, industria alimentară etc.) spre a se putea inlocui în scurtă vreme toţi specialiştii străini.

Deasemenea se impune organizarea unei propagande intense pentru produsele mărgineneşti ca şi propaganda pentru desvoltarea turismului în mărginime, cum şi pentru organizarea şi încurajarea spiritului de solidaritate în manifestările de ordin profesional şi artistic, specifice regiunii.

Luate pe rând, găsim necesar să insistăm în studiul nostru asupra fiecăruia din aceste puncte pentru că — trebue să o recunoaştem — nici organelor de conducere ale statului şi nici Mărginenilor nu le-a lipsit intuiţia necesară soluţionării problemelor ce am amintit, numai că încercările ce s'au făcut, au dat greş, cele mai multe, fie pentru că măsurile luate nu au fost

serioase, fie pentru că firea şi temperamentul Mărginenilor şi lipsa lor de mijloace materiale nu le-au permis să-şi ajungă scopul.

1. Combaterea denatalităţii.

Inainte sau paralel cu acţiunea pentru înbunătăţirea situaţiei economice a mărginimei, trebuie pusă problema populaţiei din această regiune.

Am văzut cu prilejul examinării situaţiei pe comune că, în cele mai multe din ele, populaţia este în scădere şi am indicat drept cauze iniţiale emigrarea şi situaţia economică din ultimul timp. Ar mai trebui să adăugăm poate tot ca o consecinţă a acestora, în tot cazul însă ca o urmare a călătoriilor şi a contactului mai indelungat al Mărginenilor, şi în deosebi a tineretului, cu oameni şi locuri din diferite părţi ale ţării, o slăbire a sentimentului de familie.

Familia a fost în trecut cetăţuia cea mai puternică a mărginimei. Impreună cu ea biserica şi şcoala au fost triunghiul de rezistenţă de care sau sfărmat toate încercările de înstrăinare făcute de trecutele stăpâniri politice.

Azi, pericolul înstrăinării a dispărut formal, dar în fond alte primejdii ne aşteaptă şi împotriva lor tot numai aceste instituţii de bază ne pot apăra. Trebuie întărită familia prin combaterea concubinajului care în ultimul timp a început să ia proporţii îngrijorătoare, trebuie întărite biserica şi şcoala prin combaterea sectelor cari încep să-şi facă apariţia şi în mărginime şi prin orientarea tineretului spre respectul instituţiilor fundamentale ale mărginimei şi spre preocupările ei tradiţionale, cu excluderea tendinţei spre funcţionarism şi cu îndatorirea sacră de a spori şi îmbunătăţi patrimoniul existent şi de a păstra bunele moravuri.

Sub acest raport, aceia cari pot acţiona mai direct cu vorba şi cu fapta sunt preoţii şi învăţătorii. Ei vor trebui însă ajutaţi de toate societăţile culturale şi profesionale din mărginime şi de „Astra" îndeosebi.

Va trebui arătat pericolul ce prezintă lipsa de copii într'un cămin, pentru familia respectivă în special şi pentru stat şi neam în general, va trebui evocat trecutul cu toate virtuţile lui şi va trebui exaltat într'o justă măsură orgoliul specific al Măr-

ginenilor ca *element de elită și de avangardă al românismului*, servindu-ne de date statistice și din alte regiuni ale țării (din Banat [1]) spre exemplu) sau din alte state (Franța, Germania) spre a scoate concluzia unei imediate și imperioase necesități de a se pune capăt descreșterii populației.

Societățile culturale și comunale își vor pune problema ajutorării materiale a familiilor sărace și cu copii numeroși și vor avea grije să combată și o altă tendință în legătură indirectă cu această problemă dar foarte semnificativă, tendința spre *lux* și lenevie și spre *abandonarea portului tradițional*, iar acolo unde este cazul (comuna Sibiel) și combaterea căsătoriilor prea apropiate sau înrudite.

Conferințe, expoziții, premii, consultații medicale gratuite și dispensarii vor forma tot atâtea mijloace teoretice și practice din cari nici unul nu trebue neglijat pentru a se asigura populației mărginenești o stare sanitară și morală bună, care să oprească denatalitatea și să o transforme încurând într'un spor apreciabil de populație în toate comunele din margine.

2. Raționalizarea culturii pământului.

Am văzut, cu ocazia examinării situației comunei Boița, neajunsurile culturii pământului, cari sunt generale în mărginime. Terenul cultivabil este puțin, deci insuficient, astfel că toate comunele mărginenești trebue să-și procure grâul și porumbul necesar din comerț, de pe piața Sibiului deobiceiu, sau a Săliștei.

Trebue să se renunțe deci la cultivarea cerealelor cari cer o întindere de pământ mai mare și Mărginenii să cultive plante mai rentabile și îndeosebi de cele cari sunt în legătură cu ocupația lor principală, *creșterea vitelor*, pentru a mări considerabil randamentul acesteia. In prezent vitele nu au nici hrană suficientă și nici nu sunt bine îngrijite și de rasă selecționată. In această direcție trebue dar făcut un efort la care să contribue alături de locuitorii direct interesați, toate asociațiile profesionale

---

1) Unde, și datorită îndeosebi denatalității, s'a simțit nevoia colonizării unor comune cu Mărgineni (Ianova și Bazoșul nou) soartă care trebue cruțată mărginimei, fiindcă — și este necesar a se insista asupra acestui lucru — ar fi dureros ca această regiune cu un trecut atât de frumos să trebuiască a fi colonizată peste 20—30 ani, cu populație din alte regiuni ale țării.

şi organele de stat şi comunale (societatea „Astra", reuniunile de plugari, preoţii, învăţătorii, camerele de agricultură, prefecturile şi primăriile comunelor).

Plantele furajere vor trebui să ocupe un loc din ce în ce mai important în cultura pământului, până ce se va ajunge să se asigure o hrană bună şi variată pentru vite.

Deasemenea *plantele textile* (inul şi cânepa) cum şi *zarzavaturile* vor trebui cultivate în măsură mai mare ca până acum, ca unele ce au o rentabilitate mai bună decât porumbul, grâul şi secara.

Dar aceste plante cer şi o mai raţională lucrare a pământului, utilizarea îngrăşămintelor naturale şi artificiale şi procurarea şi întrebuinţarea de unelte agricole mai potrivite. Va fi nevoe pentru aceasta să se sporească şi stocul de vite pentru reproducere şi comerţ.

Pentru toate acestea este nevoie desigur şi de îndrumările cuvenite din partea conducătorilor, de sprijinul material al instituţiilor financiare din partea Mărginenilor interesaţi, într'un cuvânt, de o rodnică şi constantă colaborare a tuturor factorilor de seamă ai vieţii culturale şi economice din mărginime şi de ceeace concetăţenii noştri saşi numesc „zusammenhalten" [1]) adică de sentimentul de *solidaritate* şi de *asociere* în vederea unui scop comun.

3. Pomicultura, valorificarea şi industrializarea fructelor.

Am arătat în capitolul anterior că cele mai multe din comunele mărgineneşti — în afară poate de comunele Poiana şi Jina, situate la o altitudine mai mare — fiind aşezate la adăpost de vânturi şi la înălţimi potrivite, se pretează de minune pomiculturei. Exemplul comunelor Cacova şi Sibiel este foarte elocvent în această privinţă. O propagandă intensificată cu concursul inspectoratelor agricole şi al „Astrei" şi înfiinţarea unei şcoli centrale de pomărit, ar putea da rezultate satisfăcătoare. Iar odată pornite cnmunele spre o producţie intensă de fructe; acţiunea, fie oficială, fie particulară, pentru valorificarea lor prin export, sau conservare, n'ar întârzia nici ea prea mult.

---

1) I. Gârbacea: *Orientarea economică profesională*, din revista „Economia Românească", Cluj 1936 No 1, pag. 27.

Plantaţiile colective pe locuri aparţinând şcolilor, societăţilor, sau comunelor trebue să meargă însă paralel cu cele individuale. Apoi ele să fie urmate de grija permanentă pentru pomii plantaţi şi pentru ameliorarea şi îngrijirea raţională a lor. Cursurile periodice de pomărit, expoziţiile anuale şi premiile sunt şi aici cel mai bun mijloc de stimulare şi de încurajare pentru cei vizaţi.

Deasemenea va trebui să se încerce asocierea proprietarilor de livezi, fie pentru mai bună desfacere a fructelor lor, fie pentru procurarea aparatelor şi maşinilor necesare conservării sau transformării lor.

Iată de ce se impune o examinare amănunţită a situaţiei economice, sanitare şi culturale actuale, a comunelor mărgineneşti, făcându-se un program de lucru aparte pentru fiecare comună. In această privinţă, un plan elaborat cu grije după modelul celui făcut de exemplu pentru comuna Boiţa de d-l inginer agronom Suciu-Sibianu, nu ar întâmpina prea multe greutăţi la realizarea lui.

4. Reorganizarea economiei de vite şi îndeosebi a oieritului.

Cu schimbrea condiţiunilor politice, prin reducerea suprafeţelor de păşunat şi imposibilitatea de a se mai duce oile la iernat ca odinioară, *oieritul trebue să se adapteze şi el noilor situaţii ce s'au creiat.* Trebue dar să se dea importanţă de aci înainte nu atât *numărului* de oi, cât *calităţii* acestora. Dealtfel trebue să remarcăm că pentru a ţine pas cu timpul chiar fără reducerea suprafeţei lor de păşunat, oierii tot ar fi trebut să-şi modifice şi moderuizeze anumite procedee 'şi practici cari nu mai sunt azi suficient de rentabile.

Aşa fiind, oieritul trebue adaptat pe deoparte suprafeţelor de păşune mai reduse, trebue deci *legat de un anumit teritoriu*, de *iernatul pe loc, în sate*, graţie nutreţulni dat de plantele furajere de cari am vorbit mai înainte şi de fânaţele mai bine îngrijite, iar pe de alta, *stânii trebue să i se dea o organizare mai modernă*, pentru a avea condiţiuni mai potrivite recoltării laptelui şi prelucrării produselor lui. Trebue deci pus accentul şi aici pe calitate nu pe cantitate.

Tot aşa şi în privinţa oilor. In loc de un număr prea mare

de oi de o rasă inferioară, cu un păşunat slab şi ţinute iarna fără nutreţ suficient, mai bine oi mai puţine, dar selecţionate şi şi bine hrănite, *iar produsele laptelui*, nu prelucrate ca până acum în brânză de burduf simplă, după procedee seculare, ci *sortate şi preparate după procedee şi în condiţiuni higienice moderne, spre a avea brânzeturi de o calitate şi valoare superioară.* [1]

Este timpul să dispară poienarii ambulanţi, cari cutreeră uneori, ca şi Moţii, toate oraşele Ardealului într'o căruţă cu un cal, încărcată cu burdufuri de brânză, brânză care nici nu se ţine mai mult de 2—3 săptămâni şi care nici nu este de o calitate superioară, punându-se serios, odată cu ameliorararea produselor laptelui, şi *problema valorificării şi a comercializării acestor produse.*

O stână-model, o stână-şcoală, utilată în cele mai moderne aparate ar fi menită să rupă cu vechea tradiţie şi să arate practic bazele nouei organizări necesare, stână care condusă de un specialist entuziast şi secundat de sprijinul oficial, este chemată să facă transformarea necesară în această privinţă, organizând în cadrul vieţii proprii a stânei *cursuri şi demonstraţii practice pentru oieri*, având şi un serviciu aparte pentru desfacerea şi comercializarea produselor laptelui.

In strânsă legătură cu stâna, ca o anexă a ei, sau în unele locuri chiar independente de ea, vor putea fiinţa crescătorii de porci sistematice, pentru toate acestea creindu-se o industrie alimentară deosebită, aşa cum au Saşii, sau cum a isbutit să aibă un mărginean, originar din comuna Poiana, Ioan Vlad, care mutându-şi centrul afacerilor la Cluj, a întemeiat societatea anonimă Vlad & Co., cu mai multe sucursale în ţară. El are astăzi un capital important, crescătorie de porci la Cândrenii Dornei şi mai multe centre pentru colectarea şi prelucrarea laptelui în unt, caşcavaluri şi brânzeturi, după cele mai moderne procedee. (Dăm dealtfel la anexe istoricul acestei intreprinderi româneşti de mare amploare).

5. **Industrializarea produselor economiei de vite.**

Industrializarea produselor economiei de vite în general şi de oi în special constitue un punct din cele mai principale

1) N. Munteanu: *Noi zări pentru oieri şi oierit*, Sibiu, 1935, pag. 43.

CONGRESUL OIERILOR LA SIBIU: Vedere din sala Congresului.

Foto Fischer-Sibiu.

în programul schiţat, deoarece astăzi, mai mult chiar decât altădată, apare cu toată evidenţa că produsele industrializate îşi măresc valoarea, ajungând uneori la dublul sau triplul, adeseori chiar la înzecitul valorii lor primitive. Şi atunci s'a ajuns la paradoxala situaţie, de care am amintit dealtfel în cursul capitoler trecute, ca Saşii, cari nu au fost niciodată oieri, dar cari au în mână întreaga industrie a lânii din Ardeal, să realizeze de pe urma prelucrării produselor mărgineneşti, beneficii înzecite şi însutite, câştigându-şi cu munca şi truda altora o bună stare materială de invidiat.

Dacă în trecut această stare de lucruri şi-a găsit explicaţia în sutite politică de atunci, apoi dela 1918 începând, ea nu-şi mai are nici o explicaţie, decât doar una de lipsă de solidaritate şi de iniţiativă din partea Mărginenilor şi de lipsa oricărei preocupări a statului şi a autorităţilor de a favoriza şi încuraja desvoltarea economică a elementului etnic românesc din această regiune, ca şi din restul ţării dealtfel.

Dealtminteri, problema disproporţiei între preţurile produselor agricole şi ale celor industriale nu se limitează numai la regiunea studiată de noi, ci este generală pentru ţara noastră şi ea se pune în ceasul de faţă cu toată gravitatea, mai ales că această disproporţie este, în cele mai multe cazuri, în desavantajul elementului românesc majoritar, care, dacă situaţia va continua şi nu se vor lua din vreme măsurile necesare, morge spre o sigură şi totală pauperizare.

Nu intră însă în cadrul studiului nostru să privim această problemă în toată amploarea ei şi deaceea ne vom mărgini să o tratăm numai în funcţie de regiunea care formează obiectul preocupărilor noastre de acum.

a. Industria lânei.

Spuneam la începutul acestor concluzii, că nici autorităţilor conducătoare şi nici Mărginenilor nu li-a lipsit intuiţia necesară pentru a găsi soluţii problemelor în faţa cărora s'au găsit. Pentru ilustrarea acestei afirmaţii, vom spune că, încă din primii ani de după Unire, funcţionează în comuna Cisnădie de lângă Răşinari, comună săsească, o *şcoală textilă,* înfiinţată desigur cu scopul ca, după un anumit timp, să avem de pe urma ei numărul de specialişti necesari şi îndeosebi — dată fiind proximitatea

regiunii producătoare de lână şi de altă parte o populaţie cu resurse şi economii suficiente — *să avem în scurt timp un început de industrie a lânii.*

Dar şcoala, nefiind sprijinită îndeajuns de autorităţi şi de populaţie, nu a putut să ia avântul aşteptat, şi pentru că în loc să fie plasată într'o comună românească — unde îşi avea mai bine rostul ei — a fost lăsată într' o comună de Saşi, cari nu o puteau vedea cu ochi buni şi în care, fiecare casă aproape are răsboiu mecanic. Adeseori apoi i-au lipsit şcoalei materialul sau comenzile necesare, iar absolvenţii ei nu găseau plasament decât în fabricile Saşilor, cari îi primeau numai de silă şi ca simpli lucrători plătiţi cu salarii de mizerie, astfel că cei mai mulţi din ei şi-au părăsit meseria, căutându-şi alte mijloace de existenţă.

In acest timp, oierii continuau să şi ofere lâna lor fabricilor săseşti cari singure fixau preţul acestei materii prime preţioase, sau Saşilor din Cisnădie, proprietari de răsboaie, cari şi azi au un fel de monopol în această industrie, statul dându-le numai pntru armată, comenzi de sute de milioane.

Astfel, intenţile bune dela început au rămas numai intenţii. Fireşte că, dacă şcoala în chestiune s'ar fi găsit într'o comună românească de oieri, într'un mediu prielnic, fie la Răşinari, fie la Sălişte, ori la Orlat, şi dacă i s'ar fi dat de către guvern sau ministere toate comenzile de stat şi numai ce nu putea executa ea să fi fost trecut altor intreprinderi şi deasemenea, dacă oierii şi-ar fi vândut lâna tot numai acestei şcoale, sau prin ea, cu preţul fixat de o delegaţie mixtă de oieri şi de minister, lucrurile s'ar fi schimbat.

Puteau Saşii din Cisnădie să aibă în fiecare casă nu unul, ci mai multe răsboaie mecanice, în lipsa lânei şi a comenzilor, ar fi prosperat desigur în mai mică măsură şi numai după ce cond ţiunile cerute de desvoltarea şcoalei şi a intreprinderilor româneşti ar fi fost satisfăcute, iar belşugul s'ar fi arătat şi în comunele şi căminele româneşti.

Este într'adevăr de mirare cum din atâtea sate mărgineneşti, unele cu depuneri şi cu economii importante, nu s'a găsit o mână de oameni cari să-şi unească eforturile pentru a creia o fabrică de postav, rămânând ca atâţia oieri să fie siliţi ani dearândul să primească preţurile fixate de fabricanţii saşi pentru lână şi ca aceştia să continue a avea kilogramul de lână spălată

cu cel mult 100 lei, iar după prelucrare să realizeze pentru el cel puțin 300—400 lei. Și nu este greu de imaginat capitalul pe care l-au putut strânge astfel Sașii în curs de 20 de ani, și sunt ușor de explicat și investițiile de inventar și ameliorările pe cari le-au realizat ei, pe lângă că și-au asigurat tot timpul și o existență îmbelșugată, de care comunele românești din mărginime sunt și astăzi încă destul de departe.

Și nu trebue uitat în această privință, că *timpul pierdut nu se mai întoarce niciodată* și că *nici în industrie nu se pot face salturi*, că este și aci nevoe de o tradiție și de ameliorări făcute treptat și cu multă stăruință.

b. Industria laptelui.

In privința *industriei alimentare*, același lucru, cu unica excepție a mărgineanului Vlad amintit mai înainte. Resursele mărginenești ar permite însă existența a cel puțin două alte întreprinderi similare, cari să poată sta cu cinste alături de actuala întreprindere săsească „Lica" din Sibiu.

Și nu este nevoie numai de existența unor mari întreprinderi de industrie alimentară, mai ales că acestea se pot constitui numai după o anumită perioadă de activitate și de îmbunătățiri treptate. Deasemenea în ce privește asocierea mai multor Mărgineni, pentru a avea dintr'o dată un capital mai însemnat și a pune astfel pe picior de funcționare o întreprindere de mari proporții — dată fiind firea Mărginenilor — sunt puține speranțe că ea se va putea produce.

Vor trebui dar încurajate și întreprinderile mici, lăptării și untării individuale, pe comune, sau chiar câte 2—3 de fiecare comună și apoi organizată desfacerea produselor pe piața internă și în urmă exportul lor.

Este trist să constatăm de exemplu că în anul trecut (1937) exportul nostru de unt și brânzeturi a fost aproape inexistent și că chiar în prima jumătate a anului 1938 suntem în această privință cu mult în urma Ungariei și Bulgariei, care nu au posibilitățile noastre de producție, fără să mai vorbim de celelalte țări ca Danemarca, Olanda, Finlanda și Elveția. Iată în cifre [1])

---

[1]) După *„Revue internationale d'agriculture"* din Roma, Noemvrie 1938, pag. 1123—1245.

(în tone metrice) exportul acestor țări pentru primele 9 luni ale anului 1938:

	unt	brânzeturi
Danemarca	121,945	6,718
Olanda	41,787	43,865
Finlanda	13,875	4,627
Elveția	—	16,323
Ungaria	2,840	—
Bulgaria	13	1,292
România	62	44

Este dar nevoe ca Mărginenii să reacționeze împotriva acestei stări de lucruri, ca unii ce sunt cei mai indicați în această privință. Aceasta îndeosebi pentru că de pe urma exportului produselor laptelui (bineînțeles produse selecționate și ameliorate calitativ) mărginimea ar câștiga anual sume importante. Este dar de datoria conducătorilor: preoți, învățători, profesori, președinți de reuniuni etc. să arate acest lucru și să stimuleze inițiativele în această privință.

Dealtfel, pretutindeni în comunele mărginenești sunt așa zise *„reuniuni de oieri"*, iar la Poiana există chiar o *„Uniune a oierilor din întreaga țară"*. Prin ea s'ar putea începe o acțiune în vederea realizării celor expuse mai sus. Lucrul nu este ușor, fiindcă Mărginenii sunt individualiști, și numai cu greu pot fi convinși să intre în vreo tovărășie, fie că este vorba de o cooperativă — cea mai indicată în cazul nostru, fiindcă și-ar asigura sprijinul statului și avantagiile legii — fie că este vorba de o societate anonimă, de oarece persoane singuratice, oricât de avute ar fi, nu dispun de capitalul necesar pentru întreprinderile ce am schițat.

Uniunea oierilor și-a luat totuși sarcina să lucreze în sensul celor de mai sus. Ea scoate de câțiva ani o revistă de specialitate, intitulată „Stâna" pentru a da o îndrumare modernă economiei de oi, a organizat anual câte un congres al oierilor și a pornit cu mult entuziasm pe drumul înfăptuirilor ce i se deschide larg înainte, dar nu a găsit încă la autorități și ministere sprijinul și înțelegerea necesară. Poate noua stare de lucruri, și o dorim din toată inima, să fie mai favorabilă problemelor vitale din acest colț de țară.

c. *Tăbăcăritul.*

In strânsă legătură cu economia de vite şi de oi, tăbăcăritul poate constitui un isvor preţios de venituri. De multă vreme s'au făcut începuturi bune în această direcţie, totuşi industria tăbăcăritului n'a ajuns în mărginime la desvoltarea pe care ar fi putut-o lua. Este adevărat că în altă parte parte, îndeosebi în Muntenia şi Oltenia, această industrie se găseşte în mâini mărgineneşti şi este într'o perioadă de înflorire, dar în mărginime ea lasă încă mult de dorit, deşi există toate condiţiunile pentru *o bună desvoltare a ei.*

Astfel şi astăzi încă pieile de oi sunt vândute adesea Evreilor sau altor străini pe preţuri relativ reduse, când ele ar putea fi prelucrate şi constitui posibilităţi noui de câştig pentru băştinaşi.

6. Exploatarea bogăţiilor forestiere şi industrializarea lemnului.

Problema exploatării bogăţiilor forestiere priveşte mai mult autorităţile comunale sau de stat, însărcinate cu supravegherea şi raţionalizarea acestei exploatări. Se impune mai ales o mai atentă grijă pentru evitarea risipei de material lemnos şi pentru reîmpăduriri, ca şi pentru organizarea mai raţională a exploatării şi fasonării lemnului, dându-se întodeauna preferinţă, cu ocazia vânzărilor de păduri, băştinaşilor şi în genere elementului românesc. Se va încerca apoi să se valorifice lemnul de construcţie nu numai pe piaţa oraşului Sibiu, ca până acum, ci jogărenii, fie individual fie asociaţi, să intre în legătură cu intreprinderi străine, căutând să exporte sau să vândă ei înşişi cantităţi mai mari pentru export, *direct* şi nu prin intermediari, spre a nu se mai lăsa exportul de lemne de construcţie la discreţia intermediarilor, străini în cea mai mare parte.

In ce priveşte industrializarea produselor forestiere, am amintit că sălăştenii au încercat înfiinţarea unei fabrici de tâmplărie artistică şi aceasta a şi funcţionat câţiva ani, dar fiind dată pe mâini străine a ajuns la faliment. Dacă în loc de a se angaja specialişti unguri şi în loc de a se încredinţa cu desfacerea mobilierului un evreu, fabrica ar fi fost condusă de un mărginean priceput, absolvent al şcoalei superioare de meserii, căutând nu să concureze cu mobilier de stil modern înreprinderi vechi cu reputaţie stabilită, ci să creieze un stil de mo-

bilier semirustic și specific mărginenesc sau românesc, — chiar dacă afacerile ar fi evoluat într'un tempo mai lent, — ele nu ar fi cerut investiții și cheltueli atât de mari și în tot cazul nu ar fi dus la dezastrul la care s'a ajuns, fiindcă mai mult ca sigur că în cele din urmă, produsele ei s'ar fi impus pe piața românească.

Este regretabil că astăzi nu mai putem menționa în această privință decât o fabrică de cuie de lemn la Orlat și câteva modeste ateliere de tâmplărie, deși în mărginime ar fi loc suficient și potrivit pentru alte întreprinderi și îndeosebi — în afară de o fabrică de mobilier — pentru o fabrică-atelier de scobitori și *o fabrică de jucării* cari ar putea da de lucru unui număr important de Mărgineni, lipsiți azi de o existență sigură și îmbelșugată. In felul acesta s'ar putea desigur evita și importul atâtor jucării, construite adeseori tot din lemn românesc vândut străinătății ieftin, ca materie primă și reimportat mai scump sub formă de articole fabricate.

7. Meseriile și industria casnică.

In legătură și cu economia de vite și cu cea forestieră trebuie să amintim și meseriile și industria casnică, întrucât ele găsesc în mărginime condiții din cele mai prielnice pentru o desvoltare înfloritoare.

Intr'adevăr, dacă am schițat la punctul 5 și 6 necesitatea creerii unor mari intreprinderi pentru industria textilă, alimentară, și a lemnului, nu am făcut-o cu intenția de a acorda importanță *exclusiv* acestora. Mai mult chiar, suntem convinși că este cu mult mai greu de a creia aceste mari industrii în mărginime, dată fiind firea mărgineanului prin esență individualistă și refractară, dacă nu ostilă, oricărei asocieri sau tovărășii în chestiuni de afaceri, decât de a înființa intreprinderi mai mici.

Sub acest raport ne poate servi de exemplu și vecinătatea Sașilor, a comunei Cisnădie de pildă, care e foarte aproape de Rășinari. E adevărat că există și intreprinderi mari în această comună, dar există și răsboaie mecanice de țesut de dimensiuni mai mici, aproape în fiecare casă. Și cum nici în industrie progresul nu se face în salturi, oricât de vie ar fi dorința noastră să recâștigăm timpul pierdut, este necesar să avem la baza piramidei ce voim să construim și aceste nume-

roase întreprinderi mai mici, *industria mică și mijlocie*, pentru a ne putea apoi ridica treptat la *industria mare*.

Se impune deci încurajarea întreprinderilor și atelierelor, oricât de modeste, cari tind să prelucreze un material prim existent ca *lâna, laptele, lemnul, fructele*, și a.

Astfel se va încuraja și ajuta procurarea de mașini pentru scărmănat și tors lâna, piuăritul, atelierele de țesut pânză, stofe și covoare, - cojocăritul și curelăritul, atelierele de rotărie, caroserie, de tâmplărie artistică și de jucării. Apoi procurarea de mașini pentru lăptării și mezelării, (Poplaca și Rășinari) cum și pentru păstrarea și conservarea fructelor (Cacova, Sibiel).

Tuturor produselor va fi necesar să li se imprime pecetea specifică regiunii, să se caute a li se da deci fie forme și culori, fie calități de durabilitate (pentru stofe, covoare, pânzeturi, cojoace, mobilier, jucării etc.) fie înfine calități de gust, de conținut și de conservare (unt, mezeluri, fructe) specifice locului de producție.

Și aceasta nu numai pentru un motiv de *orgoliu național*, pe care mulți se cred astăzi autorizați să-l ia în derâdere, ci și pentru motive de *ordin pecuniar*. Străinătatea a înțeles de mult să producă articole, fie de îmbrăcăminte, fie de întrebuințare casnică, sau alimentare, dându-le *o notă, caracteristică regiunii producătoare* Prin aceasta produsele devin mai cunoscute mai căutate și au *valoare comercială mai mare*. Este adevărat însă că *renumele și marca specifică reclamă și calități intrinsece fiecărui articol* și ea *impune și o responsabilitate* mai mare din partea întreprinzătorului, care poate prin neglijența sa compromite numele unei localități, sau al unei regiuni întregi.

Mijloacele pentru stimularea și desvoltarea meseriilor și a industriei casnice sunt mai la îndemâna posibilităților noastre. Intr'adevăr acestea nu reclamă întotdeauna capitaluri mari și o technică și o experiență prea modernă și prea îndelungată. Deaceea, o influență binefăcătoare și stimulentă ar putea avea în această privință și conducătorii satelor din mărginime, învățătorii și preoții, ajutați de societățile culturale și profesionale și de societatea „Astra" și întrebuințând ca mijloace *conferințele, însoțite de demonstrații practice, expozițiile anuale* și *premiile*.

8. Infiinţarea unei industrii hoteliere şi încurajarea turismului.

Zicem înfiinţarea unei industrii hoteliere, pentru că această industrie astăzi nu există, cele câteva aşa zise hoteluri şi restaurante nefiind corespunzătoare unui confort modern.

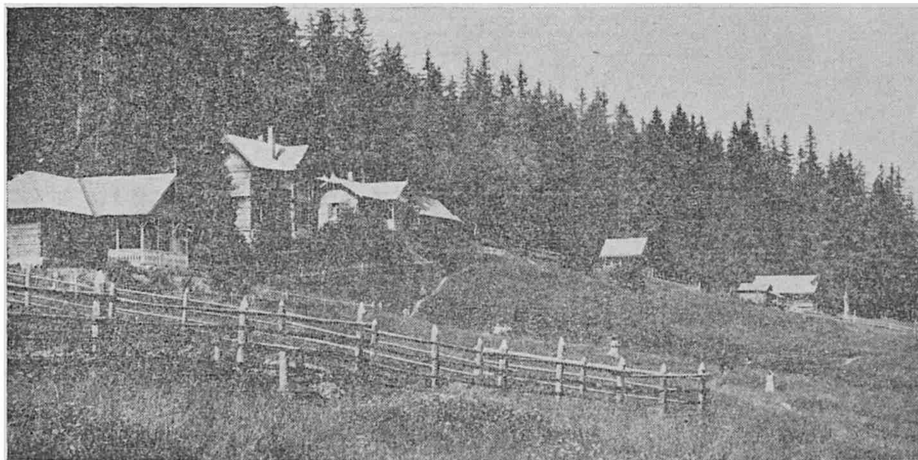
Regiunea este incontestabil potrivită pentru turism, toate comunele mărgineneşti fără excepţii având *poziţii pitoreşti, o climă plăcută şi o altitudine potrivită.* Există şi posibilitatea comunicaţiilor cu calea ferată, care trece pe lângă cele mai multe din ele. Toate apoi, au în hotarul lor *locuri şi poeni pline de soare, cu perspective minunate şi potrivite a deveni staţiuni climaterice,* cari să adăpostească şi vara şi iarna oaspeţi veniţi fie pentru *odihnă,* fie pentru *sporturi.*

Foto Fischer Sibiu

Peisagiu de iarnă pe *Vălare* (Răşinari)

Astfel comuna Răşinari are poiana din *Şanta* aproape de Păltiniş, Sălîştea are *Crinţii,* Poiana are *Bistra-Păltineii* şi a. m. d. In fiecare din aceste poene sunt deja construcţii şi *începuturi de colonii de vară,* din cari reproducem şi în cursul lucrării noastre câteva vederi. Acestea toate ar putea constitui *nuclee pentru adevărate staţiuni climaterice* la nivelul Păltinişului, a Stânei de Vale şi cu timpul al celor din străinătate.

Poiana din Şanta (Răşinari).

Foto M. Iuga, Poiana.

Colonia Bistra-Păltinei (Poiana)

Este însă nevoie pe de o parte, de *hoteluri* și *de case de adăpost*, cari să asigure un *confort* și o *aprovizionare ușoară* și relativ *ieftină* și pe de alta, de *drumuri bine întreținute* și de *comunicații dese și rapide*. Și bineînțeles după, sau concomitent cu crearea acestor posibilități, de o *acțiune intensă de propagandă*, care să facă cunoscute frumusețile regiunii, condițiile de călătorie și de trai pentru turiști și sportivi.

Există desigur un început și în această privință. Societatea *„România Pitorească"* din Poiana, care, deși înființată recent, are o activitate frumoasă. Se impune însă o *acțiune de o mai mare amploare*, pentru a avea rezultate mai prompte, mai vizibile. Trebue dar ca toate comunele mărginenești *să-și pună în joc resursele pentru întreținerea drumurilor, pentru parcelări*, poate chiar *pentru clădiri*, și *pentru organizarea comunicațiilor*, iar hotelierii să se constitue în societate profesională, să-și strângă și pună la dispoziție fonduri mai importante pentru *clădiri spațioase și confortabile*. Și desigur că aceste condițiuni împlinite, nu mai încape îndoială că *banul investit va rodi însutit*, asigurând în scurtă vreme o afluență de vizitatori și cu

ei şi o bună stare materială locuitorilor, printr'o mai promptă şi mai bună valorificare a produselor lor.

Trecând la partea a doua a problemei, la *acţiunea Mărginenilor plecaţi din locurile lor de origine* şi stabiliţi în diferitele centre ale ţării, aceasta va trebui să aibă în vedere două obiective:

a) Ridicarea economică şi culturală a regiunii din care au plecat, prin contribuţia lor morală şi materială, în sensul programului schiţat mai înainte şi

b) Sprijinirea expansiunii economice a Mărginenilor în afară de comunele lor, prin facilitarea stabilirii lor în centrele comerciale şi industriale mai importante ale ţării şi prin promovarea lor treptată şi sistematică la locurile de comandă din aceste centre.

Există şi în această privinţă un început care trebue menţionat. Am vorbit de necesitatea unei asociaţii generale a Mărginenilor. Această asociaţie a luat fiinţă anul trecut la Bucureşti şi dăm la anexe apelul publicat de ea.

Acestei asociaţii i-ar reveni — după părerea noastră — o sarcină din cele mai importante, şi anume:

1. Să facă prin biroul ei de studii o *statistică cât mai precisă a Mărginenilor stabiliţi în afară de „mărginime"*, cu toate datele necesare privitoare la situaţia şi resursele de cari aceştia dispun.

2. Să *facă un studiu amănunţit pe comune al nevoilor* de acasă din mărginime, cu toate întreprinderile şi instituţiile necesare.

3. Să întocmească o *situaţie asupra centrelor şi ramurilor de producţiune în cari ar fi mai necesară o „descălecare" mărginenească*, în vederea cuceririi poziţiilor economice mai ameninţate, iar pe baza acestei situaţii,

4. *Să se studieze posibilităţile de plasare a Mărginenilor disponibili* ca şi a celor cari au capitaluri sau posibilităţi de a cuceri anumite situaţii economice în centrele mai expuse înstrăinării.

5. Odată în posesia acestor date, urmează stabilirea *unui plan amănunţit de activitate* şi

6. *Trecerea la acţiunea propriu* zisă, la realizarea lui.

Vedere din Crinţi-Sălişte.

Se va începe mai întâiu, cum este şi firesc, printr'o acţiune de propagandă spre a solidariza pe toţi Mărginenii pe chestiunea planului de activitate întocmit, şi a-i convinge că este timpul ca în locul eforturilor individuale neorganizate şi fără succes imediat, să se ia *iniţiative de mare amploare, cu sprijinul şi interesul întregei colectivităţi mărgineneşti pentru ca reuşita să fie necondiţionată.*

Desigur că nu vor trebui înlăturate nici iniţiativele şi întreprinderile individuale, ci dimpotrivă, ele vor trebui încurajate şi sprijinite dacă se înglobează în scopul final urmărit. Acolo unde se impune însă dela început un efort colectiv, nu trebue ezitat, ci lăsând individualismul tradiţional la o parte, trebue acţionat prompt, prin asociaţiunile de oieri, de plugari, sau cele culturale, prin societăţi anonime sau cooperative, cu un cuvânt prin *unirea tuturor mijloacelor şi eforturilor, spre a se ajunge scopul urmărit.*

Bineînţeles că acţiunea va trebui să înceapă practic prin a *consolida* şi *îmbunătăţi* situaţia economică din „mărginime", fiindcă acolo este *rezervorul de energii*, care trebue menajat şi păstrat, ca să mai poată fi utilizat la nevoe şi în viitor.

Pentru a trece însă la o acţiune concretă şi eficace, credem că *„Asociaţia generală a Mărginenilor"* cu caracterul ei actual, de societate mai mult *culturală*, nu ajunge. Ea poate foarte bine întocmi situaţiile amintite mai înainte[1]: poate desfăşura o activitate utilă şi necesară de propagandă, poate trezi şi stimula spiritul de solidaritate al Mărginenilor, şi poate atrage atenţia guvernului, a autorităţilor sau a ţării întregi asupra problemelor mărgineneşti. Mai poate apoi studia şi prezenta organelor competente, soluţii pentru toate aceste probleme, dar o *contribuţie efectivă, cu caracter material şi concret, ea nu va putea da, decât, dublată fiind,* cum am spus mai înainte, *de o societate cu caracter economic,* care să dispună de fonduri importante şi să intre ea însăşi în miezul problemelor, ca *părtaşe sau iniţiatoare la anumite intreprinderi pe cari să le finanţeze, să le îndrume,*

---

[1]) Autorul acestui studiu nu are pretenţia de a da aci un plan de activitate absolut inedit şi de a preconiza soluţii cari să nu mai fi fost întrevăzute sau propuse în parte şi de alţii, ci să grupeze într'un mănunchiu proecte şi sugestii pe cari le impune o obiectivă cercetare a situaţiei regiunii sub toate raporturile şi o sinceră dorinţă de a găsi problemelor puse, soluţia potrivită intereselor mărgineneşti ale regiunii şi româneşti ale ţării.

sau patroneze numai, acordând ori de câte ori ar fi nevoe, *credit și sprijin material* tuturor Mărginenilor cari ar voi să se stabilească în anumite puncte strategice ale economiei românești, sau în anumite ramuri de producție dela cari până acum elementul românesc a fost exclus.

Este vorba, cu alte cuvinte, de *a lua inițiativa unei mari acțiuni de românizare economică a țării,* sau dacă socotim deja luată această inițiativă, *de a se îngloba ei printr'o contribuție eficace și de mare amploare,* făcând ca treptat toate întreprinderile comerciale și industriale mai importante ale țării să treacă în mâini românești.

In această mare acțiune desigur că Mărginenii ar găsi alături de ei pe *Olteni* și *Brașoveni,* cu cari au atâtea afinități, și acțiunea lor ar găsi ecou la societățile culturale *„Astra"* *„Liga culturală"* și celelalte, precum și la *instituțiile bancare românești,* cari și în trecut au acordat un larg și prețios sprijin problemelor de interes obștesc și național.

Dar ea ar avea fără îndoială și ceeace este mai important, *adeziunea și sprijinul întregei societăți românești,* care se sbate de atâția ani să-și regăsească *echilibrul* și *să-și recâștige în această țară, situația economică ce i se cuvine ca element dominant* și pe care lipsa în trecut a unei politici economice românești prevăzătoare, a întârziat-o atât de mult.

ANEXE

I. Chestionar

pentru lucrarea:

„Mărginenii în viața economică a Transilvaniei și a Vechiului Regat".

a) Pentru trecut: 1. De când datează comuna și ce se știe despre origina ei?

2. Cari sunt cele mai vechi date scrise cu privire la trecutul ei și unde se găsesc?
3. Dacă e posibil date statistice din secolul al XVII-lea, sau al XVIII-lea, eventual și mai vechi, asupra numărului locuitorilor, naționalitatea, ocupația și averea lor (oi, cai, vite cornute, pământ, impozite etc. din conscripții sau urbarii).
4. Evenimente mai importante din trecutul comunei dinainte de Unire.
5. Emigrări în trecut. Cauze, unde? Ocupația emigranților, dacă se mențineau legăturile cu comuna? Daruri, danii pentru școli, biserici etc.
6. Documente relativ la viața economică în trecut (zapise, righii, contracte de garanție pentru munți ș. a.) Mori, piue, joagăre etc. și numărul lor.

b) Pentru prezent: 1. Numărul actual al locuitorilor, caselor, (oi, cai, vite cornute etc.) suprafața teritoriului comunei (pășune, arător, fânațe, păduri, grădini etc.)

2. Ocupația, numărul și specialitatea

profesiunilor (plugari, oieri, jogăreni, meseriaşi, comercianţi etc.)

3. Instituţii financiare, organizaţii profesionale (bănci, cooperative, reuniuni, şi situaţia lor).
4. Numele locuitorilor plecaţi din comună înainte de Unire. De ce au plecat şi unde s'au aşezat (Transilvania sau Vechiul, Regat cu indicarea localităţii şi a profesiunei lor).
5. Numele celor plecaţi după Unire, profesiunea şi localitatea.
6. Se va indica în general, dacă păstrează legătura cu comuna, dacă s'au întors şi dacă au dus cu ei ucenici, rude sau cunoscuţi din mărginime şi dacă în fine au ajuns sau nu la un loc de conducere în viaţa economică sau culturală a localităţii unde s'au aşezat.
7. Comparativ cu trecutul s'a îmbunătăţit sau nu starea economică şi culturală a comunei? Legături economice cu oraşe din Transilvania sau Vechiul Regat. Produsele şi valorificarea lor. Deosebiri şi apropieri faţă de comunele învecinate, raporturile cu ele.
8. Perspective de desvoltare în viitor, propuneri pentru ameliorarea situaţiei actuale.
9. De unde au fost culese informaţiile de mai sus, cu notarea sursei (documente, tradiţii, povestiri orale, dela bătrâni, numele vârsta şi ocupaţia informatorilor, registre comunale, conscripţii etc.)

10. Eventuale monografii ale comunelor, dacă s'au făcut, de cine și când?
11. Orice alte date socotite utile pentru subiectul în cauză.
12. Vederi generale ale comunei, fotografii de mori, piue, joagăre, grădini, stabilimente industriale și comerciale, port, obiceiuri și a.

II. Conscripția comunei Sibiel din anul 1714.[1])

Integra sessiones hujus Pagi sunt Nr. 35 quas incolunt haereditarii coloni Nr. 70, inquilini 7, viduae 5, desertae sessiones 5.

Iuventa sunt hic pecora jugulia Nr. 69, equi et equae 64, vaccae 22, hinuli, juvenci et juvencae 8, oves et caprae 1006, porci 78, apes 6.

Triticum et siliginem habuerunt in anno praeterito gellimas 223, avenae gel. 49, vinum urnae 83 cujus vas 40 urnas capax 8 et 9 fl. venditum est.

Territorium hujus Pagi, duobus constat campos, cubulorum circiter 100 capacibus et foeni currus circiter 200 procreare valentibus. Aratura tribus vicibus, quator bobus perficitur eaque fimo ditatur. Noi (?) item territorium est septemtrionale aquorum, argilosum et salebrosum, ac siliginem magis, quam triticum procreare est aptum cum seminatura vernali.

Privatae quaedam personnae molam habent unam duobus solum lapidibus gaudentem ex qua per annum perceperunt proventum cub. tritici 10, mylii cub. 6 sicut ipsi fassi sunt molae etiam serratoriae (?) quarum annuatim proventum fassi, sunt ad fl. mg. 24.

Sylvas pro focis possident, glandiferas pariter fagis gaudentes in quibus porci circiter 100 saginari pos unt. Alpes autem suas sinasiensibus (?) modo arendatitio extratare solent, annuatim pro fl. 18 ipsimet usum carundem percipere nequeuntur, ac propter hoc Alpes Dominorum terrestrium usuantes.

Pascua habent pauca. Cibinium tantum deobus (?) Szeredahely unico, saltem miliaribus distat. Condescensionibus obnoxii non sunt ac proinde iis nec solent aggravari. Fluvium apcivum non habent. Tributum in anno praeterito militur 1713 habuerunt fl. 843 (pag. 806—10, copie din 1820).

---

[1]) Copie obținută prin bunăvoința Dlui Ștefan Meteș, directorul Arhivelor Statului, din Cluj.

III. Conscripția comunei Săliște din anul 1819[1])

Szelistye (7 birák.) I. p. 445—660.

1819 Dec. 1. Conscriptori M. Wolf și I. A. Caspari.

1. Trebue să se afle oare unde un Urbariu, au în Belgrad, au în Cluj, au la Cluj în' arhivul fiscușesc dară tot nu știm cu nume unde se află.

2. Precum am auzit dela strămoși au fost satul nostru slobod, ca și Rășinar și nu au plătit nici o taxă la 7 județe, până când au ajuns 7 județe, mai înainte cu 47 ani, de s'au silit părinții noștri prin jucuție cătane (prin care s'au și împușcat din scaunul nostru 17 oameni) se facă slujbă la 7 județe. Și fiindcă au năcăjit cătanele pe părinții noștri foarte rău și s'au băgat foarte mulți din săleni, bărbați și mueri și la prinsoare în Sibiu au căutat a se învoi la împăciuire. Dară după ce s'au scăpat de cătane și de prinsoare, de loc au întors părinții noștri cuvântul și au băgat o protestație la Guberniul Crăesc că nu vreau să se țină de contract. Așa s'au și pus după aceia iarăși împotrivă și n'au plătit taxă în 28 de ani, până iarăși au venit un batalion de cătane cu puști și cu tunurile asupra noastră la execuție și i-am ținut 6 luni cu toate celea. Atunci apoi 7 județele ne-au iertat restanța pe 14 ani și numai pe ceilalți 14 ani ne-au căutat a plăti taxa de silă și de atuncea încoace noi caută să ne ținem de contractul acela mai sus pomenit. Dară totuși am ajuns dela mila Inaltului Impărat slobozenia, să ne putem căuta cu judecata, cu ajutorul Directorului țării, dreptate împotriva a 7 județelor.

3. După contractul mai sus pomenit plătește la Domni în tot anul o gazdă 2 zloți, o văduvă 1 zlot, un țigan 1 zlot, o țigană văduvă 30 cr. Și măcar că însurații cei tineri la anul cel

---

[1]) Text obținut prin bunăvoința dlui Șt. Meteș, directorul Arhivelor Statului, din Cluj. Conscripția cuprinde răspunsurile fruntașilor comunei, la o serie de întrebări privind felul de viață și nevoile locuitorilor din Săliște.

dintâi sunt iertați de dare, dela Domni din taxă nu se iartă nimica. Peste astea trebuie să mânăm în toată vremea 10-12 muieri sau prunci la Sibiu la curățitul râurilor acelor de mori în câte 3 zile și dăm dela toată casa două ouă, dela tot porcul 1 cr. în loc de dijmă și dela satul întreg plătim în tot anul prețul de 7 stânjini de lemne de foc la arendașii 7 județelor. Din bucatele de câmp, încă dăm dijmă la 7 județe și o și îmblătim. Până s'au făcut regulația prin Domnul Zeeberg am avut obiceiul, de s'au numărat clăile în câmp, și dela toată claia a strâns judele un potor și dacă nu ajunge cu potorii aceia să facă toate nevoile satului, mai aruncă și pe gazde cât mai era de lipsă. După aceia în mulți ani am cumpărat dijma cu satul în bani. Dară supt Impărăția reposatului Impărat Iosif al doilea, când s'au băgat scaunul Sibiului în varmeghie, s'au luat dijmă pe sama Cămării (Tezaurului împărătesc) și am îmblătit o cu tot satul la Sibiu, la magazinul împărătesc. Iarăși de când au luat arendașii pe scaunul Săliștii dela 7 județe în arendă, de vre-o 14 ani, am dat iarăși dijmă în natură și o și îmblătim pe sama arendașilor da de dus nu o ducem noi de aicea.

4. — 1) Livezile noastre din șes dau și fân și otavă bună în tot anul dacă se gunoiesc bine, dară din fânațele noastre din carele avem mai multe (căci ca acelea ne sânt la munte) foarte și rău fân facem. 2) Până la Sibiu și la Miercurea avem mai aproape la târg, avem drum bun de piatră. Dar până la Orlat și la Ocna nu-i prea bună calea. In satul nostru încă se face în ziua de Luni mărturie (târg săptămânal) dar în Sibiu se face Marți și Vinerea, în Orlat Joi și la Ocna Sâmbăta; nici unul din târgurile acestea nu-i mai departe de noi ca 3 ceasuri. 3) Apă este foarte bună și destulă în sat și în hotarul nostru de adăpat și de beut. 4) Vie încă avem dară pentru că nu-i loc bun aice de ele, nici odată nu se face vin bun și nu ni se plătește nici munca noastră. 5) In grădinile noastre avem și vre-o câțiva pomi. 6) Cu vânzarea sării prin toate orașele și prin sate pentru care dăm în tot anul cosași la livezile Ocnii fără plată, am avut până acum câștig bun, dară de când s'au pus și la orașele mai mărunți vânzători, și de când au început și din alte sate oameni a vinde sare de cea măruntă, s'au slăbit negutătoria aceasta a noastră mai cu seamă. 7) Avem în toată săptămâna o mărturie, precum am spus și mai înainte, dară privelegium pentru asta n'avem. 8) Avem chiar în satul nostru

8 mori de câte 2 pietri, care le țin unii oameni dintre săteni și pentru care li s'au pus și dare.

Răutăți: 1) Dacă vrem a ne câștiga locuri de cucuruz, ne ducem la alte sate împrejurul nostru până la Târnava, de luăm locuri semănate cu cucuruz, care le săpăm apoi de 2 ori și îl culegem în 2 părți, din care o parte își alege stăpânul locului și altă parte rămâne aceluia care l-au săpat și mai cu seamă trebuie să mai dăm și oarece, sau brânză, sau scânduri la stăpânii locu'ui. 2) Fiindcă foarte puține livezi bune avem în șes și fânațele noastre sunt la munte, unde îi locul slab pietros și de unde numai pe spinarea cailor îl putem coborâ la vale, fânul cu foarte mare năcaz îl căpătăm și peste aceia totuș e sălbatec și rău nutreț. 3) Pășune pe seama vitelor care le ținem acasă în tot anul caută să luăm dela Mag (comună învecinată) cu bani, dară oile și caii îi hrănim la Țara Românească, la Moldova și la Țara turcească, căci la 7 județe ne-au luat când s'au fost pus jecuție de cătane asupra noastră 5 munți, care au fost ai noștri și acuma ne caută să le cumpărăm dela arândași. Anume plătim în tot anul pre (muntele) Stefleşti 32 fl. pre Cristeşti 40 fl. pre Turișoare 25 fl. pre Turamare nu ș'iu, pre Pradse 32 fl., dacă ne trebue să vărăm oi pe ele. 4) Mai înainte până nu ne-au fost pedepsit cu execuția acele de cătane, am adus lemne din hotarul nostru de unde și câte am vrut, că pădurea a fost a noastră, dară de atunci încoace, decând ne-au jucuțit mai pe urmă cu cătane, ne-au oprit domnii dela pădure și ne-au tras, (amendat), când ne-au aflat că aducem lemne, cu 10 zloți și pe altul și cu 40 de zloți de nu am avut de unde să aducem lemne de foc, dacă n'am cumpărat dela Mag pădure pre bani. Dară dela trei ani încoace nu au prea băgat arendașii de seamă la pădure și de atunci am și adus lemne de foc, câte ne-au trebuit ca și mai înainte, măcar că ne-au oprit tot nu ne-am ținut de opreliștea aceasta, dară am tăiat căci am fost de lipsă și ne-au și mai jicnit. Dară lemnele care le trebuie dat la magazin pe sama cătanelor ne caută să le cumpărăm tot pe bani.

5. O gazdă de frunte din satul nostru are sămănătură de 10 gălete[1]) și fân face până la 20 de care, dară gazde de acelea numai 3 or fi în satul nostru. La o ferdașe trebuie să semănăm 10 ferdăle[2]) pentru că fiind locul rece, din sămănătură mult piere. Locurile arătoare bine că sânt toate în șes dară dacă nu duce omul în trei ani iară gunoi destul pe ele nu se

[1]) o găleată = $^1/_2$ jugăr = 2.800 m. p. [2]) o ferdelă = 20 litri.

face nimic, dară dacă-l grijeşti bine, tot se face ceva. Dela livezile din şes facem şi otavă, dară la munte nu facem şohan (niciodată) otavă. Livezile din şes dacă s'ar socoti pe lângă fânețele din munte vor face precum am gândit 1/100 parte, fânațele din munți 99/100 de părți după lărgime socotită.

6. Cu carul nu facem nici n'am făcut nici o slujbă la 7 judeţe, dară cu trupul facem la cetatea Sibiului, aceia de mânăm în tot anul vreo 10 muieri au prunci pe 3 zile la iazurile Sibiului la lucru.

7. Dijmă precum am înțeles şi precum am pomenit totdeauna s'au dat şi din vin şi din bucate, au în natură au s'a şi slobozit aiurea pe bani la oameni. Şi în satele celelalte care sânt din scaunul Sălişte tot aşa au fost treaba al dijmei ca şi aicea. La 7 judeţe dăm taxa: o gazdă 2 zloți, o văduvă 1 zlot, un țigan 1 zlot, o văduvă țigancă 30 crețari. Ouă dă toată gazda 2 şi dela porc, de om în loc de dijmă, în tot anul 1 cr. şi iară bani pe 6 stânjini de lemne de sat. Din afară de dijmă care se da la 7 judeţe prin dijma crăiască nu s'au luat altă dijmă (numai când s'a făcut scaunul Sibiului varmeghie, şi s'au şi luat veniturile 7 judeţelor la cămara împărătească. (In loc să dăm la 7 judeţe am dus la Magazinul cătănesc din Sibiu pe sama Impăratului.)

8. Ocini pustii fără de stăpâni nu sunt în satul nostru, dară oameni sânt în satul nostru care ar pofti loc de casă, dară nu mai este loc să li se poată da, dacă nu se vor cumpăra vre-un petec dela o grădină.

9. Cu lemne nu-i nici un câştig la noi. De pădurile 7 judeţelor, la alte părți din afară de Scaunul Săliştei, nu ştim nimica, nici nu poftim să ne dea. Moşiile poate vinde şi schimba şi lăsa cu testament tot omul cumui voia lui, şi precum i se loveşte ne oprit de nime.

4 Decemvrie 1819.

Aleman Stefle jude
Opre Stefle
Opre Bortsa
Opre Hertsa
Dumitru Bortsa
Ioan Tipor

Ioan Popa
Coman Schite
Dumitru Haşigan
Ioan Goşia
Stan Bortsa
Stan Cersovetz

IV. Cererea Obștei Oierilor din Săliște, din anul 1851[1]).

ad. Nr. 490/821

Prea slăvit Magistrat al Sibiului
Nouă Milostivitoriu.

După rugarea ce am fost dat-o noi, Obştea Oierilor, la Cinstitul Sfat al Sibiului, ca să se milostiveze a ne face rânduială a putea trece cu oile la Țara Românească, sau la Țara Moldovii după cum ni-au fost obiceiul şi traiul şi până acum cu vitele noastre la acele țări.

Prea luminatul şi slăvitul Magistrat al Sibiului ne porunceşte după prea luminata poruncă a Excelenței sale D. Gubernator ca să nu mergem acolo la acele țări, ci să mergem în țara Banatului şi în țara ungurească, dară noi nu putem merge toți din următoarele pricini:

1. Cu dobitoacele cele ne-au dat nouă Dumnezeu pe drumurile ale acestei țări nu putem umbla până la hotare, din pricina că mai cu seamă este multă călbează de s'au prăpădit oile acestei țări mai de tot, şi mai ales şi la apele aceste multe se va fi făcut şi mai multă călbează de ne vom sărăci şi noi de tot.

2 Hotarele acestor țări sânt mici şi ne vom pierde vitele şi noi şi oamenii la hotare.

3. Bine că pe iarnă am şi trăi cu câtă cheltuială, iară la primăvară când avem mai mare nevoe cu fătatul oilor, atunci ne scot de pe hotar, că mai ales în aceste țări se dau hotarele numai până la 23 Aprilie şi de aci înainte mai mare lipsă avem de hotar.

4 De vor veni toate dobitoacele a tuturor oierilor cari se află în aceste ținuturi, cu toții vom da în primejdie şi vom

---

1) Text după o copie din Arhiva Primăriei Săliște.

prăpădi cu toții dobitoacele, că până acuma ne-am împărțit în toate părțile, în țările acestea ale Impăratului nostru și în Țara Românească, în Țara Moldovei și încă și în Țara Turcească [și cu destulă osteneală și cheltuială le-am scos din iarnă.

Așa cu mare plecăciune ne rugăm Prea slăvitului Magistrat ca să se milostivească a ne face rânduială oareș în ce chip ca să putem trece iară la țările acele unde am și mai trăit și mai înainte și rămânem așteptând milostiva mângăere.

Noi Obștea Oierilor

Rez.

Socotind Cinstitul Sfat a fi mai cu folos, dacă ar da oierii jalba lor oblu la Inălțata Gubernie, deaceea se trimit și punctumurile este la dumnealui Judele din Săliște îndărăpt ca să se grăbească a așterne cât de degrabă o Instanție înaintea înălțatei Gubernii.

Sibiu d. 7 August 1821. *Fr. Müller*

La Instanția acea trebue să se scrie dintâi precum că foarte bucuros ar urma oierii după porunca Excelenței sale a Domnului Gubernator și ar mere cu turmele lor la Banat și la Țara ungurească. dară pentru pricine dinluntru scrise nu cutiază.

ad. Nr. 1859/821.

V. Răspunsuri la chestionar

1. Scrisoarea comerciantului Nicolae Roşca din Focşani

Domnule Asistent,

Privind invitarea Dvoastră şi ca bun român la tot ceia ce priveşte gloria naţiunii, vă descriu prin prezenta tot ceia ce am putut face prin mine însumi la propăşirea naţiunei noastre româneşti, cu rugămintea ca d-voastră să alegeţi ceia ce credeţi că merită să fie înserat în lucrarea d-voastră.

Alăturat vă trimit şi fotografiile în număr de 4 care reprezintă proprietăţile mele din Focşani, compuse din 2 hoteluri, 2 restaurante şi o cafenea, cari cu toată etatea mea înaintată le conduc personal, fiind ajutat de români oameni destoinici şi mă oblig prin aceasta să vă remit costul unei lucrări pe data ce primesc răspunsul d-voastre de primirea celor ce vă trimit şi dacă relatările mele merită să fie luate în seamă şi înserate în lucrarea d-voastră. — Rămân în aşteptare şi vă salut cu stimă frăţească. ss. Nicolae Roşca.

Mă numesc Nicolae Rocşa, sunt născut în comuna Sălişții judeţul Sibiu în anul 1871, copilăria am făcut-o la casa părintească, am absolvit 4 clase primare în anul 1882 având ca profesor, în ultimii 2 ani pe dl. N. Ivan regretatul fost Episcop al Clujului, decedat de curând, am urmat 2 clase la gimnaziul Săsesc din Sibiu, pe care le-am terminat cu bine în anul 1884 şi cum nu mă puteam împăca deloc cu limba maghiară am părăsit şcoala şi trecând aici în Regat, am intrat la comerţ unde am rămas până la anul 1891, când m'am înapoiat acasă în comuna natală şi tot în acel an am intrat în armată ca voluntar, am făcut serviciul la regimentul 31 Infanterie Sibiu în anii 1891—1894 purtând gradele de fruntaş, caporal, sergent şi plutonier.

In timpul când mă găseam în armată, în anul 1892, am luat parte îmbrăcat civil la marea întrunire ţinută de Români

în sala Geselschaft-Haus din Sibiu, când s'a redactat „Memorandul“ şi s'a ales comitetul care să-l predea fostului Impărat la Viena.

In anul 1894 am fost trimis ca delegat împreună cu alţi din partea comunii Sălişte la judecarea procesului Memorandului la Cluj, unde am stat 6 zile, făcând mai multe demonstraţii cu toată asprimea şi supravegherea ungurilor. Mai târziu din propria mea voinţă am luat parte la înmormântarea regretatului Doctor Raţiu fost preşedinte al Partidului naţional, înmormântat la biserica din strada Turnului din Sibiu.

In urmă căsătorindu-mă am intreprins comerţ în Basarabia, cu socrul meu şi 2 cumnaţi, stabilindu-ne la Chişinău; comerţul îl făceam cu diferite articole trebuincioase vrednicilor Moldoveni şi mai ales cărţi Româneşti scrise cu litere chirilice de rugăciuni, cum şi toate cărţile trebuincioase în biserici şi Mânăstiri au fost duse de noi.

Eu personal pe lângă afacerea ce aveam la Chişinău, am mai deschis 2 filiale, una la Bălţi şi una la Soroca, servindu-mă de băeţi ardeleni deştepţi; pe lângă aceste afaceri mai cumpăram şi lână de oi dela turmaşii Ardeleni, care se aflau cu sutele atunci în Basarabia.

Afacerile mergeau destul de bine, dar eram rău prigoniţi de ruşi, pe chestia cărţilor, nu le convenea lor ca să ţinem Românismul treaz prin cărţile ce le vindeam Moldovenilor.

In anul 1902 ni s'a confiscat toate cărţile româneşti în valoare destul de considerabilă şi cu toată stăruinţa şi protecţiile noastre, căci toate cărţile erau trecute prin vamă şi plătite tariful vamal, controlate şi autorizate de cenzura dela Odesa spre a le putea vinde, cu toate acestea am fost judecaţi şi condamnaţi la amendă şi puşi sub supravegherea poliţiei ruseşti şi mereu ameninţaţi că ne va trimite la Siberia, astfel că nu am mai putut rezista şi am fost nevoiţi să lichidăm această afacere, şi eu neîmpăcându-mă nici de cum nici cu autorităţile ungureşti, m'am stabilit în Regatul României, în oraşul Focşani, în anul 1903, unde am cumpărat proprietăţile ce se văd din fotografiile ce vă trimit.

Am avut de luptat cu 2 greci, care ţineau de 16 ani hotelul cumpărat de mine mai târziu, am luptat şi cu un jidan bogătaş care avea hotel şi restaurant în proprietatea lui la o depărtare numai de 30 metri de mine, pe care totuşi la câţiva

Arborele genealogic al familiei Lungu din Răşinari, întocmit de protopopul on. Maniu Lungu

Bucur (17...)
căs.
Măriuţa

Bucur 1805-1884
căs. Işa

Bucur 1828
Ioan 1831
Soră
Maniu 1837-1902. căs.: I Ana Braiu II. Stana Pinciu
Stan 1840
Vasile Vasilca Floare
Nicolae 1844
Vasile (?)

Bucur 1866 căs. Dobra Băcilă II Paraschiva Grebenea
Maniu 1870 paroh necăs.
Şerban 1873 căs. Ana Marcu
Ioan 1876 căs. Ana Vidrighin
Nicolae 1879 căs Soră Albu
Constanţa 1881 căs. Dr. I. Bucur
Emil 1884 căs. Maria Dragoe

Şerban 1904
Maniu † 1907
Ioan 1909
Aurel 1911
Traian 1919
Liviu-Mircea † 1923

Maniu 1900
Constanţa 1903 căs. B. Dancăş
■ Ioan 1905 căs. Stela Rădulescu
■ Petru 1907
■ Maniu 1909
Alexandru 1911

Mariana Irimie Mihai

Maniu 1908
Emil 1910
Eugen 1911 căs. Ana Sasu
Sorin
Constanţa 1913 ■
Maniu 1915 ■
Petru 1918

■ Lavinia 1904 căs B. Sasu
Ioan
Leontina ■ 1905 căs V. Tipuriţă
■ Viorel 1906
■ Florin 1909
Florica

Maniu 1902 căs. Minerva Macrea
Minerva Ana
Constanţa 1904 căs. Laurian Neagu
Laurian
Maria 1906 căs. Ieronim Suciu
Nicolae ■ 1909

Stan 1820
căs. I. Işa Martin
II. Dobra Fleschin
III. Stana Secu

Nicolae 1853
Bucur 1851
Ioan 1855

Petru
Dumitru

Floare Maria Panaghia Filoana
Gheorghe Stancu Floare Stan

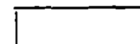
Iosif Ecaterina Ştefan Dobra Maria Ioan Ioana

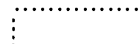
Palaghie Vasile Costea Elena Maria Anasia Radu

Panaghia Ioan Nicolae

Vasile Gheorghe Stancu Cristina Ioan

LEGENDĂ :

Trecuţi şi stabiliţi în *Moldova.*

Trecuţi şi stabiliţi în *Vechiul Regat, jud. Romanaţi*, sub numele de *Ungureanu.*

Trecuţi şi stabiliţi în *Vechiul Regat* după Unire

ani l-am învins cu concursul ce am avut dela clientela română cum şi dela autorităţi, făcându l pe jidan sa-şi vândă proprietatea.

Alte prăvălii din apropiere a mai fost închiriate la jidani, dar toţi s'au retras, nici unul n'au putut sta măcar un an în apropierea mea şi acum mulţumită lui Dumnezeu de vre-o 10 ani încoace nu mai există nici o prăvălie jidănească în apropierea gărei.

Răsboiul l-am făcut aici pe loc, am fost numit de autorităţi pe 3 gospodării nemţeşti ca custode, care le-am administrat toată durata răsboiului, predându-le prin Tribunal în bună regulă.

Familia mi-a fost refugiată în Moldova, 2 gineri şi băetul meu erau ofiţeri pe front, amândouă proprietăţile mi le-a rechiziţionat nemţii, făcând spital în ele, am avut pagube mari ca mărfuri şi mobilier, cu toate acestea mulţumită lui Dumnezeu am acum 66 de ani şi sunt bine sănătos.

Sunt decorat de mai mulţi ani cu meritul comercial cl. I-a sunt mândru că ne găsim într'o Românie Mare şi liberă şi am credinţa că în curând vom scăpa de toţi streinii şi netrebnicii simbriaşi din slujba lor, ca să fie România numai a Românilor, aşa să ne ajute Dumnezeu.

Nicolae Roşca

2. Scrisoarea comerciantului Ioan Haşiu din Călăraşi, Ialomiţa

Domnule Asistent,

La stimata Dvs. c. p. din 21. X. 1937, vă comunicăm următoarele:

Cu o nețărmurită simpatie vă redăm mai jos câteva notiţe pentru lucrarea Mărginenii în viaţa economică a Transilvaniei şi a Vechiului Regat.

1. *Ioan Grigore* născut la 1896 în Tilişca, jud. Sibiu, a profesat comerţul ca ucenic şi practicant dela anul 1909 la Constanţa. Stagiul militar l-a făcut în Vechiul Regat în 1916—1920. După terminarea stagiului militar s'a căsătorit tot în comuna natală, iar după aceasta s'a stabilit în oraşul Călăraşi, în anul 1921, unde cu o dragoste şi dorinţă de muncă supra obişnuită, în specialitatea sa, comerţ de coloniale, bodegă şi

cereale, azi s'a ridicat la rangul ce a meritat după munca sa rodnică, fiind proprietarul a mai multe imobile în acest oraş, la fel proprietarul unui frumos şi mare magazin de coloniale, delicatese şi bodegă, precum şi asociat al firmei noastre: Asociaţia „I. Grigore şi I. Haşiu", mare depozit de vinuri, rachiuri şi bere engros.

2. Subsemnatul *Ioan Haşiu*, născut în 1909 în comuna Tilişca, judeţul Sibiu, am urmat şcoala medie de stat din Sălişte, iar în anul 1924 m'am stabilit în oraşul Călăraşi, unde am profesat comerţul de coloniale, băuturi spirtoase şi cereale. In anul 1933 m'am căsătorit şi stabilit tot în acest oraş, profesând specialitatea, ca proprietar, depozit de vinuri şi rachiuri şi bere en gros.

Pe urma acestei profesii, depunând până în prezent o muncă eroică, numai de patru ani şi mulţumit de rodul acestei munci, am constatat că prin muncă, cinste şi economie, D-zeu ajută şi înalţă pe fiecare la locul meritat.

3. *Ştefan Răspop*, fiul lui Bucur Răspop, născut în comuna Răşinari, jud. Sibiu, domiciliat în comuna Ciocăneşti, jud. Ialomiţa, profesează comerţul ca patron dela 1901 şi până la 1932, de băuturi spirtoase, iar dela 1932, şi până în prezent profesează comerţul de măcelărie şi cafenea tot în comuna Ciocăneşti. Medaliat de Prefectură şi Camera de Comerţ pentru comerţul de 25 ani, cu Medalia cl. III-a.

4. *Efrim Bozdoc*, originar din comuna Poiana, jud. Sibiu, stabilit în comuna Ciocăneşti-Ialomiţa, a profesat tot comerţul de beuturi spirtoase ca patron.

3. *Fraţii Anton şi Constantin Bozdoc*, originari tot din comuna Poiana, jud. Sibiu, stabiliţi în comuna Voivodul Mihai-Ialomiţa, profesând comerţul ca proprietari ai unei fabrici de ape gazoase, tot în aceiaşi comună.

6. *Efrim Soenescu* originar părinţii din comuna Cacova, jud. Sibiu, stabilit în comuna Ciocăneşti-Ialomiţa, profesia comerţul de beuturi spirtoase din anul 1920 şi până în prezent.

7. *Gheorghe Ionescu*, originar din comuna Poiana, jud. Sibiu, profesează comerţul de băcănie şi mărunţişuri în comuna Ciocăneşti, jud. Ialomiţa.

8. *Grigore Lăzărescu*, originar părinţii, tatăl din comuna Poiana iar mama din Răşinari. A practicat comerţul ca salariat la un magazin universal în localitate, s'a stabilit tot în Călă-

rași, ca proprietar a unui mare și frumos magazin universal până la 1932, iar în prezent proprietar a 3 fabrici de apă gazoasă, după cum urmează: în orașul Călărași, în comuna I.G. Duca și comuna G-ral Dragalina, jud. Ialomița; pe lângă acestea este proprietarul unui frumos imobil în centrul orașului nostru.

9. *Ilie Petru Vidroiu,* născut la Satu-Lung, jud. Brașov, fost econom de vite, stabilit în orașul Călărași, a profesat comerțul de băcănie, având un frumos succes, azi e proprietarul a două imobile și al unui frumos magazin de băcănie.

10. *Oprea Borcea,* născut în comuna Săliște, jud. Sibiu stabilit de multă vreme în orașul Călărași, profesează comerțul de măcelărie.

Pentru moment vă servesc cu aceste date, iar ulterior vă voi mai servi și cu altele, cred.

Primiți vă rog cele mai distinse urări de succes și patriotism.

Cu deosebită stimă:
Ioan Hașiu
Că.ărași-Ialomița.

VI. Documente din viața oierilor mărgineni

1. Dumitru Roşca din Sălişte de 75 ani.

Intrebat ce ne poate spune din trecutul lui de oier, rezumăm din povestirea lui următoarele:

De tânăr a fost dat la oi. Ştie că sălişteni aveau oi în Dobrogea încă înainte de 1854. Vara le aduceau la munte, fie pe Valea Oltului, fie în munții Sibiului, fie însfârşit în Moldova, unde Stan Vâlc a ținut mulți ani *Muntele Mare*.

După 1854 săliştenii se duc şi în sudul Basarabiei, unde găsesc şi oieri săceleni.

Cel dintâiu care a făcut economie de oi în mare, a fost Petre Roşca Căpitanul. El şi tovarăşii lui nu mai prea veneau vara la munte, mai ales că în Dobrogea era pământ şi păşune destulă şi ieftină.

Dela 1866 mulți din oierii cari se stabiliseră în Basarabia, au trecut în Crimeia şi au ajuns până la Rostov şi Iecaterinodar formând nuclee puternice de oieri înstăriți.

Ruşii, deşi aveau oi multe, nu le ştiau mulge şi nici să facă brânză. Au învățat acest lucru dela Mărgineni. Mărginenii au rămas în aceste locuri până în 1914, unii s'au procopsit şi au venit cu bani mulți acasă.

Alții s'au lăsat de oierit şi s'au apucat de comerț, sau de industrie. Şi el a făcut la fel. A făcut comerț de peşte şi a stat la Vâlcov şapte ani. In Basarabia a avut oi multe, dar într'o iarnă grea i-au murit o bună parte, restul le-a vândut apoi şi a plecat şi el în Crimeia, unde a stat în gubernia Tavria 14 ani. Acolo a făcut crâşmărit, vre-o trei ani în sate bulgăreşti, şi restul în sate ruseşti.

Era viață frumoasă şi belşug acolo. Pământul era roditor şi păşunea îndeajuns, iar autoritățile ruseşti erau binevoitoare şi nu luau decât un impozit foarte mic.

El a fost cu 5 sălişteni şi 6 tilişcani. Dintre primii, Sava Haşigan şi acum o fi pe acolo, iar de Nicolae Oancea ştie că este în Siberia. Ştie că în 1914 erau acolo îndeosebi rodeni şi cacoveni la vre-o 180 de bărbați.

2. Dumitru Rodeanu din Sălişte, de 75 ani.

Intors de curând din Rusia sovietică, bătrânul care şi-a petrecut în Rusia 47 ani din viaţă, ne spune în esenţă următoarele despre viaţa lui de acolo,

Ultima dată a plecat în Rusia în 1914 în luna Martie. A stat mult timp în comuna Androvka, judeţul Bezdeanca, Gubernia Tavria. A fost cioban, dar avea şi oile lui vre-o 150. In 1918 a vrut să vină acasă, avea şi bani vre o 100.000 ruble, dar nu l-au lăsat. A stat şi sub regimul bolşevic şi s'a întors abia acum câteva luni din Rusia.

La început a fost bine şi sub bolşevici, că sub 150 de oi nu le lua statul. Pe urmă au pus bir 100 de ruble de oaie. In ultimul timp, aşa cam de 15 ani, lâna oilor o lua însă în întregime statul. Dar tot le mai lăsa brânza şi mieii şi puteau totuşi trăi. Brânza o vindeau în Bezdeanca cu 6-8 ruble kilogramul.

Mai în urmă însă, a trebuit să-şi vândă toate oile că nu se mai putea trăi decât în comun. Dar şi cei cari erau „băgaţi în comun" au început s'o ducă rău, fiindcă li se cerea adeseori să dea după numărul oierilor mai mult chiar decât putuseră obţine în anul respectiv şi dacă nu puteau da, erau acuzaţi de sabotare, li se confiscau oile şi erau băgati la închisoare. unde nici de mâncare nu li se dădea.

Oamenii deacolo începuseră să nu mai creadă în Dumnezeu şi poate şi deaceea toate rânduelile s'au stricat.

Pentru repatriere a trebuit să umble foarte mult. A fost şi la Moscova în două rânduri şi numai cu multă greutate a putut pleca. A trecut frontiera în ţară pe la Tiraspol

---

VII. Industria agricolă Vlad

Sus la 1000 m., adăpostită în crestele Carpaților, în apropiere de vechea frontieră a României de altă dată și ferită din calea năvălitorilor, au făcut vatra, — din care a luat ființă Poiana Sibiului, — strămoșii lui Ion Vlad.

Rasă de oameni de bronz, cu ochi pătrunzători și oțeliți în veșnică luptă cu natura sălbatică, muncind greu pentru a duce o viață liberă și românească, a dat indivizi, care numai rar au cunoscut înfrângerea. Refractari oricărei încercări de înstrăinare și păstrând cu sfințenie obiceiuri și datini strămoșești, și-au dat tributul lor de sânge în marile evenimente ale istoriei Ardealului dela 1784, 1848 și 1918.

In mediul sălbatic al pădurilor seculare, păscând numeroase turme de oi și cutreerând munții înconjurători ai Ardealu'ui și până departe în Beschizi, coborând azi în Moravia, mâine trecând Dunărea, punând stăpânire pe întinsele stepe ale Ucrainei, lăsându-se apoi în jos spre Crimeia, pentru a urca apoi spre pășunile de munte ale Caucazului, duceau viața grea și plină de pericole a oierilor mărgineni.

In contact direct și permanent cu zeci de popoare, cunoscând multe limbi și obiceiuri străine, sufletul lor a rămas totuși curat și neatinse au rămas portul și obiceiurile strămoșești. Izvor nesecat de împrospătare a sentimentelor românești și depozitar a celor mai scumpe doine și datini, strălucește azi în vârf de munte falnica comună Poiana Sibiului.

Aci își are obârșia familia Vlad. Originea ei se pierde în negura trecutului. Cert este că, Petru Vlad, bunicul lui Ion Vlad, nu părăsise încă îndeletnicirea moștenită de oier. Dela 1870 fiul său Ion (moșul), face însă pe lângă ocupațiunea sa principală a oieritului și comerț în mod incidental. Fiul său mai mare, Ion (tatăl) părăsește definitiv oieritul. Acum vreo 50 ani a plecat în lume pentru a croi drumul greu al comerțului românesc în părțile din nordul Ardealului, la Târgu Mureș. *Și-a înfipt stindardul acestui comerț chiar acolo unde comerțul românesc încă nu încercase, în Târgu Mureș și apoi în Clujul înstrăinat.* In

bună tovărăşie cu alt poienar, amândoi modeşti dar dârzi, fii de oieri, au venit la Cluj pentru a face comerţ. Băiat de vre o 16 ani, pe tinere dar solide picioare, s'a înfipt în piaţa Mihai Viteazul, Ion Vlad, şi azi după 50 ani de muncă asiduă, vedem firma societăţii anonime Vlad & Co. strălucind pe frontispiciul *unei fabrici, a 3 prăvălii din Cluj şi una în Bucureşti, vestind biruinţa geniului comercial al Românilor ce se numesc „Mărgineni".*

Inceputul l a făcut Ioan Vlad lângă o mică masă în piaţa Mihai Viteazul în Cluj, unde vindea brânză de „burduf". După ani de zile, când din banul greu câştigat şi păstrat cu sacrificii şi renunţări, a răsbit să numere un mic capital, spiritul de întreprinzător l-a îndemnat să caute noi posibilităţi. Trăsătura cardinală, ce caracterizează pe adevăratul negustor, se evidenţiază la Ion Vlad ca la mulţi alţii: *„Mereu înainte, mereu ceva nou".*

Prin anul 1910, când guvernul dela Budapesta, a început opera de încurajare a industriei laptelui, prin înfiinţarea de cooperative, cărora le punea la dispoziţie maşini în mod gratuit şi capital cu dobânzi minime, Ion Vlad singur şi fără ajutor, a înfiinţat o lăptărie pentru fabricarea untului. Şi iată minune. Untul fabricat de omul fără cunoştinţe teoretice, dar înzestrat cu multă putere de observaţie, este cerut de piaţa Clujului cu tot mai multe insistenţe, iar în anul 1913 primul transport de unt românesc îşi face apariţia pe îndepărtata piaţă a *Berlinului.* Şi este bine primit.

Aceasta este prima mare victorie în viaţa de comerciant şi industriaş a lui Ion Vlad. Secretul acestei afirmări? Cred că trebuie căutat în structura sa sufletească şi mai ales în raţionamentul lui Vlad. Voinţa de fer de a impune publicului consumator un articol, tendinţa de a preface gustul, de a câştiga mereu noi amatori pentru articolul său. Până ce înainte vreme untul presat de masă era un articol aproape necunoscut la masa burghezimei din capitala Ardealului, Vlad a ştiut să lucreze în aşa fel, încât la înfiinţarea lăptăriilor sale acest articol a devenit un aliment indispensabil în cel mai umil menaj

Războiul întrerupe însă avântul întreprinderii şi-l surprinde pe Ion Vlad la Bucureşti. Impins de încercuirea de foc a tranşeelor s'a refugiat în Iaşul îndurerat. De acolo a trecut însă peste Rusia europeană şi Siberia în Japonia, mai apoi

în America. Aici a muncit. A servit ca „bar-man", a făcut negoț independent, atât cât îi permitea vocabularul lui sărac în cuvinte engleze.

La încheierea păcii a pornit spre casă peste oceanul Atlantic. Dar călătoria se făcea anevoie, cu opriri îndelungate în capitala Franței și în porturile Mediteranei. A făcut deci negoț și pe drum, ajungând acasă cu bani mai mulți, decât la plecarea sa în pribegia din jurul lumei.

Forța sa de adaptare la toate greutățile puse în cale de realitatea dură l-au dus la izbândă. Micul capital adus acasă plus *creditul dat de Banca Albina* avea să formeze temelia pe care își va reclădi întreprinderea din Cluj, distrusă de război.

Afacerile erau întrerupte și prăvălia înjghebată cu atâta trudă la Cluj, în decadență, lucrând fără rentabilitate. Incurcături și pricini în toate părțile.

Cu sprijinul *Băncii Albina, promotoarea atâtor industrii și întreprinderi comerciale românești*, își reface capitalul necesar și se pune pe lucru. Pune ordine în afaceri, reia legăturile întrerupte, face aprovizionări de mărfuri: brânză, unt, alcool vin, etc. Afacerile cresc. Vechii clienți, încrezători în cinstea firmei și cunoscători ai calității mărfii, revin. Alții noi se atașează lor. Numărul clienților crește și se lărgește. Sprijinit de bunul său tovarăș — fiul propriu, reîntors din tranșeele adâncite în pământul Rusiei — organizează un întreg sistem de lăptării, continuând și desăvârșind opera începută la 1910. Untul Vlad ajunde repede noțiune.

Și acum începe un nou capitol în istoria firmei Vlad Până când înainte vreme, privirea era îndreptată aproape exclusiv spre *afaceri comerciale, acum începe a predomina elementul industrial.* Mai întâi *industrializarea laptelui*, mai apoi, începând cu anul 1928, și *industria cărnii*, care în cursul anilor cucerește poziție după poziție, ajungând cifra afacerilor provenite din industria cărnii egală cu cea provenită din industria laptelui. Abia anul 1934 asigură din nou laptelui predominația, datorită cantității imense de lapte utilizat pentru fabricarea brânzei șveițer (Ementhal). Dar această predominație nu este de lungă durată, deoarece, cu începerea anului 1935, secția cărnii pune un nou articol de mare consum în circulație: *conserve de carne.* Și acum armonia și echilibrul s'a restabilit între cele două secții: Laptele și Carnea.

Vorbind despre mărirea producţiei untului, am amintit în treacăt că *publicul consumator trebuie obişnuit cu produsele noui* şi că dacă acestea întrunesc calităţi învederate, atunci nu va fi nevoie să depunem prea multă muncă pentru a face ca articolul nostru să devină articol de mare consum.

Acest adevăr s'a confirmat în ce priveşte produsele Vlad în întregime. Se ştie că înainte de anul 1928 existau în Cluj două fabrici de produse de carne, una din ele însă lăsase fabricarea de salămuri şi diferite mezeluri pe planul al doilea, îndeletnicirea principală fiind comerţul cu carne de măcelărie. Rămâne deci o singură fabrică, care deservea întreg Clujul cu mezeluri deoarece măcelarii, care fabricau mezeluri, făceau aceasta numai incidental. Şi cu toate că o singură fabrică de mezeluri deţinea aproape monopolul mezelurilor, nu a luat desvoltarea la care ne-am fi aşteptat cu drept cuvânt. Cauza eredem că rezidă în calitatea inferioară a produselor.

In toamna anului 1928 Vlad începe fabricarea mezelurilor Prima sa grije a fost să aibă meşter specialist de prim rang, a doua, să treacă la fabricaţie numai materii prime de cea mai bună calitate.

Odată împlinite aceste condiţiuni esenţiale, produsele nu puteau fi decât de prima calitate Rezultatele au fost direct surprinzătoare. Datele ce urmează, verifică adevărul că marfa ireproşabilă este căutată.

Cantitatea laptelui prelucrat pe anii:

1896—1910	Kg.	203.973	1928	Kg.	1.975.000
1910—1922	„	190 116	1929	„	2 106.000
1923	„	543 200	1930	„	2 224 300
1924	„	882.000	1931	„	2 151 700
1925	„	1.480.000	1932	„	2 170 300
1956	„	1.651 000	1935	„	3.181.547
1937	„	1.811.000			

Cantitatea de produse fabricate:

Anii		*Unt*		*Brânzeturi*	*Mezeluri*
1896—1910	Kg.	8 200	Kg.	17.311	
1910—1922	„	5.120	„	13.213	
1923	„	21.720	„	54 320	
1924	„	35.280	„	88 200	
1915	„	59.200	„	159.000	
1926	„	66.000	„	166 000	
1927	„	72.100	„	183.000	

Anii	Unt	Brânzeturi	Mezeluri
1928	„ 79.000	„ 188.300	Kg. 122.000
1929	„ 84.000	„ 201.000	„ 201.000
1930	„ 88.972	„ 232.000	„ 360.000
1931	„ 86 050	„ 211.300	„ 452 000
1932	„ 86.920	„ 227.000	„ 546 000

Dar nici industria laptelui n'a rămas în urmă.

In anul 1910 s'au fabricat din lapte *4 articole pe când azi 22, iar din carne 68 şi 8 feluri de conserve.* Ementhalul fabricat de firma Vlad este tot atât de gustos ca şi acel strein. Numai aşa se explică de ce a ajuns această firmă să prelucreze cea mai mare cantitate de lapte din ţară, Astfel a ajuns România să nu mai importe Ementhal din Elveţia, Eidamer din Olanda, ci chiar să exporte caşuri fine în unele ţări europene.

Mezelurile fabricei Vlad sunt în fruntea produselor româneşti. Salamul său de iarnă e mult apreciat de cunoscători, iar conservele sale sunt cerute la export.

Astăzi intreprinderile societăţii Vlad & Comp. ocupă primul loc pe ţară în ce priveşte cantitatea laptelui prelucrat şi calitatea produselor de lapte, iar în ce priveşte industria cărnii este printre primele, cu vădite tendinţe de a se plasa chiar în frunte.

Dacă această viguroasă intreprindere nu a putut lua o desvoltare şi mai mare şi mai ales, dacă creşterea a mers într'un timp nu prea repede, acest fapt este a se atribui exclusiv lipsei de capital.

Inainte de a încheia acest scurt istoric, poate nu este fără interes să amintim şi pe comercianţii cari au învăţat la firma Vlad şi cari, la rândul lor, ocupă un loc destul de important în industria alimentară românească. Aceştia sunt:

1. Nicolae Oprean	Tg.-Mureş	8. Ioan Marcu	Cluj
2. Stanciu C-tin	Cluj	9. Constatin Gligor	Cluj
3. Nicolae Fântână	Bucureşti	10. Ilie Muntean	Braşov
4. Dumitru Fântână	Cluj	11. Nicolae Muntean	Braşov
5. Nicolae Siimon	Sebeş	12. Opriţa Ioan	Cluj
6. Ioan Vonica	Turda	13. Petru Fulea	
7. Constantin Vonica	Aiud	14. Nuţa Popa	

Ori cum ar fi, un fapt rămâne bine stabilit: *Intreprinderile Vlad sunt exemplul clasic cum un român, care pune la contribuţie muncă şi onestitate, poate înfăptui lucruri care sunt spre cinstea neamului din care face parte.* Dr. Adrian Iacob.

Casa Ioan Comşa şi fiu din Sălişte-Sibiu[1])

Istoricul unei vrednicii româneşti

1. Fondatorii şi conducătorii

Casa Comşa fiu, nume sub care era cunoscută pretutindeni întreprinderea comercială fondată la 1858 de către *Ioan Comşa*, a avut o influenţă hotărâtoare asupra desvoltării economice nu numai a comunei Sălişte, şia comunelor învecinate, ci şi asupra multor regiuni din cuprinsul Transilvaniei.

De proporţii modeste la început, întreprinderea prosperează zi cu zi, an cu an, iar dela 1862, când *Petru I. Comşa* fiul fondatorului, ia conducerea ei, după terminarea şcoalei comerciale din Braşov, cercul de afaceri se lărgeşte mereu, întreprinderea ajungând să îndeplinească un rol de o însemnătate deosebită şi *unică* în viaţa economică românească a Transilvaniei şi chiar a unei bune părţi a Vechiului Regat.

La 1900 Petru Comşa, rămas încă dela 1892 singur proprietar al Firmei, îşi asociază pe fiul său *Ionel Comşa*, absol- al Şcoalei comerciale superioare din Braşov şi al Academiei de Comerţ din Viena, iar la 1908, după o muncă de aproape 40 ani, se retrage, întreprinderea rămânând pe seama acestuia din urmă până în 1918.

In Decembrie 1918, imediat după Unire, Ionel Comşa pleacă din Sălişte fiind chemat în postul de mare răspundere de secretar general al Resortului de Comerţ din Consilul Dirigent, iar în 1920 trece la Banca Centrală ca director, apoi ca director general şi astfel, în lipsa lui, Firma Comşa fiu va lucra, potrivit unei convenţii încheiate, în tovărăşie cu Cassa de păstrare din Sălişte, operaţiunile ei fiind sub controlul delegaţilor acestei bănci. Această colaborare durează până în

---

1) Acest istoric este redactat de autor, în esenţa lui, după datele pe cari a binevoit a le pune la dispoziţie, nu fără legitimă mândrie şi emoţie dl. Ionel Comşa, descendentul fondatorului Casei Comşa, o eminentă personalitate din lumea noastră financiară şi industrială.

1928 când Casa Comşa fiu îşi încetează activitatea, după ce timp de 70 ani şi-a avut un rost bine precizat în acest colţ de ţară.

Ca să descifrăm acest rost, va trebui să ne ducem cu gândul spre sfârşitul secolului trecut, pe la 1885, când *oieritul*, principala şi rentabila ocupaţie a Mărginenilor, începe să decadă în urma răsboiului vamal dintre Austro-Ungaria şi România.

Ca o urmare a acestui războiu, oierii mărgineni nu-şi mai pot trece turmele de oi în Vechiul Regat, unde era păşune din belşug pentru iernat sau chiar pentru vărat, şi nu-şi mai pot trece produsele lor: mieii lâna, brânza din Vechiul Regat în Ardeal, unde le vindeau cu preţuri mai bune, aşa cum obişnuiau înainte, şi sunt siliţi să-şi vândă cea mai mare parte din oi, căutându-şi alte îndeletniciri.

Şi aici începe rostul unic şi bine definit de care am amintit al Casei Comşa şi îndeosebi a conducătorului ei de atunci, *Petru Comşa.*

Om de iniţiativă, de muncă şi de cinste exemplară, Petru Comşa se bucura de o deosebită consideraţie printre Mărgineni. Făcuse oarecari studii comerciale şi călătorise în mai multe rânduri în străinătate, astfel că avea vederi mai largi asupra vieţii economice în general şi a comerţului în special. Avea însă ceva mai mult de cât atâta. *O intuiţie clară a ceeace lipsea neamului nostru* în acel timp şi *a ceeace putea şi trebuia să facă el* pentru a împlini această lipsă. O descifrare limpede a unui rol pe care el trebuia să-l îndeplinească în interesul mărginimei, şi în interesul neamului său.

Fiindcă Petru Comşa n'a fost numai un negustor oarecare, *el a fost şi un adevărat îndrumător* şi un conducător din cei mai destoinici ai mărginimei.

Lăsând în seama altora frământările politice, el şi-a înfipt puternic picioarele în realitatea românească din colţul său de ţară şi a lucrat aşa cum numai el a putut să lucreze. Fără teorii şi doctrine, el a făcut mai mult pentru comerţul românesc din Transilvania decât oricare altul.

Şi iată cum. Oierii mărgineni, odată oile vândute, se prezentau cu toată încrederea la *„Domnul Pătruţ"* întrebându-l ce să facă, de ce să se apuce şi unde să se stabilească. Iar el, carei cunoştea pe toţi, din orice parte ar fi fost, îi întreba la rândul său: „Câţi bani ai? Apoi, „pe unde ai umblat cu oile, unde-

ţi vindeai lâna, brânza, ce locuri cunoşti mai bine?" Unul spunea *Valea Jiului*, altul *Valea Bârgaelor*, altul *Valea Oltului* şi aşa mai departe. Avea omul 500 de florini, i se făcea credit de mărfuri de 1000 florini; avea 1000, creditul acordat era de 2000 şi în felul acesta un număr însemnat de Mărgineni s'a apucat de comerţ, împânzind îndeosebi centrele mai populate de pe lângă drumurile pe cari le cutreeraseră ei cu oile. Astfel numeroşi *Găleşeni s'au stabilit pe Valea Bârgăului, Rodeni* şi *Poenari pe Valea Jiului şi în Munţii Apuseni, Sălişteni* pe *Câmpia Ardealului* şi alţi Mărgineni în *Ţara Oltului*, sau în *regiunea Bistriţei*.

Dar atâta nu era de ajuns. Oamenii trebuiau instruiţi, fiindcă din oier nu poţi face comerciant destoinic peste noapte. Şi atunci începe şcoala. Venea omul cu soţia. I se alegea marfa după regiunea în care s'a stabilit, „Domnul Pătruţ" cunoscând foarte bine ce mărfuri erau cerute în fiecare regiune. Apoi i se arăta marfa spunându-i-se cum se cheamă, ce scop serveşte, de ce calitate este, care-i este preţul, cum şi cu cât trebue vândută. Era un lucru destul de complicat acesta, căci trebuia să se facă socoteala mărfii, stabilindu-se şi câştigul comerciantului şi cum pe vremea aceea vânzarea se făcea la manufactură cu *cotul* (62 cm.) trebuia să se calculeze cu cât trebue vândut cotul.. Deasemenea la bumbace şi la băcănie trebuia socotit preţul unitar de vânzare.

Câştigul calculat era potrivit aşa fel, încât negustorul în chestiune să poată vinde mai ieftin ca oricare altul din localtatea lui. Pentru fiecare din aceşti negustori clienţi Firma avea o *cărticică* legată cu toate rubricile necesare evidenţei preţurilor şi a mărfurilor ce i s'au dat şi cu socoteala respectivă.

După aceste instrucţiuni, la cari omul participa, cum am mai spus, împreună cu soţia, care în regulă generală dovedea o înţelegere mai uşoară şi aptitudini mai bune pentru comerţ decât bărbatul şi îndeosebi aptitudini pentru comerţul cu manufactură, negustorul pleca spre a reveni peste 2 3 săptămâni, când avea din nou nevoe de marfă.

Această instruire a fost desigur o sarcină grea pentru Petru Comşa, *dar el a îndeplinit-o cu conştiinţa omului care ştie ce face.* Cu timpul, e adevărat, ea a fost trecută în seama angajaţilor săi mai vechi, el intervenind doar în cazuri mai dificile. Preţurile stabilite de vânzare erau cele mai mici posibile astfel că în curând în centrul în care se stabilise *„Mărgineanul"*

ceilalţi negustori, străini şi în cea mai mare parte evrei, erau siliţi să plece în altă parte. Era aceasta *un început efectiv de românizare* a comerţului şi cu rezultate din cele mai reale dacă ţinem seama de faptul că Firma Comşa a avut permanent vre-o 500—600 de asemenea negustori-clienţi, răspândiţi în toate colţurile Transilvaniei şi chiar în Vechiul Regat.

Această situaţie s'a continuat şi după 1900, când Ionel Comşa, după terminarea studiilor de specialitate, vine la 1 Ianuarie 1900 acasă şi intră ca membru al Firmei Comşa fiu, ajungând repede un puternic sprijin al părintelui său.

Păstrând cu mare grije spiritul înrădăcinat la Casa Comşa fiu, Ionel Comşa întroduce rând pe rând metode noui şi sisteme mai practice la desfăşurarea operaţiunilor comerciale, reorganizează toate secţiile, atât cele în legătură cu furnizorii cât şi cele în legătură cu clienţii, raţionalizează serviciile şi munca angajaţilor, din ce în ce tot mai numeroşi, în vederea unei desfăşurări rapide, exacte şi corecte a operaţiunilor mereu în creştere.

Dă o îngrijire specială comerţului de engros propriu zis, care sporeşte an de an, ajungând cu timpul la un volum remarcabil. Creiază şi cultivă legături noui cu casele cele mai importante, procurând mărfurile exclusiv dela cele mai reputate fabrici din ţară şi străinătate.

Pentru a ţinea preţurile de vânzare ale clienţilor la un nivel cât mai scăzut şi pentru reducerea cheltuelilor de transport şi de manipulare, o mare parte din mărfurile de mare consum sunt din an în an tot mai mult dirijate din fabrici *direct* la adresa clienţilor din Valea Bârgăului, Valea Jiului. Valea Oltului etc, firma mulţumindu-se cu un câştig relativ redus (3 %). Dealtfel întotdeauna deviza Casei Comşa a fost *să vândă ieftin, dar să vândă mult, concepţie cu totul modernă în comerţ.*

Dacă până la 1900 casa Comşa fiu, prin munca şi priceperea lui Petru Comşa, ajunge la o reputaţie bine stabilită, dela 1900, această Casă devine o întreprindere comercială de mare amploare mai ales prin sporirea considerabilă a afacerilor de engros. Operaţiunile cresc în aşa măsură, ajung la un volum de o asemenea anvergură, încât casa Ioan Comşa şi fiu din Sălişte, este considerată cu drept cuvânt între marile întreprinderi comerciale ale ţării, la tot cazul cea mai mare

casă comercială românească din fosta Monarhie austro-ungară.

Această desvoltare progresivă a unei case comerciale românești s'a petrecut sub regim străin, unde autoritățile publice erau lipsite de orice bunăvoință, ca să nu spunem mai mult. Deci numai prin muncă pricepută și corectitudine desăvârșită în afaceri a putut ajunge Casa Comșa fiu la însemnătatea la care a ajuns.

2. Clienții.

a) Clienții din Transilvania.

Intre clienți vom pune în primul rând pe negustorii, cari în cea mai mare parte își datorau comerțul lor sfatului și sprijinului acordat de Casa Comșa. Iată câțiva din cei mai importanți:

1. Dumitru Stanciu (din Galeș) în Prundul Bârgăului.
2. Pavel Costea (din Galeș) în Prundul Bârgăului.
3. Dumitru Lucaci (din Săliște) în Petroșani.
4. Ioan Bâja (din Poiana) în Petroșani.
3. Nicolae Branga (din Poiana) în Petrila.
6. Ilie Branga (din Poiana) în Petrila.
7. Constantin Bozdog Poiana.
8. Ioan Șerbu Grigorescu în Poiana.
9. Nicolae Dăncilă în Poiana.
10. Ilie Moga în Poiana.
1. Ioan Preda în Jina.
2. Irimie Dancășiu în Rășinari.
3. Ioan Sârbu (din Săliște) în Boz.
4. Nicolae Răcuciu (din Săliște) în Vingard.
5. Ioan Bârsan (din Săliște) în Drașog.
6. Ioan Dragomir (din Galeș) în Gârbova, apoi în Miercurea.
7. Gheorghe Baciu (din Miercurea) în Orlat.
8. Ilie Topârcean în Sibiel.
9. Oprea Topârcean în Sibiel.
20. V. Tipuriță în Vale.
1. Nistor Hanzu în Gurarâului.
2. Nicolae Apolzan (din Săliște) în Câlnic.
3. N. Domnariu (din Săliște) în Ludoșul Mare.
4. Dumitru Munteanu (din Săliște) în Ludoșul Mare.

5. Bucur Munteanu (din Sălişte) în Ludoşul Mare.
6. Moise Fulea în Ludoşul Mare.
7. Gh. Stroia (din Vale) în Gusu.
8. Dumitru Popa în Apoldul de jos.
9. Iacob Orăştean în Apoldul de jos.
30. Dumitru Iridon în Apoldul de Sus.
1. Oprea Mosora (din Sălişte) în Topârcea.
2. Nicolae Răchiţan (din Galeş) în Săsciori.
3. Ioan Bârsan (din Sălişte) în Ohaba.
4. Nicolae Rodean în Poiană.
5. Ilie Maniţiu în Poiană.
6. Ioan Bozdog în Poiană.
7. Nicolae Bozdog în Poiană.
8. Maria Fântână în Poiană.
9. Dumitru Fântână (din Poiană) în Baru-Mare, Hunedoara.
40. Ioan Rodean (din Poiană) în Merişor, Hunedoara.
1. Nicolae Florea (din Tilişca) în Porumbac.
2. Ioan Schitea (din Sălişte) în Avrig.
3. Nicolae Schitea (din Sălişte) în Avrig.
4. Ioan Domnariu (din Sălişte) în Ludoşul-Mare. apoi în Mercurea.
5. Luca Stroia (din Sălişte) în Răhău.
6. Teodor Mocan (din Sălişte) în Cut.
7. Teofil Fauru în Abrud.
8. Pamfilie Prode în Jina.
9. Ioan Robu în Orăştie.
50. Ioan Hideg-Răceanu în Simeria.
1. Gligor Hideg-Răceanu în Bouţari, Hunedoara.
2. Vasile Hideg-Răceanu, în Bouţari, Hunedoara.
3. Ana Ghibu în Sălişte.
4. Dumitru B. Comşa în Sălişte.
5. Nicolae Ţintea în Sălişte.
6. Ana Ciucur în Sălişte.
7. Danil Bârsan în Sălişte.
8. Lupea Comşa în Sălişte.
9. Dumitru Moga în Sălişte.
60. Oprea Borcea în Sălişte.
1. Ioan Pavel în Sălişte.
2. Dumitru Roşca în Sălişte.
3 Nicolae Sârbu în Sălişte.

4. Toma Lupaş'u în Sălişte.
5. Petru Clecan în Pui, Hunedoara.
6. Ioan Nicoară (din Poiană) în Pianul de sus, apoi în Sebeş-Alba.
7. Vasile Nicoară în Jina.
8. Ioan Nicoară în Jina.
9. Simion Nicoară în Jina.
70. Maria Boilă în Vale.
1. Mihael Kieltsch în Sibiu.
2. Andreas Glatz în Apoldul de sus.
3. Wilhelm Roth în Apoldul de sus.
4. Hans Piringer în Gârbova.
5. Pantilimon Juga în Tilisca.
6. Maria Juga în Tilisca.
7. Nicolae Sgură în Galeş.
8. Maria Cimpoca în Galeş.
9. Dumitru Branga (din Poiană) în Petroşani, Hunedoara.
80. Nicolae Ţintea (din Sălişte) în Hunedoara.
1. Ioan Droc în Răşinari.
2. Ioan Fânlână (din Poiană) în Borgo-Joseni.
3. Ioana Bratu în Tilişca.
4. Ilie Floaşiu (din Tilişca) în Miercurea.
5. Ioan Vulcu în Orăştie.
6. Nicolae Henţiu în Brad.
7. Ioan Grecu (din Sălişte) în Porumbac, apoi în Făgăraş.
88. Vasile Vulcu în Sebeş-Alba, apoi în Orăştie.

Şi mulţi alţii în centre mai mici sau mai mari. Dintre ei unii, ultimii mai ales, s'au ridicat şi au ajuns ei însişi angrosişti de vază, cum este *Ioan Vulcu din Orăştie*, care în coloniale, bumbac şi fierărie stăpânia întreg judeţul Hunedoara. Acesta după ce a făcut practică la Firma Comşa, unde a stat vreo 10 ani, cu ajutorul ei moral şi material s'a stabilit în Orăştie prin 1895, Firma Comşa garantând în primii ani şi pentru comenzile lui. Mai este de amintit *Grecu Ioan* (săliştean), care a trecut dela Porumbac la *Făgăraş*, unde Firma Comşa, fără considerare la interesele sale comerciale, îi făcea comenzile la furnizorii săi, dându-le ordin ca expedierea mărfurilor să fie făcută direct lui Grecu la Făgăraş, garantând pentru el toate furniturile, *i-a înlesnit astfel stabilirea şi i-a adus prosperitatea*

de care se bucura, ajungând să facă aprovizionarea pentru întreaga ţară a Oltului.

Deasemenea trebue făcută menţiune de *Ilie Floaşiu,* devenit un angrosist de seamă după ce s'a mutat dela Miercurea la Sibiu şi de *Nicolae Henţiu,* nepotul lui „Nenea Henţiu" fostul notar din Sălişte, negustor în Brad, fost 15 ani în serviciul Firmei Comşa la secţia detail la început, apoi la engros şi pe urmă în birou la corespondenţă şi contabilitate. Azi este unul din cei mai buni negustori din regiunea sa.

Din foştii angajaţi ai Firmei, dintre cari unii au ajuns negustori de seamă, sunt de amintit următorii:

1. Ioan Vulcu
2. Teodor Doboiu
3. Nic. Henţiu
4. Nicu Martin
5. D. Iridon
6. A. Pascu
7. I. Pascu
8. A Degan
9. I. Orăştean
10. Gh. Baciu
1. V. Vulcu
2. Val. Gherman
3. Gh. Perian
4. Gh. Tulvan
5. V. Vlad
6. Ioan Nicoară
7. N. Mosora
8. A. Chinezu
9. I. Popeneciu
20. N. Hanzu
1. N. Popovici
2. I. Gane
3. Ioan Ceteanu
4. V. Stanciu
5. N. Domnariu
6. N. Ceteanu
27. I. Dădârlat
28. D. Trif
9. S. Demian
30. N. Rodean
1. I. Matei
2. V. Aldea
3. Ioan Răceanu
4. Gligor Răceanu
5. Vasile Răceanu
6. Dş. Hâra
7. I. Ţintea
8. N. Bucur
9. P. Bârsan
40. Val. Bucur
1. N. Sârbu
2. I. Bucur
3. D. Răcuciu
4. I. Branga
5. I. Trifan
6. D. Fântână
7. Ioan Bucur
8. A. Borcea
9. I. Dobrotă
50. N. Turcu
1. N. Costea
2. I. Stanciu
53. P. Mihai

Dar în afară de sutele de negustori cari, nu numai au dus faima Firmei Comşa în cele mai îndepărtate colţuri ale pă-

mântului românesc, ci și *tradiția de onestitate și de muncă pe care a creiat-o aceasta,* ea a mai avut o serie de clienți negustori, care trebue menționată în mod special.

b) **Erau negustorii ambulanți** și între ei *„grecoițele"*, femei în majoritate văduve, cari în Săliște erau vre-o 50 și negustoreau exclusiv cu textile, cutreerând toate târgurile de țară din Transilvania, în căruțe „cu cobără", adeseori asociindu-se câte două pentru plata cărăușului și făcându-și șetre la târgurile din Deva, Hațeg, Orăștie, Alba-Iulia, Teiuș, Aiud, Zlatna, Petroșani, Câmpeni, Sebeș, Făgăraș etc.

Vindeau cantități foarte mari de mărfuri și erau foarte corecte la plata lor. Veneau cam *din două în două săptămâni,* la Firma Comșa pentru a-și reînoi stocul de marfă și unele din ele au ajuns la situații foarte frumoase. In afară de manufactură ele mai negustoreau și cu pânză și cu brâne țesute în satele din mărginime.

c) **Clientela din Vechiul Regat** încă era foarte importantă. Ea a fost câștigată prin intermediul negustorilor ambulanți cari au făcut cunoscută Firma Comșa și dincolo de Munți în *Novaci, Baia de Aramă, Baia de Fier, Horezu, Târgu-Jiu, Râmnic* și alte centre. Acești clienți, negustori și ei, veneau cam de două ori pe an, în Martie și în Octomvrie, și cumpărau *cantități mari de textile, fire de lână, fire de mătase, fire de aur veritabil, basmale de mătase, bumbac și cerezină.* [1])

Veneau cu soțiile lor, deobiceiu peste muntele Frumoasa, cu 10—15 cai, trecând o parte din mărfuri pe cai, peste munte, altă parte fiind expediată prin Vama Turnu-Roșu.

In ce privește textilele, ei cumpărau șifoane fine și îndeosebi „creas", o pânză cu dungi roșii și negre, specifică portului din Valea Jiului, sau numai cu dungi roșii, specifică portului poenăresc pe care-l aveau aproape toate comunele de pe versantul sudic al Carpaților, ca o dovadă că ele au fost întemeiate de emigranți mărgineni. Aceste pânzeturi nu se găseau decât la Firma Comșa, fiindcă aceasta, desfăcând cantități foarte mari, exoperase, în urma legăturilor de aproape 50

1) Produs lateral al petrolului pe care-l amestecau cu ceară și-l întrebuințau la fabricarea lumânărilor. Cerezina se cumpăra numai toamna și era adusă din Galiția în cantități foarte mari, deobiceiu amabalată în saci de câte 37,50 kg. din cari încăpeau foarte bine doi în desagii poenărești, cu cari putea fi apoi trecută pe cai, peste munți.

ani ce avea cu fabricanții, exclusivitatea ei, ca și a altor articole de mare consum.

Ceeace este caracteristic în raporturile cu acești negustori, din Vechiul Regat, este faptul *că și ei beneficiau de același tratament ca și negustorii mărgineni sau transilvăneni.* Li se acordau și *lor credite de mărfuri foarte importante și numai pe cuvânt.* Ca și în raporturile cu ceilalți clienți, Firma Comșa, în activitatea ei de 70 ani, *n'a făcut niciodată uz de polițe. Tradiția de omenie și de sfințenie a cuvântului dat, la crearea căreia ea a contribuit într'o atât de largă măsură,* i-au fost întotdeauna garanție suficientă și cu foarte rare excepții, datorite și acestea vre-unui caz fortuit, chiar și acești clienți, despărțiți atunci de o graniță politică de sediul Firmei, își achitau cu punctualitate datoriile.

Dintre ei amintim pe următorii:

1. Nic. Manasiu, R.-Vâlcea
2. Petru Bloțiu, R.-Vâlcea
3. Dumitru Bloțiu, R.-Vâlcea
4. Maniu Bloțiu. R.-Vâlcca
5. Danil Dragomir, Tg.-Jiu
6. Nic. Oprean, Tg.-Jiu
7. D. Bâja, Novaci
8. Nichita Vinereanu, Novaci
9. Ioan Vinereanu, Novaci
10. Ioan P. Găină, Tismana
1. Ioan Ursu, Baia de aramă
2. Nic. Manițiu, Baia de fier
3. Ioan Dobroță, Baia de fier
4. Ioan Oprean, Băilești
5. Nic. Simian, R.-Vâlcea
6. D. Herția, Caracal
7. D. Ghibu, Tg.-Jiu
8. Ioan Marcu, Corabia
9, D. Roman, Curtea de Argeș
20. Petre Roșca, Tg.-Jiu

3. **Mărfuri și furnizori.**

Firma Comșa n'ar fi putut desigur să-și desfășoare activitatea atât de utilă dacă nu ar fi avut *legături din cele mai directe și mai bune* cu furnizorii și fabricanții cei mai de seamă

din Apus, iar *aceste legături au fost opera unui lung şir de ani de muncă onestă, pricepută şi de corectitudine desăvârşită în afaceri.*

Dintre furnizorii mai importanţi vom aminti:

Pentru *ţesături de bumbac albe şi colorate*: *Casele H. Pollak's Söhne, Benedik Schroll's Sohn din Viena, F. M. Hämerle din Dornbirn* (Voralberg) *Iohan Elzer, Misteck, Dugarezza a. g.* Trieste, *Heidenschafter a. g., Trumauer a. g., Lemberger & Co. Kubinczky a. g, Cosmanos a. g., Rollfs & Co., S. S. Doctor a. g, Rumburger a. g,* etc, etc.

Pentru *bumbace,* din cari Firma Comşa comanda într'un singur sezon (Noemvrie-Martie) circa *60 vagoane, fiind a doua în importanţă în întreg Ardealul (venind aeci imediat după Hesshaimer din Braşov,* vom aminti fabricile: *Kann & Co., Pottendorf, Heidenschaf, Rosenberg şi Trumau* din *Austria de sus* şi *Boemia,* acestea având instalaţiuni întocmite în mod special pentru bumbacul ţărănesc cerut în bazinul dunărean.

Pentru *fire colorate* de *bumbac şi de mătase artificială* (filoselle): Firmele *Mez Vater & Söhne din Elveţia, Dollfus Mieg a. g.,* Mulhouse (Franţa) şi *Reis & Breth* din Viena. Se procurau dela aceste firme cantităţi foarte mari, întrucât şi neguţstorii din Vechiul Regat se aprovizionau tot dela Firma Comşa cu firele necesare pentru broderii, lucruri de mână, cămăşi etc.

Pentru *fire de aur veritabil*: *Otto Schrimpf* din *Nüremberg.*

Pentru *coloniale* (cafea, ceaiu, condimente): *Casa Schmidt* din *Hamburg* şi *Trieste, Iauch & Helferich,* Trieste, etc. şi pentru orez: *Triester Reismühle a. g.*

Pentru *fructe sudice* (masline, smochine etc.) *Casa Calavrezos* şi *Drăgănescu şi Bunea din Galaţi.* Firma Comşa comanda anual mai multe vagoane de smochine şi de masline şi aproviziona aproape întreg Ardealul cu aceste produse. Este de menţionat că negustorii ambulanţi de peşte sărat din Braşov se aprovizionau cu masline dela aceiaşi Firmă Comşa pentru târgurile din Sibiu Miercurea, Vinţul de jos, Orăştie, şi Deva la cari mergeau.

Pentru *zahăr*: fabricile de zahăr din Bod şi Mezöhegyes, iar pentru *petrol,* rafinăriile *Braşov, Teleagd* şi *Orşova.*

Pentru *cerezină: Fabrica Wagemann din Galiţia.*

Dela mulţi din aceşti furnizori Firma Comşa avea exclusivitate pentru anumite articole, iar creditul de care se bucura la ei era *nelimitat,* în sensul cel mai larg al cuvântului, dată fiind

punctualitatea cu care-şi îndeplinea angajamentele, plătind de-obiceiu *la 30 zile*, beneficiind de 2—5%, *scont de cassă* şi uneori, când plătea în aur, şi de un *agio destul de important.*

Printre mărfurile desfăcute de firma Comşa, un loc aparte îl ocupă câteva articole de îmbrăcăminte cum au fost: „*brânele*, ţesute din fire de lână colorate şi *pânza de casă*, ţesută din bumbac (cu dungi roşii şi îngustă de 45 cm.) şi *costumele sălişteneşti.* Toate erau lucrate de femeile din Sălişte, Galeş, Tilişca şi Vale, în număr de vre-o 100—150, cari le ţeseau sau lucrau pentru Firma Comşa.

Li se dădea de către Firmă materialul necesar şi li se plăteau cu preţul stabilit pânzele (o pânză avea 110 coţi), sau brânele ţesute şi costumele brodate cu mâna, ştiindu-se precis cât material intră în fiecare.

Cu timpul, femeile cari lucrau costume şi brâne, s'au emancipat şi unele şi-au făcut *ateliere pe cont propriu.* Aci dar, în acest fel de a lucra, trebue căutată *origina atelierelor de croitorie şi de costume* sălişteneşti de mai târziu, stabilite în diferite oraşe din Ardeal şi chiar din Vechiul Regat.

Intr'adevăr frumoasele costume sălişteneşti şi brânele erau desfăcute mai ales în Vechiul Regat şi îndeosebi de către Mărginenii cari făceau negoţ ambulant, umblând pe la târgurile din *Râureni, Baia de Aramă, Tg.-Jiu, Novaci, Caracal* etc. Ei vindeau desigur şi alte articole, ca felurite *textile, ploşte, biciuri,* şi chiar *căruţe,* cumpărate dela Maniu Lungu din Răşinari, etc. şi adeseori îşi treceau mărfurile prin contrabandă.

4. Zarafia.

O menţiune specială trebue făcută pentru operaţiunile de zarafie, pentru care Petru Comşa avea un mare ataşament.

Vânzând mărfuri în Vechiul Regat, era natural ca Firma Comşa să primească în plata acestor mărfuri, fie dela negustorii de acolo, fie dela Mărginenii cari făceau comerţ ambulant, şi *lei româneşti.*

Dar ea mai primea dela Mărginenii din Dobrogea, *lire turceşti,* sau chiar *lire sterline* şi *napoleoni de aur,* cum primea dela proprietarii turmelor de oi din Basarabia şi Rusia, tilişcani sau rodeni mai ales, *ruble ruseşti.* Toate în hârtie şi aur, dar mai ales *în aur.*

Rodenii îndeosebi, veneau din Rusia toamna, prin Noemvrie, treceau pe la Podvolociska şi prin Lemberg, fără să schimbe

nicăeri vre-un ban, până nu ajungeau în Sălişte la „Domnu Pătruţ", oricât de necăjiţi, şi obosiţi ar fi fost de drumul lung.

Aici însă, îşi descingeau chimirul şi lăsau să curgă pe biroul „Domnului Pătruţ" aurul sunător, iar acesta lua din perete, unde era afişat, *„Boersenberichtul"* din Viena, le arăta cursul zilei şi aşa le schimba banii, şi ei plecau mulţumiţi să-i depună la „Cassa de păstrare", din Sălişte, dupăce-şi rezervau bineînţeles, o sumă bunişoară pentru nevoile lor şi pentru un traiu îmbelşugat şi plin de voe bună până primăvara, când plecau din nou în Rusia.

Şi în cursul anului se strângea destul aur la Firmă, dar toamna mai ales se strângea mult, şi atunci era o plăcere pentru Petru Comşa să facă gropuri poştale cam de câte un kgr. şi să-le trimită la Viena, nu la bănci, ci la *furnizorii Casei Comşa.*

Şi atât de mult ţinea el la aceste operaţiuni de zarafie, încât şi dupăce s'a retras din firmă şi fiul său Ionel Comşa a rămas singur proprietar, şi a rezervat pentru sine aceste operaţiuni.

5. **Importanţa locală şi românească a activităţii de 70 de ani a Firmei Comşa.**

Numărul mare al Mărginenilor negustori-clienţi ai Casei Comşa, răspândiţi în toate unghiurile Transilvaniei şi chiar a Vechiului Regat, comercianţii ambulanţi şi clientela din regiune au făcut ca afacerile Firmei să ia o desvoltare tot mai mare şi să întreţină în Sălişte zeci de ani dearândul, o afluenţă de negustori şi de cumpărători de toate categoriile, afluenţă de care s'a resimţit în bine atât comuna, cât şi întreaga regiune.

De această afluenţă profitau evident şi ceilalţi negustori din comună sau din jur, cum ar fi negustorii de cherestea, pielărie, de fierărie şi unelte agricole, ca şi meseriaşii din jur (Vale, Orlat, Poiana şi a.): tâmplarii, cojocarii, tăbăcarii, morarii etc. şi chiar comuna, care-şi vedea sporind încasările din felurite taxe.

Acest lucru s'a evidenţiat mai bine îndată după marele războiu, când Firma Comşa, în lipsa lui Ionel Comşa, reducându-şi activitatea, Săliştea decade din punct de vedere comercial, populaţia din regiune preferând de aci încolo Sibiul, iar negustorii mai îndepărtaţi îndreptându-se spre alte centre.

Dar în afară de această importanţă, cu caracter oarecum, local, trebue să amintim şi faptul că în cei 70 ani de activitate Firma Comşa a *instruit şi lansat în cariera comercială*

o mulțime de tineri mărgineni sau nemărgineni. Astfel multe sute de alți negustori și-au făcut în cei 70 ani ucenicia la Firma Comșa, unii din ei, cum am amintit, ajungând la situații din cele mai bune.

Aceasta și fiindcă la Firmă primeau în afară de cunoștințele profesionale necesare și o educație și principii de viață din cele mai solide. Ierarhia era stabilită pe bază de vechime și de vrednicie. Cei mai destoinici erau trecuți mai curând prin toată filiera serviciilor dela secția de detail la engros și la corespondență, dela coloniale la bumbace și textile, astfel că după câțiva ani, aproape toți ar fi putut să conducă un comerț autonom.

Și apoi, după anii de practică, sprijinul Firmei Comșa îi urmărea și mai departe prin *creditul și ajutorul moral și material* de care se bucura la Firmă fiecare angajat, în măsura vredniciei sale.

Colaborarea îndelungată, hărnicia, corectitudinea și onestitatea făceau să se stabilească adevărate *legături sufletești* între angajați și patron și între acesta și clienți și, cu scurgerea anilor, aceste legături nu se vor desminți. Dovadă: Ionel Comșa a fost ales senator în 8 legislații, 12 ani în șir, de către negustorimea ardeleană în Senatul Țării.

In felul acesta cu 5—600 de negustori mărgineni, răspândiți pretutindeni și clienți ai Firmei și cu cei 3—400 de angajați, cari și-au făcut ucenicia la firmă și cari au împânzit la rândul lor orașele din România, înseamnă că *Firma Comșa a dat comerțului românesc un număr de aproape 1000 de comercianți,* ceeace evident este o contribuție excepțională, mai ales dacă ținem seamă și de tradiția de *cinste și de muncă neprecupețită,* cu care acești comercianți au plecat dela Firmă și pe care au dus-o și transmis-o la rândul lor în alte părți ale pământului românesc.

Și acesta este poate meritul cel mai important al Casei Comșa, pentru care comerțul românesc va trebui să-i fie recunoscător.

* * *

După Unire era firesc ca perspective noui să se deschidă pe seama Firmei Comșa și a proprietarului ei.

Incurând însă acesta va fi chemat să îndeplinească alte însărcinări de o importanță și mai mare. Viața economică a

țării întregite, cu problemele ei multiple, cerea într'adevăr o contribuție tot mai activă din partea celor cu experiență, competență și spirit de inițiativă și astfel, un câmp vast de activitate se deschide pe seama proprietarului Firmei. Aceasta va duce însă la încetarea activității întreprinderii din Săliște.

Intr'adevăr Ionel Comșa, proprietarul și conducătorul Firmei, va lua încurând inițiativa fondării în capitala Ardealului a *Băncii Centrale pentru industrie și comerț s. a.*, cu scopul de a promova industria și comerțul românesc. O serie întreagă de întreprinderi vor lua naștere în cadrul acestei instituții. Chemat apoi, peste scurt timp, să ia conducerea lor efectivă, Ionel Comșa trece ca director general la Banca Centrală și apoi ca președinte și administrator delegat la *Industria Sârmei* și la *Fabrica de sticlă din Turda.*

Acestea vor lua, sub conducerea sa, o desvoltare din ce în ce mai mare și tradiția Casei Comșa va fi reluată și în acest domeniu. Astfel, constatând chiar dela început, că în aceste întreprinderi nu exista aproape nici un muncitor român calificat și că cei 40% de români angajați nu erau decât salahori, sute de tineri din mărginime și din alte părți ale Ardealului, vor lua calea acestor întreprinderi, pentru a învăța o meserie utilă și pentru a putea înlocui încurând pe toți muncitorii calificați străini, astfel că azi, procentul acestora a scăzut la 0,5%, deși numărul muncitorilor calificați este acum depeste 1200.

La *Indusria Sârmei* din Câmpia Turzii un cămin confortabil și o școală, condusă de ingineri și profesori competenți, stau la dispoziția celor aproape 100 de ucenici, cari sunt întreținuți gratuit, în condițiuni foarte bune, ca să-și facă o carieră cinstită și rentabilă în aceste întreprinderi românești.

Astfel, ceeace mai înainte Casa Comșa realizase în domeniul comerțului, este înfăptuit acum, pe o scară ceva mai întinsă, în acel al industriei, în tradiția de cinste, hărnicie și onestitate, de către Ionel Comșa, cu aceeași demnitate și înțelegere, superioară a rosturilor noastre mărginenești și românești.

IX. Lista

Mărginenilor plecaţi din comunele lor de origină, cu indicarea profesiunii şi a localităţii unde s'au stabilit.

a) din Boiţa

1.	Albescu Ioan	comerciant	Bucureşti
2.	Albescu Savu	pictor	Bucureşti
3.	Albu Nicolae	comerciant	Bucureşti
4.	Albu Toma	comerciant	Jiblea-Vâlcea
5.	Bădilă Nicolae	comerciant	Craiova
6.	Bădilă Ştefan	comerciant	Craiova
7.	Bădilă Nicolae	farmacist	Bucureşti
8.	Bobeşu Nichita	hotelier	Craiova
9.	Cloaje Ioan	medic	Ploeşti
10.	Coca Ioan	medic	Bucureşti
1.	Coca I. St.	comerciant	Brezoiu-Vâlcea
2.	Coca Nicolae	comerciant	Brezoiu-Vâlcea
3.	Cocorăscu Ioan	farmacist	Vaslui
4.	Constantinescu Frangu	medic	Râmnicu-Vâlcea
5.	Constantinescu Ioan	comerciant	Râmnicu-Vâlcea
6.	Druhora Ioan	funcţionar	Bucureşti
7.	Frăţilă Aurel	pictor	Bucureşti
8.	Frăţilă Toma	librar	Bucureşti
9.	Frăţilă Toma	funcţionar	Bucureşti
20.	Fintoc Gheorghe	comerciant	Bucureşti
1.	Hălmagiu Nicolae	comerciant	Slatina
2.	Hălmagiu Nicolae	comerciant	Râmnicu-Vâlcea
3.	Istrate Ioan	funcţionar	Bucureşti
4.	Istrate Nicolae sen.	funcţionar	Bucureşti
5.	Istrate Nicolae iun.	advocat	Bucureşti
6.	Istrate Nicolae	funcţionar	Bucureşti
7.	Jantea Dumitru	hotelier	Călimăneşti-Vâlcea
28.	Mohor Ilie	comerciant	Bucureşti

29.	MohorNicolae	comerciant	Bucureşti
30.	Moldor Ioan	comerciant	Bucureşti
1.	Moldor Toma	funcţionar	Bucureşti
2.	Olărescu Nicolae	comerciant	Călimăneşti-Vâlcea
3.	Pătărău Nicolae	funcţionar	Bucureşti
4.	Poponea Ţoma	comerciant	America de Nord
5.	Popovici Ştefan	pretor	Jiblea Vâlcea
6.	Vasiu Ioan	hotelier	Călimăneşti-Vâlcea
37.	Vasiu Ioan	comerciant	Bucureşti

b) **din Tălmăcel**

1.	Bărbosa Ioan	propr. de autobuse	Bucureşti
2.	Fântână Ioan	com. de pielărie	Tălmaciu-Sibiu
3.	Frăsie E. n. Cocă	întrepr. chimică	Bucureşti
4.	Hulea Maria n. Popa	învăţătoare	Buia-T. Mare
5.	Ludu Gheorghe	învăţător	Tălmaciu-Sibiu
6.	Nedelcu Arsenie	învăţător	Şura Mare-Sibiu
7.	Petru Ioan	intr. p. distr. petrol.	America
8.	Petru Ştefan	întrepr. electrică	America
9.	Popa Petre	propr. restaurant	Bucureşti
10.	Stroilă Nicolae	propr. tipografie	Bucureşti
11.	Târşia Toma	învăţător	Tălmaciu-Sibiu

Şi alte 28 familii plecate în anul 1927, cari s'au stabilit în Banat şi au întemeiat comuna de colonişti *Bazoşul-nou* din judeţul Timiş.

c) **din Sadu**

1.	Cimpora Ioan	cofetar	j. Argeş
2.	Cimpora Mihal	oier	Ovidiu-Constanţa
3.	Dragomir Ioan	cofetar	Focşani
4.	Dragomir Nicolae	propr. restaurant	Craiova
5.	Drăghici Nicolae	comerciant	Bucureşti
6.	Hanea Dumitru	agricultor	com. Albina-Banat
7.	Muşat Nicolae	agricultor	com. Albina-Banat
8.	Pascu Irimie	propr. restaurant	Craiova
9.	Popaoprea Ion	agricultor	com. Albina-Banat
10.	Roman Simion	oier	Ovidiu Constanţa
1.	Rotărescu Ion	agricultor	com. Albina-Banat
12.	Sanduc Nicolae	oier	Ovidiu-Constanţa

13. Simtion Ion	propr. restaurant	Bucureşti
4. Solescu Gheorghe	coşar	Brăila
5. Şandru Nicolae	agricultor	com. Albina-Banat
16. Veştemean Ioan	industriaş	Bucureşti

d) **din Răşinari**

1. Albu Bucur	comerciant	Bucureşti
2. Albu Nicolae	funcţ. comercial	Constanţa
3. Achim Ioan	ofiţer	Bucureşti
4. Bantea Neagoe	comerciant	Bucureşti
5. Barbăalbă Andrei	comerciant	Corbu-Vâlcea
6. Barbăalbă Nicolae	mecanic	Cluj
7. Barcianu Andrei	dir. Min.Af. Străine	Bucureşti
8. Băncilă Nicolae	învăţător	Roman
9. Băncilă Nicolae	oier	Murfatlar-C-ţa
10. Băncilă Şerban	oier	Murfatlar-C-ţa
1. Băroi Manole	comerciant	Bucureşti
2. Bâra Bucur	comerciant	Chişinău
3. Bârsan Mihail	funcţ. de bancă	Chişinău
4. Blezu Maniu	comerciant	Dumbrăveni
5. Bloanca Ioan	mecanic	Braşov
6. Bogdan Iordache	mecanic	Satumare
7. Bogdan Petru	oier	Chiajna-Ilfov
8. Borchină Ioan	oier	Noul-săsesc Făg.
9. Borchină Nicolae	comerciant	Brezoiu-Vâlcea
20. Borchină Şerban	comerciant	Brezoiu Vâlcea
1. Bozdoghină Bucur	funcţ. comercial	Bucureşti
2. Bozdoghină Ioan	brutar	Bucureşti
3. Bozdoghină Ioan	comerciant	Făgăraş
4. Bratu Maniu	dir. de cooper.	Arad
5. Bratu Traian	prof. univ.	Iaşi
6. Bratu Şerban	portărel	Brăila
7. Bratu Aleman	comerciant	Bucureşti
8. Bratu Alexandru	mare proprietar	Bucureşti
9. Bratu Ioan	comerciant	Bucureşti
30. Bratu Ilie	comerciant	Bucureşti
1. Bratu Maniu	comerciant	Bucureşti
2. Bratu Petre	funcţ. comercial	Bucureşti
3. Bratu Nicolae	comerciant	Câmpulung-Muscel
34. Bratu Manole	comerciant	Breaza Prahova

35. Bratu Petre	comerciant	Alexandria-Teleorman
6. Bratu Tatomir	comerciant	Drăgăşani-Vâlcea
7. Bratu Petre	comerciant	Voineasa-Vâlcea
8. Bratu Simion	comerciant	Voineasa-Vâlcea
9. Bratu Şerban	comerciant	Ioneşti-Vâlcea
40. Brote Gheorghe	inginer	Timişoara
1. Brote Nicolae	advocat	Cluj
2. Bucurel Constantin	comerciant	Drăgăşani-Vâlcea
3. Bucur Florin	advocat	Bucureşti
4. Bucur Viorel	medic	Bucureşti
5. Bungărzan Maniu	subrevizor	Târgu Mureş
6. Bungărzan Ioan	funcţionar	Bucureşti
7. Bungărzan Petre	comerciant	Bucureşti
8. Bungărzan Şerban	comerciant	Bucureşti
9. Băncilă Nicolae	învăţător	Roman
50. Capotă Dumitru	mecanic	Constanţa
1. Capotă Bucur	angajat moşie	Petroşani-Hunedoara
2. Capotă Bucur	funcţ comercial	Drăgăşani-Vâlcea
3. Capotă Ioan	funcţ comercial	Drăgăşani-Vâlcea
4. Cânean Bucur	birjar-proprietar	Bucureşti
5. Cerciu Vasile	macelar	Brezoiu-Vâlcea
6. Cioranu Emil	profesor	Braşov
7. Cioranu Emilian	protopop	Sibiu
8. Cioranu Şerban	inginer	Târgu-Mureş
9. Cioranu Lucian	director B. N. R.	Sibiu
60. Cioranu Sabin	prof univ.	Cluj
1. Cioranu Andrei	inspector coop.	Sibiu
2. Cioranu Bujor	comerciant	Bucureşti
3. Cioranu Cornel	comerciant	Orleşti Vâlcea
4. Ciucianu Coman	comerciant	Sibioara-Constanţa
5. Ciucianu Nicolae	comerciant	Sibioara-Constanţa
6. Ciucianu Miron	comerc. droghist	Bucureşti
7. Ciucianu Octavian	comerciant	Bucureşti
8. Ciucianu Ilarie	comerciant	Bucureşti
9. Ciucianu Vasile	oier	Filiaşi
70. Ciucianu Petre	oier	Valendorf-Târn.-Mare
1. Ciucianu Coman	oier	Valendorf-Târn.-Mare
2. Ciucianu Ion	oier	Cincul Mare, Târn-Mare
3. Ciucianu Ion	oier	Feleac j. Turda
74. Ciuceanu Nicolae	comerciant	Drăgăşani-Vâlcea

75.	Cornea Şerban	comerciant	Târgovişte-Dâmboviţa
6.	Cornea Zacheu	comerciant	Târgovişte-Dâmboviţa
7.	Costicea Manole	comerciant	Bucureşti
8.	Coman Nicolae	funcţ. comercial	Bucureşti
9.	Creţu Nicolae	dir. şcolar	Orăştie
80.	Crăciun Bârca	propr. autobuse	Mediaş Târn.-Mare
1.	Crăciun Emil	medic	Iaşi
2.	Cruciat Ilie	funcţionar	Braşov
3.	Cruciat Ioan	muncitor	Timişoara
4.	Cruciat Manole	pantofar	Voineasa-Vâlcea
5.	Cruciat Ioan	fochist	Braşov
6.	Dancăşiu Ioan	ofiţer	Sibiu
7.	Dancăşiu Pop	funcţionar	Dumbrăveni
8.	Dancăşiu Mircea	funcţionar	Sibiu
9.	Dancăşiu Ioan	mecanic	Iaşi
90.	Dragomir Vasile	portar hotel	Bucureşti
1.	Droc Şerban	comerciant	Bucureşti
2.	Droc Nicolae	funcţ. comercial	Bucureşti
3.	Droc Petre	industriaş	Bucureşti
4.	Dragomir Ioan	portar hotel	Bucureşti
5.	Droc Nicolae	comerciant	Orleşti-Vâlcea
6.	Droc Petre	comerciant	Voineasa-Vâlcea
7.	Droc Bucur	comerciant	Brezoiu-Vâlcea
8.	Duca Vasile	comerciant	Constanţa
9.	Duca Ioan	funcţionar C.F.R.	Anadalchioi-C-ţa
100.	Duca Vasile	comerciant	Anadalchioi-C-ţa
1.	Duca Maniu	comerciant	Râmnicu-Vâlcea
2.	Duca Aleman	comerciant	Bucureşti
3.	Dădârlat Nicolae	mecanic	Buştenari-Prahova
4.	Fleschin Bucur	ofiţer	Sibiu
5.	Fleschin Oprea	rotar	Giurgiu-Vlaşca
6.	Fleschin Vasile	rotar	Potcoava-Vâlcea
7.	Forvar Ilie	conduct. tramvai	Bucureşti
8.	Frăţilă Ioan	director de bancă	Timişoara
9.	Fruman Nicolae	comerciant	Bucureşti
110.	Fruman Ioan	funcţ. comercial	Bucureşti
1.	Fruman Ioan	comerciant	Sineşti-Olt
2.	Frunzete Vasile	mare proprietar	Bucureşti
3.	Giurcoiu Iancu	comerciant	Bucureşti
114.	Giurcoiu Ioan	notar	Cluj

115.	Giurca Oprea	oier	Agnita T.-Mare
6.	Grebene Dan	comerciant	Drăgăşani-Vâlcea
7.	Grebene Gheorghe	blănar	Călăraşi-Ialomiţa
8.	Grebene Marin	comerciant	Drăgăşani-Vâlcea
9.	Grebene Bucur	comerciant	Drăgăşani-Vâlcea
120.	Gota Petru	comerciant	Drăgăşani-Vâlcea
1.	Guşteriţan Ioan	comerciant	Constanţa
2.	Hămbăşan Dan	comerciant	Giurgiu-Vlaşca
3.	Hămbăşan Petre	comerciant	Iaşi
4.	Hămbăşan N.	funcţionar	Timişoara
5.	Hurdubelea Bucur	funcţionar	Bucureşti
6.	Hoadrea Aleman	comerciant	Giurgiu-Vlaşca
7.	Hoadrea Maniu	comerciant	Giurgiu-Vlaşca
8.	Ilcuş Ioan	inspector general	Bucureşti
9.	Iliescu Ioan	comerciant	Bucureşti
130.	Iliescu Maniu	valet Palatul regal	Bucureşti
1.	Ilcuş Bucur	comerciant	Alexandria-Teleorman
2.	Isdrailă Petre	profesor	Lipova
3.	Isdrailă Iacob	comerciant	Constanţa
4.	Isdrailă Isdrailă	funcţionar	Sibiu
5.	Ihora Vasile	hamal	Constanţa
6.	Lac Maniu	actor de circ	Chişinău
7.	Lac Maniu	comerciant	Bucureşti
8.	Lubinschi Ioan	brutar	Galaţi
9.	Lungu Maniu	funcţ. comercial	Bucureşti
140.	Lungu Ioan	funcţ. comercial	Bucureşti
1.	Lungu Ioan	comerciant	Alexandria-Teleorman
2.	Lungu Coman	inginer	Buşteni
3.	Lungu M. Ioan	inginer	Bucureşti
4.	Lungu M. Petre	inginer	Bucureşti
5.	Lungu Şerban	asistent univ.	Cluj
6.	Lungu Man	funcţionar	Bucureşti
7.	Lungu Nicolae	funcţionar	Bucureşti
8.	Lungu Constantin	profesor	Arad
9.	Marina Dumitru	tâmplar	Bucureşti
150.	Martin Ioan	uşier	Timişoara
1.	Martin Nicolae	comerciant	Orleşti-Vâlcea
2.	Măt Ioan	ofiţer	Bucureşti
3.	Măt Ioan	funcţionar	Bucureşti
154.	Măglaş Bucur	oier	judeţul Constanţa

155.	Măglaş Ioan	oier	Sighişoara
6.	Măglaş Nicolae	oier	Sighişoara
7.	Măglaş Petre	oier	Sighişoara
8.	Măglaş Radu	oier	Sighişoara
9.	Măt Dumitru	comerciant	Drăgăşani-Vâlcea
160.	Minea Drăgoiu	comerciant	Drăgăşani Vâlcea
1.	Mitrea Bucur	profesor	Bucureşti
2.	Mitrea Cornel	funcţionar	Bucureşti
3.	Mitrea Petre	comerciant	Sibioara-Constanţa
4.	Mitrea Ioan	mecanic	Târgu-Mureş
5.	Mitrea Petre	măcelar	Porumbac-Făgăraş
6.	Mitrea Maniu	funcţ. comercial	Bucureşti
7.	Muntoi Bucur	funcţ. comercial	Drăgăşani-Vâlcea
8.	Muntean Coman	comerciant	Constanţa
9.	Munteanu Manu	şofer	Târgu Mureş
170.	Muntiu Maniu	oier	Constanţa
1.	Oancea Aleman	comerciant	Voineasa Vâlcea
2	Oprescu Vasile	comerciant	Corbu Vâlcea
3.	Pinciu Aleman	oier	Cincul Mare Tr.-Mare
4.	Pinciu Petre	oier	Cincul Mare Tr.-Mare
5.	Pinciu Nicolae	oier	Geoagiu Odorhei
6.	Pinciu Ioan	oier	Geoagiu Odorhei
7.	Pinciu Barbu	oier	Geoagiu Odorhei
8.	Pinciu Petre	comerciant	Bucureşti
9.	Pinciu Maniu	portar	Bucureşti
180.	Pitariu Bucur	funcţ. comercial	Bucureşti
1.	Pitariu Şerban	tipograf	Arad
2.	Pitariu Şerban	comerciant	Dalcic Constanţa
3.	Pitariu Nicolae	funcţ. comercial	Bucureşti
4.	Pitaru Savu	învăţător	Râul-Sadului
5.	Poplăcenel Alexe	prof. pictor	Focşani
6.	Poplăcenel Grigore	ofiţer	Constanţa
7.	Poplăcian Bucur	rotar	Turnu Măgurele
8	Poplăcian Vasile	dulgher	Târgovişte-Dâmboviţa
9.	Poplăcian Nicolae	comerciant	Drăgăşani-Vâlcea
190	Poplacă Ioan	comerciant	Constanţa
1.	Poplacă Emil	comerciant	Bucureşti
2.	Poplăcenel Timică	actor	Bucureşti
193.	Răspop Ioan	comerciant	Călăraşi-Ialomiţa

194.	Răspop Petru	portar	Bucureşti
5.	Roman Ioan	profesor	Bucureşti
6.	Roman Ioan	măcelar	Constanţa
7.	Sainan Ioan	oier	Dumbrăveni Tr.-Mică
8.	Salcă Aurel	comerciant	Bucureşti
9.	Salcă Ioan	şofer	Bucureşti
200.	Sasu Bucur	comerciant	Agigea-Constanţa
1.	Sasu Petre	cofetar	Bucureşti
2.	Sasu Iosif	meseriaş	Caracal-Romanaţi
3.	Sasu Bucur	funcţionar B.N.R.	Bucureşti
4.	Sasu Ioan	comerciant	Corabia-Romanaţi
5.	Sasu Ioan	comerciant	Timişoara
6.	Sasu Petre	comerciant	Tuzla-Constanţa
7.	Sărilă Coman	funcţ. comercial	Constanţa
8.	Secuiu Mòniu	comerciant	Orăştie-Hunedoara
9.	Secuiu Ioan	comerciant	Hârseşti-Argeş
210.	Secuiu Bucur	rotar	Caracal-Romanaţi
1.	Sfraciog Bucur	industriaş	Caracal-Romanaţi
2.	Sfraciog Ioan	comerciant	Caracal Romanaţi
3.	Simonetti Pompiliu	advocat	Sibiu
4.	Sogan Bucur	agricultor	Târgu-Mureş
5.	Sogan Coman	agricultor	Târgu-Mureş
6.	Severin Nicolae	comerciant	Roşiori-Teleroman
7.	Severin Ioan	comerciant	Roşiori-Teleorman
8.	Severin Stan	comerciant	Roşiori-Teleorman
9.	Săinescu Sain	comerciant	Băbeni-Vâlcea
220.	Suroiu Petre	comerciant	Roşiori-Teleorman
1.	Suroiu Ion	medic	Oradea
2.	Şerban Mihai	prof. univ.	Cluj
3.	Şerbănescu Şerban	comerciant	Brăila
4.	Ştefănuţă Ioan	oier	Deriuchioi, C-ţa
5.	Ştefănuţă Nicolae	comerciant	Medjidia-Constanţa
6.	Şerbănescu Ioan	comerciant	Drăgăşani-Vâlcea
7.	Şerbănoiu Petre	comerciant	Bucureşti
8.	Ştefănuţă Coman	brutar	Bucureşti
9.	Şerbănescu Vasile	comerciant	Bucureşti
230.	Ştefănescu Bucur	comerciant	Corabia-Romanaţi
1.	Tara Aleman	meseriaş	Roşiori-Teleorman
2.	Tăpălagă Savu	comerciant	Roşiori-Teleorman
233.	Tăpălagă Stela	profesoară	Arad

234. Ţichindelean I.	funcţionar	Sibiu
5. Ţincu Bucur	profesor	Bucureşti
6. Ţincu Ştefan	medic	Bucureşti
7. Ţincu Ioan	oier	Agnita-Tr.-Mare
8. Ţincu Bucur	comerciant	Constanţa
9. Ţincu Bucur	funcţ. comercial	Constanţa
240. Urdea Aleman	prop. maşini piaţă	Bucureşti
1. Varvar Vasile	pantofar	Brezoiu-Vâlcea
2. Vidrighin Aleman	comerciant	Buzău
3. Vidrighin Petru	comerciant	Buzău
4. Vidrighin Dumitru	comerciant	Medjidia-Cţa
5. Vidrighin Nicolae	hotelier	Techirghiol-C-ţa
6. Vidrighin Mihai	comerciant	Călăraşi-Ialomiţa
7. Vidrighin Ioan	mare proprietar	Bucureşti
8. Vidrighiu Coman	comerciant	Bucureşti
9. Vidrighin Cornel	comerciant	Bucureşti
250. Vidrighin Stan	prof. univ.	Bucureşti
1. Vidrighin Servian	maior	Cluj
2. Vidrighin Bucur	dir. de bancă	Timişoara
3. Păr. Vincenţiu	profesor	Braşov
4. Voicuş Coman	comerciant	Galaţi
255. Zolog Florica	funcţionară	Cluj

Răşinăreni stabiliţi în diverse localităţi din străinătate.

256. Alboiu Toader	comerciant	Buenos Aires, Argentina
7. Albu Ioan	comerciant	Canton-Ohio, St. Unite
8. Albu Nicolae	comerciant	New-York, Statele Unite
9. Barcianu Achil	min. plenipotenţiar	Rio de Janeiro, Brazilia
260. Băncilă Ioan	comerciant	Montana, Statele Unite
1. Băncilă Nicolae	comerciant	Youngstown-Ohio
2. Hămbăşan Petre	blănar	Londra
3. Ilcuş Petre	consilier de presă	Berlin
4. Lac Bucur	comerciant	Indiana-Harbor St. Unite
5. Mitrea Coman	comerciant	Cleveland
6. Mitrea Petre	comerciant	Cleveland
7. Muntiu Ioan	comerciant	Indiana
8. Pinciu Emil	comerciant	Buenos Aires, Argentina
9. Răspop Petre	actor de circ	Istambul, Turcia
270. Sasu Ioan	angajat la Leg. rom.	Istambul, Turcia

271. Sasu Ioan	mecanic	Londra Anglia
2. Suroiu Nicolae	comerciant	Youngstown-Ohio
3. Şerb Ihora	comerciant	Canton-Ohio, St. Unite
274. Ţincu Vasile	comerciant	Michigan St. Unite

Răşinăreni stabiliţi în oraşul şi judeţul Sibiu.

275. Albu Ioan	pardositor	Tilişca j. Sibiu
6. Bogdan Gheorghe	oier	Săsăuşi j. Sibiu
7. Băncilă Maniu	croitor	Sibiu
8. Cruciat Nicolae	tâmplar	Sibiu
9. Droc Nicolae	funcţ. comercial	Sibiu
280. Droc Gheorghe	comerciant	Sibiu
1. Duca Ştefan	tipograf	Sibiu
2. Fruman Ioan	comerciant	Sibiu
3. Fruman Pantelimon	comerciant	Sibiu
4. Gligor Ioan	comerciant	Sibiu
5. Hancu Bucur	măcelar	Sibiu
6. Hurdubelea Ioan	comerciant	Sibiu
7. Hurdubelea Andrei	curelar	Sibiu
8. Ihora Nicolae	pardositor	Poplaca-Sibiu
9. Lubinschi Nicolae	măcelar	Sălişte-Sibiu
290. Munteanu Bucur	pardositor	Răhău-Sibiu
1. Poplăcian Constantin	oier	Sibiu
2. Poplăcian Ioan	oier	Sibiu
3. Poplăcian Maniu	oier	Sibiu
4. Poplăcian Oprea	oier	Sibiu
5. Poplăcian Radu	oier	Sibiu
6 Păcurar Vasile	comerciant	Sibiu
7. Răspop Emil	comerciant	Sibiu
8. Răspop Ioan	comerciant	Sibiu
9. Răspop Peptre	comerciant	Sibiu
300. Secuiu Ioan	comerciant	Sibiu
1. Secuiu Petre	comerciant	Sibiu
2. Vidrighin Bucur	rotar	Sadu-Sibiu
3. Vidrighin Iacob	oier	Alţina-Sibiu
304. Vidrighin Nicolae	comerciant	Ocna-Sibiu'ui

e) din Poplaca.

1. Babei Ioaneş	mecanic	Sibiu
2. Baca Dumitru	funcţ. comercial	Bucureşti

3. Barac Ioan	zidar	Sibiu
4. Barac Ioan	mecanic	Sibiu
5. Barbu Ioan	pantofar	Sibiu
6. Bădilă Coman	funcționar	Şura Mare-Sibiu
7. Bădilă Zaharia	funcționar C.F.R.	Sinaia
8. Bădilă Petru	învățător	Presaca-Alba
9. Bădilă Nicolae	pantofar	Sibiu
10. Bădilă Pantelimon	măcelar	Răşinari-Sibiu
1. Bădilă Ioan	zidar	Sighişoara
2. Bădilă Ioan	zidar	Cluj
3. Bădilă Petru	brutar	Cluj
4. Bădi ă Pantelimon	muncitor	Bucureşti
5. Bârză Nicolae	comerciant	Târgul Săcuesc
6. Bârză Ioaneş	oier	Jud. Constanța
7. Bârză Petru	zidar	Bucureşti
8. Bârză Ioaneş	zidar	Bucureşti
9. Benchia Dumitru	lucrător	Bucureşti
20. Boca Bucur	şef de gară	Episcopia-Bihor
1. Boca Emil	medic	Sibiu
2. Ciontea Petre	comerciant	Braşov
3. Chirilă Constantin	portar	Bucureşti
4. Chiri'ă Dan	boxeur	Bucureşti
5. Cristea Maniu	funcționar B.N.R.	Bucureşti
6. Dragomir Ilie	funcționar	Răşinari-Sibiu
7. Dragomir Ioan	fierar	Sibiu
8. Dragomir Nicolae	brutar	Vințul de Jos-Sibiu
9. Foamete Ioan	comerciant	Sibiu
30. Foamete Ioan	măcelar	Sadu-Sibiu
1. Foamete Ioan	căciular	Că'ăraşi-Ialomița
2. Foamete Ioan	funcț, comercial	Bucureşti
3. Giurca Ioan	brutar	Sibiu
4. Goția Nicolae	funcționar	Sibiu
5. Goția Ioan	comerciant	Sibiu
6. Iancu Petru	funcț. comercial	Sinaia
7. Ivan Ioan	plutonier major	J. Târnava-Mare
8. Lungu Oprea	pantofar	Sibiu
9. Lungu Maniu	funcț. comercial	Craiova
40. Marcu Petru	comerciant	Sibiu
1. Mânzat Ioan	măcelar	Sibiu
42. Mânzat Oprea	măcelar	Sibiu

43. Mânzat Petru	măcelar	Sibiu
4. Mânzat Vasile	măcelar	Sibiu
5. Mihai Ioan	funcţionar	Sibiu
6. Milea Aurel	advocat	Cluj
7. Modran Eugen	medic militar	Sibiu
8. Modran Ion	advocat	Sibiu
9. Mohan Ioan	comerciant	Bucureşti
50. Mohan Ioaneş	comerciant	Bucureşti
1. Motronea Ion	notar	Vesăud T.-Mare
2. Motronea Ioan	comerciant	Cluj
3. Motronea Bucur	zidar	Bucureşti
4. Motronea Petre	lucrător	Bucureşti
5. Motronea Ioan	birjar	Sibiu
6. Munteanu Ioan	zidar	Sibiu
7. Munteanu Vasile	funcţionar	Sibiu
8. Munţiu Ioaneş	lucrător	Bucureşti
9. Munţiu Vasile	măcelar	Sibiu
60. Neagu Nicolae	funcţionar	Bucureşti
1. Neagu Vasile	funcţionar	Cluj
2. Neagu Radu	funcţionar c.f.r.	Bucureşti
3. Olariu Remus	funcţionar	Cluj
4. Olariu Ioaneş	notar	Şelimbăr-Sibiu
5. Oprea Baca	brutar	Bucureşti
6. Oprean Oprea	agricultor	Trei-Scaune
7. Opreanu Petre	zidar	Sibiu
8. Opriş Ioan	funcţ. comercial	Bucureşti
9. Opriş Chirilă	portar	Bucureşti
70. Opriş Nicolae	portar	Bucureşti
1. Petru Vlad	lucrător	Bucureşti
2. Petru Vlad	măcelar	Bucureşti
3. Savu Ioan	comerciant	Bucureşti
4. Savu Ioaneş	curier	Bucureşti
5. Stoica M. Ioan	comerciant	Râmnicul-Vâlcea
6. Stoica A. Ioan	comerciant	Râmnicul-Vâlcea
7. Stoica Ioan	miner	Vulcan-Hunedoara
8. Surdu Ioan	ofiţer	Sibiu
9. Surdu Nicolae	advocat	Sibiu
80. Surdu Ioaneş	măcelar	Sibiu
1. Surdu Matei	măcelar	Sibiu
82. Surdu Nicolae	măcelar	Sibiu

83. Surdu Ioan	mecanic	Sibiu
4. Stroia Petru	lucrător	Bucureşti
5. Stroia Petru	pantofar	Bucureşti
6. Vinţan Ioan	zidar	Sibiu
7. Vlad Vasile	plutonier major	Sibiu
8. Vlădoi Petru	inginer silvic	Reşiţa

f) **din Gurarâului**

1. Babit Nicolae	agricultor	Cornet-Vâlcea
2. Babit Vasile	comerciant	Berlin-Germania
3. Banciu Ioan	comerciant	Sibiu
4. Bolid Ilie	comerciant	America de Sud
5. Brad Gheorghe	pantofar	Sibiu
6. Brad Ilie	curelar	Caracal-Romanaţi
7. Brad Vasile	tâmplar	Sibiu
8. Brad Ilie	funcţ. comercial	Topliţa-Mureş
9. Brad Ioan	angajat C.F.R.	Bucureşti
10. Brajdă Petru	electrician	Mediaş
1. Cătoiu Vasile	fierar	Mediaş
2. Cândea Bucur	funcţ. comercial	Bozovici-Banat
3. Cândea Toma	chelner	Bucureşti
4. Conţiu Gheorghe	curelar	Bucureşti
5. Conţiu Ioan	maestru ceramică	Bucureşti
6. Conţiu Zaharia	zidar	Bucureşti
7. Conţiu Vasile	funcţ. comercial	Timişoara
8. Conţiu Ioan	comerciant	Brăila
9. Conţiu Ioan	maestru fabrică	Cisnădie-Sibiu
20. Damian Simion	mecanic	Bucureşti
1. Demian Ion	morar	Pantelimon-Ilfov
2. Demian Ioan	croitor	Sibiu
3. Florea Vasile	comerciant	Râmnicu-Vâlcea
4. Gâţă Ioan	mecanic	Braşov
5. Hanzu Ioan	comerciant	Timişoara
6. Hanzu Nistor	droghist	Timişoara
7. Ihora Zaharia	ceasornicar	Caracal-Romanaţi
8. Ihora Petre	comerciant	Bucureşti
9. Ihora Ioan	mecanic	Bucureşti
30. Lazar Aurel	morar	Bucureşti
1. Lazar Ioan	morar	Bucureşti
32. Lepădatu Ioan	tipograf	Bucureşti

33. Lepădatu Ioan	curelar	Sibiu
4. Lupu Ioan	mecanic	Sibiu
5. Manea Petru	mecanic	Sibiu
6. Macrea Nicolae	comerciant	America de Sud
7. Macrea Arsenie	maestru fabrică	Cisnădie-Sibiu
8. Macrea Petru	morar	Bucureşti
9. Manta Ioan	agricultor	America de Sud
40. Manta Ioan	comerciant	America de Sud
1. Mihancea Ilie	pantofar	Bucureşti
2. Munteanu D-tru	comerciant	Bucureşti
3. Nemeş Mihail	hornar	Sibiu
4. Nicolae C-tin	hornar	Sibiu
5. Pampu Ioan	strungar	Bucureşti
6. Pampu Nicolae	comerciant	Timişoara
7. Pampu Gavril	mecanic	Sibiu
8. Pampu Dumitru	hornar	Sibiu
9. Pană D-tru	pantofar	Sibiu
50. Pană Pavel	maestru ţesător	Bucureşti
1. Pană Ilie	maestru fabrică	Cisnădie-Sibiu
2. Peană Valeriu	comerciant	America de Sud
3. Peană Petru	mecanic	Braşov
4. Peană Petru	chelner	Bucureşti
5. Răchită Grigore	hornar	Craiova
6. Roajdă Gheorghe	mecanic	Sibiu
7. Sandea Iacob	tâmplar	Sibiu
8. Silvestru Gheorghe	măcelar	Bucureşti
9. Stoiţă Petru	comerciant	Constanţa
60. Stoiţă Ioan	croitor	Sibu
1. Stroiţă Ioan	fierar	Sibiu
2. Stroiţă Ioan	comerciant	America de Sud
3. Topârceanu Ioan	mecanic	Bucureşti
4. Triştiu Arsenie	mecanic	Sibiu
5. Triştiu Iacob	croitor	Sibiu
6. Vasile Gheorghe	mecanic	Sibiu
7. Vlad Ioan	curelar	Bucureşti
8. Vlad Ilie	curelar	Bucureşti
9. Zav Avram	curelar	Alexandria
70. Zav Dumitru	cojocar	Alexandria
1. Zav Vasile	curelar	Alexandria
72. Zav Ioan	comerciant	Şuramare-Sibiu

g) **din Orlat.**

1.	Baciu Aurel	medic	Timişoara
2.	Baciu Eugenia	profesoară	Sibiu
3.	Baciu Ioan	droghist	Sibiu
4.	Baciu Gh	funcţionar	Sibiu
5.	Băcilă Vasile	ofiţer	Oradea
6.	Becicheri Enea	magistrat	Lugoj
7.	Loloiu Gh.	inginer	Constanţa
8	Olariu Petru	inspector şcolar	Sibiu
9	Olariu Petru	comerciant	America
10.	Pop Dumitru	funcţionar	Lonea
1.	Pop Simion	comerciant	America
2.	Poplăceanu Gh.	comerciant	America
13.	Stoia Ioan	magistrat	Alba Iulia

h) **din Sibiel.**

1.	Apolzan Ioan	oier	Socariciu-Ialomiţa
2.	Apolzan Ioan	oier	Feteşti Ialomiţa
3.	Apolzan Toader	oier	Feteşti-Ialomiţa
4.	Apolzan Oprea	comerciant	Bilbor j. Mureş
5.	Apolzan Gheorghe	inspector C.F.R.	Chişinău
6.	Apolzan N. Petre	profesor	Râmnicu-Vâlcea
7.	Apolzan Ioan	oier	Răşinari
8.	Apolzan Toader	oier	Socariciu-Ialomiţa
9.	Banciu Ioan	oier	Ciulniţa-Ialomiţa
10.	Banciu Ioaneş	oier	Brăila
1.	Banciu Ion Bujor	oier	Cocargea-Ialomiţa
2.	Banciu Ioan	electrician	Bucureşti
3.	Banciu Dumitru	oier	j. Ilfov
4.	Banciu Moise	oier	Socariciu-Ialomiţa
5.	Banciu Ion Bujor	comerciant	Preasna-Ilfov
6.	Banciu Nicolae	oier	Socariciu-Ialomiţa
7.	Bârs Oprea	comerciant	Bucureşti
8.	Bârsu D. Petre	inginer	Bucureşti
9.	Bârsu Ioan	funcţionar B.N.R.	Bucureşti
20.	Bârsu Coman	oier	Negru-Vodă, C-ţa
1.	Bembea Maria	căs. Bârsu	Bucureşti
2.	Bratu Petru	oier	Cocargea-Ialomiţa
23.	Bratu P. Petru	oier	Cocargea-Ialomiţa

24.	Bratu Ioan	magistrat	Hunedoara
5.	Breazu Ioan	dep. cherestea	Dobrogea
6	Bucşan Constantin	advocat	Bucureşti
7.	Ciortea Constantin	oier	j. Ilfov
8.	Ciortea Ioan	oier	Cioroiu-Ialomiţa
9.	Ciortea Ioaneş	oier	Cioroiu-Ialomiţa
30	Comşa N.	oier	j. Brăila
1.	Cornea Ştefan	oier	Cocargea-Ialomiţa
3.	Costandel Petru	oier	Moldova
3.	Crăciun Petru	oier	Lehliu-Ilfov
4	Cândea Gheorghe	oier	Pietroiu-Ialomiţa
5.	Cândea Petru	oier	Pietroiu-Ialomiţa
6.	Cândea Ioan	oier	Dobrogea
7.	Damian Ioan	oier	Cocargea-Ialomiţa
8.	Dicu Achim	comerciant	Dobrogea
9.	Dordea Alexandru	oier	Socariciu-Ialomiţa
40.	Gligorea Ioan	oier	Socariciu-Ialomiţa
1.	Jurca Nicolae	oier	Cioroiu-Ialomiţa
2.	Lal Ioan	oier	Călăraşi-Ialomiţa
3.	Lal Petru	oier	j. Ilfov
4.	Lal Stan	oier	Cioroiu-Ialomiţa
5	Lal Ioan	oier	Cioroiu Ialomiţa
6.	Lal Ioaneş	oier	Cioroiu-Ialomiţa
7.	Lal Ioan	oier	Socariciu-Ialomiţa
8.	Lal Ioaneş	oier	Lehliu-Ilfov
9	Lal Ioan	blănar	Bucureşti
50.	Lal Ioan	oier	Răşinari-Sibiu
1.	Lal Stan	oier	Răşinari-Sibiu
2.	Lal Stan	oier	Răşinari-Sibiu
3.	Lalu Nicolae	profesor	Târgu-Mureş
4	Mateiu Dumitru	oier	Pietroiu-Ialomiţa
5	Mija Gheorghe	oier	Cioroiu-Ialomiţa
6.	Mihanciu Petru	oier	j. Ialomiţa
7.	Moga Ioan	oier	Cioroiu-Ialomiţa
8.	Moşneag Ioan	oier	Socariciu-Ialomiţa
9	Moşneag Ioan	profesor	Sibiu
60.	Munteanu I. Iuga.	croitor	Bucureşti
1.	Munteanu Moise	cofetar	Bucureşti
2	Munteanu Toader	oier	Socariciu-Ialomiţa
63.	Munteanu Ctin.	oier	Socariciu-Ialomiţa

64.	Munteanu Ioan	dep. cherestea	Bucureşti
5.	Muţiu Ilie	funcţionar	Sibiu
6.	Neagu Cristea	meseriaş	Bucureşti
7.	Neagu Toader	oier	Cioroiu-Ialomiţa
8.	Neagu Constantin	oier	Socariciu-Ialomiţa
9.	Nicula Bucur	oier	Cioroiu-Ialomiţa
70.	Nicula Bucur	oier	Dobrogea
1.	Nistor Dumitru	oier	Olteniţa
2.	Nistor Petru	oier	Sălişte
3.	Oprean Aron	oier	Cocargea-Ialomiţa
4.	Opriş Ioan	cofetar	Bucureşti
5.	Opriş Popa	lăcătuş	Braşov
6.	Opriş Valeriu	brigadier silv.	Moldova
7.	Oţetea Andrei	prof. univ.	Iaşi
8.	Oţetea Coman	prof. sec.	T. Severin
9.	Pan Dumitru	oier	Socariciu-Ialomiţa
80.	Pan Ioan	oier	Socariciu-Ialomiţa
1.	Pan Petru	oier	Preasna Ilfov
2.	Pan Ioan	tâmplar	Constanţa
3.	Pan Ştefan	subrevizor	Pui-Hunedoara
4.	Petra N.	tâmplar	Brăila
5.	Petru Petru	oier	Cioroiu Ialomiţa
6.	Petra Nicolae	oier	Dobrogea
7.	Poplaca Ioan	oier	Feteşti-Ialomiţa
8.	Petra Stan	oier	Ploeşti
9.	Petra Oprea	fabr. cherestea	Breţcu, Trei-Scaune
90.	Petra Niculae	advocat	Sibiu
1.	Popovici Valer	inspector contabil	Braşov
2.	Popovici Viorel	inspector contabil	Maderat-Arad
3.	Pop, Ştefan	advocat	Bucureşti
4.	Roman Niculae	oier	Ialomiţa
5.	Roman Nicolae	oier	Cioroiu-Ialomiţa
6.	Roman Roman	oier	Cioroiu-Ialomiţa
7.	Săroiu Elisaveta	comerciant	Bucureşti
8.	Săroiu Alexandru	dep. cherestea	Dobrogea
9.	Seracin Ioan	advocat	Bucureşti
100.	Săroiu Ioan	medic	D. Sânmărtin
1.	Salomie Gheorghe	primpretor	Sibiu
2.	Stanca Ioan	oier	Tămădău-Ilfov
103.	Stanca Petre	oier	Tămădău-Ilfov

104. Stănilă Ioan	angaj. C.F.R.	Sibiu
5. Stanca Ioan	oier	Dobrogea
6. Sbârcea Ioan	oier	Dobrogea
7. Stanca Simion	oier	Dobrogea
8. Stanca Ioan	oier	Lehliu-Ilfov
9. Topârceanu Maria	învăţătoare	Arad
110. Topârceanu Ioan	advocat	Cluj
1. Topârceanu Ana	comerciant	Topliţa-Mureş
2. Turcea Ctin.	oier	Ialomiţa
3. Tăban Ioan	oier	Ialomiţa
4. Tipuriţă Niculae	oier	Ialomiţa
5. Toma Ioan	oier	Feteşti-Ialomiţa
6. Toma Niculae	oier	Feteşti-Ialomiţa
7. Turcu Petru	oier	Ialomiţa
118. Uleu Oprea	comerciant	Stănceni-Mureş

j) din Săcel.

1. Băcilă Ioan	prof. univ.	Bucureşti
2. Birău Ilie	maestru sondar	Gura Ocniţei
3. Cazan Gheorghe	preot	Blăjeni-Hunedoara
4. Cazan Ioan	funcţionar	Bucureşti
5. Cornea Ioan	profesor	Sibiu
6. Curtean Ioan	maestru sondar	Gura Ocniţei
7. Dicu Gheorghe	maior	Oradea
8. Dicu Grigorie	funcţionar	Aiud
9. Drăgan Ioan	lucr. la fabrică	Canton-America
10. Flucuş Ioan	profesor	Cluj
1. Gănescu I.	insp. gen. Min. int.	Bucureşti
2. Hanzu Ioan	şofer C.F. R.	Bucureşti
3. Hanzu Ioan	maestru sondar	Gura Ocniţei
4. Hanzu Vasile	funcţionar	Sibiu
5. Hociotă Ioan	lucr. la fabrică	Cleveland-America
6. Ittu Ştefan	lucr. la fabrică	Cleveland-America
7. Ittu Stefan	maestru sondar	Gura Ocniţei
8. Jurca Ioan	proprietar	Cleveland-America
9. Macrea Ioan	lucr. la fabrică	Cleveland-America
20. Macrea Ioan	pensionar	Bucureşti
1. Macrea Ioan	comerciant	Gura Ocniţei
22. Macrea Mihail	profesor	Cluj

23.	Macrea Gheorghe	oier	j. Constanța
4.	Patachi Nicolae	profesor	Cluj
5.	Patachi Ioan	profesor	Oradea
6.	Platos I.	dir. Casei asig. soc.	Arad
7.	Riger Ilie	învățător	Spring-Sibiu
28.	Șerbu Ioan	ofițer	Oradea

j) **din Cacova.**

1.	Balu Nicolae	agricultor	Baimaclia-Ismail
2.	Buican Ioan	agent secret	București
3.	Buican Nicolae	funcționar	București
4.	Cazan Gheorghe	funcționar	Cluj
5.	Chicia Vlad	comerciant	Chioselia Veche Basarabia
6.	Clopot Dan Ian	econom	Fetești-Dobrogea
7.	Cristea Petru	agent secret	Târgu Mureș
8.	Cristea Ioan	oier	Chioselia mică Basarabia
9.	Dobrotă Ioan	oier	Chioselia mică Basarabia
10.	Hanzu Ioan	general pens.	Cluj
1.	Jogărean Bucur	funcț. la B.N.R.	Brașov
2.	Lebu Toma	contabil la C.F.R.	Brașov
3.	Miclăuș Toader	căpitan	Blaj
4.	Miclăuș Coman	comerciant	Miroș-Ialomița
5.	Miclăuș Ioan	comerciant	Miroș Ialomița
6.	Miclăuș Danil	comerciant	Pitești
7.	Mijă Dumitru	oier	Carol I.
8.	Moga Vlad	oier	Fetești-Dobrogea
9.	Oanca Cristea	oier	Chioselia mare Basarabia
20.	Popa Alexandru	econom	Regele Carol I.
1.	Stroia Ioan	episcop militar	Alba Iulia
2.	Stroe Dumitru	judecător	Hunedoara
3.	Stroia Stanciu	medic	Făgăraș
4.	Stroie Ioan	funcționar	Sibiu
5.	Stoia Ioniță	comerciant	Pitești
6.	Tăban Alexandru	oier	Chioselia mică Basarabia
7.	Toader Dumitru	căpitan	Sibui
28.	Vasile Iacob	agricultor	Ismail

k) din Vale.

1. Dordea Andrei	mecanic	America de Nord
2. Dragomir Ioan	maestru textile	Pitești
3. Dragomir Emil	mecanic	Chicago, St. Unite
4. Dragomir Bucur	adm. de moșie	Plopeni-Dobrogea
5. Dragomir Petre	comerciant	America de Nord
6. Dragomir Gheorghe	mecanic	"
7. Frățilă Constantin	comerciant	Corabia
8. Hălmagiu Ioan	adm. de moșie	Tg. Frumos
9. Hălmagiu Nicolae	mecanic	București
10. Ionaș Ilie	electrician	"
1. Ittu Ioan	angaj. C.F.R.	"
2. Ittu Constantin	oier	Brăila
3. Ittu Nicolae	"	Caramurat
4. Jugariu Ioan	comerciant	Alexandria
5. Macrea Gheorghe	proprietar	Carol I.
6. Mânea Constantin	oier	Brăila
7. Mânea Moise	"	"
8. Nartea Vasile	proprietar	Idirezu-Dobrogea
9. Nartea Ioan	"	" "
20. Nartea Vasile	oier	" "
1. Nedelcu Ioan	moșier	Caramurat Medgidia
2. Nedelcu Mihail	oier	Fetești
3. Oprean Mihail	droguist	București
4. Oprean Constantin	droguist	București
5. Oprean Ioan	negustor	"
6. Popa Constantin	oier	Cainaru-Basarabia
7. Popa Nicolae	proprietar mec.	Ind.-Harbor St. U.
8. Popa Mihail	comerciant	București
9. Puf Valer	oier	Montana, St. Unite
30. Stancă Ioan	comerciant	Caraomer
1. Stănilă Ioan	"	"
2. Suciu Vasile	oier	Fetești
3. Suciu Nicolae	"	"
4. Tipuriță Vasile	proprietar	Carol I.
35. Voicu Ioan	comerciant	Caraomer

l) din Sălişte.

1.	Aldea Dumitru	comerciant	Piteşti
2.	Aldea Ioan	comerciant	Piteşti
3.	Aldea Nicolae	comerciant	Piteşti
4.	Aldea Vasile	inginer	Braşov
5.	Aldea Constantin	advocat	Turda
6.	Alimănuţ Ioan	comerciant	Tg.-Jiu
7.	Alimănuţ Dumitru	comerciant	Tg.-Jiu
8.	Alimănuţ Oprea	comerciant	Tg.-Jiu
9.	Alimănuţ Nicolae	comerciant	Tg.-Jiu
10.	Apolzan Nicolae	comerciant	Câlnic-j. Alba
1.	Barbu Mihai	comerciant	Râmnicul-Vâlcea
2.	Bârsan Nicolae	agricultor	Isvorul Mare-j. C-ţa
3.	Bârsan Dumitru	"	Isvorul Mare-j. C-ţa
4.	Bârsan Ioan	"	Isvorul Mare-j. C-ţa
5.	Beju Dumitru	moşier	Rogojina-Caliacra
6.	Bloţiu Gheorghe	moşier	jud. Caliacra
7.	Bloţiu Ion	oier	jud. Caliacra
8.	Boia Mihail	agricultor	Carol I. Constanţa
9.	Boia Oprea	moşier	Medgidia
20.	Boia Nicolae	agricultor	Marfatlar
1.	Boia Dumitru	comerciant	Nazarcea-C-tanţa
2.	Boia Ilie	agricultor	Nazarcea-C-tanţa
3.	Borcea Mihail	perceptor	Spinuş j. Bihor
4.	Borcea Dumitru	perceptor	Odorhei
5.	Borcea Nicolae	moşier	Valea Veteranii
6.	Borcea Oprea	agricultor	Dobrogea
7.	Borcea Nicolae	mecanic	Braşov
8.	Borcea Ilie	vopsitor	Bucureşti
9.	Cărată Nicolae	comerciant	Jigălia j. Ialomiţa
30.	Cergău Ioan	mecanic	Sinaia
1.	Cergău Nicolae	comerciant	Cernatu-Braşov
2.	Cetean Maxim	vopsitor	Bucureşti
3.	Chipară Ioan	proprietar	Constanţa
4.	Chipară Dumitru	proprietar	Ingi-Manali C-ţa
5.	Chirca Dumitru	comerciant	Ploeşti
6.	Chirca Nicolae	comerciant	Tg.-Jiu
7.	Cindrea Petre	meseriaş	Constanţa
38.	Cindrea Ioan	funcţionar	Medjidia

39. Cindrea Nicolae	meseriaş	Medgidia
40. Ciucur Nicolae	tâmplar	Bucureşti
1. Comă Nicolae	industriaş	Tg.-Jiu
2. Comă Dumitru	moşier	Cocargea-C-tanţa
3. Comşa B. Dumitru	industriaş	Tg.-Jiu
4. Comşa D. B. Niculiţă	industriaş	Tg.-Jiu
5. Comşa Petre	comerciant	Tg.-Jiu
6. Comşa Nicolae	medic	Sibiu
7. Comşa Miron	muncitor la sonde	Moreni
8. Comşa Dumitru	funcţionar	Cluj
9. Comşa B. Ioan	industriaş	Tg.-Jiu
50. Comşa Ioan	proprietar	Bucureşti
1. Comşa Dumitru	portar hotel	Bucureşti
2. Comşa Ioachim	servitor	Târguşori j. C-ţa
3. Coşea Ioan	arendaş de moşie	Cianul Mic-Turda
4. Coşea Oprea	comerciant	Cianul Mare-Turda
5. Coşea Petru	adm. moşie	Maiamut-Dobrogea
6. Coşea Dumitru	proprietar hotel	Petroşani
7. Cruţu Nicolae	comerciant	Bucureşti
8. Cruţu Ioan	oier	jud. Caliacra
9. Cunţan Nicolae	hotelier	Bucureşti
60. Curteanu Zaharia	oier	Iezibei Dobrogea
1. Dădârlat Dumitru	comerciant	Podul Iloaei
2. Dădârlat Ioan	comerciant	Leordeni
3. Dădârlat Dumitru	comerciant	Cianul Mic-Turda
4. Dădârlat Ioan	comerciant	Alba-Iulia
5. Dădârlat Alexandru	grădinar	Bărăbanţ Alba
6. Dădârlat Nicolae	grădinar	Bărăbanţ Alba
7. Dădârlat Dumitru	agricultor	Bilbirul Mic j. C-ţa
8. Dădârlat Nicolae	comerciant	Călăraşi
9. Dădârlat Petre	perceptor	Zlatna
70. Dădârlat Ionel	preot	Poiana-Ampoiului
1. Dârdea Stireciu	meseriaş	Bucureşti
2. Dârdea Ioan	comerciant	Piteşti
3. Dejan Ioan	pantofar	Bucureşti
4. Dejan Nicolae	tapiţer	Bucureşti
5. Dejan Dumitru	vopsitor C.F.R.	Simeria
6. Domnaru Nicolae	agricultor	Bilbirul Mare j. C-ţa
7. Domnaru Dumitru	comerciant	Râmnicul-Vâlcea
78. Dragalina Ilie	proprietar	Ingi-Manali j. C-ţa

79. Dragoş Savu	comerciant	Medgidia
80. Dragoş Ioan	meseriaş	Medgidia
1. Dragoş Ilie	meseriaş	Medgidia
2. Dragoş Valer	meseriaş	Medgidia
3. Dragomir Dumitru	agricultor	Iezibei Dobrogea
4. Frăţilă Constantin	comerciant	Caracal
5. Fulea Ioan	croitor	Râmnicul-Vâlcea
6. Gherghina Alexandru	agricultor	Isvorul Mare-j. C-ţa
7. Gherghina Aurel	lăcătuş	Bucureşti
8. Gherghina Dumitru	tăbăcar	Bucureşti
9. Gherman Antonie	meseriaş	Bucureşti
90. Ghibu Nicolae	tăbăcar	Tg.-Jiu
1. Ghibu Petre	portar hotel	Bucureşti
2. Ghibu Dumitru	negustor	Râmnicul-Vâlcea
3. Ghibu Nicolae	comerciant	Medgidia
4. Ghibu Nicolae	comerciant	Medgidia
5. Giurgiu Dumitru	franzelar	Râmnicul-Vâlcea
6. Goşea Petre	comerciant	Slatina
7. Goşea Nicolae	agricultor	Petroşani-C-tanţa
8. Goşea Dumitru	"	Accelaru-C-tanţa
9. Grozav Nicolae	comerciant	Piteşti
100. Guju Nicolae	comerciant	Constanţa
1. Hanciu Petre	industriaş	Râmnicul-Vâlcea
2. Hanciu Ioan	industriaş	Râmnicul-Vâlcea
3. Hanciu Nicolae	industriaş	Râmnicul-Vâlcea
4. Haşu Ioan	birjar	Bucureş i
5. Hânsa Pompiliu	comerciant	Constanţa
6. Hârăciu Ioan	agricultor	Silistra
7. Hârăciu Dumitru	comerciant	Bucureşti
8. Hârăciu Ionel	comerciant	Bucureşti
9. Herţia Irimie	industriaş	Râmnicul-Vâlcea
110. Herţia Petru	industriaş	Râmnicul-Vâlcea
1. Herţia Dumitru	comerciant	Caracal
2. Herţia Stan	comerciant	Caracal
3. Herţia Ilie	cojocar	Moreni
4. Herţia Dumitru	funcţionar	Cernăuţi
5. Herţia Nicolae	funcţionar	Bucureşti
6. Herţia Stan	funcţionar	Cluj
7. Hociotă Nicolae	exploatator păduri	Râmnicul-Vâlcea
118. Ivan N. Constantin	comerciant	Piteşti

119.	Ivan Nicolae	comerciant	Piteşti
120.	Ivan Ioan	comerciant	Piteşti
1.	Ivan Ioan	curelar	Tg.-Jiu
2.	Ivan Dumitru	meseriaş	Bucureşti
3.	Ivan Nicolae	meseriaş	Bucureşti
4.	Ivan Dumitru	comerciant	Slatina
5.	Ioraş Nicolae	tipograf	Sibiu
6.	Iosof Victor	contabil	Turda
7.	Ioniţă Petre	mecanic	Constanţa
8.	Iosof Alexandru	comerciant	Medgidia
9.	Istrate Ioan	comerciant	Bucureşti
130.	Iuga Ioan	meseriaş	Bucureşti
1.	Jurca Dumitru	croitor	Bucureşti
2.	Lupaş Nicolae	industriaş	Râmnicul-Vâlcea
3.	Luca Ioan	comerciant	Ioneşti-Vâlcea
4.	Luca Dumitru	funcţionar	Petreuca-Tighina
5.	Manasiu Nicolae	comerciant	Râmnicul-Vâlcea
6.	Marcu Ioan	comerciant	Corabia
7.	Marcu Danil	comerciant	Corabia
8.	Marcu Dumitru	inginer	Bucureşti
9.	Martin Dumitru	comerciant	Bucureşti
140.	Martin Nicolae	propr. de maşini	Constanţa
1.	Martin Dumitru	agricultor	jud. Constanţa
2.	Marţian Ioan	funcţ. S. T. B.	Bucureşti
3.	Miclăuş Dumitru	comerciant	Sinaia
4.	Miclăuş Ioan	brutar	Râmnicul-Vâlcea
5.	Miclea Ioan	om de serviciu	Bucureşti
6.	Moga Nicolae	comerciant	Bucureşti
7.	Moga Ştefan	comerciant	Bucureşti
8.	Moga Ioan	comerciant	Curtea de Argeş
9.	Moga I. Ioan	comerciant	Curtea de Argeş
150.	Moga Maniu	comerciant	Piteşti
1.	Mosora Dumitru	comerciant	Slatina
2.	Moldovan Dumitru	comerciant	Râmnicul-Vâlcea
3.	Moldovan Dumitru	brutar	Râmnicul-Vâlcea
4.	Mosora Dumitru	ang. Acad. agr.	Cluj
5.	Moisin Daniil	funcţionar	Cluj
6.	Munteanu Dumitru	comerciant	Buşteni
7.	Munteanu Dumitru	"	Târgovişte
158.	Munteanu Ioan	pielar	Bucureşti

159.	Munteanu Gheorghe	meseriaş	Târgovişte
160.	Nanu Dumitru	profesor	Soroca
1.	Nanu Savu	oier	Cavlacaru-C-tanţa
2.	Nanu Stan	comerciant	Drăgăşani
3.	Neda Ioan	agricultor	jud. Constanţa
4.	Neda Nicolae	„	jud. Constanţa
5.	Neda Dumitru	„	jud. Constanţa
6.	Neica Ioan	pantofar	Bucureşti
7.	Novac Nicolae	comerciant	Corabia
8.	Oprişiu Aurel	funcţionar	Bucureşti
9.	Pavel Constantin	funcţionar	Bucureşti
170.	Pavel Ioan	funcţionar	Sighişoara
1.	Pavel Dumitru	comerciant	Bucureşti
2.	Pavel Sava	angajat la spital	Bucureşti
3.	Peligrad Dumitru	comerciant	Şerbăneşti-Olt
4.	Peligrad Nicolae	„	Crâmpoaia-Olt
5.	Peligrad Nicolae	„	Piteşti
6.	Peligrad Dumitru	„	Cernavodă
7.	Peligrad Nicolae	„	Piteşti
8.	Peligrad Dumitru	comerciant	Piteşti
9.	Peligrad Ilie	comerciant	Găeşti-Dâmboviţa
180.	Peligrad Ioan	comerciant	Piteşti
1.	Peligrad Oprea	comerciant	Piteşti
2.	Peligrad C. Nicolae	„	Roşiorii de Vede
3.	Peligrad C. Dumitru	„	Alexandria
4.	Peligrad C. C-tin	„	Roşiorii de Vede
5.	Peligrad C. Alex.	comerciant	Câmpina
6.	Peligrad Onisifor	comerciant	Piteşti
7.	Peligrad Ilie	comerciant	Bucureşti
8.	Peligrad Nicolae	comerciant	Bucureşti
9.	Peligrad Constantin	comerciant	Străjeşti
190.	Peligrad Dumitru	comerciant	Străjeşti
1.	Petrescu Oprea	proprietar	Piteşti
2.	Popa Vasile	croitor	Bucureşti
3.	Popa Maniu	tâmplar	Bucureşti
4.	Popa Vasile	moşier	Valea Veteranii
5.	Popa Dumitru	moşier	Valea Veteranii
6.	Popa C. Dumitru	comerciant	Râmnicul-Vâlcea
7.	Popa Constantin	comerciant	Râmnicul-Vâlcea
198.	Priu Ioan	proprietar	Cernavodă

199.	Puşchila Dumitru	franzelar	Azuga
200.	Puşchila Nicolae	franzelar	Azuga
1.	Răceu Ioan	oier	Bilbirul Mare-Ciocârlia
2.	Răcuciu Nicolae	oier	Dumbrăveni
3.	Răsoiu Ioan	industriaş	Râmnicul-Vâlcea
4.	Reger Ştefan	comerciant	Drăgăşani
5.	Reger Ioan	comerciant	Drăgăşani
6.	Roman Dumitru	comerciant	Curtea de Argeş
7.	Roman Ioan	comerciant	Curtea de Argeş
8.	Roman Nicolae	comerciant	Râmnicul-Vâlcea
9.	Rodeanu Dumitru	comerciant	Bucureşti
210.	Rodeanu Danil	proprietar	Constanţa
1.	Roşca Dumitru	comerciant	Corabia
2.	Roşca Nicolae	mecanic	Moreni
3.	Roşca Ioan	inginer	Câmpina
4.	Roşca Vasile	mecanic	Câmpina
5.	Roşca Petre	comerciant	Şeica Mare-T. Mare
6.	Roşca Petre	comerciant	Tg.-Jiu
7.	Roşca P. Constantin	industriaş	Tg.-Jiu
8.	Roşca P. Dumitru	industriaş	Tg.-Jiu
9.	Roşca Dumitru	oier	Bilbirul Mare
220.	Roşca Ioan	comerciant	Izvorul Mare
1.	Roşca Nicolae	moşier	Valea Veterani
2.	Roşca Nicolae	comerciant	Focşani
3.	Roşca Constantin	agricultor	Bilbirul Mic-C-ţa
4.	Samoilă Nicolae	portar hotel	Bucureşti
5.	Schitea Ioan	comerciant	Avrig
6.	Schiopu Vasile	proprietar	Constanţa
7.	Sfârcaş Dumitru	propr. autobuse	Bucureşti
8.	Sfârcaş Nicolae	propr. autobuse	Bucureşti
9.	Sfârcaş Aurel	propr. autobuse	Bucureşti
230.	Sfârcaş Ioan	propr. autobuse	Bucureşti
1.	Simian I. Dumitru	industriaş	Râmnicul-Vâlcea
2.	Simian I. Ioan	industriaş	Râmnicul-Vâlcea
3.	Simian I. Nicolae	industriaş	Râmnicul-Vâlcea
4.	Simian I. Oprea	industriaş	Râmnicul-Vâlcea
5.	Sorescu Nicolae	antreprenor	Bucureşti
6.	Sorescu Stan	moşier	Medgidia
7.	Sorescu Ilie	comerciant	Buşteni
238.	Sorescu Constantin	brutar	Azuga

239. Stănişor Ioan	oier	Dumbrăveni
240. Stănişor Dumitru	comerciant	Piteşti
1. Stănişor Ionel	comerciant	Piteşti
2. Stănişor Dumitru	moşier	Medjidia
3. Stănişor Nicolae	cărăuş	Râmnicul-Vâlcea
4. Stănişor Oprea C-tin	comerciant	Podul Iloaci
5. Stănişor Ioan	mecanic	Bucureşti
6. Stireciu Eugen	croitor	Bucureşti
7. Stănişor Nicolae	curelar	Roşiorii de Vede
8. Stănişor D. Oprea	proprietar	Bucureşti
9. Stănişor O. Ioan	propr. de maşini	Bucureşti
250. Stănişor O. Oprea	comerciant	Bucureşti
1. Stoica Ioan	propr. de hotel	Constanţa
2. Şoima Nicolae	funcţionar	Bucureşti
3. Şteflea Dumitru	comerciant	Bucureşti
4. Şteflea Ioan	brutar	Râmnicu'-Vâlcea
5. Şteflea Alexandru	oier	Maiamut Dobrogea
6. Şteflea Nicolae	comerciant	Râmnicul-Vâlcea
7. Şteflea Costică	"	Râmnicul-Vâlcea
8. Şteflea Alexandru	moşier	Peştera Constanţa
9. Şteflea Nicolae	propretar	Bucureşti
260. Şteflea Nicolae	agricultor	Turmurfat-C-tanţa
1. Şteflea Dumitru	"	Turmurfat-C-tanţa
2. Şteflea Valer	"	Turmurfat-C-tanţa
3. Şteflea Ioan	"	Turmurfat-C-tanţa
4. Şteflea Ilie	colonel	Bucureşti
5. Tănase Dumitru	funcţionar	Braşov
6. Tâmpănariu Petre	brutar	Constanţa
7. Tâmpănariu Ioan	şofer	"
8. Tudor Oprea	antreprenor	Bucureşti
9. Ţintea Dumitru	hotelier	Medgidia
270. Ţaţa Nicolae	comerciant	"
1. Ţaţa Constantin	"	"
2. Ţaţa Nicolae	agricultor	"
3. Ţaţa Vasilie	profesor	"
4. Ţaţa Ioan	agricultor	Căt. Accelaru-C-ţa
5. Ureche Alexandru	comerciant	Râmnicul-Vâlcea
6. Vesa Mihail	fotograf	Bucureşti
7. Vesa Gheorghe	"	"
278. Vesa Dumitru	"	Zlatna

279. Vesa Nicolae	fotograf	Giurgiu
280. Vulcu Stan	oier	Ciocârlia-C-tanța
1. Vulcu Ioan	"	"
2. Vulcu Nicolae	"	"
3. Zav Avram	curelar	Alexandria
4. Zeicu Ioan	om de serviciu	București
285. Zeicu Nicolae	turnător	București

m) **din Galeș.**

1. Banciu Ioan	funcționar	București
2. Bârsan Alexandru	cioban	Dobrogea
3. Beu Ioan	funcționar	Bistrița
4. Costea Pavel	comerciant	Prundul-Bârgăului
5. Costin Gavrilă	cioban	Dobrogea
6. Costin Dumitru	funcționar	Câmpia-Turzii
7. Costin Dumitru	oier	Sirimet-Dobrogea
8. Costin Ioan	oier	Sirimet-Dobrogea
9. Costin Ioan	comerciant	Bălcești
10. Crisboi Nicolae	comerciant	Aciliu
1. Crisboi Ioan	comercint	Râmnicul-Vâlcea
2, Dragomir Ioan	comerciant	Că'ărași
3. Dragomir Dumitru	comerciant	Tg.-Mureș
4. Dumitrescu Gheorghe	comerciant	Râmnicul-Vâlcea
5. Fleacă Petre	funcționar	București
6. Floașiu Daniil	magazioner	Moreni
7. Floașiu Bucur	funcționar	Câmpia-Turzii
8. Floașiu Nicolae	învățător	Câmpia-Turzii
9. Floașiu Ioan	inginer	Câmpia-Turzii
20. Fofeizan Dumitru	servitor	București
1. Gligor Ioan	comerciant	Petroșani
2. Gligor Dumitru	cioban	Dobrogea
3. Gligor Bucur	profesor	Craiova
4. Grosu Nicolae	comerciant	Sibiu
5. Iosof Ioan	șef de gară	Oradea
6. Iosof Ioan	lucrător	Câmpia-Turzii
7. Iosof Pavel	comerciant	Câmpia-Turzii
8. Luca Nicolae	agricultor	Ianova-Timiș
9. Luca Ilie	ad-trator de moșie	Urleasca
30. Luca Dumitru	electrician	Câmpia-Turzii

31. Luca Ioan	adm. de vie	Mizil
2. Luca Mihail	logofăt	Mizil
3. Luca Mircea	băiat de prăvălie	Roşiorii de Vede
4. Luca Avram	băiat de prăvălie	Roşiorii de Vede
5. Lupea Antonie	curelar	Tg.-Mureş
6. Lupea Ilie	profesor	Miercurea
7. Lupea Dumitru	lucr. sonde	Moreni
8. Marcu Nicolae	negustor	Mercurea
9. Marcu Ioan	comerciant	Bogatu j. Sibiu
40. Miclăuş Ioan	comerciant	Argeş
1. Munteanu Bucur	comerciant	Deda
2. Morariu Simion	tâmplar	Râmnicul-Vâlcea
3. Nan Petru	funcţionar	Deva
4. Nicoară Nicolae	contabil	Turda
5. Opriş Nicolae	pantofar	Simeria
6. Pătruţiu Dumitru	comerciant	Roşia j. Sibiu
7. Popa Dumitru	cioban	Praid
8. Poiană Mihail	funcţionar	Topliţa-Mureş
9. Predovici Ioan	comerciant	Simeria
50. Radu Mihail	funcţionar C.F.R.	Bucureşti
1. Răchiţan Ioniţă	advocat	Bucureşti
2. Răchiţan Pompei	advocat	Cluj
3. Răchiţan Danil	căpitan	Sibiu
4. Răsiga Ilie	comerciant	Blaj
5. Răsiga Ioan	atelier de croitorie	Sibiu
6. Sasu Ilarie	comerciant	Simeria
7. Schiopu Mihail	mecanic	Câmpia-Turzii
8. Schiopu Benoni	şofer	Timişoara
9. Schiopu Ioan	brutar	Prundul-Bârgăului
60. Schiopu Constantin	agricultor	Ianova-Timiş
1. Sgură Nicolae	oier	Rusia
2. Sgură Nicolae	funcţionar	Moreni
3. Stanciu Dumitru	lucr. sonde	Moreni
4. Stănilă Nicolae	şef de siguranţă	Curtici
5. Stănilă Irimia Ion	lucr. la fabrică	Câmpia-Turzii
6. Stănilă Ioan	funcţionar	Cluj
7. Stănilă Dumitru	funcţionar	Cluj
8. Stănilă Victor	medic	Cluj
9. Stănilă B. Gheorghe	oier	Dobrogea
70. Stănilă B. Ioan	funcţionar	Cluj

71. Stoia Ilie	comerciant	Blaj
2. Şandru Nicolae	funcţionar	Sibiu
3. Şandru Danil	funcţionar	Câmpia-Turzii
4. Tâmpănar Ilie	comerciant	Deda
5. Tâmpănar Avram	notar	Jina
6. Tâmpănar Nicolae	funcţionar	Câmpia-Turzii
7. Tâmpănar Ion Ilie	comerciant	pe Târnave
8. Tâmpănariu Nicolae	agricultor	com. Joseni
79. Voicu Dumitru	mecanic	Sibiu

n) **din Tilişca.**

1. Banciu Ioan	comerciant	Ploeşti
2. Banciu Ioan	comerciant	Măgura Ilvei-Mureş
3. Bâscă Ioan	funcţionar	Cluj
4. Bratu Romul	medic căpitan	Alba-Iulia
5. Bratu Vasile	medic	Oradea
6. Bratu Ştefan	funcţionar	Sibiu
7. Bratu Aurel	căpitan aviator	Bucureşti
8. Bratu Mircea	inginer	Braşov
9. Bratu Ioan	dir. înv. secundar	Bucureşti
10. Bratu Ionel	ofiţer	Iaşi
1. Bratu Constantin	comerciant	Cugir
2. Bratu Dumitru	agricultor	Babadag-Dobrogea
3. Bratu Pantilimon	primpretor	Miercurea
4. Bunea Ioan	comerciant	com. Râpa de Jos
5. Bunea Dumitru	oier	Liora-Bălţi
6. Ciorogariu Luca	căpitan	Oraviţa
7. Ciorogariu Dumitru	oier	Liora-Bălţi
8. Ciorogariu Ioan	la Serv. Apelor	Galaţi
9. Ciorogariu Dumitru	proprietar	Răileni-Basarabia
20. Colfescu Ioan	preş. de tribunal	Cluj
1. Crăciun Dumitru	comerciant	Deva
2. Emanoil Ioan	profesor	Satu-Mare
3. Florea Nicolae	comerciant	Medgidia
4. Florea Ioan	comerciant	Constanţa
5. Floaşiu Ilie	comerciant	Sibiu
6. Frăcea Ioan	comerciant	Râmnicul-Vâlcea
7. Frăcea Ioan	oier	Moldoveneşti Brăila
8. Gheţiu Dumitru	comerciant	Ostrov-Dobrogea
29. Gheţiu Ioan	comerciant	Tecuciu

30.	Grigorescu Horia	primarul oraşului	Constanţa
1.	Grigorescu Cornel	moşier	Tari Verde-C-ţa
2.	Haşu Ioan	omerciant	Călăraşi
3.	Hânsa Ilie	ag. siguranţă	Bucureşti
4.	Hânsa Manu	comerciant	Râmnicul-Vâlcea
5.	Iosof Liviu	funcţionar	Alba-Iulia
6.	Iosof Tiberiu	ofiţer	Arad
7.	Iosof Danil	comerciant	Aiud
8.	Iosof Virgil	perceptor	Cristur
9.	Iuga Dionisie	notar pens.	Sibiu
40.	Iuga Liviu	advocat	Timişoara
1.	Iuga Ilie	maior	Turda
2.	Iuga Petre	procurist B.R.	Sibiu
3.	Iuga Ioan	funcţionar	Timişoara
4.	Lalu Dumitru	comerciant	Ploeşti
5.	Lalu Constantin	comerciant	Uioara
6.	Milea Valer	notar pens.	Sibiu
7.	Mănese Visarion	comerciant	Glăjeria-Reghin
8.	Miclăuş Ioan	comerciant	Râmnicul-Vâlcea
9.	Milea Ştefan	colonel pens.	Bucureşti
50.	Miclăuş Danil	mecanic	Bucureşti
1.	Opreanu Dumitru	funcţionar	Cluj
2.	Oprean Constantin	profesor	Miercurea
3.	Păcurar Gheorghe	dir. şcolar pens.	Sibiu
4.	Preda Mihai	mecanic	Constanţa
5.	Preutescu Ioan	oier	jud. Bârlad
6.	Popescu Ioan	oier	Tari Verde-Cţa
7.	Popa Ionel	farmacist	Cluj
8.	Popa Stefan	primpretor	Dobra-Deva
9.	Popa Ionel	funcţionar	Odorhei
60.	Prică Vasile	ofiţer	Cluj
1.	Prică Ştefan	comerciant	Moncr Mureş
2.	Pricu Vasile	comerciant	Geoagiu
3.	Prică Ştefan	oier	Liora-Bălţi
4.	Răceu Dumitru	comerciant	Râmnicul-Vâlcea
5.	Rodeanu Ioan	comerciant	Galaţi
6.	Stoia Ioan	ofiţer	Ploeşti
67.	Voicu Ioan	comerciant	Deda-Bistra-Mureş

o) **din Rod.**

1. Apostolescu Ioan	proprietar	Techirghiol
2. Beju Ioan	proprietar	Ploeşti
3. Bogdan Dumitru	„	Bucureşti
4. Bratu Mihail	econom	Cogelac-Constanţa
5. Bratu Ioan	curelar	Bucureşti
6. Cornea Ioan	econom	Bolgrad-Ismail
7. Dura Constantin	vulcanizator	Ploieşti
8. Ghenie Ioan	oier	Brăila
9. Ghenie Vasile	„	Caliacra
10. Homan Ioan	agent de siguranţă	Petroşani
1. Iuga Dionisie	notar pensionar	Sibiu
2. Iuga Coriolan	inginer C.F.R.	Brăila
3. Lupea Mihail	econom	Cogelac-Constanţa
4. Martin Vasile	electrician	Bucureşti
5. Micu Vasile	econom	Cogelac-Constanţa
6. Mihu Ioan	propr. de càse	Constanţa
7. Nistorescu Dumitru	proprietar	Bucureşti
8. Nistor Ioan	profesor	Aiud
9. Palmeş Ioan	oier	Corbul de sus-Dobrogea
20. Palmeş Ioan	oier	Brăiliţa-Brăila
1. Pătru Ioan	curelar	Bucureşti
2. Pleşa Gheorghe	funcţ. la sonde	Moreni
3. Pleşa Vasile	„ „	„
4. Răceu Nicolae	oier	Tichileşti-Brăila
5. Râbu Nicolae	pălărier	Bucureşti
6. Verza Ioan	curelar	Constanţa
27. Vulcu Vasile	proprietar	Medjidia

Colonizaţi şi împroprietăriţi în com. Ianova jud. Timiş

28. Arsen Maria
9. Banea Ioan
30. Bogdan Antonie
1. Bumbea Ioan
2. Dobra Alexandru
3. Dobrotă Ilie
4. Fleacă Vasile
5. Ghenie Gheorghe
26. Ghenie Ilie
37. Hânsa Elena
8. Homan Constantin
9. Homan Vasile
40. Ignat Gheorghe
1. Manitiu Ilie
2. Manitiu Dumitru
3. Mihailescu Ioan
4. Mihu Nicolae
45. Mihu Gligor

46. Milea Nicolae
7. Muntă Constantin
8. Muntă Dumitru
9. Orăştean Gheorghe
50. Orăştean Vasile
51. Orăştean Gheorghe
2. Părău Nicolae
3. Râbu Ioan
54 Tănase Ioan

Plecaţi în America de Nord.

55. Ghenie Constantin	lucrător de fabrică	Cleveland-St. Unite	
6. Ghenie Ilie	propr. de fermă	Detroit	„
7. Ghenie Constantin	proprietar	„	„
8. Fleacă Ioan	lucrător de fabrică	Cleveland	„
9. Mihăilescu Ioan	proprietar	Detroit	„
60. Schiopescu Gheorghe	comerciant	„	„

p) din Poiana Sibiului

1. Banu Ilie	comerciant	Slatina
2. Banu Const.	„	Caracal
3. Banu Const.	„	Tg. Jiu
4. Banu Ioan	„	Tg. Jiu
5. Banu Ilie	„	Tg. Jiu
6. Banu Nicolae	„	Govora
7. Banu Const.	„	Sibiu
8. Banu Ioan	propr. restaurant	Sibiu
9. Banu Ilie	comerciat	Alba-Iulia
10. Bâja Ioan	„	Corabia
1. Bâja Const.	„	Corabia
2. Bâja Dumitru	com. ambulant	Transilvania şi V. Regat
3. Beju Const.	„ „	„ „
4. Bozdog Ioan	comerciant	Alexandria
5. Bozdog Nicolae	„	Buşteni
6. Bozdog Dumitru	propr. restaurant	Sibiu
7. Bozdog Dumitru	„ „	Sovata
8. Braga Ilie	comerciant	Petroşani
9. Braga Dumitru	„	„
20. Braga D	„	„
1. Cândea Ioan	„	Tg. Jiu
2. Cornea Pavel	„	Bucureşti
3. Dăncilă Nicolae	„	Drăgăşani
24. Dăncilă Dumitru	„	Râmnicu-Vâlcea

25.	Dăncilă Dumitru	propr. de autobuse	Turda
6.	Dăncilă I.	" " "	"
7.	Dobrotescu Gh.	comerciant	Tg. Jiu
8.	Dobrotă Ioan	"	Băileşti Dolj
9.	Fântână Ilie	"	Craiova
30.	Fântână Aron	"	Cetate Dolj
1.	Fântână I.	"	Bechet, Dolj
2.	Gheorghe Const.	"	Balş
3.	Fântână Ioan	propr. de autobuse	Turda
4.	Fântână Nicolae	comerciant	Pui-Hunedoara
5.	Fântâna Ioan	"	Baru Mare
6.	Fântânescu Ioan	"	Târgu-Jiu
7.	Gligor Ioan	"	Caracal
8.	Gligor Gheorghe	"	Caracal
9.	Gheorghe Constantin	"	Balş
40.	Ghişe Ioan	com. ambulant	Transilvania şi V. Regat
1.	Ghişe I.	" "	" "
2.	Ghişe Dumitru	comerciant	Tg. Jiu
3.	Hândoreanu Ilie	"	Cluj
4.	Marcu Nicolae	"	Galaţi
5.	Mănițiu Nicolae	"	Slatina
6.	Mănit Constantin	"	Ploeşti
7.	Manițescu Dumitru	"	Tg. Jiu
8.	Mănițiu Ioan	"	Cluj
9.	Mănițiu Aurel	"	Cluj
50.	Mănițiu Ioan	"	Tg. Jiu
1.	Munteanu Ilie	"	Gherla
2.	Munteanu Gheorghe	com. ambulant	Transilvania şi V. Regat
3.	Munteanu Dumitru	comerciant	Deva
4.	Nicoară Ioan	"	Pui-Hunedoara
5.	Olariu N.	"	Cluj
6.	Olaru Ioan	"	Tg. Jiu
7.	Oprean N.	com. ambulant	Transilvania şi V. Regat
8.	Oprean Ioan	comerciant	Tg. Jiu
9.	Oprean Ilie	"	Băileşti, Dolj
60.	Opreanu Ioan	"	Bucureşti
1.	Opreanu Nicolae	"	"
2.	Opreanu Const.	"	"
63.	Oprean Nae	"	"

64.	Oprean Nicolae	comerciant	Târgu-Mureş
5.	Oprean Ioan	"	" "
6.	Oprean Dumitru	"	" "
7.	Oprean Const.	"	Deva
8.	Prodan Ioan	com. ambulant	Transilvania şi V. Regat
9.	Prodan Dumitru	comerciant	Tg. Jiu
70.	Radu Ioan	"	Petroşani
1.	Radu Ioan	"	Diciosânmartin
2.	Radu Ioan	com. ambulant	Transilvania şi V. Rega
3.	Rodean Vasile	comerciant	Râmnic-Vâlcea
4.	Rodeanu V.	"	Baru Mare
5.	Simian M.	com. ambulant	Transilvania şi V. Regat
6.	Simian Dumitru	prop. de autobuse	Tg. Jiu
7.	Simian Nicolae	prop. restaurant	Sovata
8.	Stanciu Const.	comerciant	Cluj
9.	Stoian Ilie	"	Giurgiu
80.	Suciu Ioan	"	Cluj
1.	Suciu Nicolae	"	Sibiu
2.	Şerb Nicolae	"	Slatina
3.	Şerb Dumitru	"	"
4.	Şerb Dumtru	"	Sibiu
5.	Şufană Nicolae	"	Azuga
6.	Şufană Ioan	propr. autobuse	Turda
7.	Şufană Ioan	director de bancă	Tg. Jiu
8.	Tomescu Dumitru	comerciant	Craiova
9.	Vlad Ioan	"	Cluj
90	Vlad Constantin	"	Bucureşti
1.	Vonica Nicolae	"	Sibiu
2	Vonica Dumitru	prop. de hotel	Alba-Iulia
3.	Vonica Ioan	prop. de autobuze	Turda
4.	Vonica Dumitru	comerciant	Cluj
5.	Vonica Niculae	"	"
6.	Vonica Ilie	"	Tg. Jiu
7.	Vulcan N.	com. ambulant	Transilvania şi V. Regat
8.	Vulcan I.	comerciant	Tg. Jiu
99.	Vulcan Dumitru	pantofar	Tg. Jiu

Plecați în Rusia [1])

61. Aldea Dumitru
2. Apostolescu Ioan
3. Arsin Constantin
4. Beju Gheorghe
5. Beju Ioan
6. Bogdan Vasile
7. Brateiu Ioan
8. Brateiu Dumitru
9. Brateiu Mihail
70. Cornea Gheorghe
1. David Ilie
2. David Ilie
3. Dobrotă Ilie
4. Dobrotă Constantin
5. Dobră Ioan
6. Dura Ioan
7. Filipoiu Ioan
8. Filipoiu Gheorghe
9. Fleacă Ioan
80. Hașegan Ilie
1. Lazar Ioan
82. Mihu Dumitru
83. Mihailescu Nicolae
4. Muntă Ioan
5. Muntă Ioan
6. Nistor Nicolae
7. Oana Nicolae
8. Oana Mihail
9. Parotă Alexandru
90. Parotă Ioan
1. Parotă Dumitru
2. Pătru Ioan
3. Pleșa Ilie
4. Râbu Dumitru
5. Râbu Ioan
6. Roșu Ioan
7. Roșu Ioan
8. Tilișcan Ștefan
9. Toma Ioan
100. Verza Dumitru
1. Verza Constantin
2. Verza Ioan
103. Vonica Ioan

---

[1]) Plecați cu turmele de oi încă înainte de răsboiul din 1914, ei sunt răspândiți în Crimeia și imprejurimi, majoritatea în Gubernia Tavrischi. Vezi și lista dela pag. 196.

X. Lista

Mărginenilor aflaţi în Rusia[1])

a) **din Cacova**

1. Cazan Ioan
2. Cazan Vlad
3. Chicea Dumitru
4. Florea Ioan
5. Hanzu Dumitru
6. Nicoară Ioan
7. Nicoară (Oanca) Ioan
8. Tăban Dumitru
9. Tăban Ioan
10. Tăban Vlad
11. Vlad Dumitru

b) **din Sibiel**

1. Apolzan Ioaneş
2. Apolzan Oprea
3. Bârs Bucur
4. Cândea Teodor

c) **din Săcel**

1. Grip-Gligore (Teodosia)
2. Grip D. Ilie

d) **din Vale**

1. Dordea Ion
2. Dragomir Dumitru
3. Creţu Ioan
4. Lascu Nicolae
5. Luca Ioan
6. Mânea Constantin
7. Mânea Moise
8. Oancea Petru
9. Niculescu N. N.
10. Tipuriţă Ctin., înv. (omorât)

e) **din Sălişte**

1. Borcea Oprea
2. Cărată Nicolae
3. Comă Ioan
4. Crişiu I. Ioan
5. Crişiu Nicolae
6. Dădârlat Dtru.
7. Dârdea . . .
8. Floruş . . .
9. Ghenie Gh.
10. Groza Nicolae
11. Haşegan Nic. Taţa
12. Iuga Andrei (Milihovca)
13. Lupea Ioan (Ciot)
14. Ţântea D.
15. Ţântea Ioan

---

1) Listă obţinută prin bunăvoinţa d-lui Prof. univ. O. Ghibu

f) **din Galeş**[1])

1. Costin Bucur, oier în Crâm
2. Herţia Alexe „ „
3. Poiană Ştefan „ „
4. Poiană Moise, oier în Melitopol
5. Sasu Ioan, comerciant

g) **din Tilişca.**

1. Anca Ioan
2. Bunea Petru (Dochiţ)
3. Bunea Ioan
4. Bratu Ioan
5. Ciorogaru Iuca
6. Domnaru Ion
7. Găvozdea Ion cu 4 feciori:
8. Găvozdea Dumitru
9. Găvozdea Miron
10. Găvozdea Ilie
1. Găvozdea Petru
2. Gligor Ion
13. Nanu Ilie
14. Nanu Ştefan (în Simferopol)
5. Popa Ion
6. Prică Ilie
7. Prică Ioan
8. Răceu Ioan
9. Răceu Ion Gligor
20. Răceu Nichifor
1. Rodeanu Ion
2. Schitea . . .
3. Stanca . . .
4. Terhenea Ion
25. Zeicu Ion

h) **din Rod.**

1. Anasie Nicolae
2. Arsin Vasile
3. Beju V. Ion
4. Beju Dumitru
5. Beju D. Ioan
6. Beju Ioan (caracurist)
7. Bogdan Dan Ilie
8. Bogdan Antonie
9. Bogdan Bogdănescu Ion
10. Bogdan Vasilioiu Ioan
1. Bogdan Vasile (Bucur)
2. Brateiu Gheorghe
3. Brateiu Constantin
4. Brateiu Gh.
5. Brateiu I. C-tin
16. Brateiu Ion
17. Chimaş Petcă C-tin
8. Chimoiu Nicolae
9. Drăgoiu C-tin
20. Fleacă Mogoi D.
1. Fleacă I. Ion
2. Fleacă Sim. Ion
3. Filipoiu I. Ion
4. Ghenie Gavril
5. Ghenie Mihail
6. Ghenie I, Ioan
7. Ghenie Ion
8. Ghenie Vasile
9. Grigorescu Mihu Ion
30. Grigorescu Nicolae
1. Grigorescu Dan
32. Homan V. Ion

1) Din Galeş sunt şi mulţi alţii, în Caucaz mai ales.

33. Homan C. C-tin
4. Homan C. Ion
5. Homan I. Ion
6. Homan V. C-tin
7. Mihăilescu N.
8. Mihăilescu Gh.
9. Muntă Ion Trocan
40. Muntă C-tin
1. Muntă D.
2. Nistor Vasile
3. Oana Irimie
4. Palmeş C-tin
45. Pleşa Ion
46. Roşu Ion
7. Râbu Gh.
8. Râbu G. G.
9. Suciu Gh.
50. Suciu Ion
1. Şipot Nicolae
2. Şipot N. Nicolae
3. Tilişcanu Ştefan
4. Tunaru Gh. Petru
5. Verza G. Ion
6. Verza Gh. Nic.
57. Verza-Verzuc D. Ion

i) **din Poiana**

1. Banu Gh. (Pârciu)
2. Banu Ilie
3. Creţu Ion (Paşa Ciacmac)
4. Dobrotă Ilie a lui Gh. ăl mare
5. Dobrotă Gh. „
6. Dobrotă D-tru „
7. Dobrotă N. a lui Gh. ăl mare
8. Dobrotă D. Ilie
9. Dorobanţu . . .
10. Opreanu Nicolae
11. Opreanu N. Nicolae
12. Văleanu Ion

j) **din Răşinari**

1. Cândea Nic. (cioban) şi alţii.

La această listă de Mărgineni plecaţi în Rusia, în covârşitoarea lor majoritate oieri, trebue adăogată însă o alta pe care ni-a pus-o la dispoziţie *dl. Dr. Zaflur din Cluj* — e drept fără specificarea pe comunele de origine — spre a avea astfel, cu mai multă preciziune, numele şi numărul Mărginenilor aflători în Rusia, actualmente U.R.S.S. Pentru o mai uşoară identificare s'a adăogat, potrivit obiceiului rusesc, la numele Mărginenilor şi numele tatălui lor, aşa cum dealtfel îşi zic şi ei astăzi.

1. Adamuţ Andrei Andreevici
2. Apolzan A. I.
3. Avram A. Gligor.
4. Banciu P. I.
5. Bogdan Ilie Danila
6. Bogdan Ion Grig.
7. Bratu B. Ana
8. Bunea Dimitrii Ioanovicici
9. Cherchilon Petru
10. Chicea Nic. Ivanovici
1. Coman I. C.
2. Coman Eudochie
3. Crăciun Dumitru P.
4. Cucu Vasile Vasile
5. Dicu Vasilie
16. Dicu Ana

17. Dicu P. V.
8. Dicu B.
9. Fântână N. Ilie
20. Florea T. I.
1. Gheoc G G.
2. Groza Ion Vasilievici
3. Iliescu Pavel
4. Iuga St. N.
5. Iuga Dimitrie
6. Iuga C tin Ivan
7. Iuga St. Gavrilovici
8. Iuga Ion
9. Iuga V. C.
30. Iuga I. S.
1. Jurcovan Maftei
2. Lazăr Nicolae
3. Lunca Ilie
4. Maran G. G.
5. Mețiu Maria I.
6. Mețiu Onofrei Ioanovici
7. Micu Nicolae Nicolaevici
8. Munteanu I. I.
9. Munteanu N.
40. Muțiu Ion Gh.
1. Nan Pintilie I.
2. Nan Maria
3. Nan Pătru I.
4. Oană Nic. Constantinovici
5. Opriș P. P.
6. Pătrinică G. A.
7. Petcu C-tin Danilovici
8. Petcu Dimitrii Danilovici
9. Petcu Ivan
50. Petcu G. D
51. Petrușca D. N.
2. Petrușca N. Ioan
3. Poenaru D. I.
4. Poenaru I. I.
5. Poenaru Ion I.
6. Poenaru Dimitrie
7. Popa Ion Leont.
8. Popa Ion Iacovlevici
9. Popescu Ion Stefanovici
60. Popa V. I.
1. Popa Ilie Iacovlevici
2. Preda Pavel Pavlovici
3. Preda Ion Pavlovici
4. Pricu Ion N.
5. Raceu N. A.
6. Raciu I. A.
7. Roșca Nicolae
8. Ruje I. Gh.
9. Ruja Ion Grigorovici
70. Rus Zaharia Alexandrovici
1. Sora D. D.
2. Stoian Ion Petrovici
3. Suciu Vasile Nic.
4. Suciu V. I.
5. Șerban I. I.
6. Tătaru N. I.
7. Trighenii Petru Ioanovici
8. Trighenii Ion Petrovici
9. Trighenii Petru Petrovici
80. Toamnaș Dumitru D.
1. Toma Gheorghe
2. Voicu Grigore
3. Vulcan Ion N.
84. Xenofon Spiridon Jurovici

Desigur că, în lipsa mențiunii comunelor de origine și judecând și după nume, o parte din acești oieri, ar putea să nu fie *din mărginime*, ci din comunele apropiate, dar foarte multe nume sunt din cele obișnuite la Mărgineni și, ținând seamă și de împrejurarea că îndeosebi ei se ocupau cu oieritul în mare, e foarte probabil că ei formează și marea majoritate a listei de mai sus.

XI. CĂTRE ARDELENII DIN CRÂM

Fraţilor,

In dorinţa mea de a întări cât mai bine temeliile gazetei *„România Nouă"* din Chişinău, care a luptat în cele mai grele vremuri pentru unirea tuturor Românilor, am venit astă toamnă, însoţit de d-l învăţător *Constantin Ţipuriţă* din Vale, în mijlocul D-voastră, cerându-vă ajutor. Spre mulţumirea mea şi spre cinstea D-voastră, am găsit sprijinul pe care-l căutam şi, după câteva săptămâni, m'am întors la Chişinău aducând cu mine suma de 39.240 ruble (a 1 leu 60 bani 62.784 lei). cu ajutorul căreia am putut scoate gazeta din greutăţile mari pe cari le-a întâmpinat tot timpul.

Ajuns la Chişinău am aflat împrejurările politice cu totul schimbate decum le lăsasem. Puterile Centrale, adecă Germania, Austro-Ungaria, Bulgaria şi Turcia, care voiseră să îngenunche toată lumea, au fost doborîte la pământ şi Puterile înţelegerii se bucurau de izbânda biruinţei. România, care la intrarea ei în războiu şi-a legat soarta de Aliaţi, a ajuns şi ea să-şi vadă împlinit idealul de veacuri. Prin prăbuşirea Austro-Ungariei, Ardealul nostru, dimpreună cu Bucovina, s'au liberat, ajungând în fericita stare de a-şi putea hotărî ele înseşi soarta, In curând ele şi-au şi hotărît-o, unindu-se cu România, şi anume Bucovina la 15 Noemvrie, iar Transilvania la 18 Noemvrie.

Astăzi *România Mare*, visată de moşii şi strămoşii noştri, este înfăptuită în hotarele ei fireşti dintre Nistru şi Tisa. Noi suntem fericiţi cari am apucat sa trăim cele mai mari zile din viaţa întregului neam românesc. Bunul Dumnezeu să ne ajute ca să putem stăpâni cu cinste şi cu patriotism luminat ţara cea nouă şi mare, lăsând-o copiilor noştri ca o moştenire sfântă.

Cu alipirea Transilvaniei la România, noi refugiaţii ardeleni ne întoarcem acasă, unde ne aşteapta cea mai frumoasă datorie: aceea de a lupta pentru aşezarea ţării noastre pe temelii de fericire vecinică. In astfel de împrejurări am hotărât ca gazeta „România Nouă" s'o oprim pe un timp oarecare,

cu gândul s'o scoatem îndată ce se va putea, în Transilvania. A doua zi după unirea Ardealului cu România, gazeta a şi încetat, rămânând ca să apară la *Alba Iulia.* Dând de ştire publicului cititor această hotărîre, am ţinut să lămuresc totodată, că banii pe care i-am adunat eu de la binevoitorii gazetei, atât în România cât şi în Crâm, îi voi da comitetului care va conduce gazeta în Transilvania.

Astfel, *cu banii aceştia, cu cari s'a făcut un lucru folositor în Basarabia* desrobită, se va face un lucru tot aşa de bun în Transilvania unită acum cu toate ţările române. Oamenii de inimă, cari au contribuit la această faptă, pot avea o mângâiere sufletească, că prin ajutorul lor au făcut cu putinţă înaintarea cauzei naţionale în două provincii româneşti.

Am ţinut ca să vă aduc la cunoştinţă acest lucru, înainte de plecarea mea acasă, pentruca să fiţi pe deplin lămuriţi asupra lui. Mulţumindu-vă şi cu acest prilej pentru sprijinul pe care l-aţi dat cauzei naţionale, vă salut cu frăţească dragoste, zicându-vă:

La revedere în Transilvania noastră românească pentru vecii vecilor!

Implinindu-se acum visul sfânt al strămoşilor şi părinţilor noştri, încetând apăsarea ungurească din pricina căreia zeci şi sute de mii de Români au trebuit să iea lumea 'n cap şi să-şi caute hrana vieţii prin America, Crâm, Caucaz şi alte ţări, cred că acum toţi fraţii noştri, cari astăzi sunt departe de căminul părintesc, se vor întoarce acasă, unde vor putea trăi în tihnă şi în fericire. Astfel cred că şi D-voastră veţi părăsi Crâmul şi vă veţi întoarce în România Mare. care are nevoie de munca D-voastră.

In ţara noastră nouă va începe o viaţă nouă. Cu puterea de muncă şi cu averea pe care aţi câştigat-o prin osteneala D-voastră, acasă vă veţi putea apuca de fel de fel de faceri cinstite şi productive, Pe lângă economia de vite, la care mulţi din D-voastră vor rămânea, unii vor îmbrăţişa negoţul, alţii vor îmbrăţişa industria mare, înfiinţând, singuri sau în tovărăşie, fabrici pentru diferite articole, ş. a. Dacă Dumnezeu ne-a hărăzit o ţară atât de mare, trebue să ne arătăm vrednici de a o şi chivernisi cum se cade. Astfel va trebui să luăm din mâinile străinilor comerţul şi industria, îmbrăţişându-le noi. *De ce să lăsăm şi mai departe ţara pe mâinile străinilor*

iar noi să plecăm dela casele noastre, trăindu-ne viața printre alte nații, fără nici o bucurie și fără nici o rânduială.

De aceea, vă zic încă odată: *la revedere în țara noastră mare și liberă,* unde fiecare să lucrăm cu dragoste și patriotism pentru înaintarea cauzei naționale.

Chișinău, 28 Noembrie 1918.

Al D-voastră de bine voitor
Dr. Onisifor Ghibu
Directorul ziarului „România Nouă"
Deputat în Marele Stat Național al Transilvaniei

Lista Ardelenilor din Crâm cari au contribuit la susținerea gazetei „România Nouă" din Chișinău

Ioan Pleșa · · · · · · · · ·	din Rod	5.000	ruble
Nicolae I. Anasie · · · · ·	„	2.000	ruble
Ioan Suciu · · · · · · · ·	„	2.000	„
Constantin Petcă (Chimașu)	„	1.000	„
Ioan V. Ghenie · · · · ·	„	1.000	„
Ioan I. Ghenie · · · · · ·	„	1.000	„
Nic. Gh. Verzea · · · · ·	„	500	„
Vasile V. Ghenie · · · · ·	„	500	„
I. Verza-Verzucu · · · ·	„	500	„
Ioan Filipoiu · · · · · · ·	„	500	„
Irimie C. Oana · · · · ·	„	500	„
Nicolae Mihu · · · · · · ·	„	500	„
Ioan Homan · · · · · · · ·	„	500	„
Ilie Dan Bogdan · · · · ·	„	250	„
Dumitru Roman · · · · ·	„	100	„
Ion Bogdan · · · · · · · ·	„	40	„
Ion Mihu · · · · · · · · · ·	„	60	„
Vasile D. Șchiopescu · · ·	„	20	„
Ioan Luca · · · · · · · · ·	din Vale	2.000	„
Ioan I. Luca · · · · · · · ·	„	1.000	„
Nic. Dordea Niculescu · · ·	„	1 000	„
Oprea Salomie · · · · · · ·	„	1.000	„
Nicolae Lascu · · · · · · ·	„	1.000	„
Nicolae Iltescu · · · · · · ·	„	500	„

Ion Dordea	„	250	ruble
Ion Dragomir	„	250	„
Vasile Dragomir	„	250	„
Ioan P. Ittu	„	220	„
Ion Dordea	„	120	„
Ilie Prică	din Tilişca	2000	„
Petru Bunea	„	450	„
Ştefan Nan	„	250	„
Ioan Gligor	„	250	„
Ion Rodeanu	„	250	„
Dumitru Rodeanu	„	250	„
Ion Răceu	„	120	„
Dumitru Dădărlat	din Sălişte	1,000	„
Nicolae Haşigan	„	250	„
N. Ţântea	„	100	„
Oprea Borcea	„	100	„
Ioan Vulcan . . .	din Poiana-Sibiului	2 000	„
Ioan Creţu	„	250	„
Nicolae Fântână .	„	40	„
Oprea Apolzan	din Sibiel	2.000	„
Alexe Herţa	din Galeş	1.000	„
Bucur Costin	din Galeş	1.000	„
Vlad Tăban	din Cacova	250	„
Ioan Tăban	din Cacova	250	„
Dumitru Hanzu	din Cacova	100	„
Silvestru Ghioc . .	din Poiana-Sărată	1.500	„
Ghiţă Munteanu . .	„	1.000	„
Ioan Câmpureanu .	„	500	„
Ion Ardeleanu . .	„	250	„
Gligor Bobohalma	din Şinca Veche	250	„
Nicolae Panţu	din Ludoş	250	„
Constantin Marin	din Breaza	40	„
Mihail Cıleac	din Leova	40	„
Gavrilă Teodoran	(?)	10	„

Afară de aceştia au mai subscris următorii, cari însă până la plecarea mea din Crâm n'au dat banii. A rămas ca ei să-i dea pe urmă doamnei *Anuţa Stanca* sau d-lui *Niculae Anasie,* cari mi-i vor trimite cu vre-o ocazie. Intrucât d-lor n'au dat

nici până acum aceste sume, îi rog să le dee acum d-lui C. Tipuriță.

Ioan Vulcan . . .	din Poiana-Sibiului	2.000	ruble
Niță Manea . . .	din Poiana-Sărată	2.000	„
Constantin Petcă	din Rod	1.000	„
Gheorghe Petru	din Rod	1.000	„
Vasile Tărașu	din Rod	250	„
Ilie Bogdan	din Breaza	50	„
Teodor Marin	din Breaza	40	„

XII.

„Asociaţia Generală a Mărginenilor".

Fiii comunelor din „Mărginime", pe care rosturile vieţii i-au aşezat în Capitala Ţării, frământaţi de gândul:

a) de a contribui la ridicarea economică şi culturală a comunelor din „Mărginime", pe de o parte; pe de altă parte,

b) de a sprijini — în măsura puterii lor — pe toţi Mărginenii, ori unde s'ar afla ei; s'au întrunit în diverse consfătuiri, discutând diferitele posibilităţi pentru îndeplinirea gândului amintit.

In urma acestor discuţiuni, s'a ajuns la concluzia că cea mai potrivită cale pentru ajungerea acestui scop este gruparea tuturor Mărginenilor într'o „Asociaţie generală a Mărginenilor", al cărei scop să fie: a) cultivarea şi menţinerea legăturilor culturale şi sufleteşti între Mărginenii de pretutindeni; b) păstrarea şi cultivarea tradiţiei şi bunului renume de Mărginean; c) promovarea şi ridicarea economică a Mărginenilor de pretutindeni; d) a contribui la înfrumuseţarea comunelor din Mărginime, creind condiţii prielnice pentru ca Mărginimea să poată deveni o însemnată regiune climaterică şi turistică; e) a sprijini elementele de valoare ale Mărginimei, îndrumând pe fiecare în direcţia aptitudinelor de care va da dovadă.

Dela început, ţinem să precizăm două lucruri:

1. „Asociaţia" nu va stânjeni cu nimic — din contră va căuta să sprijine diferitele Asociaţiuni, Reuniuni, Bănci sau Cooperative, ce ştim că există în unele comune din Mărginime. Aceasta fiindcă ne dăm seama de rolul economic şi cultural ce l-au avut, şi-l au încă, aceste instituţiuni în comunele în care există. Deci, departe de noi gândul de a stânjeni activitatea viitoare a unor astfel de închegări; ba avem chiar credinţa că „Asociaţia" le va fi de un real ajutor în urmărirea scopului de interes obştesc pe care ele îl urmăresc.

2. In al doilea rând, ţinem să accentuăm că „Asociaţia" se va ţinea departe de orice activitate politică. Ea nu este creaţia a nici unui partid politic şi, în consecinţă nu va fi apendicele nici unui astfel de partid; ea este, şi aşa va trebui

să fie întotdeauna, a tuturor Mărginenilor fără nici o deosebire de partid politic.

Membri ai acestei „Asociatii“ urmează să fie: „toți Mărginenii precum și acei cari exercită o funcțiune sau o profesie stabilă în „Mărginime“ și sunt înscriși într'o secțiune. „Mărgineni“ sunt toți cei născuți în comunele care au format regiunea numită „Mărginime“, deasemenea și descedenții lor, cât și toți aceia care s'au căsătorit cu o persoană din „Mărginime“.

Intr'una din consfătuirile avute, discutându-se organizarea „Asociației“, s'a ajuns la concluzia organizărei ei pe întreagă țara, urmând exemplul de muncă rodnică pe care ni-l prezintă „Astra“.

Astfel „Asociația“ ar urma să aică câte-o secțiune în orice ocalitate din țară, unde se găsesc un număr de cel puțin 10 membri.

Deoarece cât mai curând posibil, am dori să legalizăm gruparea aceasta acordându i personalitatea juridică și deoarece am dori ca statutele ei să aibă consensul tuturor Mărginenilor, vă rugăm și pe Dv. să ne trimiteți, pe lângă asentimentul Dv., și eventuale sugestii, propuneri sau observații, pentru a putea fi luate în considerare la organizarea definitivă a „Asociației“.

Comitetul de inițiativă

Președinte, **I. BRATU** Secretar, **Const. I. Mărtin**

MEMBRI: Alex. Bratu, Dr. V. Bucur, I. I. Bârsan, Dr. El. Ciuceanu-Roșca, Em. Ciuceanu, Alex. Constantinescu, Dr. C. Dobrotă, V. Frunzete, D-tru Ghișe, Col. Herescu, Nic. Ivan, Gh. Lungulescu, Ing. P. Lungu, Dr. A. Millea, Ionică Mărtin, Dr. Gh. Munteanu, I. Oprean, Dr. D-tru Popa, Prof. I. Roman, Nic. Șteflea, Dr. Seracin, Dr. Iacob Simian, Nic. Sorescu, V. Tipuriță, Țața-Hașegan, M. Vesa.

Răspunsul Dv. vă rugăm a-l trimite pe adresa: **Prof. Dumitru Șandru,** Liceul „Mihai Viteazul“ București, Bulevardul Pache, 74.

BIBLIOGRAFIE

1. Bariţiu Gh. *Părţi alese din istoria Transilvaniei*, Braşov.
2. Bărbat Al. *Desvoltarea şi structura economică a Ţării Oltului*, Cluj, 1938.
3. Dragomir N. *Trecutul oierilor mărgineni*, în Lucrările Instit. de Geografie al Univ. din Cluj, 1926.
4. Dragomir N. *Oierii mărgineni în Basarabia, Caucaz, Crimeia şi America de Nord*, Lucr. Instit. de Geogr. al Univ. din Cluj, 1938.
5. Dragoş Gh. *Cooperaţia în Ardeal*, Bucureşti, 1933.
6. Făcăoaru I. *Criteriile pentru diagnoza rasială*, Cluj, 1936.
7. Fruma I. *Problema Universităţii săseşti*, Sibiu, 1935.
8. Gârbacea Iosif *Orientarea economică profesională*, Cluj, 1936.
9. Georgescu Ion *Românii transilvăneni în Dobrogea*, (în publ. jub. „Transilvania, Banatul, Crişana şi Maramureşul") Bucureşti, 1929.
10. Iorga Nicolae *Istoria comerţului românesc*, Vălenii de Munte, 1915.
11. Iorga Nicolae *Istoria Românilor din Ardeal şi Ungaria*, Bucureşti, 1915.
12. Jinga Victor *Gândire economică românească în sec. al XIX-lea*, Cluj, 1938.
13. Lupaş Ioan *Sibiul ca centru al vieţii româneşti din Ardeal*, Cluj, 1928.
14. Moga Ioan *Din trecutul economic al comunei Sălişte*, Sibiu, 1929.
15. Meteş Şt. *Viaţa agrară şi economică a Românilor din Ardeal*, Bucureşti, 1921.
16. Meteş Şt. *Relaţiile comerciale ale Ţării Româneşti cu Ardealul*, Sighişoara, 1920.
17. Meteş Şt. *Păstori ardeleni în Principatele Române*, Arad, 1925.
18. Mihăilescu V. *România-Geografie fizică*, Bucureşti, 1936.
19. Mihăilescu V. *Marile regiuni morfologice ale României*, în Bul. Soc. Reg. Rom. de Geogr., Tom. I. 1931.

20. Moisil Iuliu — *Românii ardeleni din Vechiul Regat și activitatea lor până la răsboiul Intregirii Neamului*, București, 1929.
21. Möckel Konrad — *Resinár déli hegyvidékeinek közettani viszonyai*, in Múzeumi Füzetek Nr. 2/1918 Cluj.
22. Munteanu I. — *Monografia comunei Gurarâului*, Sibiu, 1896.
23. Munteanu Nic. — *Noui zări pentru oieri și oierit*, Sibiu, 1935.
24. Opreanu Sabin — *Contribuțiuni la transhumanța din Carpații orientali* (Lucrările Instit. de Geografie al Univ. din Cluj 1928 | 29)
25. Oteteleșanu E. — *Regiunile climaterice ale României*, în Bul. Instit. de Meteorologie, Iulie 1928.
26. Oteteleșanu E. — *Clima României*, Bul. lunar al Institutului Meteorologic central, 5/1921.
27. Păcală V. — *Monografia satului Rășinariu*, Sibiu, 1915.
28. Popea N. — *Andreiu Baron de Șaguna*, Sibiu. 1879.
29. Popp N. Mara — *Contribuțiuni, la viața pastorală din Argeș și Mușcel*, București, 1934, extras din Bul. Soc. Reg. Rom. de Geografie.
30. Popp N. Mara — *Ciobănia la Ungurenii din dreapta Oltului*, București, 1933.
31. Pușcariu I., Preda I., Borcia L., Lupaș I., Mateiu I. și Dragomir Silviu — *Contribuțiuni istorice privitoare la trecutul Românilor de pe pământul crăesc*, Sibiu, 1913.
32. Vereș Andrei — *Păstoritul ardelenilor în Moldova și Țara Românească*, București, 1927.
33. Wachner H. — *Geo-morphologische Studien im Flussgebiet des Olt.* (Lucr. Instit. de Geografie al Univ. din Cluj, vol. IV. 1928/29).
34. Revista *„Stâna"* col. 1934—1936, Poiana, j. Sibiu
35. *Revue internationale d'agriculture*, Roma col. a. 1938.
36. Ziarul *„România Nouă"* din Chișinău, numere răzlețe din a. 1918.

CUPRINSUL

E R R A T A

La pag. 28 r. 21 se va citi *terenul* în loc de *termenul.*

La pag. 36 în josul paginei s'a omis nota: *2) „tablou reprodus după I. Moga op. cit. p. 12".*

La pag. 64 în josul paginei s'a omis nota următoare:

„1) Cifrele din tablouri corespund listelor de nume dela anexe, acestea nu cuprind însă decât numele ce ne-au fost comunicate ca răspuns la chestionar, **ele fiind incomplecte** *mai ales pentru* **intelectuali** *și alte profesiuni și deci* **susceptibile de modificări și complectări viitoare.** *Astfel este cazul intelectualilor originari din Săliște, al căror număr trece de 100 și cari în tablou figurează doar cu 20."*

La pag. 132 în josul paginei se va adaoga: *„tot scris prin mine Nicolae Popovits m. p notar".*

La pag. 133 r. din titlu, se va citi *1821* în loc de *1851.*

La pag. 160 b. în josul paginei se va adaoga nota următoare: *„In această listă nu figurează decât un foarte mic număr de intelectuali, pentru concluziile noastre interesând mai mult profesiunile cu caracter economic, (comercianți, industriași, oieri)."*

„Deasemenea nu figurează numele intelectualilor mărgineni cu o contribuție excepțională și **prea bine cunoscută** *la viața culturală sau politică a țării, cum sunt acela al lui Octavian Goga* și ale dlor profesori *Ioan Lupaș, Onisifor Ghibu* și alții, pentru cari vom consacra în lucrarea noastră viitoare **„Figuri din Mărginime"**, un capitol aparte, intitulat: *„Contribuția Mărginenilor la viața spirituală și la patrimoniul cultural al țării."*

La pag. 205 r. 2 se va citi *Sibiu, 1889—91,* în loc de *Brașov.*

DE ACELAS AUTOR:

---

1. **Limba franceză în învăţăm^ntul technic, profesional şi comercial,** C*luj, 1936.*
2. **Casa studenţească,** *(Contribuţiuni pentru o m i bună organizare a vieţii studenţeşti), Cluj, 1936.*
3. **La France dans l'oeuvre des écriva'ns roumai s contemporains de langue française,** *Pa is, Ed. „Les Belles Lettres", 1940.*
4. **Noţiuni de corespondeţă come cia ă,** *Braşov, 1940.*
5. **Introducere în studiul limbii franceze,** *Braşov, 1941.*
6. **Elemente franceze, ital'ene şi germane, în term'nologia comerc'ală rom^nească,** *Br şov, 1941.*
7. **Em'nescu economist ş gânditor pol'tic,** *Braşov 1941.*

Tipografia - Compactoria
„MINERVA"
G. N. GÂRNEŢIU
BRAŞOV
Strada Sf. Ioan Nr. 17
Telefon: 29,00